This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

G. H. Morison

22936 f. 11

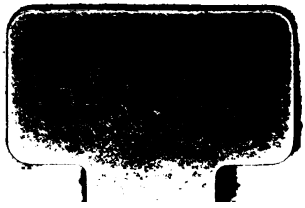

Dr. Krarup's
with the best regards to
the Rev. hon. Ed. Duncan.

Copenhagen
July 1884

Den
skotske Dronnings
Maria Stuart's
Historie

med

et Anhang af forhen utrykte Papirer

af

M. C. Bergenhammer,

Student;

og en Fortale

af

K. L. Rahbek,

Professor.

Kiøbenhavn, 1803.

Trykt paa Boghandler K. Christensens Forlag
hos Mathias Johan Sebbelow.

helliges

nærværende Skrift

allerunderdanigst

af

M. C. Bergenhammer.

Forrede.

Det er en vanskelig Sag at fremstaae med et Tillæg til en Bog, hvortil man egentlig intet har at lægge. Allereede, som den er fra Forfatterens Haand ville det i min Stilling, og med de faa Spareti-mer, jeg kunde anvende derpaa, ikke have været mig let, da de Kilder, jeg kunde benytte mig af, samtlig vare brugte af ham, og jeg neppe kunde formode, at Skriftet kunde vinde noget ved, at man tilføjede, hvad en Mand af Hr. Genzes Smag og Talenter — tvende Egenskaber, som ingen politisk Meeningsforskiælligheb kan berettige til at afvise ham — havde enten troet at burde forbigaae, eller forkaste. Dobbelt vanskeligt maatte det blive mig nu, da Hr. Oversætteren, med een hos vore Oversættere høistusædvanlig Nidkiærheb for sit Skrift, ikke allene har været omhyggelig for at forsyne det med saadanne Anmærkninger, der for vort tem-

melig uhiſtoriſke Læſepublikum tørde være til Nytte, men og at ledſage det med en Indledning, der giør Læſeren bekiændt med Europas daværende Statsforfatning, og ydermere ſlutte det med et Anhang, der angaaende den Bothwell, ſom i Fortællingen ſelv ſpiller en ſaa betydelig Rolle, meddeeler Efterretninger, ſom baade have Paalidelighedens og Nyhedens Intereſſe. De eucouviaſtiſke Fortaler, ere tillige med Vrerimene ude af Moden; min Tienſtfærdighed, eller, om man heller ſaa vil, min Ulyſt til at ſige en af mine agtede academiſke Commilitoner Nej, iſær ved en for mig hædrende Begiæring, vilde altſaa have ſat mig i en ikke ringe Forlegenhed, hvis jeg ikke havde befindet mig, at Maria ikke blot kunde betragtes, ſom en hiſtoriſk, men ogſaa, ſom en dramatiſk Perſon; og at altſaa en Efterretning om, hvorledes hendes Skiæbne poetiſk og dramatiſk er behandlet, maaſkee ikke her kunde være upaſſende. Fuldſtændig — tør jeg imidlertid ikke love, — at denne Efterretning vil blive; den dramatiſke Verden bliver mig efterhaanden alt meere og meere fremmed, og naar jeg engang nu og da vil kaſte et Die derpaa igien finder jeg, ſom en anden Epimenides nye Gienſtande, nye Menneſker, nye Sæder, og nye Moder. Midlertiid — man tage ſaaledes tiltakke! det er det eeneſte, jeg ved denne Leilighed har at give.

Maria af Skotlands sørgelige Død synes ved første Diekast et høist tragisk Emne; hendes Aands og Legems Fortrin, den skrækkelige Omvexling fra den høieste jordiske Lykke, at have været tvende mægtige Rigers tilbedede Dronning til den haardeste Vanskiæbne, at døe paa Skaffottet Forbryderes Død, saameget meere da hendes Død, saa straſværdig man end i øvrigt kan finde hende, tilkiendtes hende af dem, der ingen Adkomst havde dertil, da den ovenikiøbet var meget meere et Offer til deres egne Lidenskaber, og Avind, end til Retfærdigheden, alt dette er ustridigen i Historien tragisk; alt dette maatte nødvendig friste meere end een Pen, saameget hellig, som de øvrige medhandlende Personer, en Elisabeth, og hendes Ministre, o. s. v. ikke kunne andet end give det heele en ny Glands; ogsaa finde vi, at til alle Tider adskillige Digtere have lagt Haand derpaa; men — siger ganske snorrig en af det franske Theaters Anndliſter — denne Dronnings Ulykke synes at udstrække sig over disse Stykker; da de alle have havt lidet Held.

Det første, vi da finde omtalt, er af en fransk Skribent ved Navn Regnault, fra 1639, tilegnet Cardinal Richelieu, og ledsaget af en Apologie for Dronningen af Skotland; altsaa en af de ældste franske Tragedier; det andet Sørgespil er af den ved Boi-

leaus Angreb, og endnu meere ved Babets Kiærlighed saa bekiændte Bourſault, og blev ſpilt 1683; men hvis ſtørſte Lykke af den ovenanførte Forfatter ſiges at have beſtaaet i, at Digteren ſik 100 Louisdører af Hertugen af St. Aiguan for Dedicationen; det tredie af en Ubenævnt, blev ſpilt førſte Gang 3 Maj 1734, taget tilbage efter ſyvende Foreſtilling, rettet og ſpilt for Kong Ludvig XV. paa Fontainebleau, ſaa to Gange ſiden i Paris, og gik derpaa til Hvile.

I Engelland ſynes politiſke Omſtændigheder at have modſat ſig det Emnes Behandling ſaavel i dets Nyhed, under hendes Morderinde, ſom under hendes Deſcendenter i førſte og andet Leed; og da endelig under Carl den andens Regering den bekiændte engelſke Digter J. Banks, der — anmærker the Companion to the Plaihouse — ſaa gierne tog ſine Emner af Hiſtorien, og helſt af ſit Fædrelands Annaler, i Carl den andens Tid, bragde det paa Skueplads̃en under Navn af the Island Qveens, eller the Death of Mary Qveen of Scotland, blev det forbudet at opføre, hvorpaa Forfatteren lod det trykke til Forſvar baade for det og ſig. Midlertid — tilføjer ovenanførte Companion — findes der et Eftertryk uden Datum, under Titel af Albions Queens hvor Wilks, Booths, Oldfields, Porters Navne findes ſom ſpillende Per-

soners, hvoraf det synes, at det siden er blevet tilladt at opføre.

Det undrer mig i øvrigt saa meget meere, at den ellers saa nøjagtige Forfatter af the Companion, kan udlade sig med Uvished, om dette Stykke siden er spilt, da — ikke at tale om, at Forestillinger deraf i adskillige engelske Theaterskrifter omtale, og især i Provindsstæderne ikke synes at have været sieldne — der og i Colley Cibbers Levnet, et af det engelske Theaterhistories Hovedskrifter, udtrykkelig findes følgende Sted i denne Anledning, iblandt Exemplerne paa Skadeligheden af at overlade en Lord Kammerherre Theatercensuren: "Sørgespillet Dronning Maria af Skotland var blevet tilbudet Theatret, tyve Aar, før det blev forestilt, men ved den dybe Skarpsindighed af den da værende Master of the Revels, der saae politiske Spøgelser i det, som aldrig opdagedes ved Forestillingen, laae det saalænge i Forfatterens Hænder, indtil han tilsidst var saa lykkelig at formaae en fornemme Herre at understøtte hans Ansøgning til Dronning Anna om Tilladelse at faae det spilt; Dronningen var saa naadig i Hensende til Stykkets Fortieneste at henholde sig til denne ædle Herres Meening, hvor vel han ikke var hendes Majestæts Lord Kammerherre, og da det efter hans Erklæring var i enhver Hensende et

uskyldigt Stykke, blev det snart derefter spilt med Held."

I Anledning af dette Stykke er det og, Cibber tilføjer den mærkelige Erfaringssandhed, som man ikke nok kan indskiærpe Sørgespilbigterne, "fornemmelig at lægge Vind paa at have en lykkelig Hovedhandling, en god Fabel; og see sig i Speil paa den nysnævnte Forfatter; der er tree Stykker af hans, Greven af Essex, Anna Boleyn, og Maria af Skotland, der, hvorvel de ere skrevne i den meest ufrugtbare barbariske Stiil, som nogensinde har været istand til at tage Skuepladsen i Besiddelse, alle have interesseret hans Tilhøreres Hierte. Hvad skulde da dette skyldes til, undtagen til den indvortes og nøgne Værdie af de velanlagte Fabler, han ligefrem har fortalt os. Der er noget saa lykkeligt i Anlægget af alle hans Planer, alle hans Hovedcaracterer ere satte i saadanne naturlige sørgelige Omstændigheder, at deres Elendighed og Sorg trænger til meget liden Prydelse af Stilens Pynt, eller Ord til at udsige dem."

Endnu i nyere Tider er dette Æmne bragt paa den engelske Skueplads af en honourable John St. John; uden Tvivl samme Stykke der i 39te Bind af N. B. d. sch. W. i et Brev fra Engelland findes omtalt, som et af de gode Sørgespil, da man paa nogen Tiid ingen bedre har faaet.

Dronningen — hedder det videre — viſes her fordeelagtig efter Stewarts og Whitacers, ikke efter Robertſons Hiſtorie. Tager jeg ikke meget feil, er det ſamme Stykke, der overſat paa tydſk i Aaret 1789, ſpilledes paa det berlinſke Theater; at det i Engeland maae have fundet Bifald, ſees deraf, at den Udgave, der ligger for mig, og er fra 1789, er den tredie; imidlertid klages i Epilogen, ſom Miſtris Siddons har holdt, at Sørgeſpil og Digtere nu ſtod tilbage for Næveſægtere, o. ſ. v. Efter mit Tykke er Stykket, Marias Uſkyld uagtet, ikke meget pathetiſk, da hun og alle hendes ſpille en alt for paſſiv og klynkende Rolle i det heele, og iſær Hertugen af Norfolk, der opoffres for hendes Skyld, er en meget inactiv og flau Perſon; den lykkeligſte Idee, jeg finder i Stykket, er, at Digteren har indflettet Bartholomæusnatten, ſom en ſamtidig Begivenhed, deri, og ladet Eliſabeths retfærdige Forbittrelſe derover fornemmelig bidrage til at aflokke hende den ſtrænge Dom over Maria.

Et andet Sørgeſpil af ſamme Navn og over ſamme Æmne har jeg ſeet i Aaret 1784 i Wien, af den fra Elendighedens Huler og Selvmorderes og Vanvittiges Biographier navnkundige Spies, om hvilket jeg vel kun i mine Optegnelſer finder den kortfattede Dom, at der af dette Æmne lod ſig gjøre et bedre Stykke; men, ſom jeg dog tydelig

mindes, især gik ud paa, at Hertugen af Norfolk, var forelsket i hende, og vilde befrie hende; hvilket blev røbet, og drev Elisabeth, dog ikke uden megen Kamp — som den ypperlige Kunstnerinde Mad. Nouseul meget mesterligen udførte — dømte hende fra Livet, hvorpaa hun blev ført ud til Retterstedet, som man udtrykkelig sagde os, var tæt udenfor, hvorpaa man for at giøre Sagen desmere bevægelig, lod os høre det Hug, der skilte Hovedet fra Kroppen.

Endelig er da i afvigte Aar dette Æmne faldet i den berømte Schillers Hænder, og maaskee vil det ei være Læseren ukiært her at finde noget udførligere om denne Behandling deraf, da vi uden Tvivl fra den bedst kunne slutte, om dette Æmne virkelig uden fra Brittannien — hvor det kan have en local eller Factions Interesse, alt efter som Maria eller Elisabeth, Catholicismen eller Protestantismen, Skotland eller Engelland, Whigsismen eller Toryismen spiller den glimrende Rolle deri — er saa fordeelagtigt for den tragiske Scene, som saa mange med mig have anseet det for at være; da det vel med en Slags Føie lader sig formode, at hvad en Schiller ikke har udbragt deraf, neppe var der at finde. Midlertiid være det mig, med al Ærbødighed for denne min ikke mindre talentfulde og skarpsindige end berømte Ungdomsven, tilladt i For-

vejen at erindre, at hans seenere Sørgespil ikke i tragisk Værdie forekomme mig at kunne lignes med Hans ældre, og at jeg har en Slags Frygt at det ikke eene er Emnernes Skyld, om Wallenstein, Maria Stuart, og især Pigen fra Orleans ikke vil udholde Sammenligning med Finsko, Cabale und Liebe, og de tragiske Scener af Don Carlos; men muligen selv denne udmærkede Digter her ofsrede til Dagens Genius, der saa kiendelig synes at opoffre det sande og rørende for det sære og nyldende. Dog — et Oversyn af det her paagieldende Stykke vil maaskee giøre dette tydeligere.

Aristotelis store Fordring til den Caracter, hvormed vi skulle føle Frygt og Medynk, er at den skal lide over sin Brøde, men dog ikke ganske uden Brøde. Schiller har snildelig vidst at aabne Scenen med at lade os være Vidner til at Ridder Amias Paulet, og hans Medhielpere er i Begreb med at opbryde Marias Giemmer for at borttage saavel hendes Smykker, som Papirer; denne Behandling oprører os, som Marias tro Pleiemoder Hanna Kennedy, der modsætter sig, ogsaa faae vi i denne Scene et Oversyn af de Beskyldninger, der giordes imod hende, samt hendes Forsvar; Maria træder ind, og hendes Scene bestyrker det første Indtryk; nu kaldes Paulet bort af sin Søsterson Mortimer, der udmærker sig ved den ringeagtende

Maade, hvorpaa han behandler Dronningen; men efter en Scene imellem Maria og Hanna Kennedy, hvori videre Marias Hiſtorie, Darnleys Mord, hendes Giftermaal med Morderen Bothwell, o. ſ. v. paa den mildeſte Maade ved Marias Selvanklage og Hannas Undſkyldning gjøres os bekiændt, kommer Mortimer igien, bebuder ſig, ſom Udſending fra Cardinalen af Lothringen, ivrig Katholik, og end ydermere ſværmeriſk forelſket i Maria, blot ved at have ſeet hendes Billede, og hørt hendes Forurettelſe, og der, da han hørte hun var givet i hans Frænders Forvaring, anſaae det ſom et Forvarſel, at han var af Himlen udſent til at redde hende, og kom blot i denne Henſigt; og nu da Faren hænger lige over hendes Hoved, da de 12 Dommere have affagt Dødsdommen over hende, har han med 12 andre ædle Ynglinger under den franſke Geſandts Medvidenhed, forbundet ſig ved Sakramentet, at redde hende; denne Redning afſlaaer imidlertid Maria, ſom haaber paa Eliſabeths Yndling Leiceſter, hvem hun og overgiver Mortimer et Brev med ſit Billede at overbringe. Mortimer finder ſig misfornøjet ved dette Ærende; men afbrydes, da Hanna, ſom imidlertid har ſtaaet paa Vagt, bebuder Sir Paulet, og Lord Burleigh med Sørgebudſkabet om hendes Dom. De kommer, og denne Scene har ved Marias højmodige Kiækhed,

og Burleighs statskloge Veltalenhed saare meget interessant; imidlertid spiller Maria her den fordeelagtigere Rolle, da hun, uden i øvrigt at vilde gjøre sig reen for Brøde, uigiendrivelig fralægger sig alt, hvad der kunde give Retten Adkomst at dømme hende, og endnu mere vinder hun ved den følgende Scene, hvor den snedige Burleigh af Frygt for den Eftertale, hendes Henrettelse vilde paadrage Elisabeth, søger at friste den strænge men stolte og ædle Paulet til at skaffe hende hemmelig af Dage.

Den anden Act bringer os til Elisabeth's Hof, just i den Tidspunkt, da hun spillede den Comedie at ville ægte Hertugen af Alençon; hun viser sig for os ved en Audients, hun giver de franske Gesandtere, i al den kunstlende Tvetydighed, der i saa høi Grad udgiorde denne Dronningens Caracter, og der giør hende saa ganske til Contrast af den naturlige, ukunstlede, til yderste Uforsigtighed ærlige Marie; caracteristisk er blandt andet den paa eengang fine og stolte Vending, hvorved hun veed at bortskyde de franske Gesandtres Forord for Skotlands ulykkelige Dronning. Ikke mindre caracteristisk viser Elisabeth sig i næste Scene, hvor hendes fortroeligste Ministre raade hende i samme Henseende; med paatagen Menneskelighed yttrer hun sin Misnøje med den trædske Burleighs Blodraad, hvorvel det er, som det kunde være af hendes egen

Siæl; derimod kommer ikke blot hendes religieuse og politiske Avind, men tillige hendes qvindelige Stolthed i virkeligt Oprør, ved den varme Lovtale, den ædle Olding Schrewsbury holder Marias Skiønhed; men endnu mere betydende er unægtelig den Taushed, hun iagttager medens hendes Yndling Leicéster prøver under Mine af Ringeagt for Maria at redde hendes Liv. Hun hæver nu Forsamlingen med sin sædvanlige Stolthed, og uden at give sin Meening tilkiende. Hidtil have vi seet den Elisabeth, Hume skildrer os, streng, hydende, fuld af Forstillelse, men hverken frie for Medbeilerie i Skiønhed, for Higen efter Beundring, for Skinsyge i Kiærlighed, eller for Udbrud af Vrede.

I den følgende Scene forestiller Paulet sin Søsterson Mortimer for hende; Elisabeth veed hans mistænkelige Forbindelser og Forhold i Frankrig, men beroeliget ved hans Erklæring, at de blot vare Forstillelse for at udspeide hendes Fienders Lønraad, beholder hun ham til Privataudients; og nu daaret af hans enthusiastiske Ytringer, betroer hun ham sit Ønske, at blive Maria qvit uden at behøve at lægge sig for Had, ved at anordne hendes Død, og at hun i ham venter at finde en anden Mand end hans Morbroder; og han lover det for at sætte Maria i Sikkerhed for andre saadanne Angreb. Som han i en sværmerisk Monolog ytrer sin Af-

ſkye, kommer hans Farbroder til, formoder Dronningens Forſlag og da han ſynes at finde ham tilbøjelig dertil, er han i Begreb med at give ham ſin Forbandelſe, da i det ſamme Leiceſter kommer med Befaling at betroe Maria Stuarts Perſon uindſkrænket i Mortimers Hænder, da Dronningen forlader ſig paa hans Redelighed. Paulet ſtudſer med Afſkye, og ſiger;

Dronningen forlader ſig
Paa ham, og jeg, Mylord, forlader mig
Paa mig og begge mine aabne Øine

Paulets Caracteer er yppérlig vedligeholdt; vel Mortimers ogſaa! men er Eliſabeths ligeſaa? hvorfra denne Tillid til en nys ubekiændt, for faa Øieblikke ſiden mistænkelig Perſon? mon fordi han undſkylder et Forœderie med et andet?

Nu kommer en høiſt theatralſk Scene mellem Leiceſter og Mortimer; begge mistroe hinanden, og begge paa een Grund, at de nemlig ſee hinanden til Hove med to ſtridige Anſigter; endelig overgiver Mortimer ham Brevet med Marias Portrait, og den Henrykkelſe, hvormed Leiceſter betragter, og kyſſer dette, giver Mortimer Tiltroe til ham, ligeſom Marias Brev, og Mortimers Tilſtaaelſe om hans Overgang til Catholicismen igien vœkker Leiceſters Tillid; og nu erfare vi da, at det egenlig er Skinſyge over Eliſa-

beth, over hendes formeentlige Forbindelse med den franske Prinds, der har bragt Leiceſter til Maria, ſom nu i dette Brev forſikrer ham, at hun giver ſig til ham, naar han frelſer hende. Men ſnart taber Mortimers Tillid ſig igien; ſtudſer han allerede over, at Leiceſter hidtil intet har giort for Marias Redning, før et Underværk ſkaffer hende en Redningsmand, da maa han meget mere forbauſes, ja forbittres, da han aabenbarer den begunſtigede foretrukne Leiceſter ſin driſtige Plan til hendes Frelſe og langt fra at møde ham lige ſaa ydede til at deeltage deri, tvertimod finder ham angeſt for at kunde blive anſeet ſom Medvider, og ſelv da Mortimer aabenbarer ham Eliſabeths mordiſke Forſlag, blot ſyſſelſat med et Anſlag, at ſamle Eliſabeth og Maria, for derved at binde den førſtes Hænder mod den anden. Med Rette forkaſter den fyrige Mortimer dette Middel til hendes Redning, og opfordrer ham ſom Ridder at forſvare ſin Elſkede; men dertil har Leiceſter intet Mod; nu høre de nogen komme, og han beder Mortimer gaae; og da denne nu ſpørger ham, hvad Troſt han ſkal bringe Maria, ſvarer Leiceſter:

Bring Laſters Eed paa evig Kiærlighed.

Men ſkiønt og ſtolt ſvarer Mortimer:

Bring denne ſelv; til hendes Frelſes Redſtab
Jeg bød mig, ei til Elſtovs Bud for Eder.

og gaaer.

Eliſabeth kommer, og Leiceſter forbauſes over hendes Komme, men beſmykker ſin Forbauſelſe med det Sprog, Eliſabeth ſaa gierne hørte, Beundring over hendes Skiønhed. Overalt ſpiller han i denne Scene den ſmigrende, endog den lidenſkabelige Elſker, og nytter Eliſabeths Skinſyge over Maria til, at overtale hende at lade ſig ſee af Maria, for at fordunkle hende, hvilket han og ved Smiger formaaer hende til.

Maaſkee Leiceſters ſvage og falſke Caracter, ſaaledes ſom allerede diſſe Scener lære os at kiende den, er ikke ganſke uhiſtoriſk, ſom den ſikkerlig ikke er i Verden uden Exempel; men poetiſk, i det mindſte dramatiſk, torde den neppe være, iſær hvor den ſpiller ſaa betydelig Rolle, og har ſaa afgiørende Indflydelſe paa Hovedhandlingen og dens Udfald; vel tiener hans Uſelhed Mortimers Kraft ſaa at ſige til Folie, men for at ſvare til denne Henſigt, maatte han mere været en Biperſon.

Tredie Act aabnes med den ſaa beundrede Scene, hvor Maria, der — i Følge Leiceſters Plan at bringe hende og Eliſabeth ſammen — har faaet Tilladelſe at gaae i Fhotaringay Dyrehauge, i enthuſiaſtiſk Begeiſtring hilſer den ſaa længe ſavnede Natur. At Digteren her ſom flere Stæder, hvor Dialogen hævede ſig, har betient ſig af runde Linier, er et Kunſtgreb, ſom, det er underligt ikke

flere af Shakspears Beundrere for længe siden have giort Brug af; men ere de Stancer, Marias Begeistring udbryder i, ikke for vise for det reciterede Sørgespil? dette er et Spørgsmaal, som Forfatteren af disse Betragtninger ikke drister sig til at besvare, med mindre han først havde hørt disse Stancer sagte af Ewalds Nanna.

Paulet kommer nu til, og bebreider Maria det forestaaende Møde med Elisabeth; hun studser; hun blegner, hun bliver afmægtig; den ælde Schrewsbury kommer til, og søger at indtale hende Fatning, Sindighed, og ærbødig Eftergivenhed. Elisabeth kommer, anstiller sig, hverken at kiende Slottet eller Maria, og at forbittres, da hun erfarer, hvo det er, der staaer for hende. Meget koster det Maria, at ydmyge sig for denne følesløse Stolte; men paa Schrewsburys Raad gior hun det, ja knæler endog; men da Elisabeth med Haanhed, med Kulde, med Strenghed optager denne Ydmygelse, bebreider Maria, at have tragtet hende efter Livet, —imedens hun i sit Inderste, maa om ikke frikiende Maria derfor, dog i det mindste føle sig skyldig i samme Brøde — vaagner dennes Selvfølelse igien lidt efter lidt, og da Elisabeth endog gaaer saavidt at bebreide hende hendes Mænds og Beileres Død, at sige:

At være den almeene Skiønhed koſter
Ikkun at være den gemeen for enhver;

forgaaer endelig Taalmodigheden Maria ſaaledes, at hun efter at have tilſtaaet ſine Feiltrin, river Maſken af Eliſabeths brammende Ærbarhed, bebreider hende hendes Moders Død, og giver ſin heele Forbittrelſe Luft. Shrewsbury og Leiceſter føre den af raſende Vrede maalløſe Eliſabeth beſtyrtede bort og Maria i ſit lidenſkabsfulde Kaag triumpherer over denne Bortgang ſom over den heele Scene.

Ovenpaa denne Scene følger een, ſom er om mueligt, af end ſtørre theatralſk Virkning. Mortimer, der har uſeet været Vidne til Optrinnet mellem Eliſabeth og Maria, kommer til, jublende over den Seier, Maria her har vundet, henrykket til høieſte Begeiſtring ved hendes Storhed. Forgiæves vil Maria have Efterretning om hans Ærende til Leiceſter, han er for beruſet af hende til at høre eller ſvare; og da hun endelig nøder ham der til, ſlaaer det ikke meere i hans Magt at tilbageholde den Foragt og Forbittrelſe, Leiceſters Lunkenhed, Varſomhed, Feighed, fornemmelig i dette Øieblik maa indſkyde ham; men i ſamme Forhold

vorer Mortimers Tillid til sig selv, hans Haab, hans Fordringer; hvad Leiceſter ikke kan, ikke vil, ikke tør, det ſkal, det vil, det maa Mortimer, og uforſtøvet; efter hiin Scene er ingen anden Redning for Maria; ſtrax, endnu ſamme Nat maae hun ſættes i Sikkerhed for Eliſabeth, hendes Vogtere overfaldes, og myrdes om Natten, og hun befries. Alle Anſtalter har Mortimer fojet; Planen er lagt, de Sammenſvorne rede, have modtaget Sacramentet, og Aflad for deres Synder; Maria ſtrækkes ved det Blod, der for at iværkſætte denne Plan, maa udgydes; men Mortimer ſværger, hvad end kan ſkee, aldrig at forſage hende. Dobbelt forfærdes nu Maria ved den Fordring, den Forventning, den ligger i diſſe Ord; men Mortimers Lidenſkab bryder alt ſtærkere og ſtærkere ud, han ſværger, at redde og beſidde hende; hendes Skræk, og hans Driſtighed tiltage beſtandig; han vover endog at lade hende høre Rizzio og Bothwell; i det ſamme ſtyrter Kennedy ind fra ſin Poſt, og raaber, at Haugen fyldes med væbnede; Maria og hun flygte ind i Huſet. Paulet og Drury komme forbittrede farende ind; Paulet befaler at kaſte Morderſken i dybeſte Fængſel; og giver i afbrudte Ord tilkiende at Eliſabeth myrdiſk er overfaldet paa Londons Gade; neppe er han med Følge ilet bort, før Okelly, en af Mortimers Sam-

menſvorne kommer af advare Mortimer at flye, da Sauvage, en Barnabit, der havde været tilſtæde dengang Munken udtydede de Sammenſvorne Pavens Bandlysning mod Eliſabeth, for at fortiene Martyrkronen og frie Kirken fra dens Fiende, havde giort et Morderſtød efter hende paa Londonsveien, men Kappen havde taget det af; og Shrewsbury giorte Morderen vaabenløs. Mortimer, ſom af Paulets forvirrede Fortælling havde troet Eliſabeth død, taber Haabet ved dette Budſkab; men beſlutter ikke desmindre trods Okellys Raad at blive. Endnu — ſiger han

> Endnu jeg prøve vil at redde hende
> Hvis ei, at hvile paa Marias Kiſte.

Ingen kan miskjende, at denne Act meſterlig har ſtrammet Knuden; at medens Scenen mellem Maria og Eliſabeth til fuldeſte Visheb maa have ſtemt Eliſabeths Beſlutning, at bortrydde hende, dette ſidſte forulykkede Stimandsangreb, kommer ſaa beleilig at lette hende Udførelſen deraf; da man dog paa den anden Side ikke kan overtale ſig, at give Maria aldeeles forloren, ſaalænge hun har Mortimer. Vor Forventning maa nødvendig være yderlig ſpændt; og meſterlig veed Digteren endnu at forøge denne Spænding, ved at lade følgende Act aabne af den franſke Geſandt, Aubeſpine (de

Sammensvornes hemmelige Medvider og Hovedmand) der med al diplomatisk Travelhed kommer i Elisabeths Forgemak at bevidne sin Bestyrtelse og Deeltagelse, men allereede af Kent og Leicester afviises med korte og lidet Godt lovende Svar; da i det samme Burleigh kommer til, giver Statssecretairen Davison Befaling at ile med en Ordre til en Henrettelse, og nu ikke blot i endnu mere betydende Sentenser afviser den paatrængende Aubespine; men da denne endnu formaster sig at begiære en Lykønsknings Audients hos Dronningen, kort og koldt befaler ham at rømme Den, og da Aubespine forlanger at vide sin Forbrydelse svarer:

Naar jeg har nævnet den
Er den ei at tilgive meer.

og da Aubespine frek beraaber sig paa Gesandts Rettigheder, nu uden Omsvøb kalder ham Landsforræder, og foreholder ham, at et Pas fra ham fandtes i Morderens Lomme, og at denne har skriftet i hans Huus, der stod hver Fiende af Engelland aabent; samt at Almuen har stormet hans Hotel, og fundet et heelt Tøihuus, og truer at sønderrive ham. Aubespine vil nu indhylde sig i den diplomatiske Majestæt, men Burleigh vedbliver at afærdige ham haanlig. Aubespine gaaer, og der kommer en ny Scene mellem Burleigh og Leicester,

hvori hiin med megen Haanhed bebreider denne at have lokket Dronningen til Fotheringay, der at spille en saa ynkelig Rolle; de indkalde hinanden for Dronningen; Burleigh gaaer, Leicester staaer tilbage, ængstelig for, at Burleigh skal have opdaget hans Forstaaelse med Maria; i dette Øieblik kommer Mortimer, at advare Leicester, at man er paa Spor efter Alt; i Begyndelsen troer Leicester, det er blot Sammenrottelsen, og stræber altsaa reent at trække sig ud fra den og Mortimer; men nu siger denne ham tillige, at Burleigh paa Fotheringhay har ved at gjennemsøge Marias Giemmer fundet et begyndt Brev fra Maria til Leicester, hvori hun opfordrer ham at holde Ord, gientager Løftet om sin Haand, og taler om det sendte Portrait; Leicester staaer som fortabt, Mortimer opmuntrer ham at fatte Mod, at prøve sit Held for Maria, da Mortimer nu selv intet formaaer; pludselig fatter Leicester sig, men for at kunde faae Drabantere, og overgive dem Mortimer som Statsfange, men Mortimer, trækker sin Dolk, værger sig, vender omsider Dolken mod sig selv, og dør under Forhaanelser imod Elisabeth, og Paakaldelse af den jordiske og himmelske Maria. Med ham falder ikke blot Marias sidste Støtte, og vort sidste Haab, men tillige viser hans Fald Leicester fra saa foragtelig en Side, at vi ligesom villigen opgive hende, den Arme, der nu har intet mere at leve for.

Næste Scene viser os Burleigh og Elisabeth samlede i hendes Cabinet, og hende med Marias Brev i Haanden, og endnu uforsonligere end nogensinde opbragt mod den, der har fravendt hende hendes første Yndling; Burleigh anvender al sin Kunst paa at opflamme hendes Forbittrelse mod dem begge; imidlertid kiæmper gammelt Ydeest endnu for ham; hvilken Kamp fordobbles, da en Page kommer, og mælder ham i det samme; vel lader Burleigh ham ved Pagen forbyde at komme for Dronningens Øine, imidlertid vakler hun endnu, da han i det samme river Døren op, træder ind, behandler Burleigh med yderste Haanhed, men Elisabeth med al den fine Ydmyghed og Lidenskabelighed, der udmærker denne udlærte Hofmand; lader sig siden formelig vise Marias Brev, erkiender det for Stuartindens Haand, men paastaaer frek, han har spilt det heele Spil for at udlokke Elisabeths Fiendet, benytter sig nu af, hvad Mortimer har betroet ham om Elisabeths Forslag til ham og hans Farbroder, om sine egne Planer o. s. v. fremkalder Officeren til Vidne, hvad der foregik ved hans Død; Burleigh er for øvet Machiavelist til at blænde, og siger blot:

Den Mortimer Dem døde ret beleilig.

Elisabeth er vel uvis, men beslutter dog at lade heele sin Vrede falde paa Maria, og nu er Leic-

ſter Uhyre nok til ikke blot at drive paa hendes Dødsdom, men og at Befaling til Henrettelſen ſtrax maa udfærdiges. Strax foreſlaaer den fiendſke Burleigh, at det maa overdrages Leiceſter at lade den udføre, da intet bedre kan frie ham for den Mistanke at have elſket hende; for at prøve eller piine ham ſamtykker Eliſabeth, og Uslingen Leiceſter driſter ſig ikke at afſlaae det; hvorpaa Dronningen tilforordner ham Burleigh. Denne gaaer og Lord Overkammerherre Kent kommer at mælde Dronningen, at Folket omringer Slottet, og fordrer Marias Død. I det ſamme kommer Burleigh tilbage med Daviſon der bringer Henrettelſesbefalingen. Ved dette Syn foregaaer hos Eliſabeth en ſvær Kamp; den ædle Shrewsbury kommer til i det ſamme, og med den ædelſte Varme fraraader det ſkrækkelige Skridt, hun er i Begreb med at giøre; Eliſabeth beſmykker det med, at Folket tvinger hende; men Shrewsbury ſøger at opægge hendes Stolthed til ingen Tvang at taale; Burleigh ſtræber derimod med Hæftighed at ophidſe hende, til at betrygge ſig Landet og Kirken ved Marias Død. Eliſabeth forlanger at være eene for at raadføre ſig med den øverſte Dommer, at

Hvad han da lærer hende, vil hun giøre.

Dog befaler hun Daviſon at blive i Nærheden;

Lorderne gaaer, og den vise Shrewsbury med synlig Smerte.

I en lang Monolog veier hun nu Grunde og Modgrunde, opirret Kiærlighed, Stolthed, og Forbittrelse giøre Udslaget, hun underskrive med et rask Træk, men lader derpaa Pennen falde, træder tilbage med et Udtryk af Skræk, og ringer først efter en Pause paa Davison; og nu efter at have spurgt om Lorderne, og med Fortrydelse hørt, at Shrewsbury havde stillet den uroelige Mængde, beder hun ham gaae, men giver ham i det samme Papiret, dog uden at ville give ham sin endelige Befaling, da hun tvertimod med sit vante Hykklerie siger:

Ja! Sir, Gud lægger her en stor og vigtig
Skiæbne
I Eders svage Hænder; paakald ham,
At med sin Viisdom han oplyser Eder.

Og efter at have affærdiget hans indstændigste Bønner og Forestillinger med idel slige tvetydige Svar, gaaer hun endelig sigende:

Gior Eders Embedspligt.

I Davisons Forlegenhed kommer Burleigh, der bedre veed at udtyde hendes Villie, og da hiin endnu bestandig dvæler, river Skriftet fra ham for at lade det udføre.

Saa intreſſante diſſe Scener end ved Læsningen ere iſær for den, der giør ſig tillige den Fornøielſe at ſammenholde de poetiſke Caracterer med de hiſtoriſke, Digterens Fremſtilling af den hykkelſke og trædſke Eliſabeth med Hiſtorieſkriverens Skildring, vover undertegnede dog ikke at afgiøre, om de ikke ved Foreſtillingen ville ſvække og trætte Intereſſen, og om hen, der levende føler for den ulykkelige fortabte Maria, vilde finde ſig vel ved at opholdes ſaa længe ved den uſle Leiceſters Hofløgne, og Eliſabeth politiſke Gøglerier? lettelig torde begge diſſe Perſoner være blevne os ſaa afſkyelige og modbydelige, lettelig vor Længſel efter at den ulykkelige Maria ſkulde — var det end ved Døden — ſlippe dem af Hænde, være os ſaa levende, at alle diſſe Scener Kunſtfiønheder ikke kunde overveie denne deres væſentlige Feil.

Femte Act bringer os igien til Marias Fangeſlot mellem Tilberedelſerne til hendes ulykkelige Skiæbne; hendes forhenværende Huushovmeſter Melvil kommer, og erfarer af Hanna Konnedy Marias Sindsforfatning ved at erfare den Skiæbne, der venter hende, Mortimers Død, og Leiceſters ſkiændige Forræderie. Endnu kommer Margaretha Kurl, gift med Marias ſkotſke Secretair, der havde iſær fælbet hende ved et Vidnesbyrd, hvis Falſkhed hans Kone bekræfter, og flere

nf Marias Folk, og endelig Maria selv i Høitidsdragt; hun tager en sørgmodig Afskeed med alle sine og bliver nu paa Befaling eene med Melvil. Ham betroer hun sin eeneste Sorg ikke at torde modtage Sacramentet af en Præst af hendes Kirke. Han søger at trøste hende, og da han finder hende alvorlig i sin Længsel derefter, viser han sig for hende, som virkelig indviet Præst; der tillige fra den hellige Fader bringer hende een af ham selv viet Hostie; med andægtig Begeistring knæler hun for ham, og han modtager hendes Skriftermaal, hvori hun bekiender, og angrer sit syndige Fiendskab mod sin Forfølgerinde, sin Kiærlighed for den troelose Leicester, sin tidlige Blodskyld mod sin anden Gemahl Darnlei, og sit stræfværdige Ægteskab med hans Morder; derimod fralægger hun sig, uagtet Melvils kraftigste Formaninger og Forestillinger, standhaftig al Andeel i Babingtons og Parrys Anslag mod Elisabeths Liv, den egentlige Forbrydelse, hun henrettedes for; nu giver Melvil hende Aflad, og Nadveren under begge Gestalter, ifølge en egen af Paven givet Tilladelse; og nu ved en Larm der høres dækker han igien sit tonsurede Hoved, og træder tilside.

Ingen kan miskiende saavel denne Scenes majestetiske Høitidelighed i sig selv, som især dens Virkning paa dette Sted til at gisre os Maria

uskyldig i det, hun lider for; men er den og i sig selv theatralsk? skulde det virkelig blot være overtroisk Skrøbelighed, der vilde forarges ved at see og høre der, hvad kun hører hen paa et helligere Sted? Undertegnende troer ikke at være bekiendt for Heldørerie, men han tilstaaer frit, at det aldrig kunde rinde ham i Tanke, at lade denne Scene bringe paa et Theater, om han end kunde giøre det nok saa upaaanket.

Nu kommer Burleigh, og Leiceſter at hebude Maria hendes Skiæbne, og modtage hendes ſidſte Befalinger. Maria modtager Burleigh med ſand helremodig Sindsblidhed, kun da han ikke vil tilſtæde hende, at hendes Hanna maa ledſage hende paa Skaffottet, og der viſe hende de ſidſte Tieneſtet, tager hun en noget høiere Tone, men, ſom hun ſtrax igien opgiver for den lidende; idet hun ſkal gaae, falder hendes Øine paa Leiceſter, hendes Kræfter forlade hende et Øieblik, hun er nær ved at ſegne, Leiceſter griber hende i ſine Arme; med Engleblidhed foreholder hun ham nu hans Forhold, og ſiger endelig:

Lev vel! nu har jeg intet meer paa Jorden,

Nu gaaer hun, han bliver tilbage; og efter en Monolog, ſom maaſkee vel torde være for poetiſk for hans Forfatning, maa hans facundia præsens be-

rette os hendes Dødsscene, hvortil vi ikke kunde være Vidner.

Nu forandres Værelset til Elisabeths Gemak, hvor vi see hende i piinlig Uroe; endelig kalder hun en Page, af hvem hun blot faaer at vide at Burleigh og Leicester er hemmelig bortreist. Jeg er Dronning af Engelland, udraaber hun nu; men midt i sin Triumph føier hun til:

Min Frygt bedækker Graven; hvo tør sige
Jeg gjorde det! ei skal jeg fattes Taare
Den faldne at begræde.

Hun sender nu efter Davison, og Shrewsbury, da i det samme den sidste kommer, for at bebude, at Marias skotske Skriver Kurl fortvivlende har gienkaldt sin Angivelse, som især havde fældet Maria, med sit sædvanlige Hykkleri lover Elisabeth ham at lade Sagen undersøge paa ny; da i det samme Davison kommer til; hun affordrer ham Dommen, og anstiller sig usigelig forundret og forbittret ved at erfare, han har overgivet den til Burleigh; i det samme kommer Burleigh, at mælde hende Marias Død; med forstilt Forbittrelse forviser hun ham fra sit Ansigt; og befaler at hæfte Davison, og tiltale ham paa Livet, hvorimod hun overvælder Shrewsbury med Naade; men denne granseende Mand frabeder sig den, nedlægger Rigssegket og

gaaer; nu vil Elisabeth sende efter Leicester; men Lord Kent ender Stykket med at undskylde ham, da han er gaaet til Skibs til Frankrig.

Disse sidste Scener være fra Karacteertegningens Side, saa mesterlige, som vel neppe nogen kan nægte dem at være, men for Stykkets Interesse ere de neppe nogen fordeelagtig Slutning; med Marias Død er ustridig den tragiske Handling tilendte, og den Nemesis, der hævner hende i Elisabeths Bryst, virker hverken synlig eller eftertrykkelig nok til at fyldestgjøre os.

Saa vidtløftig har Undertegnede været angaaende dette berømte Digterværk, at han seer sig nød til at tilbageholde mangehaande Betragtninger, der endnu frembyde sig, saavel om selve Stykket, som især om Æmnet. De Vanskeligheder, dette frembyder, har maaskee ingen tilfulde overvundet; formodentlig vil det endnu længe blive problematisk, om dette Æmne, saa store Fordeele det end ved første Øiekast synes at tilbyde, virkelig fortiener Sted mellem de fuldkommen tragiske, og forener de Egenskaber Aristoteles af en fuldkommen tragisk Handling med saa megen Føie forlanger.

K. L. Rahbek.

Endelig vover jeg at fremlægge for det læsende Publikum den saa længe belovede Maria Stuart's Historie. Da Professor Rahbek har beæret nærværende Skrift med en Fortale, bliver der for mig kun lidet at sige; blot at berøre Grunden til dets Udgivelse og min Fremgangsmaade under sammes Udarbeidelse.

Det er mig ikke bekjendt, at vi i det danske Sprog have Noget om Maria Stuart, denne ligesaa mærkværdige, som ulykkelige Dronning; Noget, der virkelig kunne fortjene Navn af hendes Historie. Selv vores til Videnskabernes store Tab alt for tidlig hensykkede Sneedorf har i sine Forelæsninger over de mærkværdigste Revolutioner i Europa i de tre sidste Aarhundrede ganske forbigaaet den Skotske; og dog troer jeg, at den er ligesaa mærkværdig som nogen anden. Den fremviser Begivenheder, hvortil vi ikke finde Mage i noget andet Lands Historie, naar jeg

undtaget den franſke. Den gjør os bekjendt med en Stat, hvis Skikke, Love og Indretninger, kort, hvis hele Forfatning indtil den Tid var indhyllet i et tykt Mørke.

Maria, regjerende Dronning af Skotland, gift med en franſk Konge, nærmeſte Arving til den engelſke Krone, at blive beſkyldt for Laſter, der bringe Menneſkeheden til at ſkjælve, ſtødt fra Tronen af hendes egne Undersaattere, og i et fremmedt Land, hos ſin nærmeſte Beſlægtede, hvor hun havde ſøgt Frihed og Beſkyttelſe, i en lang Række af Aar at blive holdt i et ſtrængt Fængſel ſnart paa et Sted, ſnart paa et andet og — efterat have kæmpet med Lidelſer og Gjenvordigheder — endelig at ende ſit Liv paa Skafottet — hendes Begivenheder fortjene dog virkeligen at være mere bekjendte i Danmark, end de hidtil have været. Vel veed jeg, at vor udødelige Holberg i ſin Heltinde-Hiſtorie og Birch i ſit Billedgallerie for Fruentimre, ogſaa har berørt Maria's Hiſtorie; men dog er dette alt for kort og ſammenpreſſet til at kunne fortjene Navn af denne mærkværdige Dames fuldſtændige Hiſtorie. Desuden have nyere Skribentere givet hendes, desværre! endnu meget mørke Hiſtorie et klarere Lys, end den havde paa den Tid, da Holberg ſkrev; mange vigtige Papirer ere komne for

Dagens Lys, som man da ikke kiendte og som det forekommer mig, Birch ikke har betjent sig af.

Et Udkast til hendes Historie fandt jeg i Taschenbuch für 1799, Berlin, af Krigsraad Gentz, en Mand, der ved sine Skrifter allerede har erhvervet sig et stort Navn blandt Tydsklands gode Skribentere. Ved en Oversættelse af dette Udkast troede jeg at kunne afhjelpe den ovenfor berørte Mangel. I en Lommebog hvor Rummet er saa indskrænket, vidste jeg vel, at man ikke kunde vente nogen udførlig Historie — Maria's Historie udgjør der i det Hele kuns lidet over 5 Ark —; gjerne havde jeg derfore taget en større og mere udførlig, naar jeg ikke havde frygtet for, at just dens Størrelse og Udførlighed vilde have hindret dens almindelige Udbredelse. Da jeg nu fandt Hovedbegivenhederne vel udførte, valgte jeg denne som den korteste men tillige af sit Slags udførligste jeg kjendte. Hvor Begivenhederne forekom mig at være alt for afbrudte eller dog i det mindste at kunne behøve et klarere Lys, har jeg i Texten vovet at udfylde det Manglende, hvilket jeg troede at burde gjøre, da jeg har havt Leilighed til at øse næsten af samme Kilder som Hr. Gentz, for hvilket jeg aflægger min ærbødigste Taksigelse til Dr. og Prof. Moldenhawer, der har tilladt mig ubehindret Adgang til det

kongelige Bibliothek. Hvor jeg frygtede at for, at afbryde Historiens Kjede eller at gjøre alt for megen Vold paa Forfatteren, har jeg neden under i en Anmærkning anført hvad der om denne eller hiin Begivenhed endnu kunde være at erindre.

Efter Robertson's Exempel har jeg givet en kort Udsigt over Statsforfatningen i Europa ved Slutningen af det femtende og Begyndelsen af det sextende Aarhundrede; men ved første Øiekast vil man see, at jeg ikke slaviſk har fulgt ham.

Ved disse Forsøgelser har den meget agtværdige Forfatters Arbeide vundet i Størrelsen; maatte det kuns og have vundet lidet paa den anden Side! Dog — herom maa Kyndige dømme. Det skulde være en utilgivelig Stolthed af mig, om jeg, der er saa lidet bekjendt, saa lidet bevandret i Litteraturens Rige, vilde indbilde mig, at kunde forbedre en saadan Mands Arbeide; men at disse Forsøgelser imidlertid har kostet mig særdeles megen Umage — Forfatterens Arbeide er voxet fra lidet over 5 Ark til nogle og tyve — derom kan kuns den dømme, som selv har havt med Sligt at gjøre.

Anhanget skyldes den ligesaa oplyste, som for sagtige Studerende saa inderlig gode Mand, Hr.

Justitsraad og Geheime-Archivarius J. G. Thorkelin, der har tilladt mig at afskrive samme. Det giver et fortræffeligt Beviis paa den danske Regjerings Fasthed og Retfærdighed i Tænkemaade og Beslutninger, hvilket den endog i den seneste Tid for hele Europa's Øine paa en saa udmærkende Maade har vidst at vedligeholde.

Hvad Oversættelsen i sig selv angaaer, da føler jeg mig overbeviist om, derpaa at have anvendt tilbørlig Tid og Flid.

Ved nærværende Arbeide haaber jeg at forneie Historiens Elskere, da de, efter mine Tanker, her vil finde alt det samlet, som de ellers maatte søge i mange voluminøse Verker; de, som attraae mere maa gaae til selve Kilderne; men ogsaa Andre, troer jeg, vil ikke læse denne Historie uden Interesse.

Den 27de Decbr. 1802.

M. C. Bergenhammer.

Statsforfatningen i Skotland var fra de ældste Tider indtil Begyndelsen af det sextende Aarhundrede; ved de Stores Magt og det ringe Antal af konstitutionelle Forskrifter, indskrænket monarkisk. Enhver anseelig Vasal var Konge paa sine Forkæmpinger, havde sit Hof, sine Hofbetientere, sine Retsbetientere, bød over Liv og Død, erklærede Krig og sluttede Fred, ligesom Monarken. Naar denne talede som Landsherre, adlødde hine kun for saavidt, som deres egen Fordel eller deres Tilbøielighed ikke opfordrede dem til Modstand; med væbnet Arm maatte Regenten bringe enhver Lov i Udøvelse, som ikke behagede hans Store, og vilde han drage i en Krig, hvorved de troede, ikke at finde deres Fordel, saa maatte han være stærk nok til, enten i Forveien eller paa den samme Tid at forkynde dem selv Krig.

En Grundlov, som Magna Charta* i England, gaves der ikke i Skotland og alle lovmæssige Ind-

* Udstadt af Kong Johan 1215.

Overs.

ſkrænkninger for Monarkens Magt, beroede blot paa Maximer, ſom en lang Brug havde helliget. Den vigtigſte iblandt diſſe Maximer var den, efter hvilken Kongen ikke kunde give Love eller paalægge Afgifter, uden at ſpørge Parlamentet til Raads. Lænsforfatningen, ſom i Skotland herſkede i ſin ſtørſte Renhed, havde giort Naſionen ſaa fortrolig med den Tanke, at Landets Anliggender ikke kunde forhandles uden med dens Overhoveders Biſtand og Samtykke, ſaa at det var umuligt for den, at tænke ſig den lovgivende Konge anderledes, end ſom omringet af diſſe Høvdinger, underſtøttet ved deres Raad og befuldmægtiget ved deres Samtykke. Selv Monarken følde ved ethvert Skridt af Vigtighed Trangen til og Nødvendigheden af en ſaadan Biſtand; og intet er derfor naturligere, end at vi i den hele ſkotſke Hiſtorie ikke finde nogen Beſlutning af Vigtighed, ſom en Konge for ſig alene, eller med nogle af ſine Fortrolige og Miniſtre har fattet.

Saa meget er viſt, i Følge den ſkotſke Statsforfatning, at den Kongelige Magt ikke kunde anſees for uindſkrænket; men videre end til denne ubeſtemte Grundſats gik ikke nogen lovmæſſig Forſkrift eller nogen faſt Regel. En nøiagtig Grændſelinie var der ikke dragen hverken med Henſigt til Gienſtanderne for dens Virkſomhed, ei heller til de Perſoner og Inſtituter, ſom ſkulde veie op imod den. Paa den ene Side blev ikke alene det, ſom i Ordets egentlige Forſtand henhørde til den lovgivende Magts Virkekreds

i Nasionalforsamlingen forhandlet; men endog en betydelig Del af de Forretninger, som Statskonsten i de nyere Tider udelukkende har overdraget den fuldbyrdende Magt eller Regieringen, ja endog meget Monarkens Familie-Anliggender betræffende; og det Skotske Parlament, da Kongen nu engang var vant til at spørge det til Raads, var ligesaaofte beskieftiget med at raadslaae om Krig og Fred, med at ydnævne Gesandtere ved udenlandske Hoffer, med Prindsernes og Prindsessernes Formælinger af det Kongelige Hus, som med almindelige Forskrifter for Landets Politi og andre Stenstænder for den egentlige Lovgivning. Paa den anden Side kunde Ingen bestemt angive, hvorvidt egentlig Kongens og hvorvidt de forsamlede Rigsstænders Rettigheder gik, hvem af begge der, i det Tilfælde af en haardnakket Modstand, skulde give efter for den Andens Meninger, og i hvilken Grad Kongen i hvilken Stænderne skulde medvirke, for at forskaffe en Beslutning Lovskraft. Saa meget er imidlertid vist, at det Skotske Parlaments egentlige Form ingenlunde var den Kongelige Magt ugunstig, og at det endog var indrettet paa den Fod, at det kunde forsikre Monarken en ikke ubetydelig Erstatning for den Formindskelse af hans Anseelse, som han formedelst de Stores overtrædentlige Magt og deres uregelmæssige og uberegnelig skadelig Indflydelse i Statsbestyrelsen bestandig maatte erfare eller befrygte.

Parlamentet i Engeland fik i den sidste halve Del af det trettende og i Begyndelsen af det fiortende Aar-

hundrede det hele Grundanlæg til den Form, hvori vi endnu see det. Allerede under Henrich den tredie, gaves der i denne Forsamling foruden Prælaterne og de umiddelbare Kronvasaller, som ellers udelukkende havde udgiort det, endog Repræsentantere for den ringere Adel og Deputerede fra Stæderne; og begge disse sidste Klasser af Parlamentslemmer udgiorde undertiden allerede under Edvard den tredie, men vedvarende og ordentlig fra hans Eftermands, Richard den andens Regiering, en egen, fra Biskoperne og Lordernes Hus afsondret Bestandel af Nationalforsamlingen. I det skotske Parlament vise vel disse trende Stænder sig næsten ligesaa tidlig, som i det Engelske; men det er en væsentlig Forskiel, at de der aldrig lode sig see i tvende fra hinanden afsondrede Huse. Erkebiskoper, Biskoper, Abbeder Medlemmer af den første, Hertuger, Grever og Baroner Medlemmer af den anden Stand sadde til alle Tider med Repræsentanterne i en og samme Forsamlingssal, og allerede denne Omstændighed alene skulde meget have svækket de Sidstes Anseelse, naar ikke desuden deres yderst ringe, ganske uforholdsmæssige Antal, de Stores overordentlige Overvægt og Middelklassens Afmagt i et Land, hvor Handel og Industri kun langsomt og sildig opsloge deres Bopæle, ganske havde nedtrykt og næsten tilintetgiort den. Alt i Parlamentet kom altsaa an paa Biskoperne og den høie Adel. Hine vare altid mere eller mindre afhængige af Kronen og vare i

Gjerningen, dens kraftigste og tilforladeligste Støtte *. Disse vare for visse paa deres væsentlige Overlegenhed og den virksomme Modstand, de kunde vise enhver Lov, der ikke anstod dem; for lidet bekjendte med Forretningernes Gang, for lidet erfarne i alle Fredens Konster til at lægge store Hindringer i Veien for de offentlige Beraadslagelser eller til at give sig i en ufordelagtig Kamp med Monarken for hans egen Domstol — thi derfor galdt Parlamentet efter Lænsforfatningen. — Et skotsk Parlaments Beraadslagelser vare derfore sædvanligen endte i fem eller sex Dage, og kun yderst sielden gik de over den tolvte eller femtende Dag. Den største Del af denne Tid borttog desuden Justitsvæsenet, da Parlamentet erkiendtes for den øverste Appellationsret i alle borgerlige og kriminelle Sager. Om en ordentlig Oplysning af Lovens Gienstand og egentlige De-

* Paverne havde, i hvor opmærksomme de end vare paa at udvide deres Magt, ganske glæmt Skotland, som et langt fraliggende og fattigt Rige og tilladt dets Konger en saadan Anseelse og Magt, som de giorde andre, langt mægtigere Fyrster stridig. De skotske Monarker havde alene den Ret, at besætte ledige Bispedømmer og Abbedier. Intet var altsaa naturligere, end at de Mænd, hvis Befordring blot beroede paa Monarkernes Naadr giorde sig Umage for, ved at befordre deres Hensigter, at fortiene denne Naade.

Overs.

Patter, om planmæssige, eller endog kun haardnakkende Opposisioner, kort om Alt, hvad der gior det engelske Parlaments Forhandlinger i de nyere Tider saa vigtige og som i de forrige Aarhundrede ikke har været ganske ubekiendt for det Engelske, derom findes ikke et Ord hverken hos de skotske Historieskrivere eller i det skotske Parlaments Akter, og det seer fuldkomment ud, som om denne Forsamling, langt fra at udgiøre en Modvægt mod den Kongelige Magt eller og kuns en selvstændig Del af Statsforfatningen, blot havde været et Redskab for den lovgivende Magt og en Regieringsmaskine, som var underordnet Kongernes Villie.

Efter disse Omstændigheder alene at domme, skulle man troe, at Kongerne i Skotland have herskет med en stor og næsten uindskrænket Magt, maatte i Særdeleshed have besiddet en langt videre udstrakt Magt en Kongerne i Engeland, som tidlig bleve paapassede, indskrænkede og tilbageholdte af et ganske anderledes sammensat, og af ganske anden Virksomhed besielet Parlament. Ikke destomindre finder det Modsatte Sted og de skotske Monarker vare ikke alene ste afmægtigere end de Engelske; men de henhørde endog overhovedet til de afmægtigste europæiske Regentere. De mægtige Vassaller, som uafladelig giorde dem Udøvelsen af deres Suverænitet vanskelig, bekymrede sig lidet om, hvorfra Lovene vare komne, og hvorledes de vare oprundne, det var dem nok, at de ustraffet kunne foragte og overtræde dem. Deres

ryggesløse Vilkaarlighed og Magt tilintetgjorde et hvert Skridt til den Kongelige Anseelses Forøgelse, som det havde lykkedes Monarkerne paa en lovlig Maade at faae; og selv de viseste Forordninger, som de bragde i Stand i Parlamenter, bleve frugtesløse, fordi det manglede dem paa Kraft til, uden for Parlamentet, at lade dem udføre. Denne de Stores uhyre Overmagt var meget mere det nødvendige Resultat af det da værende, saavel politiske, som naturlige Forhold, hvori Skotland befandt sig, end en tilfældig Virkning af forbigaaende Omstændigheder og Begivenheder, hvorved den vel, som og virkelig indtraf, blev forstærket, men aldrig kunne blive frembragt eller uafbrudt vedligeholdt.

Den kom fremfor Alt af Landets Beskaffenhed. Ordentlige Regieringsformer, som den østerlandske Despotisme, lykkes sikkrest og bedst i aabne, fra alle Sider tilgiængelige Jordstrøg, paa vidtudstrakte Sletter, i Egne, hvor ingen Misgierning saa let kan undgaae Magthaverens straffende Arm, hvor ingen modsættende Giæring kan blive ubemærket for hans Øine. Bjergige Lande ere Frihedens, men ogsaa Barbariets Opholdssted. Efterat de Stores Magt i Engeland for længst var bøiet og svækket, efterat Henrich d. 7de og Henrich d. 8de, der allerede et halv Aarhundrede igiennem havde ophøiet deres uindskrænkede Villie til den første Lov og de ikke fandt mere paa deres Vei, der kunde svække en vils Forordnings voldsdædige Kraft eller modstaae de frygtelige Virkninger af en tyranisk, saa maatte de skotske Mo-

narker kæmpe med deres Vasaller endog om Udøvelsen af de gavnligste Love og kunne blot ved List eller formelig Krig bane sig den mistommelige Vei fra et meget indskrænket og paa mange Maader angrebet Landsherredømme til en mere udbredt og almindelig agtet Landssuverænitet. Saasnart en opsætsig Baron traf sig tilbage inden for sit faste, med steile Bjerge og utilgjængelige Mødradser omgivne Slot, trodsede han enhver høiere Befaling, naar ikke en Hær af Bevæbnede var sammes Overbringer, eller naar det ikke behagede denne Hær at paatage sig en langvarig, ikke sielden frugtesløs, Belejring. Store og smaa Floder, Fiorde, Søer og Sumper skildte allevegne Rigets Provindser fra hinanden og forvandlede ethvert enkelt Grevskab eller Baroni, ligesom til et uafhængigt Rige. — De selv samme Aarsager, der standsede de Rommerske Vaabens Fremgang og tilintetgjorde alle den engelske Konges Edvard den første, Bestræbelser, beskyttede ofte den skotske Adel for dens Kongers Hevn, just de samme Bjerge og Sumper, der havde reddet dens Fædreneland fra en Undertrykkers Aag, havde den skotske Adel at takke for dens Uafhængighed. — Af Stæder, Culturens store Brændepunkter, fra hvilke alt Lys og al Dannelse, hvorved Europa nu glæder sig, er udgangen, og som det har at takke for sin hele nærværende og tilkommende Frihed, — en ganske anden, end de gamle Republikers stormende og de Folkeslags barbariske, af hvilke disse bleve forstyrrede — af Stæder var der kun et

ringe Antal, og disse vare endnu langt fra den Velstand, Anseelse og Indflydelse, som de allerede da havde erhvervet sig i Engeland, Frankrig og Tyskland.* Agerdyrkningen og alle deraf hængende Haandteringer slumrede endnu i sin spæde Barndom; hvor der var ingen faste Pladser at bestride, havde man at bestille med ufremkommelige Klofter, sumpige Moradser, useilbare Strømme og staaende Vande.

Hertil føiede sig politiske Aarsager af større og mere udbredt Virksomhed. Lænssystemet stod endnu i Skotland i fuld Blomster, da det i Engeland begyndte at visne. Den engelske Adel følde større Opmun-

* Hertil bidroge mange særdeles Omstændigheder, Handelen, der pleier at samle Mennester, var forsømt; Adelen boede blant deres Vasaller og befæstede derved deres Magt over dem; sjelden lodt de sig see ved Hoffet hvor de kunne finde dem, der vare høiere end de; og i Stæderne hvor de kunne finde deres Ligemænd, boede de ikke. Den sydlige men bedste Del af Skotland laae aaben for Engelænderne, der kunde ingen anlagt Stad blive stor og folkerig formedelst de hyppige Indfald og bestandige Uroligheder; Monarkernes Residentse var ikke bunden til noget vist Sted, forskjellige Egne af Landet vare ufrugtbare og øde. Alle disse særdeles Omstændigheder foraarsagede i Forbindelse med de almindelige Aarsager, der flode af Lænsvæsenets Natur, at der i Skotland kun fandtes meget smaa og dertil meget ubetydelige Stæder. Robertson 1, 27. Overs.

tring og langt større Lethed ved at afhændige sine Landgodser, Kilden til dens Magt, end den Skotske. Større Opmuntring, da den tidlige Konstflid og Velstand skaffede blant alle Folkeklasser et anseeligt Antal af Kjøbere, og en daglig stigende Mængde af ny Nødvendigheder gjorde den gamle Besidder ligegyldigere imod hans forrige Brug; større Lethed, da selve Lovene understøttede denne Afhændigelse; derfore bleve og ved enhver Afhændelse Lænsprærogativerne af den hidtilværende Besidder overdraget den øverste Lænsherre*. I Skotland blev Familiebesiddelserne fra det ene Aarhundrede til det andet de samme, og det ringe Antal af dem, som havde delt Grunden imellem sig, og som syntes uigjenkaldelig at have delt den, gav Forfatningen i Landet den væsenligste Karakter af et sandt og ofte trykkende Oligarki **. Disse, forholdsmæssig faa,

---

* Dette skeede ved Anordningen Quia Emptoris, hvilken blev udgiven i Engeland under Edvard den 3. Alle Forsøg, ligeledes at indføre den i Skotland, faldt forgjeves ud; og heri finder med Rette en af de største Alderdomsforskere og Publicister Johan Dalrymple (History of feudal property p. 340) en Hovedgrund til den skotske Adels saalænge vedvarende Overlegenhed og Magt.

Forf.

** Det synes at have været en Statsregel paa de Tider, at enhver Herfører kunne fordre, som sit eget, det Land, han ved Sværdet havde afvunget

Familier, i hvis Hænder hele Statens Rigdom og Magt var sammenpakket, forstærkede sig endog daglig ved Forbindelser af alle Arter, ved gjensidige Ægteskaber, ved formelige Forsvars- og Angrebstraktater. Ingensteds galdt desuden Slægtskab imellem Personer af een og samme Stamme (clanship) saa meget som i Skotland og denne Omstændighed alene forskaffede Overhovedet for en stor Familie en talrig Mængde af dem, som gjorde sig til af et saadant Slægtskab med ham, et stedse beredt Følge af enthusiastiske Stridere, det let besluttede sig til, at opofre deres sidste Kræfter, ja selve Livet for deres store Patron.

Hertil kan endnu regnes Kongernes Mindreaarighed. Fra Robert Bruce indtil Jacob den 6te telle vi 10 Prindser; 7 af disse komme mindreaarige og næsten som Børn paa Tronen. Selv de ordentligste og fasteste Regjeringsformer føle alt for meget de skadelige Virkninger af en Konges Mindreaarighed; men under et saa ufuldkomment og saa slet indrettet Regjeringssystem, som det skotske, maatte disse Virkninger endnu være langt føleligere.

Men intet bidrog maaske i en saa høi Grad til at hæve den skotske Adels Magt paa den kongeliges Bekostning, som de uophørlige Krige imellem Enge-

---

sin Fjende. Paa denne Maade vandt Adelen en stor Tilvext i sin Magt. Robertson 1, 36.

Overs.

bleve efter en kort, urolig og stormfuld Regjering voldsomt bortrevne i deres blomstrende Alder; alle efterlode deres Efterfølgere i den første Umyndighed og saae i deres Dødsstund et langt Regentskab og alle de Skrækkeligheder paa ny at indbryde, som de selv havde erfaret i deres ulykkelige Ungdomsaar. Ikke altid var det, som disse Monarker lede, et Verk af en blind uforskyldt Skjebne; ofte lagde de selv ved overilede lidenskabelige Beslutninger Grunden til deres egen Fordærvelse, undertiden beredte de sig den ved ukvædige og straffskyldige Handlinger. Ingensteds udbrød det mørke Aarhundredes barbariske Aand i saa megen og saa gyselig Ondskab, som paa de skotske Familiefeiders blodige Skueplads. Dette Riges Historie er næsten intet andet end en rædselfuld Skildring af

---

6te Konge i Skotland og Engeland tillige under Navn af Jacob den 1ste, var den eneste som efter en urolig Regjering døde paa Sygesengen. Karl den 1ste blev halshugget af hans oprørske Undersaatter under Oliver Cromwel. Hans 2 Sønner, Karl den 2den, landflygtig, og Jacob den 2den forjaget af sit Rige, døde i Frankrig 1706, 68 Aar gammel. Og hans Datter Henriette, første Gemalinde af Hertugen af Orleans, Ludvig den 14des Broder, blev taget af Dage ved Forgift og døde under de skrækkeligste Smerter. Og nu den ældre og yngre Prætendent. Saadan en sammenhængende Kjede af Ulykker i een Familie, er det Stuartske Hus det eneste Exempel paa i Historien. Overs.

raſende Forfølgelſer og djevelſke Ränker, af Gruſomhed, Bedrageri og Forræderi, af Mordſcener paa Mordſcener, foraarſagede enten af Ærgjerrighed, Nid eller Hevngjerrighed. Faa Monarker holdte deres Hænder rene fra Blodudgydelſe, mange vare umenneſkelige nok til, i egen Perſon at beſudle ſig dermed: Ikke alene medens Monarkernes altid fornyede Umyndighed varede, men og i det korte Tidsrum, da de ſelv førde Septeret, var den høieſte Magt i Staten Gienſtanden for en ſtedſevarende uophørlig Kamp blandt de Store. Den, der i Dag beſad en ſvag, lunefuld, Fyrſtes Gunſt, eller ſom hans egen Duelighed eller en vellykket voldſom Stræg beklædede hermed, ſaae ſig ofte, allerede den følgende Dag, nedſtyrtet i den dybeſte Afgrund; og næſten uden Undtagelſe fulgde paa en ſaadan Mands glimrende Ophøielſe hans Fald, Forvisning og hele Huſets fuldkomne Undergang. Det henhører ikke til vores Plan, at fuldføre dette Skilderi indtil det mindſte Træk, eller endog kuns fuldſtændig at levere det ſtørre; men en kort Overſigt over de mærkværdigſte Begivenheder under Kongerne af det ſtuartſke Hus indtil den Tid Maria blev født, vil blive, om ikke en nødvendig, ſaa dog vist en paſſende Indledning til den følgende Hiſtorie. —

*Alexander den tredie, den sidste Konge af en Stamme; der mange Aarhundrede igjennem havde regjeret over Skotland, døde 1286 uden mandlige Arvinger. Hans Datter Margrete var gift med den norske Konge Erich, og det eneste Barn, som denne Prindsesse, efterlod sig, Margrete, som blev kaldet Pigen fra Norge, var upaatvivlelig Arving til den skotske Trone, for hvilket og Adelen allerede 2 Aar før hendes Bedstefaders Død, havde erkiendt hende.

Edward den 1ste, Konge i Engeland, En af de virksomste og lykkeligste brittiske Monarker, bragte de skotske Rigsstænder til at give deres Samtykke til et

---

*Den skotske Historie kan bequemmeligst inddeles i fire Tidspunkter. Den første gaae fra Monarkiets Oprindelse til Kenneth den 2dens Regjering; den anden fra Kenneths Seier over Pikterne til Alexander den 3dies Død. Den tredie udstrækker sig til Jacob den 5tes Død. Den sidste begynder fra hans Død og ender sig med den Tidspunkt da Jacob den 6te bestiger den engelske Trone. Den følgende Historie indstrænker sig til de tvende sidste Perioder. Robertson 1,6,7.

Overs.

Giftermaal imellem hans ældste Søn og deres endnu umyndige Dronning, og saae med haabefulde Blik begge Rigers fredelige Forening under eet Hoved imøde. Men Prindsessens tidlige og uventede Død, som paa sin Overfart fra Norge til Skotland blev syg og endte sit Liv paa En af de orkadiske Øer 1290, forstyrrede Edward's fornuftige Plan for at gjøre Plads for en anden mere forvoven, og gav det første Løsen for alle de Gjenvordigheder, som flere Aarhundrede igjennem har trykket og forstyrret Skotland.

Strax paa denne Begivenhed fremkom en Mængde Tronarvinger, som grundede deres Paastand snart paa dette, snart paa hint vidtløftige Beslægtskab med det kongelige Hus; men blant disse var der egentlig kun tvende som tildrøge sig den almindelige Opmærksomhed og delde Nationens Stemmer imellem sig. Begge nedstammede de fra David, Greve af Huntingdon, en yngre Broder af Kong Wilhelm, som var Alexander's, den sidste Kongens Bedstefader; den ene Johann Baliol, som Davids ældste Datters Søn, den anden Robert-Bruce, som en Søn af Davids anden Datter. I Stedet for at afgjøre deres Fordringer i Fædrenelandets Skjød, i al Fald med deres Tilhængeres Vaaben, kaldte de, til Ulykke for den skotske Nation, Medbejleren, Kongen af Engeland, til Voldgiftsmand og Edward kunde ikke imødstaae den Fristelse, hvori dette farlige Embede ledte ham. Det i Skotland herskende Anarki, Prindsernes Ærgier-

righed, der strede om Tronen og vare i Stand til at opofre ham deres eget Fædreneland for en, skjønt uafhængig Krone, lokkede ham til, først at bemægtige sig dette Rige og siden at lægge samme under sit Herredømme. Den Autoritet af en Voldgiftsmand, som man saa uforsigtig havde overdraget ham og af hvilken Skotlænderne ikke formodede nogen farlig Følge, satte ham i Stand til desto lettere at udføre hans Beslutning. Han kom og aabnede denne store Proces til Forbauselse for Partierne og alle dem, hvis Skiebne deri var indviklet, med denne uventede Kjendelse: „at ham selv tilkom det øverste Lænsherredømme over Kongeriget Skotland og at han betragtede den hele Strid, som en Sag imellem hans Vasaller."* Efterat denne vigtige Kjendelse ved

* For begge Kongerigers Forening var Spørsmaalet om Skotlands Uafhængighed yderst vigtigt. Havde man ikke anseet den ene Krone som suveræn og uafhængig, men som Lænspligtig mod den anden, saa havde en Foreningstraktat under lige Betingelser ikke kunnet blevet sluttet, og enhver Fordel, som det afhængige Kongerige vandt, havde man maattet anse som en Nedladelse af det andet og som en Suveræns Naade mod sine Vasaller. Derfore blev og i Begyndelsen af forrige Aarhundrede, da man arbeidede paa en Forening imellem begge Riger, denne Strid ført med al den Heftighed som Nasionalstolthed naturligvis kan indblæse. Den Punkt, som paa den Tid for-

en formelig og lovfast Dom var given, erklærede han Johann Baliol for den retmæssige Konge over Skotland og modtog som øverste Lænsherre Hylding af ham. En femaarig Krig og al den Elendighed, som kun i en barbarisk Tidsalder kunde ledsage en saadan Krig, var Følgen af denne første Usurpasion.

---

drede den almindeligste Undersøgelse, har begge Rigers Forening nu gjort blot til en Materie for Nysgjerrigheden. Men ere de Gjenstænder, der da saa levende rørde og ophidsede begge Nationer, ikke mere, saa kan alligevel et Spørgsmaal, der da var saa vigtigt ikke være os ganske ligegyldigt.— Allerede tidlig besadde de skotske Konger nogle Grevskaber i den nordlige Del af Engeland, og disse havde de, saavidt man af Lænsvæsenet kan spore, til Læn af de engelske Konger, og altsaa hyldede dem, som Lænsherrer. Den Hyldingsed som de aflagde i Henseende til de Forlæninger de havde i Engeland, forringede ikke det mindste den kongelige Værdighed. Det gaaer efter alle Lansrettigheder meget vel an, at een og den samme Person er Herre og tillige Vasal, lænspligtig i en Henseende og i en anden uafhængig. Engelands Krone var ustridig suveræn og uafhængig, og dog vare de Fyrster, som bare den, i mange Tider de franske Kongers Vasaller, og i Henseende til de Lande, som de besadde i dette Rige, forbundne til, at vise al den Tjeneste, som en Lænsherre kan fordre. Saaledes forholdt det sig og med de skotske Konger: de vare fri og uafhængige som Konger og blot ved Besiddelsen af de engelske Forlæninger Vasaller af Kongerne i Engeland. De engelske Konger

Edward vidſte ikke at benytte ſig af de vundne Fordele. Han viſte ſig alt for tidlig ſom Overherre; hans ſtolte og uafhængige Vaſaller bare med ſtørſte Modbydelighed et Aag, de ikke vare vante til. Selv den taalmodige Baliol blev forbittret over en Afhængighed, ſom man ſtedſe ſøgte at gjøre mere trykkende og indgik hemmelig en Forbindelſe med Frankernes Konge imod Kongen af Engeland. Fælles Fordele maatte længe underholde Frankrigs og Skotlands Forbindelſe.

Baliol havde neppe regjeret i 4 Aar, da Edward erklærede ham for affat fra Regjeringen, foregivende, at han havde brudt ſin Troſkabsed, til-

---

formaaede end ikke ved Magt at afvinge Skotland ſin Uafhængighed. En uforventet Ulykke, ſom traf en af de ſkotſke Konger indgav først de Engelſke det Mod og den Tanke, at gjøre Skotland afhængig af Engeland. Wilhelm, Konge i Skotland var saa ulykkelig i Slaget ved Alnwick at falde i engelſkt Fangenſkab. Henrich den 2den Konge i Engeland betjende ſig af Leiligheden og afpreſſede den fangne Konge ikke alene ſtor Løſepenge og Løfter, at vilde overgive til ham alle faſte Pladſer i hans Rige, men tvang ham endog til at hylde ſig, ſom Skotlands Lænsherre. Men da den engelſke Konge Robert, ſiden efter afſtod fra al Paaſtand til en ved Magt afvunden Retighed, ſyntes Wilhelm's Efterfølgeres Uafhængighed uſtridig. Imidlertid vilde Edward, der mere fulgde Henrich's egennyttige Politik end Roberts Stormod ikke lade Leiligheden fare, til at

kjendte sig selv umiddelbar Landets Bestyrkelse og søgte at bemægtige sig samme. Med en Krigshær rykkede han ind i Skotland, bemægtigede sig adskillige Grændsefæstninger, slog den skotske Krigshær, som under Baliol's Anførsel gik ham imøde, indtog Edingborg og Stirling. Nu ilede han til Berwik, hvor Baliol havde indsluttet sig, indtog dette Sted og fangede Kongen. Efter denne lykkelige Fremgang vendte Edward tilbage til London, tog Baliol med sig og kastede ham i Fængsel. Der sad han i nogle Aar indtil han paa Pavens Forbøn og under det Løfte at han ikke vilde blande sig i de skotske Affærer, blev

---

fornye Paastanden. Efterat han havde samlet af gamle Dokumenter Alt, hvad der mere eller mindre syntes at svare til hans Hensigter nærmede han sig med en Armee til Grændserne af Skotland. Under Paaskud at undersøge Stridigheden med desto større Høitidelighed, sammenkaldte han alle de skotske Baroner til Norham, og da han havde vundet Nogle ved Løfter, Andre ved Trudsler, fremkom han med den af Forf. anførte Paastand. Han gik endnu videre og fortangde, at man skulde overlevere ham Rigets Fæstninger. Og saa feig var Adelen, saa stor deres Ærgjerrighed som strede om Tronen, at de begge indrømmede ham dette fælsomme Forlangende; kun Gilbert af Umfraville, Greve af Angus, var den eneste Mand, der havde Mod nok til at vegre sig ved at overlevere den ham betroede Fæstning til sit Fædrenelands Fjender. Robertson 1.

Overs.

sendt til Frankrig. Hans Søn blev holdt tilbage som Gidsel.

Under disse kritiske Omstændigheder opstod Wilhelm Wallace, en Helt, der fortjende en bedre Skjebne. Han nedstammede fra en ældgammel adelig, men fattig Familie. I sin Ungdom havde han dræbt en stolt engelsk Adelsmand. Han var derfor landflygtig og flakkede mange Aar omkring i de mest ubeboede Egne af hans Fædreneland. Herved var hans Legeme blevet hærdet til at udstaae Livets Besværligheder og hans Sind, ved de Farer han undertiden var underkastet, stemt til at vove noget stort. Besjelet af det Ønske, at befrie sit Fædreneland fra Usurpatorens Aag, samlede han sig en liden Krigshær og slog ofte de langt talrige Engelænderе. Hans Mod, Klogskab, og store Lykke skaffede ham snart en talrig Mængde Tilhængere. Understøttet af disse, vovede han adskillige betydelige Træfninger og det lykkedes ham, gandske at fordrive Engelænderne. Herved steg hans Anseelse meget hos Folket, man han paadrog sig tillige Andres Misundelse og Had og disse gjorde sig al mulig Umage for at svække hans Anseelse. Han havde nu ligesaa meget at frygte for sine Efterstræbere List, som de engelske Vaaben. Endelig tabde han, da han ei tilstrækkelig blev understøttet, et Slag mod Engelænderne, og nu traf Wallace sig gandske tilbage og begav sig til sine forrige Opholdssteder. Fra den Tid begyndte og Lykken at smigre Engelænderne og inden kort Tid havde de igjen næsten-indtaget

den ſtørſte Del af Skotland. Tilſidſt blev Wallace forraadt af en af hans Venner, ſom var bleven beſtukken af Engelænderne, og ſom Fange bragt til Engeland, hvor han efter Edwards Befaling, blev levende vanbrækket og hans Lemmer, for at indjage andre Skræk, ophængt i de folkerigſte Stæder i Engeland og Skotland. Saadant et Endeligt havde denne Mand, der var den ſtørſte paa den Tid, og ſom i Stormodighed, Tapperhed, Klogſkab og Kjerlighed til Fædrenelandet kan ſættes i Ligning med de Gamles ſtørſte Feldtherrer.

Strax derpaa lod Robert Bruce, en Søſterſøn af Tronarvingen ſig krone og forſøgde paa ny ved Strømme af Blod at ſætte Skotland i Friheds og forſkaffe ſig ſelv ſin Faders Beſiddelſer. Da han tilforn havde underſtøttet Engelænderne og Adelen frygtede for Edward's Overmagt, havde han i Begyndelſen kuns faa Tilhængere. Han blev ſnart overvundet og nødt til at ſøge ſin Tilflugt ſnart imellem Bjergene, ſnart hos Nogle af ſine fortroligſte Venner.* Efterat han i nogle Maaneder havde været ſkjult, traadde han atter frem. Adelen, der ſammede ſig ved deres forrige Feighed, og raſende opbragt over de Fornærmelſer, man havde tilfiet Nationen, ſtrømmede nu hobevis til ham. Den engelſke Monark kom

* Hans Kone og trende Brødre bleve fangne og førte til Engeland, hvor Konen blev kaſtet i Fængſel, men Brødrene henrettede.

Overſ.

til Skotland i Spidsen af en talrig Armee. Den fyrige Iver, hvormed Adelen stred for Rigets Uafhængighed, Bruce's kloge Tapperhed og især en patriotisk Enthusiasmus, der ved saa ædle Aarsager var opflammet, tilintetgjorde alle Edward's gjentagne Bestræbelser. Nu vendte Edward tilbage for at udruste en større Krigshær; men han blev syg og døde i Lancaster. Ved hans Død fik Tingene en gandske anden Vending. Edward den anden, hans Søn, var ikke den Prinds, der kunne forfølge sin Faders Planer. Efter mange uafgjørende Træfninger imellem den skotske Monark og de engelske Generaler lod Edward sig endelig see med en talrig Krigshær paa Skotlands Grændser; men den fordelagtigste Tidspunkt var forbi; Slaget ved Bannockburn befæstede Kronen paa Roberth's og hans Efterfølgeres Hoveder.* Nu søgde han at sætte Grændser for Adelens alt forstore Magt. Til den Ende indkaldte han dem for sin Trone, og bød dem at bevise de Retigheder, efter hvilke de besadde deres Lande. De mødte paa Befalingen; men da Spørsmaalet blev dem forelagt, stode de samtligen op, toge til deres Kaarder og sagde: med disse have vi erhvervet Landene, og med disse vil vi forsvare deres Besiddelse.

* Efter dette Slag blev Robert's Kone sat i Frihed, under det Vilkaar, at nogle fornemme Engelsmænd, som i dette Slag vare faldne i Skotternes Hænder, skulde ufornærmede og uden Løsepenge sendes tilbage til Engeland. Overs.

se. Kongen ſtudſede ved dette hjerve Svar og afſkjed klogelig fra ſit Forehavende. Dette gav dog Anledning til Fakſioner i Riget; thi, da de fleſte af Adelen havde i hine urolige Tider med Magt tilvendt ſig den ſtørſte Del af deres vidtløftige Eiendomme, frygtede de for, at de ved Lov og Dom igjen ſkulde blive dem fratagne. Saaſnart Edward erfarede dette, ſamlede han en Armee og rykkede ind over Grændſerne i Skotland; men han blev ſaaledes modtaget, at han anſaae Tilbagetoget for det ſikreſte. Omſider blev der ſluttet Fred (1326) og Engeland fraſagde ſig da al Paaſtand paa Suveræniteten over Skotland; Grændſerne imellem begge Riger bleve nøiere beſtemte; Skotterne tilbagegave de Stæder, ſom de i denne Krig havde indtaget i Engeland og til Forſikkring paa en vedvarende Fred imellem begge Naſioner giftede Robert's Søn, David ſig med Edward's Datter, Johanne. For at forebygge indvortes Uroligheder i Riget ſendte han Geſandtere til den forrige Konge med koſtbare Foræringer og lod ham tillige ſige at han vilde afſtaae Riget til ham; men Johann Baliol, der nu var gammel, modtog ikke Tilbudet, tvertimod han fraſkrev ganſke ſig og Arvinger Riget. Strax efter hans Søns Bryllup døde Robert (1329). Han var den førſte Konge, ſom ved en Lov nøie beſtemte Tronfølgen. Under hans Regjering begynder de 2de Familier, Douglas og Hamilton, at blive bekjendte.

Under Robert's Søn og Efterfølger, David den 2den oprandt atter de ulykkeligſte Dage over

Skotland. Under denne Konges Mindreaarighed fremstod Edward Baliol (1332), en Søn af hin svage Fyrste, som den engelske Konge, Edward den 1ste havde indsat, men atter igjen stødt fra Tronen, og, understøttet af Engeland i Havbugten ved Forth, bemægtigede sig Rigets sydlige Provindser og tiltog sig Kongetitel. David blev nødt til at flygte til Frankrig. Efter en gruesom og ødelæggende Krig, som varede i 9 skrækkelige Aar blev Baliol ved fransk Hjelp endelig fortrængt og David vendte 1341 tilbage til sit Rige; men han var ikke vis nok til at lade sig nøie med dette lykkelige Udfald. Ophidset af den franske Konge greb han til Vaaben og ville tugte Engelænderne for den Bistand, de havde vist hans Medbeiler. I dette ulykkelige Slag ved Nevills Crosс ved Durham faldt han i sine Fjenders Fangenskab (1348), der først løslode ham efter 11 Aars Forløb mod en uhyre stor Løsepenge.* Saalidet man end og efter denne Begivenhed havde kullet formode hos David nogen Tilbøielighed for Engeland, saa er det dog vist, at han var nær ved at ende sin ubesmmelige Regjering med et Forræderi, der galdt hans Fødrenelands Uafhængighed, den eneste Fordel af en halvfjerdsindstyveaarig Krig, og i Følge et Forlig, overlevere den skotske Krone til Edward den 3die.

* 1356 blev og den franske Konge, Johannes fangen og bragt til London.

Overs.

Men Rigsstænderne modsatte sig dette deres svage Monarks barnagtige Indfald, agtede ikke paa hans hemmelige Underhandlinger og vedblev at være den for længst udnævnte og af Kongen selv i de sildigere Tider erkjendte Tronarving hengivne.

Denne Tronarving var Robert* Steward eller Stuart, Davids den andens Datterson, som denne Monarks Søster havde avlet med Walter, Stewart** af Skotland. Efter Davids Død

---

* Med denne Konge begyndte den ulykkelige stuartske Familie at regjere 1371.

Overs.

** En Stewarts (Hushovmesters, eller som det paa dette Sted mere passende lader sig oversætte, Overhofmesters, Landhofmesters) Værdighed var gjennem flere Generationer arvelig i Robert's Familie. Naar den først har faaet den, eller hvorledes det forholder sig med denne Families ældre Genealogie, er uvist (S. David Dalrymple's Annals of Scotland 1358). Saa meget veed man med Vished, at den under David's den 1stes Regiering, altsaa i Midten af det tolvte Aarhundrede, allerede var rig og mægtig og indtil den Tid kan man med Vished opregne deres Herkomst. I øvrigt gik fra den Tid af, Huset besteg den skotske Trone, Embedsnavnet, Stewart, over til et Familienavn. †)

Forf.

†) En High Stewart var i England og Skotland det samme, som en Major Domus i Frankrig. I Fredstider havde han den høieste Magt, i Krigs-

(1371) tiltraadte han Regjeringen. Han fornyede strax det gamle Forbund med Frankrig. I hans Tid graserede en Pest i Skotland, som bortrev mange Mennesker. I hans sidste Regjeringsaar faldt Engelænderne, under Richard den 2den ind i Skotland; men, efterat de vare slagne ved Ottirburn, gjorde de en Stilstand paa 3 Aar. Efter 20 Aars Regjering døde Robert. Han indførte Greve- og Friherrestanden.

*Hans Søn Robert den 3die regjerede neppe i 10 Aar før huslig Gremmelse styrtede ham i Graven. David, Hertug af Rothsay, hans før-

---

tider commanderede han som Chef Armeen. Af Politik har man i de senere Tider ikke besat denne Post. Dog er den ikke ganske afskaffet; thi saa ofte en Lord skal dømmes paa Livet, bliver en af Rigets Store udnævnt til at bekkæde denne Post; men naar Dommen er fældet, ophører og Embedet.

Overs.

* Hans rette Navn var Johannes; men da man troede, at dette Navn havde noget ulykkeligt ved sig, forandrede han, efter Stændernes Begjering, sit Navn, da han besteg Tronen, og kaldte sig efter sin Fader, Robert. Strax, efterat han var kommen paa Tronen, havde han det Uheld, at styrte med en Hest, hvorved han forslog sig saaledes, at han til sin Broder maatte overlade den vigtigste Del af Rigsbestyrelsen. Leslaj 264.

Overs.

ſtefødte Prinds havde ſtyrtet ſig i Ungdoms Udſvævelſer, for hvilke Faderen ville ſætte Grændſer. Robert, Hertug af Albanien, Kongens Broder, en Mand af ſtor Duelighed, men endnu ſtørre Ondſkab fik i Commiſſion, at bringe ham til en ordentligere Opførſel. Han betiende ſig af denne Commiſſion enten af Brutalitæt eller plaumæſſig Galenſkab til ganſke at ødelægge Prindſen, indſluttede ham i et ſnevert Fængſel og lod ham døe af Hunger. Først ſent fik Faderen de ſande Omſtændigheder ved denne gyſelige Begivenhed at vide, og fra det Øieblik troede han ikke ſin eneſte, endnu tilbageblevne Søn ſikker inden for Skotlands Grændſer. Han fattede den Beſlutning, at ſende ham til Frankernes Konge, Karl den 6te, en gammel Bundsforvandte og Gjeſteven af den ſkotſke Kongeſtamme og lod ham i dybeſte Hemmelighed beſtige et Skib, der ſkulde udrive ham fra alle Farer. Men neppe havde han tiltraadt denne Reiſe, før et ulykkeligt Tilfælde drev Prindſen til de engelſke Kyſter, hvor Henrich den 4de, uden at tænke paa Vaabenſtilſtanden, den faderlige Kummer, de rørende Anbefalelſer, der ledſagede den uſkyldige Yngling, greb begjerligen dette koſtbare Bytte og anviſde den ſkotſke Tronarving et Fængſel til Bolig.

* Han underſtøttede Dauphin Carl, ſiden efter Carl 8de i det Øieblik, da hans Nød var ſtegen til det høieſte; og de ſkotſke Tropper tilhører Æren for den første Trefning hvori de Franſke bleve Sejerherrer, for Trefningen ved Beauge. 1421. Forf.

Robert den 3die overlevede ikke længe Efterretningen om denne bedrøvelige Begivenhed. Da hans Søn og Efterfølger var i Skotlands Arvefiendes Hænder, saa paatog Hertugen af Albanien sig Regentskabet og forestod samme i 14 Aar, lige indtil den mærkværdige Tidspunkt, (1420) da Kong Henrich den 5te i Engeland fuldbragde Erobringen af en stor Del af Frankrig. Efter hans Død faldt Regentskabet til hans Søn Murdoch, en udueelig og uvirksom Prinds der sandsynligen ligesaa meget ønskede Kongens Befrielse, som hans kloge og herskesyge Fader befrygtede samme. Da Henrich den 5de strax derpaa døde og de, som i hans Søns Mindreaarighed havde Regjeringsforretningerne under Hænder, havde henvendt deres ganske Opmærksomhed paa de vigtige Begivenheder i Frankrig, saa kom endelig et Forlig i Stand, som gjorde Ende paa den skotske Konges nittenaarige Fangenskab.

Jacob den første havde sit Ophold i Engeland og den Ensomhed, hvortil han i sit Fangenskab var fordømt, at takke for en med mangfoldige Kundskaber prydet Aand, en Mængde fortræffelige Konstfærdigheder, en Grad af Dannelse, der paa den Tid maatte gjelde for en stor Sjeldenhed. Han var Skribent, Digter og Musikus. Han havde studeret Verdsligvisdom og Gudlæren, for saavidt hans mørke Tidsalders Genius tillod det. Han havde eftertænkt de Pligter, der hvilede paa ham som Konge og de Midler, hvorved han kunde opfylde dem. Skotlands

Forfatning havde næsten aldrig været sørgeligere, end da han kom til Regjeringen*. Den kongelige Autoritet, der aldrig havde været stor, var nu næsten foragtelig, da den i saa lang Tid havde været Regentere overdragen. Kronens Godser og Indkomster vare bortgivne og forødte. Formedelst hans lange Fraværelse var Kongenavnet lidet bekjendt og endnu mindre agtet. Saamange Aars utilelsse Frihed havde gjort Adelen uafhængig. Et almindeligt Anarki herskede. De Svagere vare udsatte for de Mægtigeres Rov og Undertrykkelse. I enhver Krog herskede en vild Adelsmand efter eget Behag, og havde ligesaa liden Frygt for Kongen, som Medlidenhed med Folket. Under en saadan Forfatning trængde Skotland høiligen til en Konge af Jacob's Egenskaber og Virksomhed. Hans hele Regjering var ogsaa en uafladelig Bestræbelse, for at indføre Retfærdighed og Orden i Landet, at forskaffe Lovene Anseelse, Tronen Magt, uden hvilket ingen ordentlig monarkisk Stat kan tænkes. Med Engeland stod han i Venskab og med Frankrig var han paa det nøieste forbunden.

---

* En paa de Tider levende Munk beskriver Rigets elendige Forfatning saaledes: in diebus illis non erat lex in Scotia; sed qvilibet potentiorum juniorem oppressit; et totum regnum fuit unum latrocinium; homicidia, depredationes, incendia et coetera malificia remanserunt impunita et justitia relegata terminos regni exulavit. Chartular. Moray. apud Innes Essay 1, 272. Overs.

Af Folket, som under hans Regjering nød en usædvanlig Rolighed og Lykfalighed, var han næsten tilbedet. Dersom et langt Liv havde været ham beskjæret, havde han vist efterladt varende Spor af sin for Skotland veldædige Tilværelse; men han havde endnu ikke regjeret i 13 Aar, neppe høstet de første Frugter af sit Arbeide, da han ved et Oprør af Adelen, der ikke kunne taale de Grændser, han satte for deres lovstridige Selvraadighed og grændselsse Magt, under Anførsel af hans egen Morbroder, Greven af Athol, blev overfaldet i et Kloster ved Perth, hvor han ofte og gjerne opholdt sig, og myrdet, efterat han havde faaet 28 Saar. Ophavsmændene for denne gruelige Gjerning, Greven af Athol og hans Søsterson Robert, blevne umiddelbare derpaa, uden Hensigt til deres høie Rang, straffede med en gyselig Død, som trods Forbrydelsens Størrelse, oprører den menneskelige Følelse.

Ingen Ulykkesperiode, som Skotland hidindtil havde oplevet, var i Skrækkelighed at sammenligne med den, som Jacob den 2dens Mindreaarighed medførde. Ved Faderens Død var han i sit 7de Aar. I Spidsen for Statsbestyrelsen havde Parlementet sat tvende, for deres Klogskab og Bekjendtskab med Forretningerne berømte Mænd, Livingston og Crichton, hin som Rigsforstander, denne som Kantsler. Familien Douglas, som paa den Tid var den mægtigste i Landet og hvis Anseelse havde naaet sin høieste Spidse, fandt sig ved denne

Indretning fornævnet. Archibald Douglas og efter dennes Død, hans Søn, Vilhelm, * opkastede sig til Anførere for et mægtigt Parti, hvis fornemmeste Forretning det var, ved ethvert Skridt at forurolige Regjeringen og standse den i alle dens Foretagender. Selv mellem Regjeringens Øverste var der hverken indvortes Enighed eller udvortes Forbrageligheb; hvad Livingston befal, forbød Kanslæren; hvo der adlød denne, blev straffet af hin; den unge Konge var snart den Enes, snart den Andens Fange; det frygteligste Anarki styrtede Landet næsten tilbage i sin forrige vilde Tilstand; Lovene havde ikke mere nogen Stemme; alle Haandteringer laae; Privatfeider bleve afgjorte ved blodige Trefninger paa de offentlige Landeveie.

Jo mere Kongen nærmede sig den modne Alder, desto mere forhadte bleve og hans Formyndere ham, og de faldt forend de formodede det, ved Hufet Douglas's Indskydelse, hvilket de havde fornær-

* Midt i Kongeriget oprettede han et Slags uafhængigt Fyrstendomme; han forbød sine Vasaller at erkiende anden Autoritæt end hans; han slog Riddere; han havde sit Statsraad; udnævnde saavel civile som militære Betjentere; han tilegnede sig alle Kjendemærker paa kongelig Høihed, Kongetitlen alene undtagen og viste sig offentlig med mere end kongelig Pragt. Hans sædvanlige Følge var 2000 til Hest. Robertson 1,137.

Overs.

met paa en Maade, der ikke lod Forsoning forvente, og efter hvis hele Undergang de forgjeves havde tragtet. — Vilhelm Douglas, Archibalds Søn, var af Kantsler Chrichtom paa en Tid, da han tilligemed Kongen holdt Hof i Edingborg under et falskt Foregivende og med Forstillelse af et oprigtigt Venskab lokket til dette Sted. Han blev indbudet til et Gjæstebud og i et Øieblik, da han mindst drømte om et saadant Niddingsværk, hortrevet fra det kongelige Taffel og tilligemed sin eneste Broder henrettet. Denne skjændige Niddingsdaad forfeilede saa ganske sin Hensigt, at den meget mere bragte Familien Douglas's Ansеelse til sin høieste Spidse. De Myrdedes eneste Søster, kaldet Pigen fra Galloval, giftede sig med hendes Fætter, Vilhelm Douglas, og forenede begge Husenes vidtløftige Godser under een eneste Besidder. Denne mægtige Greve vidste at tilvende sig den fiortenaarige Konges Gunst, styrtede Livingston og Chrichton, lod sig udnævne til Rigets Statholder, og forskaffede sig snart en Ansеelse, der fordunklede den kongelige. — Men hans Fald fra en saa overordentlig Høide var og allerede nærmere, end man troede. Medens Douglas med et prægtigt og talrigt Følge paadrog sig en Reise til Rom, hvor han med en Pragt, der kun passede sig for Konger, holdt et Indtog, undergrabede hans gamle Fiender den stolte Bygning af hans misundte Magt. Da han kom tilbage, fandt han sig anklaget, dømt og næsten ødelagt. Han rustede

sin Familie til Modstand, traadte i hemmelige og fal-
lige Underhandlinger med Engeland og antændte en
Borgerkrig i Hjertet af sit Fædreland. Jacob op-
fordrede ham til at møde for sig og bevilgede ham
fikker Leide, da han ikke under andre Betingelser
ville møde. Greven indfandt sig og blev modtaget
med tilsyneladende Venskab. Efter Aftensmaaltet op-
lom en Ordvexling om hans lovstridige og oprørske
Opførsel; denne Ordvexling blev heftig, og Kongen,
opbragt ved et ubetænksomt Udtryk af Greven, greb
til sin Kaarde og jog den i Grevens Bryst. — En
saa uværdig Handling, som denne, kunde hverken
forskaffe Landet eller Kongen den Roligheb, hvoref-
ter alle sukkede. Familien Douglas anstrængede alle
dens Kræfter for at hevne den Myrdede og ikke at
lade Arven af hans Magt gaae forloren. Først ef-
ter en treaarig Blodsudgydelse sejrede det kongelige
Parti og Huset Douglas nedsank endelig fra sin Høide.
— Nu aabnede sig for Jacob den 2den en bedre
Løbebane til en ordentlig og vis Regiering; men
Stridighederne imellem Husene Lancaster og York
forledte ham til at henvende sin Opmærksomhed paa
Engeland *. Han tog Del i disse Stridigheder, un-
derstøttede den engelske Konge, Henrich 6, mod
Edvard, Hertugen af York, men blev i det
han belejrede Grændsefæstningen Roxborg, dræbt i

* See Pag 74.

sit 30 Aar, da en Kanon tilfældigvis sprang i Stykker. 1460.

De Omstændigheder under hvilke Jacob den 3die i sit sjette Aar arvede Riget, lovede Skotland en lang og vedvarende Fred. Familien Douglas syntes for stedse at være falden og Engeland var udmattet ved indvortes Feider. Kongens Mindreaarighed gik forbi uden de sædvanlige Uroligheder, og, da Kongen i sit 18de Aar selv tiltraadte Regjeringen, syntes Alt at love rolige og lykkelige Dage. Men Jacobs Karakter passede sig aldeles ikke til den Tidsalder, hvori han levede, heller ikke til den høie Post, som Skjebnen havde anvist ham. Han havde ingen Lyst til Krig, var sagtmodig og frygtsom, elskede de huslige Glæder, opofrede sig til Konsterne og omgikkedes selve Konstnerne med en Fortrolighed, der gjorde ham afskyelig for de Store og som flere end een Gang foraarsagede ham bittre Ydmygelser. Hans tyveaarige Regiering henhører til de uroligste og sørgeligste, Skotland endnu har oplevet; hans Bersmmelse, ligesom tilsidst hans Liv blev et Offer for de uovervindelige Partier, der strede om Overherredømmet i det sønderslidte Rige. De farligste af disse Partier anførde i Begyndelsen Alexander, Hertug af Albanien, Kongens Broder; en Mand der besad alle de Dueligheder, Kongen manglede, men tillige og alle de Egenskaber, der kan forstyrre en Stat og forevige Fjendtlighederne, og som undergravede sin Families og sit Fædrenelands Lykke

ved idelige Kabaler. Efterat denne Prind shavde endt sin urolige Lsbebane, traadte Greven af Angus, paa den Tid Overhoved for den sig hævende Familie af Douglas, i Spidsen for Kongens Modstandere, rugede et helt Aar igjennem over mangfoldige Rebellionsplaner, begyndte endelig en ordentlig Krig med Monarken, vidste ved List og Magt at drage sammes egen Søn, en femtenaarig Yngling, over paa sit Parti og i Prindsens Navn at stille Armeen i Marken. Disse overfaldt den dybt nedbsiede Fader ved Stirling, slog hans lille Hær paa Flugt, og overleverede ham selv til nogle omstreifende fiendtligsindede Soldater, der myrdede ham i en Mølle, hvorhen han havde taget sin Tilflugt, i hans Alders 36te Aar, — Den første Beslutning, Parlamentet fattede efter denne bedrøvelige Begivenhed, var, at Aarsagen til dette Mord skulde falde tilbage paa den myrdede Konge, hans Yndlinger og Raadgivere, og at de derimod, som med Prindsen vare dragne til Feldts, skulde være fri for alt Ansvar. Denne Konge var gift med den danske Konges, Christian den førstes Datter, Margarete. I Stedet for Brudeskat afstod Christian til Skotland den aarlige Afgift, som det for Syderøerne maatte give til de norske Konger *. Og da Penge-

* Den norske Konge Magnus Lagabæter var det, som imod en vis aarlig Afgift afstod al Rettighed over Syderøerne til Kongerne af Skotland

Overs.

mangelen i Danmark var saa stor *, at den øvrige Del af Brudeskatten endda ei kunde udredes, saa bleve Orkenøer og Hetland derfore pandsatte til Skotland **.

Skyldte Jacob den 3die sit Livs Ulykker og sin tidlige Død et for det Aarhundrede, hvori han levede, alt forlidet kvigerske Sindelag, saa var det Overflødighed af heroiske Tilbøieligheder, en personlig Tapperhed, der grændsede til Forvovenhed og en romantisk Ridderaand, som beredte hans Søn og Efterkommand, Jacob den fjerde, en lignende Skjebne. Skotland nød i Begyndelsen af hans Regjering en sjelden Rolighed; de mægtigste blant Adelen vare enige med Monarken. Henrich den 7de, Konge i Engeland ønskede intet andet end Fred, at han kunde hele de Saar en forrædersk Krig havde tilføiet hans Rige. For umiskjendeligen at lægge sit ovrigtige Sindelag for Dagen, tilbød han Kongen af Skotland sin Datter Margrete til Ægte, og denne i

---

* Formedelst Kongens store Gavmildhed og slette Orden i hans Finantser, hvorover han og ved sin Død efterlod sig en anseelig Gjeld.

Overs.

** Norge mistede derved for altid disse Lande, da Skotland og siden Engeland have aldrig villet give dem tilbage.

Overs.

sine Følger saa vigtige, i sine sidste Virkninger for alle brittiske Lande saa hvipriselige Ægteskab (paa hvilket Englands og Skotlands veldædige Forening under eet Septer beroer) kom virkelig i Stand og derved tillige det første Forbund, som man kan kalde en Fred, efter 200 Aars Kamp imellem begge Riger.

De fornemmeste europæiske Staters indbyrdes Forhold og Jacob's Ungdoms Lidenskaber lod denne lykkelige Rolighed ikke længe blive uforstyrret. Den engelske Konge Henrich den ottende viste vel, da han tiltraadte Regieringen, samme fredelige Sindelag imod Skotland, som hans Fader med Omhyggelighed havde nøret; men hans Stolthed og Karakters Haardhed hindrede ham fra at iagttage det Forhold, hvorved ham alene kunne vedligeholde Tilbøjeligheden til Fred hos en saa ærgjerrig og pippen Monark, som Jacob var, og snart udbrød, Svogerskabet uagtet, det gamle Nationalhad. Da Henrich havde tiltraadt det berømte Forbund, som Pave Julius den anden havde sluttet med Venedig og Sveits, om at fordrive Ludvig den 12te af Italien, saa opfordrede denne Kongen af Skotland, i Kraft af den mangeaarige Forbindelse imellem hans Familie og det franske Monarki, til at angribe samme's Fiende. Et hemmeligt Had til Henrich den 8de, en forsængelig Tillid til sin egen Magt, Kierlighed til Frankrig og den overdrevne Følelse af en hellig Ridderpligt mod Dronning Anna af

Bretagne, som formelig havde ukaaret ham til sin Beskytter, ledte ikke alleneste Jacob til den Beslutning, som Ludvig ventede, men, til hans egen Fordervelse, langt ud over samme. Han ansaae det for alt forskiæv, blot med Tropper og Skibe at understøtte Frankernes Konge; han vilde endelig selv spille en Hovedrolle, og det en saadan, hvori hans personlige Medvirkning var mulig, og besluttede sig derfore til, trods den siensynlige Fare, for hvilken han udsatte sit Fædreneland og sin Familie, trods de mest trængende Forestillinger af hans Raad, trods hans Gemalindes indstændige Bønner, Angest og Taarer i Spidsen af en Armee, at rykke ind i England. Begyndelsen af Feldtoget var ikke afskrækkende, men Enden derpaa den skrækkeligste, som Skotland, siden Træfningen ved Nevills-Cross, i nogen Krig med England havde erfaret. I det ulykkelige Slag ved Flouden mistede Kongen den største Del af den skotske Adel og 5000 skotske Krigere Livet. 1513.

Da dette bedrøvelige Nederlag satte Landet i Bestyrtelse og nedstyrtede det i Elendighed, var Kongens eneste Søn og Arving eet Aar gammel. Parlamentet overdrog derfore saavel Regentskabet som Formynderskabet til Dronning Margrete. Men da denne Prindsesse af en lidenskabelig Opbrusning lod sig forlede til, neppe et Aar efter hendes Gemals Død, at gifte sig med Archibald, Greve af Angus, af Huset Douglas, saa tabde hun Nasonens

Tillid, og de Store besluttede, at tilbagekalde fra Frankrig Johan, Hertug af Albanien, Kongens nærmeste Paarørende, en Søn af hin Hertug af Albanien, der saa haardnakkende havde forurolliget Jacob den tredies Regjering, og at overdrage ham Regentskabet. Hertugen var en Prinds af megen Aandsdannelse, og det manglede ham hverken paa Talenter eller Virksomhed; men opdragen i Frankrig og knyttet til dette Land ved flere end et tillokkende Baand, ubekjendt med det Folks Skikke og Love og Sprog, som han skulde regjere, blev han dog stedse en Fremmed i Skotland, hvor der desuden blev ham foraarsaget et uroligt og kvalfuldt Ophold formedelst de Stores Nid, Overmod og uophørlige Kabaler, formedelst den Uenighed, hvori han maatte leve med Enkedronningen og den engelske Konge, Henrich den ottendes Misundelse og Utilfredshed med hans Statsstyrelse og hans udvortes Forbindelse. Formaaede Regentens Nærværelse ikke at vedligeholde Rolighed og Orden, saa var det mindre at vente, at Rolighed og Orden skulde blive herskende i Skotland i det lange Tidsrum, i hvilket han opholdt sig udenlands og ved det franske Hof; og dette, til bestandig Anarki fordømte Rige var aldrig ulykkeligere end nu blevet forstyrret af tvende Partier, hvoraf det ene, som man ansaae for det engelske, blev anført af Douglas, Greve af Angus, Enkedronningens mægtige og af Folket elskede Gemal (med ham hun dog for nogle Aar siden var kommen i

Uenighed); det andet, som blev anseet for fransk, blev anført af Hamilton, Greve af Arran, Kongens og Regentens næste Blodsforvandte. En Tidlang havde det kongelige Parti vundet en afgjørende Overvægt; men Hertugen af Albaniens Tilbagekomst fravek det nogenlunde samme. Men da strax derpaa en Krig med England udbrød, i hvilken denne Prinds fra en ny Side lærde at kjende sin Afmagt og han snae sig den ene Gang efter den anden forladt af Lykken; saa opgav han endelig, træt af denne utaknemmelige Byrde, det ham for længst forhadte Regentskab, vendte tilbage (1524) til sit eget Fædreneland, og kom aldrig mere til Skotland.

Saasnart Hertugen havde hjertiernet sig, søgte Dronningen paa ny at faae den unge Konge og Regieringen i sin Magt; men Greven af Angus fraren hende dem begge, brød sig ikke om den Ægteskabsforbindelse, hun udvirkede imod ham, og herskede i fire Aar, med al den Magt, der er en forsvoren Usurpator egen. Johan Stuart, Greve af Lenox, en nær Fætter og en stor Yndling af den femtenaarige Konge, en af de ædelste og mest udbannede Mænd i Skotland, maatte bøde med sit Liv, da han havde søgt at gjøre en Ende paa dette Herredømme. Hans egen Farbroder, Greven af Arran, med hvilken Angus, tilforn sammes dødelige Fiende, for nogen Tid siden havde indgaaet et Forbund, slog ham paa Marschen til Stirling ved Linlithgow, hvor Lenox blev fangen og med koldt Blod

myrdet af Bastarden af Hamilton. Endelig seirede Kongens Ønsker, at slippe los af Douglas's Hænder, over alle Grevens og hans Brødres Magt og Konster. Han undveg fra dem, da de residerede med ham paa Falkland og kom lykkelig til Stirling, hvor strax en stor Del af Adelen forsamlede sig om ham. Alle vare trætte af Douglas's Tyranni og de mangfoldige Elendigheder, som Skotland i Kongens lange Mindreaarighed havde været underkastet. Et Parlament, som blev holdt i Edingborg, overgav den unge Monark Regjeringen, anlagde en Proces mod Greven af Angus, og hans Brødre og kjendte dem skyldige til Landsforvisning og deres Godsers Fortabelse.

Skotlands Lykke og Nolighed var nu gandske alene afhængig af Kongens Karakter, Regjeringsmaximer og Raadgivere. Jacob den femte var en Fyrste af fortreffelige, men aldeles forsømte Naturanlæg, aaben, ærlig, retfærdig, ufortrøden virksom, begavet med et rigtigt Blik og en hurtig Fatteevne, men hertil uden Dannelse, uden Kundskaber, let at forføre, overtroisk, ofte grusom og ved sine troløse Opdragere vant til, hurtig at tilfredstille enhver opstigende, især enhver, endog den unaturligste Tilbøielighed til det kvindelige Kjøn. Kort, han havde havt de Fyrsters sædvanlige Skiebne, som i deres Barndom bestige Tronen; hans Opdragelse var forsømt. Haus Lærere havde gjort sig mere Umage for at smigre, end at underviise ham. Hans Formyn-

bere var det vigtigt, at han ikke vidste for meget. — Saalænge Regjeringsforretningerne ikke forelagde ham nogen indviklet Opgave, saalænge Lykken smilde ad ham, følde han ikke selv sin Svaghed, Landet ikke hans Feil, men kritiske Stillinger og Lykkens uheldige Omvexlinger var han ikke voxen. Ved den Iver, hvormed han helligede sig sine Forretninger, ved den Selvvirksomhed og Ufortrødenhed, han viste i at udrydde gamle Misbruge og i personligen at bekæmpe alle Fjender af den offentlige Orden og Loven, og endelig ved den Mildhed, hvormed han begegnede selv de Ringeste blant hans Undersaattere, vandt han Alles Hjerter og udbredte stor Glands over hans første Regjeringsaar. De mægtigste europæiske Regentere, Kaiser Carl den 5, Kongen af Engeland og Kongen af Frankrig kappedes med hinanden om ved et Egteskab at knytte ham til deres Familie. Jacob foretrak fremfor alle andre en Forbindelse med Frankrig. Han valgde Magdalena, Frans's 1 Datter; men siden efter, da denne elskværdige Prindsesse strax efter hendes Ankomst til Skotland døde, Maria af Guise, Enkehertuginde af Longueville, hvis Fader Claudius havde forplantet en Gren af det Lothringske Hus til Frankrig, og hvis Brødre, Frans, Hertug af Guise og Carl, Cardinal af Lothringen, hin ved sin Tapperhed, denne ved sin Snildhed lagde under Henrich's 2 Regjering Grunden til den overordentlige Høihed, til hvilken hendes Familie op-

ſvingede ſig. Med denne hans anden Gemalinde avlede han ſtrax i Begyndelſen tvende Sønner, men ſom begge i den ſpæde Alder, og hvilket er det beſynderligſte, begge paa een og ſamme Dag ved Døden bleve ham berøvede.

Denne ſørgelige Begivenhed lagde den første Grund til en dyb Tungſindighed, ſom fra den Time af kiendelig forbittrede Kongens Liv; men ſom vel ikke havde været ulægelig, om ikke juſt paa ſamme Tid en anden Kilde til Grædmelſe og Gienvordighed havde aabnet ſig, en Kilde, hvoraf ikke alene den Ulykke, ſom ſtyrtede Jacob 5 for tidlig i Graven, flød, men endog alle de, hvilke efter hans Død udbrøde over hans Datter og en ſtor Del af den ſkotſke Nation.

Efterretningen om Martin Luther's Foretagende mod den herſkende Religion og mod den romerſke Biſkops Anſeelſe var tidlig trængt til Skotland, og den ny Lære havde der, hvilket i ſig ſelv er ikke mindre mærkværdigt, tidlig fundet Tilhængere, og det ivrige og urokkelige Tilhængere. Allerede i Aaret 1527, nogle Aar for den engelſke Konges Brud med Paven, blev Patrick Hamilton et ungt Menneſke af høi Herkomſt, der paa Univerſitet i Marsborg havde ſtuderet de lutherſke Grundſætninger og efter ſin Tilbagekomſt meddelt ſine Landsmænd ſamme offentlig brændt i St. Andrews for denne Forſeelſe; en Gruſomhed, der, ſom alle lignende, ikke alene forfeilede dens Henſigt, men endog tilvendte det Syſtem, man

vilde fortrænge, et deſto ſtørre Antal af enthuſiaſtiſke Venner. De Begivenheder, ſom ſtrax derpaa tildroge ſig i det tilgrændſende Kongerige, hvor i et Tidsrum af 10 Aar Katholiſismens hele tuſindaarige Bygning var kuldkaſtet, kunne naturligvis ikke blive uden ſtor og udbredt Virkning i Skotland, og i kort Tid udgjorde Lutheranerne i dette Land et meget anſeeligt Parti, ſom ved en ſtolt og intolerant Geiſtligheds Forfølgelſer ſtedſe blev talrigere og mægtigere.

Den engelſke Konge, Henrich den 8de ønſkede at ſee ſine driſtige Foretagender underſtøttet ved den ſkotſke Konges Tiltrædelſe og Medvirkning og lod denne Monark, under det meſt ſmigrende Tilbud, indbyde til en Sammenkomſt i York. Jacob lovede at komme; men den ſkotſke Geiſtlighed, der troede ſig uden al Redning forloren, om denne Sammenkomſt fandt Sted, anſpændte alle dens Kræfter, for at afvende dette dødelige Slag. De betiende dem af Kongens Religiøſitet og Overtro, for at afmale ham med brændende Farver alle det tilkommende Livs Skrækkebilleder; de forſikrede dem hans Egennytte, da de i Stedet for Byttet af Kloſterne, hvormed Henrich ſøgte at hænrive ham, lovede ham en ſtor Sum Penge og virkſom Hielp i det Tilfælde af en Krig med Engeland. De ſmigrede hans Yndlingsplan t at ydmyge Adelen, da de aabnede for ham den lokkende Udſigt af en Inkviſiſionsret, hvilken ſkulde tilſtrækkelig ydmyge alle lutherſkſindede Store, hvis An-

tal ikke vor ringe. Cardinal David Beatoun, Erkebisp af St Andrevs, Jacobs Premierminister, en Mand af stor Dueligbed, men af en herskesyg og ubøielig Karakter, var Hovedet for og Sjelen i dette ulykkelige Raad, som alt for begjerligt blev optaget af den svage, ustadige og med det Nærværende stedse fyldelsatte Monark og bevægede ham til, uagtet de kraftigste Modforestillinger af nogle indsigtsfulde Ministre, under nogle intet betydende Paaskud at afslå Samtalen i York. Henrich var da allerede reist derhen, for at kunne modtage den skotske Konge.

Henrich var ikke den Fyrste, der vel kunne taale en saadan Fornærmelse. Han rustede sig til Krig og Jacob, ført i Vildfarelse og forblindet ved sine Yndlingministres Lyster, troede, at han uden Bekymring kunne oppebie denne mægtige Modstanders Angreb. Hans opbragte Adels almindelige og kjendelige Utilfredshed og en modløs Armee, lærde ham snart noget andet. Han besluttede at trodse de betænkelige Symptomer paa denne Utilfredshed, i det han ophøiede Olivarius Sinclair, en Yndling ganske uden Fortjenester, til Anfører for Armeen, men det Onde blev ved denne urigtige og skadelige Beslutning endnu værre. 10,000 Mand, der fra de vestlige Grændser skulde rykke ind i Grevskabet Cumbreland, grebe, næsten uden Sværdslag, til Flugten for 500 Engelændere, som ved Floden Esk kom dem imøde og leverede den forbausede Seierherre et større

Antal af Fanger end det blodigste Slag havde kunnet kaste ham.

Da Jacob fik Budskab om dette følelige Tab og denne uhørte Spot nedsank han i dyb Fortvivlelse. Hans ved hemmelig Grædmelse og mørke Griller allerede længe plagede, men nu af Forbittrelse, Hevngjerrighed, Skam, Frygt og Anger vexelvis pinte Sjel formaaede ikke længere at bære Livets Byrde; hans Legems Kræfter svandt kjendeligen og han ilede med uimodstaaelige Skridt Graven imøde. Da man bragde ham den Efterretning, at Dronningen var nedkommen med en Prindsesse, hævede han sig op i Sengen og vemodsfuld sagde: "ulykkelige Rige! Hvilken Skjebne bier dig? Henrich vil rive dig til sig ved sine Vaabens Magt eller ved et Ægteskabsforedrag." Faa Dage derefter opgav han sin Aand i sin Alders 31 Aar.

Til denne Beskrivelse over Skotlands indre Forfatning vil jeg* endnu tilføie en kort Afridsning af den politiske Forfatning, hvori Europa befandt sig ved Slutningen af det femtende og i Begyndelsen af det sextende Aarhundrede. — En fuldkommen Indsigt i det almindelige System, hvoraf ethvert europæisk Rige udgjør en Del, er, til bedre at forstaae en Nations Historie, ikke mindre nødvendig, end Kundskab om dens Regjering og dens Love. Den sidste kan vel sætte os i Stand til at begribe de indenlandske Anliggender og Statsforandringer; men uden det første maa enhver udenlandsk Underhandling blive os en Gaade. Ere vi opmærksomme herpaa, saa kan vi sætte mange dunkle Steder i Historien i et klart Lys; og hvor Historieskriverne store Hob blot

* Da Erfaringen har lært mig, at just ikke alle læse Fortalen til en Bog, — som dog undertiden kan være saare nyttigt — vil jeg her i en Anmærkning endnu erindre, at nærværende Udkast til Statsforfatningen i Europa ved Slutningen af det femtende og Begyndelsen af det sextende Aarhundrede ikke er af Hr. Gentz; men udarbeidet af mig. B.

~~har seet Virkningerne, der kunne vi opdage Aarsagerne til samme.~~

Der er neppe nogen Periode i Historien, som saa meget fortjener Statsmandens og Krigerens Opmærksomhed, som de sidste tre Aarhundrede. I Middelalderen vare alle europæiske Stater hinanden næsten lige i Svaghed og Armod. Regenterne vare overalt meget indskrænkede, undtagen nogle Fyrster i Italien; der herskede vilkaarlig. I Kabineter bekymrede man sig sjelden om andet, end om sine nærmeste Naboer. Den første Handel i Europa var i nogle Italienske Republikers og Hansestædernes Hænder. Videnskaberne vare indhyllede i et tykt Mørke; ja synes næsten ganske at have forladt Jorden. Dumhed, Uvidenhed og Overtro herskede. Folk, som under det romerske Herredømme vare komne til en høi Grad af Kultur, tabde samme paa eengang. En Ting vedligeholdt dog sig stedse, den nemlig, at hvo som troede sig at have Magten, misbrugde den til de Svagedes Undertrykkelse. I øvrigt stode næsten alle Stater ved den eensformige Religion under Paven, som det almindelige geistlige Overhoved.

Ved Slutningen af det femtende og i Begyndelsen af det sextende Aarhundrede forandrede alting sig, eller gjorde Tilleg til at forandre sig; alle, som have skrevet den almindelige Historie, hensætte derfore Begyndelsen af den nyere Historie til dette Aarhundrede. Nogle Riger hævede sig til en fortrinlig Høide, hvilken fortrinmeleg var grunder paa disse ny

Regjeringskonster. Dette foraarsagede en Kappelyst hos andre Stater, hvoraf Nogle tidligere, Andre silpigere bleve opvakte af deres Uvidenhed og Dosighed, og begyndte at arbeide sig frem til mere indvortes Styrke, til en større udvortes Anseelse. — Nye Opfindelser aabnede Tankerne en ny Løbebane; vigtige Opdagelser, mærkelige Begivenheder indtraf, som foraarsagede en ikke ubetydelig Forandring i Europas Statssystem.

Statskonsten begyndte nu at blive mere dyrket; men og tillige mere forvorret. Italien, som var delt i mange smaa Stater og førte indbyrdes Feider, formaaede ikke, at gjøre en mægtig Fiende nogen kraftig Modstand; de søgde derfore ved Statsrænker og Intriger at erstatte Manglen af Kræfter. Nøden og egen Vedligeholdelse lærte dette sindrige Folk til den nyere Statskonsts store Hemmelighed og lærde det, at holde Ligevægt med en Fyrstes Magt ved at modsætte ham en Andens. Ved denne Opfindelse blev Italiens Frihed længe vedligeholdt. — Dette Forhold, som man med saa lykkelige Følger havde antaget, blev ikke længe indskrænket til dette Land alene. Man saae de europæiske Magter henvende deres begjerlige Øine allevegne og slutte mange Arter af Forbund; fra nu af saae man mere indviklede Tvistigheder og flere Krige, end man tilforn havde kjendt i Europa. Gesandtere, et Slags ærlige Speidere, som den almindelige og mistroiske Aabryne havde indført, vare ved alle fraliggende Hoffer og bevagtede alle Fyrstens

Bevægelser. Man forudsaae en Fare i en temmelig Fraſtand, og kunne derfore ſaa meget deſto lettere forekomme den. Hevngjerrighed og Selvforſvar være nu ikke længere de eneſte Aarſager til Fjendtligheder; det blev Moden, af Politik at gribe til Vaaben, og Krigen var, ſaavel i dens Bevæggrunde, ſom Virkninger, mere et Arbeide for Politiken end de menneſkelige Lidenſkaber. — Følge vi Hiſtoriens Ledetraad, da ville vi og ſee, Troloshed ophøiet til en Konſt i de vigtigſte Sager. Ludvid den IIte og Ferdinand den Katholſke ſatte deres Ære i Bedrageri. Smitten blev almindelig. Det blev anſeet for Spøg, ved Bedrageri at vanære Tronen og Alteret. De helligſte Ting, Traktater og Eder, betjente man ſig af, ſom Snarer, for under Venſkabs Maſke at beſnære ſine Fjender. Dette var den Tid; da, mere end nogenſinde tilforn, Fjendige Misgjerninger, Mord, Forgivelſer, gik i Svang. Man betragter dem, ſom Italiens Foſtere, hvor Partiernes Raſenhed og Svaghed gjorde dem til noget ſædvanligt. Den italienſke Statskonſt anſtukken af alle de Laſter, ſom herſkede i det rommerſke Riges ſidſte forværrede Tider, anſtak alle europæiſke Hoffer med ſine Exempler og Lærdomme.

I de ſidſte 25 Aar af det femtende og i Begyndelſen af ſextende Aarhundrede ville vi ſee — en Mængde af ældre Opdagelſer naae ſtørre Fuldkommenhed og — nye vigtige Opdagelſer at forandre Europa's Tilſtand.

Til de ældre Opfindelser henhøre:

a) Bogtrykkerier. Denne for Menneskeheden saa vigtige Konst blev opfunden 1440. i Strasbora af Johan Guttenberg, og bragt i Mainz til større Fuldkommenhed af Johan Faust og Peter Schæffer. Ved Reformationen, der kort efter opvakte en almindelig Lyst til at læse og til at tale med Publicum, kom Bogtrykkeriet et vigtigt Skridt frem. Denne Opdagelse var yderst vigtig. Der blev ved den en Masse af Ideer bekjendte, som havde den største Indflydelse ei alene paa Religionen, men især paa Statsretten og Historien; der opstod tillige en Cirkulasion af disse Ideer hvorom man for den Tid intet Begreb havde havt. Tilforn maatte man behjelpe sig med Afskrifter og Bøger og da disse vare overmaade kostbare, kunde de ikke anskaffes uden af bemidlede Folk. Mange af Alderdommens ypperlige Skribentere bleve aldrig afskrevne og deraf er det formodentlig kommet, at mange af deres Værker ere enten ganske eller tildeels tabte. Da det var uvidende Munke, som fornemmeligen gave sig af med at afskrive Bøger bleve Bøgerne skjødesløst og feilfuldt afskrevne og Feilene forøgedes lettelig ved enhver Afskrift. Nu kunde utallige Aftryk af de bedste Skrifter over alle Slags Materie i en kort Tid forfærdiges og for en maadelig Pris sælges og udspredes over hele Europa. Dette kunne ikke andet end bidrage usigelig meget til Videnskabernes større Udbredelse. Lad den enddog undertiden være bleven misbrugt, Bog-

Alexandrien og Cairo, tabde Betydeligen da Genuesерne mistede Caffa paa Crim 1473; men et dødeligt Stød fik den, da Tyrkerne under Selim den 1ste bemægtigede sig Ægypten 1517, og Portugiserne fandt Veien til Indien. Dog dette sidste henhører til de nyere Begivenheder, som gjorde en betydelig Forandring i Europas Statssystem.

Disse Begivenheder, som ved Slutningen af det femtende og Begyndelsen af det sextende Aarhundrede tildrage sig vor hele Opmærksomhed, ere:

1) Americas Opdagelse ved Christopher Colon, eller Columbus, 1492.

2) Opdagelsen af den sydlige Spidse af Africa og en ny Vei til Ostindien, 1486-1498.

3) Reformationen.

1) Americas Opdagelse. Christopher Columbus, en i Lissabon bosat Genueser, en af sin Tids største Sømænd, var af adskillige Grunde kommen paa den rimelige Formodning, at det store atlantiske Hav omgav ubekjendte Lande. Han fattede derfore det Forsæt, at paatage sig en Opdagelsesreise. Som sand Patriot vendte han sig først til sit Fædreneland, for ved dets Understøttelse at kunne udføre sit Forehavende, forestillende sig at, hvis det lykkedes, som efter al Rimelighed var at forvente, vilde det blive et Middel for dem til at komme i Besiddelse af den ostindiske Handel. Genueserne saae

i ham intet uden en Drømmer. Afvist af Genueserne bekjendtgjorde han sin Plan for Kongen af Portugal, Johan 2., som af ukyndige og slettænkende Folk blev afholdt fra at understøtte ham. Denne store Mand, besjelet af den Enthusiasme, som opkommer af store Planer, og som igjen frembringer dem, lod endnu ikke Modet synke. Han gjorde det spanske Hof Tilbud, og fandt stor Modstand; allerede var han paa Reisen til Engeland, hvor hans Broder havde drevet Underhandlingerne for ham, da han blev, efter Granada's Erobring, kaldet tilbage af Dronning Isabella. Nu fik han 3 smaa Skibe under sin Befaling og Titel af Admiral. Henrykt af Glæde gik han om Borde den 3die August 1792. Efterat han flere Gange havde været truet med Oprør af Mandskabet, saae han endelig sit Ønske opfyldt; han opdagede en af de Lucaviske Øer, Guanahami siden efter de vigtigste Antiller. Nu vendte han tilbage til Spanien med noget Guld og nogle Amerikaner. Her blev han overvældet med de største Æresbevisninger, udnævnt til Admiral og Vicekonge af Indien. 1493 gjorde han sin anden Reise; anlagde en Kolonie paa St. Domingo opdagede Jamaika. I hans Fraværelse havde man kaballeret imod ham ved det spanske Hof. Man afsendte en Opsynsmand, som ikke længere lod ham have frie Hænder; han holdt derfore for nødvendigt, at vende tilbage til Europa. Hans Retfærdiggjørelse var ham let; men først efter mange frugtesløse An-

Sydsiellads; de opdagede 1420. Den Mauriske Henrich, Johan den 1stes fierde Prinds, døde 1463, efterat at have bragt sine Landsmænd til 5 Graders nær Æqvator. De passerede endelig Æqvator under Alphons den 5te. Johan den 2den, een af Portugals bedste Konger kom paa Tronen 1481. Under ham og hans Efterfølger Emanuel steg Portugal's Magt, Rigdom og Anseelse til en saa stor Høide, at man med Rette har kaldet Emanuel's Regiering Portugal's gyldne Alder. Bartholomæus Diaz, som først kom til den sydligste Spidse af Africa 1486, og gav derfor formeen Forbjerg Navn af det gode Haab; fordi at Africa efter Bartolomæus's Meening ikke blev bredere, men smallere mod Syden. Fra denne Tid af kunde man i Gjerningen haabe meget af disse Opdagelser, hvilke hidindtil havde opvakt mere Forundring, end de havde været nyttige. Man opdagede nu ikke blot, men man erobrede for at eie; Fortet St. Giorgio della Mina blev bygget 1481 paa Guinea, nogle Riger gjordes skatskyldige og Handelstraktater sluttede med andre. Emanuel, fuld af store Planer, afsendte 1497 Vasco de Gamo for at opdage Veien til Indien. Gamo overvandt alle Oceanets Farer, tog sin Vei omkring Africa, landede ved Mosambique, ved Calecut i Ostindien den 22de Maj 1498, og kom efter 2 Aar tilbage, for at aflægge Regnskab for sine Opdagelser. De vare af den Beskaffenhed, at de ligesaavel som Seiladsen til America, forandrede

Europa's Udseende ved de Skatte, som de forsikkrede Havets Herrer. Den Forstyrrelse, som Constantinopel's og Caffa's Erobring havde anrettet i den italiænske og tillige i de sydlige tyske Rigsstæders Handel, blev bragt paa det høieste ved Portugisernes Opdagelser. Hvad der før gik igjennem flere Kanaler til Italien, det førtes nu strømmevis igjennem een eneste Kanal til Portugal. Portugiserne komme i Besiddelse af en umaadelig Handel til Venetianernes store Skade, som ikke kunde sælge de indianske Vare, som de fik fra Indien over Alexandrien for samme Pris; og inden kort Tid var den Portugisiske een af de rigeste Nationer i Europa.

3) Reformationen. Fornuften maatte endelig, efterat den havde arbeidet sig frem af en Afgrund af Mørke, aabne Øinene over de mange store Urimeligheder, hvormed Religionen var opfyldt. Afdøde Helgene, der havde gjort sig fortjent ved at berige Klostérne og Geistligheden, foregivne hellige Reliquier fik den Dyrkelse, som alene tilkom Verdens store Skaber. En Reformation i Kirken var det almindelige Ønske. Dette længselfulde Ønske tiltog ved enhver Betryggtning, hvortil den høiere og ringere Geistligheds Uvidenhed, forargelige Levnet og Voldsomheder gav Anledning — Uvidenheden var næsten almindelig. En Geistlig, som vidste noget mere, end det Klosterlatin, som udfordredes til Liturgien, var et sælsomt Syn. Sæderne vare yderst fordærvede. I Rom gik Bedrageri, Falskhed, Horeri,

Sodomiteri, Forgivelse, Mord, Aager i Svang; berygtede Huse vare under pavelig Beskyttelse. Paverne bortsolgde Bispedømmer og andre geistlige Embeder i Fyrsternes Lande til de høistbydende, ofte til Fremmede, ofte til ganske udnelige Personer. De Geistlige havde deres egne Tribunaler, og dømde der egenmægtig i Sager, som kun burde føres for Landsherrens Domstol, og dette gav Anledning til uophørlige Disputer imellem den geistlige og verdslige Regiering. Vare Sæderne saa fordærvede, Uvidenheden saastor blant Kirkens Lærere, saa var det ikke at undre over, at den almene Mands Sæder tillige forværredes, at den Mening, at man kunde ved eilfjobt Aflad * eller ved fromme Stiftelser og gudelige Gaver forsone enhver Forbrydelse, ja endog et langt lastefuldt Livs Synder, at almindelige Folkemeninger af dette Slags opmuntrede til Laster og

---

* Dette var nemlig den Gang indført den Skik, at den, som havde begaaet grove Forbrydelser, maatte lide mange udvortes Straffe. Ved Aflad blev man befriet for disse Straffe, naar man gav et vis Sum Penge. Men ved denne Pengemulkt blev man ikke fri for de guddommelige Straffe. Tezel derimod indbildte de uvidende Mennesker, at naar den, som havde begaaet en Synd, vilde give ham en god Slump Penge, skulde han blive fri for alle tilkommende guddommelige Straffe. Hans Mundheld var: naar Pengene klinger i Kassen, springer Sjælen i Himmelen.

Ondskab, saa meget desto mere da den verdslige Øyrighed af Geistligheden blev hindret i dens Ret, og Bestræbelse for at straffe Ondskab og standse de estterløse Laster. Det Ønske at see Kirken reformeret baade i Henseende til Hovedet og Lemmerne var derfor meget almindeligt, men dets Opfyldelse troede man kun, at kunde vente af en almindelig Kirkeforsamling, uagtet Erfaring havde viist, hvorledes Paverne paa den ene Side nidste at lægge Hindringer i Veyen for disse Forsamlinger, og paa den anden Side, hvor svage og slet understøttede de Forsøg havde været, som man i den Henseende havde anstillet paa de Concilier, som vare holdne til Costnitz, Basel og Pisa. Under disse Omstændigheder var det, at Martin Luther opstod og vovede et Skridt, af hvilket ligesaa lidet han, som nogen anden kunde vente de Følger, det virkelig havde. Af Naturen udrustet med de lykkeligste Talenter og med en paa de Tider usædvanlig stor Lærdom, fuld af Hjertets Retskaffenhed og uovervindeligt Mod talde han først mod den skiændige Afladshandel, som paa hans Tid og i hans Egn blev drevyen af Dominicanerne. Johan Tezel. Han beviste, at denne Handel hindrede al sand Omvendelse og Levnets Forbedring, og stred aldeles mod Christendommens og Jesu Lære. Han begyndte og at ivre mod det pavelige Hofs og Geistlighedens Laster, Bedragerier og Udpresninger. Alle Fornuftige billigede hans Foretagende. Hvor lidet han endnu paa denne Tid var tilbøielig til at

ſtille ſig fra den romerſke Kirke, viſe hans Breve til Paven. At ſtandſe Afladshandelen og indføre nogle Forbedringer i Kirken og Staten, var hans Hensigt. Ved Sagtmodighed og Mildhed havde man kunnet vinde ham; men iſtedetfor at ſkaane ham, forbittrede man ham, uden at betænke, hvor farlig en Modſtander han kunde blive for dem. "Da jeg ventede Velſignelſe", ſiger han, "kom Lynild og Torden over mig. Jeg maatte være Lammet, ſom havde gjort Vandet urent for Ulven. Tezel gaaer fri, og jeg maa lade mig æde op". Dette forbittrede ham. Draget fra en Gjenſtand til en Anden, angreb han nu ikke alene Misbrugene, men endog ſelve Læreſætningerne. Paven lod udgaae en haard Bulle, hvorved Luther forpligtedes til inden 60 Dage at tilbagekalde alle ſine Meninger, eller og at han med alle hans Tilhængere ſkulde ſættes i Band. Hvor meget Luther end tilforn havde æret Paven, ſaa tabde han nu ganſke ſin Agtelſe for ham. Han begyndte at underſøge, hvorvidt Pavens Magt og Anſeelſe var grundet. Da han i Bibelen ikke fandt nogen Grund til at troe paa Paven, ſaa udgav han de bitreſte Skrifter imod ham og forlod, da intet Forlig paa nogen Maade var at vente, tilſidſt ganſke den katholſke Kirke. — I Helvetien havde allerede, før Luther traadte offentlig frem i Tydſkland mod Paven, Ulrich Zwingli, en lærd, ſkarpſindig Mand, erkjendt en Del af den Sandhed, ſom lyſte for hin, endſkjønt Luthers Exempel kan have

opmuntret og bestyrket ham. Han forklarede ikke alene den hellige Skrift offentlig for Folket, men han bestred og (1519) en uforskammet Afladskræmmer, Bernadin Samson af Mayland, som var i Schweitz det, Tezel var i Tyskland. Understøttet af tro og forstandige Medhjelpere opvakde han mange af sine Landsmænds Iver, for at afkaste det pavelige Aag. Hans Bestræbelse havde lykkelig Virkning. — Hurtig udbredte Reformasionen nu overalt sine velgjørende Indretninger; og i en kort Tid saae den pavelige Stol sig berøvet mange og betydelige Lande. To Ting bidroge fornemmeligen til Reformasionens hurtige Udbredelse: Fyrsternes og Folkenes Interesse, som søgde at afkaste det pavelige Aag, og Bogtrykkeriet. Alt hvad Luther begyndte at prædike imod, vare Begreber, der trykkede baade Fyrster og Undersaatter. — Det største Antal af Luthers Tilhængere kjendte virkelig i Begyndelsen kun lidet til hans Lære og dens Fortrin; at Paven aarlig skildte dem ved det, de hellere havde beholdt selv, det solde de, og at Luther prædikede herimod, det behagede dem. Det Ord Frihed, at rædde Kirkens Frihed, var et Ord, som Luther ofte brugde; Erfarenhed og Historien lærer, at dette Ord har magiske Kræfter. — Men ikke mindre bidrog til Reformasionens hastige Udbredelse den Lethed ved Hjelp af Pressen at udbrede nye Meninger. Hvad der i Begyndelsen af Maaneden blev skrevet i Wittenberg, blev ved Enden af samme læst i Italien.

Dette kunde ikke andet en fremvirke almindelig Oplysning.

Det indskrænkede Rum tillader mig ikke at udbrede mig vidtløftigere. Vi ville nu see de vigtigste europæiske Staters særegne Forfatning.

Portugal var et alt for ubetydeligt Rige til at det skulde have havt nogen Indflydelse paa de øvrige europæiske Stater; først længere hen i Tiden ved sine Besiddelser i Ostindien er det, det bliver bekjendt.

Spanien, som i lang Tid havde været delt i forskjellige Kongeriger, var svag og ligesom fremmed for Europa's almindelige Statssystem, blev nu en ansеelig Magt. De Castilianske og Arragonske Lande bleve forenede med hinanden, da Ferdinand den Katholske ægtede den castilianske Kronarving, Isabella. Ferdinand fratog (1492) Araberne Granada det sidste Sted, de endnu havde; vandt store Rigdomme og vidtløftige Lande ved America's Opdagelse; bemægtigede sig Neapel (1501) og en betydelig Del af Kongeriget Navarra (1514). Derimod aftog Spanien i indvortes Styrke i samme Forhold, som det tilvog i udvortes Størrelse ved det Tab af Folk, som det led ved Jødernes og Maurernes Fordrivelse; saavelsom og ved de bestandige Udvandringer til America. — Da Ferdinand besteg Tronen var Adelens Magt i Spanien steget til den høieste Spidse. Mange af de Store strøbde endog efter Kronen og røve Krongodserne til sig. Understøttet af den store Statsmi-

niſter, Erkebiſpen af Toledo, Ximenes, gjorde Iſabella og Ferdinand, ſtrax i Begyndelſen af deres Regjering det til deres vigtigſte Gjenſtand, ved Skræk at ſtandſe de Misgjerninger og Uordener, ſom offentlig gik i Svang i Riget; at ſløife de Stores Fæſtninger, — hvilket var høiſt nødvendigt for at kunne tilveiebringe Orden og Rolighed i Riget, da de Store i Tillid til diſſe faſte Borge enten ſelv plyndrede Landet eller underſtøttede Roverne og, for en Del af Byttet, gave dem der et ſikkert Tilflugtsſted —; at inddrage under Kronen de Tid efter anden bortkomne Krongodſer og at tilbagekalde de Naadesbevisninger, ſom udtømmede Skatkammeret; at befrie Folket fra de Stores Undertrykkelſe og underkaſte det alene den kongelige Magt; at ſætte Grændſer for Geiſtlighedens ſtigende Magt. Men midt under diſſe nyttige Beſtræbelſer indførde de og, henrevne af en voldſom Religionsiver og en afſkyelig Politik, den fjendige Inkviſiſionsret, der er ſaa ganſke ſtridende mod Religionens velgjørende Lære og et unedbrydeligt Bolværk mod almen Oplysning. Mod denne Rets Domme var intet Redningsmiddel, ingen Appel til Kongen, der dog var eller ſkulde være ſine Underſaatters Beſkytter. Spanien med alle ſine Universiteter aabnede kun Hinene længe efter de Folkeſlag der vare meget mindre vittige. Saa vigtige Tjeneſter Ximenes ved ſin ſtore Statsklogſkab og Videnſkabernes ivrige Befordring paa denne Tid end gjorde Spanien, ſaa bliver det dog ſtedſe en Plet i

hans Historie, at han lod sig henrive af sin Tidsalders Fordomme og søgde ved Magt og grusomme Tvangsmidler at udbrede Christendommen. Derfor understøttede han Inkvisitionen — derfor nødte han Muhamedanerne til under Livsstraf at lade sig døbe — derfor lod han nogle 1000 Haandskrifter af Alcoranen brænde.

Frankrig. Da Ludvig 11te (1461) tiltraadte Regjeringen i Frankrig, gik hans Plan ud paa, at ydmyge Rigets Store og forskaffe Kronen større Rettigheder; men for at opnaae denne sin Hensigt betjende han sig af Midler, der skikkede sig for en Tyran, men som ikke anstode en Konge. Sporene af den Klogskab, som man mærker i hans Regjering have ikke kunnet udslette de Afskyeligheder, hvormed den er opfyldt. Hans hele Statskonst grundede sig paa Bedrageri og Undertrykkelse. — Foruden Prætensionen paa Kongeriget Neapel, hvilken han dog ikke udførde, fik Ludvig ved Hertugens af Anjou's Testamente Anjou, le Manche og Provence, hvilken sidste var meget vigtig for Frankrig, da de hidindtil ikke havde havt nogen Søhavn ved det middellandske Hav; og efter Carl den Dristiges Død Grevskabet Burgundien (Gouvernementet Franche Comté). — Ved Giftermaal forøgede Carl den 8de Frankrigs Herredømme med Bretagne. Carl var en ung, rask Fyrste, men hans Opdragelse ganske forsømt. Cæsar og Alexander vare de Mønstre, hvorefter han søgde at danne sig, og deres Bio-

grafter hans kjereste Læsning. Herved blev han opflammet af en rasende Begjerlighed efter at gjøre Erobringer. Smigrere, som udstudere Fyrsternes svage Side for at betjene sig deraf, opmuntrede Carl til at gjøre sin Ret til Kongeriget Neapel gjeldende. Der behøvedes ikke mange Overtalelser, da han selv ganske var indtaget af denne Plan. Med en udvalgt Hær gaaer han over Alperne, igjennem Italien, lige ind i Neapel. Alting gik lykkelig; fem Maaneder efterat han havde forladt Frankrig var han Herre af hele Neapel. I Mangfoldige Statsfeil begik Carl paa dette Tog, desuden begyndte ogsaa andre Magter at blive opmærksomme paa Frankrig's stigende Magt. Man vilde sætte Grændser for samme. I Venedig indgik Keiseren, Kongen af Spanien, Venetianerne og Hertugen af Mailand et Forbund mod Frankrig. Man kaldte det den hellige Union; dets Hensigt var at fordrive Frankerne af Italien. Carl erfarede dette til rette Tid og besluttede at vende tilbage til Frankrig, inden de Allierte fik deres Tropper trukket sammen. Han lod nogle af sine Tropper blive tilbage i Italien, og med de øvrige slog han sig med uendelig Møie igjennem Italien til sit Land. Kongeriget Neapel faldt det følgende Aar (1496) i Spaniernes Hænder. Det skulde have været en sand Lykke for Frankrig, om man havde lært af denne Ulykke, for Fremtiden at opføre sig med større Klogskab; men de følgende Konger lode sig henrive af den ærgjerrige

Plan, at ville herske i Italien og styrtede derved deres eget Rige i mangehaande Ulykker. Carl døde ung (1498). Da hans fire Sønner vare døde for ham, besteg Hertugen af Orleans, under Navn af Ludvig den 12 Tronen. Denne Monark var tilbedet af sit Folk, fordi han elskede det, og blev en af de bedste Konger, Frankrig nogensinde har havt, dog kunde han ikke afholde sig fra at følge sine Forgjængeres Spor i Italien. Han havde Fordring paa Mailand efter sin Mormoder, Valentina Visconti, hvilken Fordring, efterat Huset Visconti ganske var uddøet, burde allerede have været udført 1447. Men da bemægtigede Frans Sforzia, som havde til Ægte en slegfred Datter af den sidste Hertug, Philip, sig Landet. Ludvig Sforzia med Tilnavn Moro havde paa den Tid Landet i Besiddelse, da Ludvig agtede med væbnet Arm at udføre sin Arveret. Han lod en Armee rykke ind over Alperne i Italien, og i 20 Dage var Mailand og Genua erobret. I det følgende Aar var Hertugen allerede igjen i Besiddelse af sine Stater. En ny fransk Armee rykkede ind i Italien. Sforzia forraadt af Schweitserne, som stode i hans Sold, faldt i sine Fjenders Hænder og blev indtil sin Død (1612) holdt fangen til Locher i Berry, indsluttet i et Jernbur. Forledet af dette lykkelige Udfald besluttede Ludvig at bemægtige sig en Del af Kongeriget Neapel. Han tilbød Ferdinand den Katholske at dele Riget med ham; og denne Fyr-

ste tog ikke i Betænkning, at antage Tilbudet, endskiønt hans egen Familie, Friderik af Arragonien, Konge af Neapolis skulde være Offeret for dette Forbund. Traktaten om at dele Neapel blev undertegnet den 11te Novbr. 1500. Efter 4 Maaneders Forløb havde man erobret det hele Kongerige; men da Byttet skulle deles opkom der formedelst Ferdinands lumske Opførsel Uenighed imellem Seierherrerne, hvoraf Følgerne bleve, at Frankerne ganske maatte rømme Landet og Spanierne bleve alene i Besiddelse deraf 1506; da Ferdinand ægtede Ludvig den tolvtes unge Søsterdatter, Germaine de Foix, som Kongen gav til Medgift sin Prætenstion paa Neapel. Imidlertid var Pave Alexander den 6 død og Julius den 2 beklædede den pavelige Stol. Stolt, herskesyge altid beskjeftiget med store Planer til at udvide sin Magt, indviklede han Ludvig i det berømte Forbund til Cambrai imod Venetianerne; men dette henhører nærmere til den Ex-Venetianske Republiks Historie. Ved denne Leilighed bleve de Franske ganske uddrevne af Italien. Julius den 2 indgik tillige et Forbund med Keiseren, Kongen af England og Kongen af Spanien mod Frankerne. Disse angreb Frankrig fra forskjellige Sider. Ludvig behøvede Fred. Han ydmygede sig for Paven *; slut-

* Julius var død 1512 den 21de Febr. og Leo den 10de af Huset Medicis var kommen i hans Sted. B.

tede Fred med Kongen af Engeland og ægtede hans smukke Søster, Maria (1514). Efter 2½ Maaneds Ægteskab døde Ludvig, beskjeftiget med at erobre Mailand igjen, der var endnu ulykkeligere for hans Eftermand Frans den 1ste, Greve af Angoulome. Han var Tronens nærmeste Arving, skjønt ikkun Søskendebarns Søn af Ludvig den 12 hvis Svigerson han først blev efter Annas af Bretagne Død, (1514). Han var ung, munter, tapper, ærgjerrig, begavet med ædle og elskværdige Egenskaber, men ikke den nødvendige Forsigtighed; snart vendte han sine Øine paa Majlands Erobring. Ved Keiser Maximilians Død (1519), gjorde Frans sig Umage for at faae Keiserkronen og var virkelig nær derved. Hans Misundelse steg til det høieste, da Carl bliver ham foretrukken. Dette gav Anledning til nogle for Frankrig ulykkelig Krige. — Frankrig var i Henseende til sine Finantser, Krigsvæsen og Kirkens Forhold til Staten saa sikker og lykkelig, at intet Rige, naar man undtager Spanien, kunne sættes i Ligning med det. Det var allerede sædvanligt, at Kongen udskrev Skatte, uden at spørge Stænderne til Raads. Allerede under Ludvig den 11 var Lehnstjenesten forvandlet til Penges Erlæggelse, hvilket i andre Lande først efter et halvhundrede og flere Aar med Møie blev udført. — Carl den 7 havde 9000 Mand Cavalleri og 16000 Mand Infanteri staaende Tropper. Under Ludvig den 11 forøvrredes dette Antal til 15000 Mand Cavalleri og 16000 Mand

Infanteri. Herved vandt den kongelige Anseelse meget i Styrke; men uden dette eneste ufeilbare Middel havde man og aldrig kunnet tvinge de mægtige og selvraadige Vasaller til Afhængighed. — I Henseende til Kirkens Forhold til Staten var Frankrig langt lykkeligere end noget andet Land. Adskillige af dets Konger havde med Held forsvaret Kirkens og Statens Rettigheder mod den pavelige Stol. Ved enkelte Concordater tabde vel Frankrig længere hen i Tiden mange af disse Rettigheder. — Dauphin's Sygdom, som Kongen paa sine Feldttog vilde have Underretning om, gav Anledning til at Ludvig den 11 begyndte med Postvæsenet (1464). I Begyndelsen tjende det alene for Kongens og Pavens Anliggender. 1480 fik det en Grad af Fasthed.

Engeland var paa denne Tid i den sletteste Forfatning. Skotland var et Rige for sig selv, og Irland af ingen Vigtighed. Handelen var ubetydelig og for største Delen i Hansestædernes Hænder; deres Manufakturer var ikke i nogen betydelig Drivt. I Henseende til Kirkens Forfatning var dette Land Paverne mere underordnet end noget andet Land. Det var fra det 8de Aarhundrede en almindelig Skat i England, aarlig at betale Paven den saa kaldte Peterspenge. Dette varede i 800 Aar, indtil Henrich den 8de i det 16de Aarhundrede ved et Parlamentsedikt ophævede det. Mærkeligt er det, at det Land, som de Indfødte paastaae, at være Frihedens Land, var før Reformasionen Sædet for det tungeste Slaveri.

rich, Greve af Richmond,* tilovers; og af den sidste kun Elisabeth, Edvard's den 4 Datter, og deres Fætter, Edvard Greven af Warvick. Det Had, man bar til Richard den 3, gav Anledning, at der i Riget opstod et Parti til Fordel for Greven af Richmond. Greven landede med henved 2000 Mand, som han havde faaet af Frankrig, paa Kysterne af Wales (1485). Snart havde han en Hær samlet og i Slaget ved Bosworth tabde Richard den 3 Liv og Krone. Greven af Richmond besteg nu, under Navn af Henrich den 7, den engelske Trone. Efter Nasionens Ønske giftede han sig med Elisabeth, Edward's 4 Datter, og forenede derved Husene York og Lancaster med hinanden og gjorde Ende paa de Stridigheder, som over i 30 Aar havde ødelagt og fortæret Nasionen. Under Henrich den 7des 24 Aars rolige Regjering

* Det indskrænkede Rum tillader mig ikke at udbrede mig vidtløftigere over disse indviklede Stridigheder imellem de 2de Huse York og Lancaster. Egentlig var Henrich Greve af Richmoerd ikke beslægtet med Huset Lancaster. Catharina, den franske Konge, Carl den 6tes Datter, fra hvem han nedstammede, havde været 2de Gange gift. Først med Henrich den 5te, Konge i Engeland. Efter hans Død giftede hun sig med en engelst Adelsmand Owenus Tudor, i dette sidste Ægteskab avlede hun Edmund Tudor, Greve af Richmond, og denne var Fader til vores Henrich.

B.

begyndte Engeland at vinde i indvortes Styrke og Anseelse. Han ydmygede den høie Adel, udvidede Kronens Rettigheder, fremmede Handelen, befordrede Oplysningen, saa det varede ikke længe, førend Engeland tiltrak sig hele Europa's Opmærksomhed og Misundelse.

Italien var paa den Tid Krigstheatret og Tvistens Eble; her mødtes, tumledes, feirede og tabde vexelvis, som Skjebnen det vilde, franske, spanske, tyske og italienske Armeer. Paa nærværende Tid er næsten ingen Krig ført, hvori Italien ikke havde Del, eller hvortil den første Grund ikke var at søge i Italien. Hertil fandtes mange tilfældige Aarsager. Italien var et skjønt Land. Italienernes Sæder vare finere, mere Oplysning herskede der end andensteds. De store Rigdomme, som vare sammendyngede i nogle italienske Stæder, Venedig, Genua og Rom, alt dette indgav Lyst til selv at være Herre af et saadant Land. Dette Lands Inddeling i saa mange smaa Stater, disses indbyrdes Uenighed, Invaanernes Yppighed og kvindagtige Feighed, gjorde det til et let Bytte for deres krigerske Naboer — I Italiens sverste Del var Mailand længe Tvistens Eble. — Venesianerne havde ved deres udbredte Handel samlet sig store Rigdomme og tillige var det lykkedes dem, betydelig at udvide deres Magt. I Korstogenes Tid havde de betydelig udbredet sig mod Grækenland. I de nyere Tider havde de bemægtiget sig Faenza og nogle andre

Steder af det pavelige Gebet; fra Neapel havde de taget de bedste Havne ved den neapolitanske Golfs og fra Majland Cremona. Men Constantinopel's Indtagelse af Tyrkerne og Portugisernes Opdagelser gav deres Handel et dødeligt Stød; og det til Cambraj 1508 sluttede Forbund imellem Keiseren, Kongen af Spanien, Kongen af Frankrig og Paven mod Venedig syntes at ville gjør en Ende paa denne mægtige og overmodige Stat. Havde Foreningen vedvaret blant disse Magter, saa havde det uden Redning været ude med Venedig. Men indbyrdes Uenighed, Pavens Troløshed, Pengemangel hos Keiseren og Misundelse over Frankrigs voxende Magt reddede endnu Venetianerne.

I Midten af det overitalienske og nederitalienske System laae Florenz. Det var efter Venedig ustridig den mægtigste Republik i Italien; men den blev i lang Tid plaget af indvortes Fakstioner. Huset Medicis havde i en Tid af 100 Aar ved sin ved Handel erhvervede Rigdom forskaffet sig en saadan Anseelse, at samme, skjønt uden at have en Overherres Rettigheder, regjerede den hele Stat. Endelig formælede Alexander de Medicis sig med Margrethe, en slegfred Datter af Keiser Carl den femte, hvorpaa Florenz blev angrebet ved keiserlig Hjelp og efter 11 Maaneder tvunget til at overgive sig. Nu blev Republiken forandret til et Hertugdom og Alexander indsattes som Hertug (1530). Staden fik 2 Kastteller, og har siden ikke kundet igjen

ſætte ſig i Frihed. — I de pavelige Lande regjerede fra 1474 til 1503 trende Paver fuldkommen værdige til at følge efter hinanden. Sixtus den 5, Innocenz den 8, Alexander den 6 vare baade Kirkens Overhoveder og dens Skjændſel. — Under Frankrig have vi seet Neapel at blive et Bytte for den Stærkere.

I Tyſkland var man bleven ſit gamle Lensſyſtem ſaa tro, at det i udbredt Magt var ſteget i ſamme Forhold, ſom det i andre Lande var indſkrænket. Ved ſin Folkemængde var Tyſkland betydelig; men den idelige Uenighed, ſom herſkede imellem Stænderne indbyrdes, og imellem diſſe og Keiſeren, gjorde, at denne Folkemængde ikke kunde være frygtelig uden for ſig ſelv. Dets Kræfter brugde det kun mod ſig ſelv og næſten ved alle europæiſke Statsanliggender forblev Tyſkland blot Tilſkuer. Mødte der end Omſtændigheder, ſom tvang det til, at rette dets Opmærkſomhed paa udenlandſke Anliggender, ſaa faldt det dog ſnart tilbage til dets forrige Ligegyldighed. Frankrigs ſtigende Magt paa den ene og Tyrkernes Erobringer paa den anden Side bragde endelig Tyſkland op af ſin politiſke Dvale. — Saaſnart Maximilian var bleven udvalgt til Keiſer, 1493, ſøgde han at give Tydſkland en ordentligere Statsforfatning. Paa Rigsdagen til Worms (1495) blev Landfreden oprettet, der ſkulle hemme de mangfoldige ulykkelige private Feider, der ødelagde Riget; paa ſamme Tid anordnedes Kammerretten til efter Lovene at paadømme og bilægge Rigsſtændernes

indbyrdes Stridigheder. Maximilian inddelde Tyskland i 10 Kredse, indførde Postvæsenet, forbedrede Krigsvæsenet, var en Elsker af Lærdom og Videnskaber og ivrig beskyttede samme. Pavernes despotiske Myndighed indsaae han, og hvor nødvendig en Reformasion var, som og i hans sidste Regjeringsaar begyndtes af Luther. — Tyskklands Handel var anseelig; Hansestædernes Magt paa den høieste Spidse indtil Begyndelsen af det 16de Aarhundrede, da deres Handel, lige saavel som det øvrige Europa's, fik et andet Udseende.

Da Carl den Dristige 1467 tiltraadte Regjeringen over de Burgundiske Stater, udgjorde disse, foruden Stammelandet Bourgogne, 13 Provindser af Nederlandene og Grevskabet Burgund. 1473 forsøgede han det med Geldern. Ikke disse Staters Størrelse, men deres ved Handel og Næringsveie erhvervede Rigdom, gjorde Carl til den mægtigste Fyrste i Europa. Af disse Lande vilde han oprette et nyt Kongerige. Sandsynligen havde hans Plan lykkedes ham, dersom han ikke tillige havde havt til Hensigt, at bemægtige sig den hele Strækning ved Rhinen indtil Basel. Han begyndte og virkelig derpaa: men ligesom han var imod alle, saa vare og alle naturligvis imod ham. I Beleiringen for Nancy blev han overfaldet af Sveitserne og tilsatte Livet. Efter hans Død komme nogle af hans Stater til Frankrig, men de fleste ved hans Datters, Maria's, Giftermaal med den østerrigske Erkehertug, siden

Keiser, Maximilian, til det østerrigske Hus, der nu med udmærket Glands traadte frem paa den politiske Skueplads.

Det østerrigske Hus, som nedstammede fra de ubekjendte habsburgske Grever naaede i Begyndelsen af det 16de Aarhundrede en betydelig Høide, da Carl den 5te ved at træde ind i sin Morfaders, Ferdinand den katholske's, og Forfaders, Keiser Maximilian's, Rettigheder, blev den mægtigste og største Fyrste, som har været siden det romerske Monarkies Undergang og som det østerrigske Hus nogensinde har frembragt. Han var Konge i Spanien og regjerende Herre over samtlige tyske Arvelande, Nederlandene og en betydelig Del af Italien og America. 1516 blev han Konge i Spanien og 1519 valgt til Keiser i Tyskland. Besiddelsen af saa vidtløftige Lande, men især den Mængde af ædle Metaller, som strømmede ind fra det nylig opdagede America, syntes at sætte ham i Stand til at udføre store Planer. Han besad og alle de Egenskaber, som udfordres til at spille den første Rolle paa Verdens Skueplads. Mod, Virksomhed, Anstrængelse, Klogskab, en stor Forstand dyrket ved Studering og Arbeide; men med alle disse Fortrin forbandt han en Ærgjerrighed uden Grændser og hin listige Politik, som var bragt i System af hans Morfader, Ferdinand den katholske. Hans Hensigt synes og virkelig at have været, at oprette et Universalmonarki; men hans uophørlige Krige med

Frankrig, en slet Statshusholdning og hans vidtadspredte Lande, som foraarsagede, at han maatte forde-le sin Magt, tilintetgjorde ganske denne hans Hensigt.

De nordiske Rigers Tyngde i den politiske Vægtskaal var paa denne Tid saare ubetydelig. Danmark, Norge og Sverrig kunde, efter den calmarske Forening, have udgjort en mægtig Stat i Europa; men de valgde deres Konger og de svenske Aristokrater forurolige Riget ved ethvert Valg; dette gav Anledning til indbyrdes Krige, hvorved de svækkede og ødelagde hinanden. —

I Henseende til Rigernes indvortes Tilstand da var det her, ligesom andensteds. De Mægtige, saavel Geistlige som Verdslige undertrykte de Smaa; den ene Adelsmand udsaade og befeidede den Anden, ja udsagde endog ofte Kongen selv. — Videnskaberne vare ikkun i slet Stand, endskjønt der var stiftet et Universitæt i Kjøbenhavn 1479, hvilket, om det end ikke stiftede anden Nytte, dog hemmede de hyppige udenlandske Reiser. Den bibelske Theologi dyrkedes kun maadelig, man lagde sig mere efter Filosi, Medicin og den geistlige Ret. Agerdyrkningen var i sit Aftagende, saavelsom Folkemængden; Handelen af de mægtige Hanseestæder meget indskrænket.

Saaledes var Tilstanden i Europa, da Skotland, som hidindtil havde fortæret sine Kræfter i Krige mellem Engeland og Frankrig, fremtraadte af sin Dunkelhed, indtog sit Sted i Europa's Statssy-

stem og begyndte at have Indflydelse paa de fjerneste Nationers Skjebne. Fra den Tid af blev Skotlands Bistand en Sag af største Vigtighed for de stridende Partier. Skotland havde i dette Tidsrum den Rolle at spille, at afholde Henrich den 8de fra, at bruge sine Vaaben mod det faste Land. Da denne Fyrste havde slaget Frankerne ved Guinegat og beleirede Teronenne, forsøgde den Franske Konge, Frans, at fordele hans Magt og formaaede Jacob den 4 at begynde hint ulykkelige Feldttog, der kostede ham Livet. Af samme Aarsag opmuntrede Frans Hertugen af Albanien til og understøttede ham i, at styrte de tvende Familier, Angus og Home, som vare engelskfindede; og opbød Alt, for at bringe Skotterne til, at hevne deres Konges Død og paa ny begynde en Krig med Engeland. Da Frans og Henrich kort efter sluttede et Forbund mod Keiseren, var det begge Monarker vigtigt, at Skotland blev en rolig Tilskuer; og dette Forbund forskaffede Skotland en lang Række af fredelige Dage. Keiser Carl søgte at afbryde denne Rolighed. Han anvendte alt muligt, for at overtale Skotterne til at gjøre et Indfald i Engeland, da Henrich's Magt derved maatte fordeles. Derfore smigrede han Jacob den 5 med glimrende Forskkringer, hyldede hans Ærgjerrighed, sendte ham Ridderordenen af det gyldne Skind og tilbød ham en Gemalinde af den keiserlige Familie; men for disse tomme Æresbevisninger forlangde han, at han skulde bryde Forbun-

det med Frankrig og erklære Engeland Krig. — Da Henrich besteg Tronen, viste han i Henseende til Skotland samme Tænkemaade og Opførsel, som hans Fader. Han agtede Skotland saa ringe, at han ikke ville gjøre sig Umage for, at vinde Sammes Venskab; meget mere opfriskede han de engelske Kongers gamle Fordringer paa Overherredømmet over Skotland og opbragde derved den hele Nasion. Men snart lærde han at fatte høiere Begreber om Skotlands Vigtighed. Det var umuligt at bedække aabne og vidtløftige Grændser mod et uroligt og krigersk Folks Indfald. Dette nødte ham til, saa ofte han vilde føre en Krig paa det faste Land, at dele sin Magt. Han maatte lade en bestandig Observasionsarmee staae paa Grændserne; og uagtet al anvendt Forsigtighed gjorde de tilgrændsende Skotter, som i smaa og uregelmæssige Krige overgik alle andre Folkeslag, saa lykkelige Indfald, at de udbredte Skræk og Ødeleggelser over mangt et Grevskab i Engeland. Endelig opdagede Henrich i Henseende til Skotland Politikens sande Hemmelighed, hvilken hans Forfædre enten af Mangel paa Skarpsindighed ikke havde kundet opdage, eller af Stolthed ikke vildet bruge. Skotlands naturlige Beliggenhed og Indbyggernes Tapperhed gjorde, at det ikke kunde blive erobret; men Nasionens Fattigdom og den ubændige Tilbøielighed til at dele sig i Fakſioner gjorde, at man, ved at nære og vedligeholde disse, lettelig kunde regjere Landet. Han opgav derfore den Tanke, at erobre

det, og haabede at seire ved politisk Klogskab. Det var i hine Tider endnu en Skam for Prindser, af en anden Fyrste at modtage Penge under det anstændige Navn Subsidier. Men Guldet har dog altid været et kraftigt Middel, som man med Fordel kunde betiene sig af ved Hofferne, hos Ministrene, hos Partiernes Overhoveder og Fyrsternes Yndlinger, for at sætte disse i Bevægelse. Ved svære Summer Penge bragde Henrich, under Jacob's Mindreaarighed, en stor Del af Rigets Store paa sin Side. Der fandtes bestandigen Nogle i dette Rige, som vare engelskfindede; hans Parti bekom ved denne Lokkemad en betydelig Tilvext og fra den Tid af, stode nogle visse Faksioner, ved engelske Penge underkjøbte, bestandig i hemmelig Forstaaelse med Engeland og fik derfra alle deres Forholdsordrer. Henrich stræbde stedse efter, at faae større og større Indflydelse i de skotske Anliggender. Hans Tronfølger arbeidede efter den lagte Plan og forbedrede den. Statssagerne i begge Kongeriger bleve indviklede i hinanden, meget ofte til fælleds Fordel. Elisabeth viste begge Riger næsten lige stor Opmærksomhed, og den Magt, hun forskaffede sig i det ene Rige, var næsten ligesaa stor som den, hun havde havet i det andet. —

Maria Stuart.

Maria Jacob den femtes eneste Datter og Arving fremtraadte paa Verdens Skueplads, den 14de Decbr. 1542, under den betænkeligste og mest truende Forvarsel. I det Øieblik, da hun blev født, mistede hun sin Fader, og, kaldet til en af bestandig Uveir bestormet Trone, gik hun sit Livs store Farligheder imøde, før hun endnu kjendte Livet. Uden at haabe paa et Undervæk, tør man ikke smigre sig med, at hendes lange Mindreaarighed vilde gaae hen i Sikkerhed og Fred, og ved alle Fremtidens Dunkelheder blev saa meget dog vist, at saavel Rigets, som den unge Dronnings Skjebne i de næste 20 Aar forestod mangfoldige og store Forandringer.

I den Tilstand, i hvilken Jacob den 5te efterlod Riget, saae Enhver en urolig og ulykkelig Regiering imøde. Man havde uden Nødvendighed begyndt en Krig med Engeland og ført den uheldig. Mange af første Rang vare enten landsforviste eller o kommne i Krigen eller faldne i engelsk Fangenskab. Imellem den øvrige Adel herskede der ikke nogen Enighed og Religionsstridighederne, som ved de nye Reformatorers Meninger vare foraarsagede, bleve

vaglig heftigere og forsøgde Partiernes Rasenhed. En Dronnings Herredømme var i Skotland ubekjendt og kunne ikke indpræntе dette krigerske Folk megen Ærefrygt. Vi have i det foregaaende seet, hvor vanskeligt det var for selve Kongerne, at vedligeholde Orden og Enighed, hvor meget vanskeligere vilde det da ikke blive for en ung, uerfaren Dronning, naar hun selv fik Septeret i Haanden. En Dronnings Herredømme, der desuden var et Barn, manglede ganske den virkelige Autoritet; og Udsigterne til en lang afmægtig Mindreaarighed gave, i Haab om at blive ustraffet, Leilighed til Faktioner. Jacob havde ikke engang tænkt paa de sædvanlige Midler til at forebygge Uordener under Mindreaarigheden: at overdrage til duelige Mænd hans Datters Opdragelse og i hendes Navn at forestaae Statsbestyrelsen. Han saae Uveiret trække op, og sagde forud, at en Storm vilde reise sig, men han var saa lidet skikket til atafværge denne sig nærmende Ulykke, eller at beskytte sin Datter og sit Rige mod samme, at han blot af Forsagthed stillede begge blotte for Lykken og lod Regentspostен staae aaben for Enhver, der ville tragte derefter.

Cardinal Beatoun var den første, som udrakte sin Haand efter det faderløse Septer. Han havde i den afdøde Konges sidste Leveaar udelukkende bemægtiget sig Regieringsforretningerne; han besad alle de Egenskaber, som sammes Bestyrelse ud-

fordrede og understøttede sin Paastand paa Regentskabet med et Testamente af Jacob den 5te, hvilket enten var ganske understukket eller dog forfattet under saadanne Omstændigheder, som retfærdiggjorde enhver Tvivl om dets Ægthed. — I dette Testamente var Cardinalen indsat til Regent og tre af de Fornemmeste iblant Adelen ham tilforordnede som Assessorer.

Havde man elsket hans Karakter ligesaa hsit, som man ærede hans Dueligbed, saa havde sandsynlig hans dristige Plan lykkedes ham; især da Enkedronningen var ham gunstig og ingen betydelig Medbeiler viste sig i de første Øieblikke. Men den største Del af Nationen hadede hans Tænkemaade og befrygtede hans Tyrani *. I Særdeleshed opstode i-

* Cardinalen var en uregjerlig og ærgjerrig Mand; ved en lang Erfaring var han bleven spidsfindig og fin og en bestandig Lykke havde gjort ham stolt og ufordragelig. Hans hsie Rang i Kirken banede ham Veien til hsie Betjeninger i Staten; hans Dueligbed gjorde ham skikket til at forestaae de Største, men han troede ogsaa, at intet kunne være større end hans Fortjenester. Som hans egen Fordel var grundet paa den romerske Kirkes Magt, saa var han en ivrig Forsægter af Overtroen, og just af den Aarsag en svoren Fjende af Reformationslæren. Blot politiske Aarsager bevægede ham til for en kort Tid at beskytte denne og at modsætte sig hin. Han havde alt for tidlig opofret sig til Statsforretningerne til at skulde være erfaren i de Tiders Lærdomme og Stri-

mod ham alle de, som yndede den protestantiske Lære, et stort Antal af de fornemmeste adelige Familier *. Opmuntrede ved den engelske Konges Bifald og udrustede med Beviser for hans Paastands Uretmæssighed og Ugyldighed fratøve de ham, hvad han nylig saa misisommelig havde erhvervet sig og tilkjendte med overveiende Stemmer Greven af Arran Regentskabet.

Jacob Hamilton, Greve af Arran, var Morbroder til Prindsesse Maria, Jacob den andens Datter, og i det Tilfælde, at den unge Dronning døde uden Livsarvinger, hendes umiddelbare Efterfølger paa Tronen. En Mand af en svag, uresolvert, næsten foragtelig Karakter, af meget maadelig Aandskraft, af indskrænkede Tilbøieligheder, ærgjerrig uden bestemt Hensigt og hvor han uden synderlig Fare torde hylde Ærgjerrigheden, dog higende ikke saa meget efter Bersømmelse, som efter Næring for en barnlig Forfængelighed. At han ikke

---

digheder; imidlertid fældede han dog over alle stridige Punkter sin Dom med en saadan Overilelse, Heftighed og Strenghed, at alle paa hans Tid levende Skribentere ikke kan andet end skrive derom med Uvillie. Robertson 1. 103.

Overs.

* Efter Kongens Død fandt man desuden et Skrift, hvori flere end 300 af den fornemmeste Adel vare optegnede, som skulde under Tiltale og straffes. Dette forøgede end mere Hadet til Cardinalen, da man ansaae ham, som Aarsag dertil. Man see Pg. 47. Buchanan 517.

Overs.

var den Forretning voxen, som han paatog sig, maatte en levende Følelse af hans egen Svaghed sige ham; han trøstede sig ved den Bistand af dem iblant de Store, hvis Sikkerhed og Interesse fordrede, at vedligeholde ham og især skolede han paa den engelske Konges Venskab.

Den engelske Konge, Henrich den 8de betjende sig af denne fordelagtige Tidspunkt og sluttede (1543) med Regenten og det skotske Parlament en Konvension, i Kraft af hvilken den unge Dronning skulde formæles med Edward, hans femaarige Prinds og Tronfølger, og til den Ende skulde hun saasnart hun havde fyldt sit 10de Aar bringes til Engeland. Ved denne Forbindelse kunne det engelske og skotske Rige blive forenede og Stridighederne imellem begge Nationer for Fremtiden hævede.

For at faae denne sin Plan udført, havde Henrich gjort sig Umage för at vinde de i Slaget ved Floden Esk* fangne Skotter, da han havde skjenket dem deres Frihed og uden Løsepenge sendt dem tilbage til Skotland. Disse talede og hans Sag med Varme i Parlamentet. Regenten smigrede han med de prægtigste Løfter. Han havde lovet ham, at hans ældste Søn skulle faae den, i den engelske Historie siden efter saa glimrende Prindsesse Elisabeth til Ægte, og at han ville gjøre ham til Konge over den Del af Skotland, som laae paa hin Si-

* Man see Pag. 47.

de af Floden Forth. — Men da han fandt, at hans Anseelse og Indflydelse ikke var saa mægtig, som han havde foreſtillet ſig, begyndte og den engelſke Monark at begegne ham med mindre Ærbødighed. — For at vinde det ſkotſke Parlament havde han uddelt ſtore Pengeſummer blant dets Medlemmer. Paa ſamme Tid ſendte han ſin Geſandt, Ridder Radolf Sadler til Skotland. Da Henrich havde de fleſte Stemmer paa ſin Side, blev Freden imellem begge Nationer, ſom man troede for beſtandig, og Ægteſkabscontracten ſnart ſluttet. —

Manglede det end Cardinalen paa Kræfter til at modſætte ſig Greven af Arran's Ophøielſe, ſaa var det dog langt fra, at han derfor havde opgivet ſine ſtore Udſigter og troede med Vished med Liſt at udføre det, ſom han ved Magt ikke formaaede *. Han begyndte den Plan, gjennem hvilken han vilde bane ſig Veien til Herredømmet, med en bitter og heftig Erklæring mod den nylig ſluttede Ægteſkabs-

* Da man frygtede for, at Cardinalen vilde kaſte Hindringer i Veien for Underhandlingerne med Engeland, havde man først ſat ham faſt paa Fæſtningen Dalketh, ſiden efter forviſte man ham til hans Slot St. Andrews og ſatte D. Seton til at have et vaagent Øie med alle hans Foretagender. Saasnart Traktaten var ſluttet blev han ſat paa fri Fod, og — ſtrax begyndte han at virke. Leslay 465.

Overſ.

kontrakt, hvilken, som let lod sig forvente, var forhadt blant den største Del af det skotske Folk, og, i sine tilsyneladende Følger betragtet, maatte være frygtelig, da den truede, at forvandle Skotland til en engelsk Provinds. Det lykkedes ham lettelig — thi selve Enkedronningen var imod den — at forskaffe sin Protestasion allevegne Indgang. Han vidste at røre saadanne Fordomme og Lidenskaber, som ere dybt rodfæstede i det menneskelige Hjerte. Folkets Nasenhed blev derved saa heftig, at det endog var vanskeligt, at beskytte den engelske Gesandt mod dets Fornærmelser. Den katholske Geistlighed sammenbragde store Summer, for at beskytte Kirken mod en Fyrste, hvis Religionssystem var saa ganske imod deres Magt. Adelen, der for kort Tid siden havde undertrykt Cardinalen, var nu færdig til at overse ham med Bersmmelse og med al Iver at staae ham bi, som en Beskytter af Nasionens Ære og Frihed. Saasnart han kunde gjøre Regning paa nogle mægtige Mænds Bistand, især Grevern e af Argyll og Huntley, vovede han et mere afgjørende Skridt; han bemægtigede sig den unge Dronning og hendes Moder, og sagde nu, i hvad det end skulde koste og under hvilke Betingelser det end maatte være, at svinge sig op til den øverste Spidse i Staten. Greven af Lenor's Ankomst, hvilken Frants den første med Flid havde sendt til Skotland, for at forstærke det Parti, der holdt med Cardinalen, den katholske Religion og

Engelands Fjender, gav hans Foretagender et nyt og fordoblet Sving.

Mathias Stuart, Greve af Lenox nedstammede paa fædrene Side fra en Sidelinie af det kongelige Hus og var ved sin Bedstemoder Elisabeth, en Datter af samme Prindsesse Maria, ved hvilket Huset Hamilton var forbundet med den kongelige Familie, efter Arran's Død nærmeste Paarørende af Dronningen og næste Prætendent til Tronen. Han var Arrans naturlige og ligesom første Fjende, dels da han i Familien Hamilton saae sin Faders Mordere, dels da han grundede sin Paastand paa Tronen paa det Foregivende, at hin var avlet i et uretmæssigt Ægteskab; i Øvrigt en Yngling af indtagende Skabning og et elskværdigt Forhold, som ved sine personlige Egenskaber, ved Erindringen om hans Faders bedrøvelige Skjebne og ved sin egen uvisse og bedrøvelige Stilling indtog Alles Hjerter. — Cardinalen gav ham Bifald i alle hans Paastande, smigrede ham i alle hans Forhaabninger * og vidste paa samme Tid saa konstigen at knære og forøge Regentens Frygt, i det han forestillede ham sin ny Medbeiler fra den farligste Side, saa at han tilsidst beherskede denne svage Mand med uindskrænket Magt.

---

* Understøttet af den franske Konge gjorde han sig endog Haab om, at faae Enkedronningens Haand. Buchanan P. 520.

Overs.

Saasnart han havde opnaaet dette, troede han sig stærk nok til at kunne drive 2de store Planer igjennem. Forbindelsen med Engeland skulde sønderrives, den lutherske Religion undertrykkes. Arran bekvemmede sig til at befordre begge. Omendskjønt truet med en uundgaadelig Krig af Engeland, opsagde han dog formelig den engelske Forbindelse og Ægteskabskontrakten *; omendskjønt vis paa retfærdige Bebreidelser og et mægtigt Parties Forbittrelse og Hevn i sit eget Land, afsagde han dog høitidelig og offentlig Reformasionslæren og kastede sig i den franske Konges, Katholikernes og Cardinalens Arme.

Henrich var ikke af den Tænkemaade, at han med Taalmod kunne taale den Fornærmelse, som af den skotske Regent og Parlamentet var ham tilføiet.

---

* For Sikkerheds Skyld blev Dronningen tilligemed hendes Moder i Septbr. 1543 bragt til Stirling og der offentlig kronet, endnu ikke to Aar gammel. Saasnart Henrich erfarede dette, fattede han Mistanke om, at hun efter Cardinalens Tilskyndelse skulde blive bragt til Frankrig. Han lod derfore ved sin Gesandt forlange af Regenten og Rigets Store, at Dronningen, ledsaget af de fornemmeste Adelige, maatte blive bragt til Engeland, da han troede, det var billigt, at hun opholdte sig i dette Rige, indtil Formælingen kunde gaae for sig. Dette Forlangende ophidsede den skotske Nasion og blev ganske afslaget. Leslay 466.

Overs.

Den haarde Aarstid hindrede Udførelsen af hans Hevn; men i Foraaret erholdt et anseeligt Antal af Fodfolk, som han ellers havde bestemt til Frankrig, med hvilket Rige han paa den Tid var i Krig, Befaling at seile til Skotland og et tilstrækkeligt Antal til Hest skulde fra Grændserne trænge ind i Riget. Greven af Hartfort anførde denne Armee og satte, uden at finde nogen Modstand, Tropperne i Land faa Mile oven for Leith. Det varede ikke længe, før han var Herre af dette Sted og da han strax gik løs paa Edingborg, saa bemægtigede han sig ogsaa i Hast denne By. Efterat han havde plyndret og ødelagt de omliggende Egne, de rigeste, men tillige de vergelsesseste i Skotland, satte han begge disse Stæder i Brand. Regenten ilede ham imøde med de faa Folk, som han i en Hast havde skrabet sammen; men Herfort indskibede sine Folk, drog med Landtropperne rolig og sikker tilbage til de engelske Grændser og i faa Dage befriede Skotland fra Skrækken for et Indfald, som med ringe Politik var overlagt, med store Omkostninger udført og ganske uden Fordel.

Var det Henrich's Plan, ved Magt at bringe Skotland under sit Herredømme, saa vandt han ved dette Feldtog inter; var det hans Hensigt, at udvirke den aftalte Formæling, da tabde han meget; et saadant Forhold kunde ikke andet end opbringe den hele Nation. Vel havde Henrich først ved Breve, ved Smigrerier, ved Løfter og Trudsler søgt at faae

Regenten og Parlamentet paa sin Side og da han mærkede, at dette ikke virkede noget, saa er det han griber til Vaaben; men det er dog ved forekommende Godhed, ikke ved Magt, ikke ved Ild og Sværd, ikke ved barbariske Ødelæggelser man skal søge at vinde et Naboriges Venskab.

Imidlertid blev Krigen, skjønt uden Eftertryk, fortsat fra begge Sider. Endelig, efterat man havde opofret endel Mennesker, udplyndret og ødelagt hinandens Lande, blev der sluttet Fred imellem Engeland, Frankrig og Skotland. Henrich gjorde sig vel Umage for, at udelukke Skotland af Fredsslutningen, paa det han kunne vende sin hele Magt mod dette Rige; men den franske Konge, omendskjønt truet med en farlig Krig af den mægtige Keiser Carl den 5te, vilde dog hellere udsætte sig selv og sit Rige for den største Fare, end forlade sin Allieret, og det lykkedes ham ved Bønner, Smigrerier og andre Konster at udvirke, at Skotland blev indsluttet med i Fredstraktaten.

Nu stod der den virksomme og forslagne Prælat kuns een Hindring i Veien. Lenox, som han hidindtil havde betjent sig af, som et brugbart Verktøi, men som nu ventede Opfyldelsen af hvad han saa bestemt havde lovet ham eller viist ham i det Fjerne, maatte gjøres modløs, og, om muligt, skaffes bort. Denne unge Mands Heftighed og Fremfusenhed fremskyndte, hvad Cardinalen først efterhaanden og snildig ved Konstgreb vilde have bragt til Modenhed. —

Saasnart han mærkede, at han var ført bag Lyset, skjulede han ikke noget Øieblik sin Forbittrelse, gik offentlig over paa deres Parti, som yndede Engelænderne og Protestantismen, erklærede sine Fjender Krig og greb til Vaaben imod dem. — Lenox's Utaalmod efterat hevne sig overraskede Cardinalens Hurtighed. Ved en forseret Marsch overfaldt han med en talrig Armee Cardinalen og Regenten i Edingborg, og det stod nu ganske til ham, at ødelegge dem, før de havde kundet tænke paa Forsvar. Men han var enfoldig nok til at modtage Fredsforslag, og Cardinalen vidste saa konstig at drage Sagen i Langdrag, at Greven blev forladt af den største Del af hans Armee, der efter Lænsforfatningens Brug tjende paa deres egen Bekostning; og da det endelig kom til Fred, maatte han antage den under saadanne Betingelser, som han havde kundet foreskrevet dem. Et andet Forsøg, at rette den begangne Feil, løb endnu værre af. En Del af hans Armee blev nedhuggen, den øvrige adspredt; og nu var intet andet tilbage for ham, end enten at falde Seierherrerne til Fode eller forlade Riget. Efterat have gjort endnu nogle svage og ligesaa ulykkelige Forsøg, valgde han det sidste og flygtede til Engeland * (1544), hvor Henrich den 8de

* Til Frankrig, hvorfra han var kommen, kunne han ikke vende tilbage, da Cardinalen havde ved Breve saaledes fværtet ham hos den franske

gav ham til Gemalinde sin Søsterdatter Margrete Douglas, den skotske Dronnings Margrete's Datter af det andet Ægteskab med Greven af Angus.

Cardinal Beatoun stod nu ved Maalet af alle hans Ønsker; saavel Regenten, som Dronningens Moder vare i hans Magt; ved sine Planer havde han seiret over Engeland, over Kjetteriet og over Lenox, uden hans Tilladelse torde man ikke vove det mindste Skridt af Vigtighed. Men Følelsen af en saa stor Magt dyssede lidt efter lidt hans Aarvaagenhed og Klogskab i Sovn, hvorved han var bleven Bestidder deraf og hans ødeleggende Lidenskaber, hvoraf han ganske var besjelet, gav han frit Løb. Han behandlede sine talrige Modstandere med Hsimod og Foragt; han lod Forfølgelser udbryde mod Bekjenderne af den reformerte Religion, hvilket opbidsede den halve Nasion. Hans umenneskelige Grusomhed mod Georg Wishart, en meget elsket protestantisk Præst, som han tvertimod Regentens

---

Konge og bestyldt ham for at være Aarsag til alle de borgerligeUroligheder i Skotland, saa at Kongen endog havde ladet hans Broder kaste i Fængsel; han magtte derfore frygte at det vilde gaae ham langt værre, om han kom tilbage. Broderen fik og siden efter sin Frihed, da Kongen var blevet bedre underrettet om Sagens sande Sammenhæng. Thuani hist. l. 1. 95.

Overs.

udtrykkelige Befaling *, forbømte til Døden, og, for at skaffe sig selv et græsseligt Skuespil lod levende brænde uden for Vinduerne af det erkebispelige Pallads i St. Andrews. Selv stod han i Vinduet og frydede sig over dette gysselige Syn. Dette opflammede det almindelige Had, som man for lang Tid siden havde fattet til ham, og blev umiddelbar Anledningen til hans Undergang. Normam Lesley, Grev Rothe's ældste Søn, som desuden personlig var fornærmet af ham, forbandt sig med 15 ligesindede Venner og fattede den forvovne Beslutning, at angribe Cardinalen i hans eget Pallads, i Midten af hans talrige Følge. Cardinalen, som stedse frygtede for, at det almindelige Had engang vilde bryde ud, eller at en mægtig Yndling til hans U-

* Da Georg Wishart, som en Kjetter, blev sat fast, havde Regenten givet den Forsikkring fra sig, at ham intet ondt skulde tilføies. I Regentens Fraværelse foretog Cardinalen sig, at lade hans Sag undersøge. Saasnart dette kom for Regentens Øre, skrev han Cardinalen til, og befalede ham, ikke at ile med Sagen, men opsætte den til hans Ankomst. Cardinalen, som frygtede for, at hvis han tøvede til Regentens Tilbagekomst, ville denne Folkets store Yndling, slippe fri. Han lod ham derfore i stolteste Hast kalde for Retten, Dom fælde over ham og samme fuldbyrde Thuani historia sui temporis, I, 95.

lykke skulde svinge sig i Veiret, var paa den Tid beskjeftiget med, i største Hast at befæste sit Slot, paa det at han i paakommende Tilfælde kunde have et sikkert Tilflugtssted. Det lykkedes de Sammensvorne en tidlig Morgenstund at bemægtige sig Portneren, der skulde lukke op for Arbeidsfolkene, bryde ind paa Slottet og uden mindste Støi at skaffe den ene sovende Tjener bort efter den anden, og saaledes uforstyrret at trænge frem til Cardinalens inderste Gemak. Saasnart de havde banket paa og nævnet deres Navne og lovet, at de intet ondt vilde tilføie ham, bleve de strax indladte. Neppe vare de indkomne, før de, berusede af Raseri og Hevngjerrighed, myrdede ham under tusinde Forbandelser.

Alle ivrige Katholiker, alle Tilhængere af det franske Parti, Enkedronningen, ja selv Regenten opfyldte Riget med Skrig og Jammerklage, saasnart de erfarede dette uventede Slag; hobevis strømmede man til Slottet. Lesley, for at stille Tumulten, holdt det døde Legeme op for Vinduet, at de kunne see, han virkelig var død, og at al Allarm ikke var i Stand til igjen at bringe ham til Live. Efterat Tumulten var stillet bleve de Samsvorne indstevnede for Retten; men, da de ikke mødte, bleve de erklærede fredløse.

Regenten, omendskjønt inderlig glad over, at være befriet fra en saa besværlig og bydende Formynder — saae sig dog nødt til, for Velanstændigheds Skyld, for Kirkens Ære, formedelst Forbindelsen

med Frankrig, men fornemmelig for at faae sin ældste Søn tilbage, hvilken han havde givet Cardinalen som Gidsel for hans Oprigtighed, men nu tilligemed Slottet, var falden i de Sammensvornes Hænder, at gribe til Vaaben, for at hevne en Mands Død, som han af sit Hjerte hadede. Efterat han i lang Tid forgjeves havde beleiret Slottet, blev endelig et Forlig tilveiebragt, hvori Regenten lovede at forskaffe de Sammensvorne Absolution hos Paven og Tilgivelse af Parlamentet; de derimod forbandt sig til, naar de erholdte begge Dele, at overgive Slottet og sætte hans Søn i Frihed. Under Beleiringen bleve de Sammensvorne understøttede med Penge af Engeland og fik tillige det Løfte, at Henrich med en talrig Armee snart vilde rykke ind over Skotlands Grændser. Imidlertid ankomme franske Hjelpetropper; disse, ved deres Feldttoge i Italien ligesaa erfarne i Beleiringskonsten som Skotterne uvidende, beleirede Slottet paa ny og de Sammensvorne saae sig nødte til, efter kort Modstand, at overgive sig til Anføreren Strozzi, der, i sin Konges Navn, lovede dem Sikkerhed paa Livet og sendte dem som Fanger til Frankrig.

Henrich den 8de havde endnu ikke glemt den brudte Egteskabskontrakt og det tilintetgjorte Haab, at see Skotlands Krone paa sin Søns Hoved og han satte sig just nu i Beredskab til med en talrig Hær at understøtte sin Paastand paa Fornyelsen af det forrige Forbund. Men imellem Udkastet

og Udførelsen kom-Døden og gjorde en Ende paa hans tyranniske og grusomme, men dertil mærkværdige, daadfulde og i de fjerne Følger veldædige Regjering. *

Det Regentskab, som i Edward den 4des Mindreaarighed stod i Spidsen for Statsbestyrelsen i Engeland, troede sig forpligtet til, ikke at lade Foretagendet synke og Grevgen af Hertfort, som under Titel af Hertug af Sommerset var udnævnt til Protektor, rykkede med en Armee af 18,000 Mand, som en Flode af 60 Skibe skulde understøtte, ind paa de skotske Grændser. Han trængte snart frem til Egnen om Edingborg; men da han der traf en skotsk Armee, som var hans langt overlegen, tænkte han paa Tilbagetoget og gjorde taalelige Fredsforslag **. Den skotske Anførers utidige Hidsighed

---

* Henrich den 8de døde 1547 den 28de Jan. 57 Aar gammel. En Herre af store Talenter, men vellystig, grum, og fuldkommen Slave af sine Lidenskaber. Samme Aar døde den franske Konge Frans den 1ste, den 31te Marts 52 Aar gammel. Frans var en Elsker af Konster og Videnskaber; selv var han Digter og en Samling af hans Poesier bevares blant Manuskripterne paa det parisiske Bibliothek. F. Sneedorff's samlede Skrifter 3 D. 1 B. 81, 82.

Overs.

** Førend Fiendtlighederne begyndte søgte Engelænderne at faae Sagen bilagt i Mindelighed. De skreve derfore til Regenten, at de ikke af Had el-

gav Sagen pludselig en for ham selv høist ulykkelig Vending. I det Øieblik, da et Slag alleneste kunde redde Engelænderne, tilbød han selv dem dette eneste Redningsmiddel. Engelænderne ventede paa ham og erholdt den bersømmeligste og meest afgjørende Seier, som nogensinde i hine blodige Trefninger mellem begge Nasioner var tilfægtet.

I Slaget ved Pinkey erhvervede Engelænderne sig intet uden Bersømmelse; langt fra at tilvende sig væsentlige Fordele, udvirkede de Tilintetgjørelsen af alle deres paa Skotland rettede Planer. Sommerset følde sin Ansees i Engeland, hvor strax efter et skrækkeligt Uveir udbrød over hans Hoved, ikke stærkt nok befæstet, til at forfølge en stor og sammenhængende Plan, og maatte lade sig nøie med enkelte, uberydelige og afbrudte Fremskridt, der ikke bragde ham Hovedmaalet stort nærmere. Imidlertid voxde daglig, som Trangen til en nærmere

---

ter Erobringssyge vare rykkede ind i Skotland, men af Kjærlighed til Fred og at denne ikke bedre kunne grundes, end ved at forny den Ægteskabskontrakt, som var indgaaet og sluttet med Regenten og Parlamentet. Regenten og hans Broder, som efter Cardinalens Død var bleven Erkebiskop af St. Andrews anfaae det for sikkrest, at undertrykke dette Brev og derimod bekjendtgjøre, at Engelænderne vare komne for med Magt at bortføre denne unge Dronning. Thuan. hist. I. 96.

Overs.

Forbindelsen med Frankrig blev større, ogsaa Tilbøielighed til en saadan Forbindelse. Den Tanke, at see sit Fædreneland forvandlet til en engelsk Provinds, var for en patriotisksindet Skotlænder skrækkelig, og selve Vennerne af den protestantiske Religion havde kun frygtsomme og vaklende givet deres Stemme for den farlige Egteskabskontrakt, som nu med væbnet Arm skulde bringes til Fuldførelse. Alles Øine vare rettede paa Frankrig, og Enkedronningen, der siden Cardinalens Død var den første Person i Staten, arbeidede utrættelig paa, at vedligeholde og befæste denne Nationens forønskte Stemning. Hun vandt Regenten, da hun i den franske Konges Navn tilbød ham len anseelig Pension og Titel af Hertug af Chatelheraud. Geistligheden vare hendes Hensigter med Liv og Sjel hengiven *. Ved en Mængde gunstige Omstændigheder

* Intet var naturligere. Den protestantiske Lære havde allerede da gjordt betydelige Fremskridt i Engelaud; Henrich den 8de havde, omendskiønt han vedblev at være ivrig catholsk, befriet sit Rige fra det pavelige Aag og opkastet sig selv til Kirkens Overhoved. Efter al Sandsynlighed vilde Protestantismen snart blive indført i dette Rige. Derimod vilde dette skee seent i Frankrig. Ved en Forbindelse med dette Rige haabede derfore Geistligheden, at kunne vedligeholde Catholisismen i Skotland og med den deres fede Indkomster og deres Vælde. De saae alt-

ypmuntret vovede hun, at forkynde Rigets forsamlede Store, at virksom Bistand fra Frankrig var ikke at vente uden under den Betingelse, at de besluttede sig til, at love Dauphin den unge Dronning til Ægte og strax at betroe hende til det franske Hof. Enkelte indsigtsfulde Patrioter, der saae hen i Fremtiden, enkelte redelige, af Partiaand ubesmittede, Medlemmer misbilligede dette vovelige Spil, og erklærede det for daarligt, at tabe Skotlands Uafhængighed til Frankrig, for at vedligeholde den mod England. Men forgjeves hævede de deres svage Stemme; Dronningens Forslag seirede. Den franske Flode, som Henrich den 2den havde sendt til Skotland med 6000 Mand befandt sig endnu ved Kysterne; den unge Dronning kom om Borde og naaede lykkelig Frankrig. Maria havde da (1548) fyldt sit 6te Aar. — Ved den Opdragelse, hun fik ved det franske Hof, som paa den Tid var det fineste, men og det lastefuldeste i Europa, erholdt hun vel alle de Fortrin, der kan gjøre et Fruentimmer skjønnere og mere indtagende, men indsuede tillige og alle de Fordomme, der gjorde hende ulykkelig, som Dronning.

Saasnart Maria var i deres Hænder, fordrede de franske Fordele, at Krigen i Skotland kun

---

saa ikke saa meget paa, hvad der var deres Fædreneland gavnligt, — og naar har vel Geistligheden gjort det? — som hvad der var dem selv til Fordel.

Overs.

lunkent blev fortsat. Erobringen af Boulogne og Egnen deromkring var det, der laae Henrich mest paa Hjertet; og en lille Diversion i selve Engeland var tilstrækkelig til at dele Englands Magt og Opmærksomhed, da indvortes Faktioner betoge saavel deres Vaaben som deres Beslutninger de sædvanlige Eftertryk. — Regjeringen i Engeland havde lidt en stor Forandring. Hertugen af Sommerset havde paa en saa voldsom Maade erhvervet sig sin Magt og brugde den saaledes, at den ikke kunne blive af lang Varighed. Han besad mange gode Egenskaber, hvilke han forbandt med en stor Kjerlighed til sit Fædreneland; men han var tillige af en ubegrændset Ærgjerrighed. — En Mængde Hoffolk forbandt sig imod ham og deres Anfører Greven af Warwick, der var ikke mindre ærgjerrig, men mere forslagen end Sommerset, lagde sin Plan saa lykkelig, at han hævede sig paa sin Medbeilers Undergang. Uden at bære det Navn af Protektor besad han al den Magt og Indflydelse, som Sommerset havde mistet; og han saae strax fra Begyndelse af, at, for at befæste sin ny Autoritet og udføre den vidtudseende Plan, han havde lagt, var Freden ham uundværlig. Henrich indsaae Grevens Forlegenhed og i Underhandlingerne til en almindelig Fred benyttede han sig af denne Indsigt til sin Fordel. Efter eget Godtbefindende foreskrev han det engelske Ministerium Fredsvilkaarene; og dette indvilgede Alt, hvad der endog var den franske Monark og

Skotland nok saa fordeelagtigt. Engeland lovede, at afstaae til Frankrig Boulogne og den omliggende Egn, de opgave al Paastand paa Ægteskabskontrakten med den skotske Dronning og dette Riges Erobring. Nogle smaa Skotte, som de engelske havde bemægtiget sig i Skotland, bleve stivfede og gik saa paa den gamle Fod.

Efterat det var lykkedes Enkedronningen at drive denne overordentlige Plan igjennem, at faae hendes Datter til Frankrig, tog hendes Ønsker og Haab et nyt Sving, og hun attraaede intet mindre end en formelig og udelukkende Besiddelse af Regentskabet. Til at naae dette stode kuns tvende Veie aabne for hende; hun maatte enten ved Magt tilrive sig Regentskabet, eller gjøre sig Umage for at faae det ved Regentens godvillige Afstaaelse. — Under en Mindreaarighed og blant et krigersk og i Fraktioner delt Folk var det første et uvist og voveligt Foretagende. Det sidste syntes ikke mere muligt. At overtale et Menneske til frivillig at nedlægge den høieste Magt; at nedlade sig selv, for at blive den lig, over hvilken man er saa høit ophøiet; at være forhøiet med den anden Rang, naar man i saa lang Tid har besiddet den første; dette kan vel kaldes et underligt Projekt. Men — hvad gjør ikke Menneskket for at komme til at herske? — Dronningen vovede det; og det Kloge i Foretagendet blev ved Følgen fuldkommen retfærdiggjort.

For at sikkre dette sidste afgjørende Skridt søgte hun med alle en udstuderet Statskonstes Finheder

det daglig mægtigt voxende protestantiske Partie's Venskab, og var saa lykkelig, at drage dem ind i hendes Interesse ved venskabelig Behandling og tillokkende Forhaabninger. Sikker paa deres Bistand paatog hun sig en Reise til Frankrig og lod derfra Greven af Arran opfordre til en frivillig Afstaaelse af Regentskabet. Den snu Mægler, som hun betjende sig af for at forskaffe dette sælsomme Andrag Indgang, vidste at sætte alle Drivefjædre i Bevægelse, for paa samme Tid at indjage den svage Regent bagde Haab og Frygt. Han laae under for hans Kabaler og lovede, ved Dronningens Tilbagekomst til Skotland at overlevere Regentskabet til hende (1551).

Regentens naturlige Broder, der siden Beatoun's Død havde været Erkebiskop af St. Andrews var paa den Tid syg og Lægerne tvivlede om hans Liv. Havde han været tilstede og kunnet styrke den svage og raadvilde Regent, var, efter al Sandsynlighed, dette Dronningens Forlangende blevet afvist med Foragt. — Dronningen kom nu tilbage igjen til Skotland, efterat hun med saa ringe Umage havde drevet denne vigtige og svære Post igjennem, og havde det sikkre Haab, at hun nu strax kunne tiltræde sin ny Værdighed; men Erkebispen var bleven frisk igjen. Med sin Sundhed havde han tillige faaet det fulde Herredømme over Regenten, og ved sin Klogskab og Kiekhed bragte han det saavidt, at dette ydmygende Forlig blev hævet og Dronningen skuffet

i sine første Forventninger; men denne virksomme Fyrstindes Standhaftighed, den franske Konges Overtalelser, Protestanternes mægtige Indflydelse og tilsidst den unge Dronnings egen Yttring, der mere og mere nærmede sig sine myndige Aar, bevægede Arran til, uigjenkaldelig at samtykke det og Dronningens Moder bleve af Parlamentet (den 10de Apr. 1554) udnævnt til Regentinde. Saasnart Enkedronningen havde faaet Regentskabet, syntes hun at have glemt den Politik, hvorved hun havde erhvervet sig Alles Agtelse og Kjerlighed. De vigtigste Statsbetjeninger besatte hun med Fremmede. Dette forbittrede Skotterne, da de troede, at de kunne nu, ligesaavel som tilforn forestaae Embederne i deres egen Stat, saa meget desto mere, da det ikke var udmærket Duelighed, som fremhjalp disse Ulændinger til Statens fede og vigtige Embeder. — Overtalt af det franske Ministerium søgde hun at ophidse Skotterne imod Engelænderne. Skotterne, som af Erfaring havde lært, at deres Indfald i Engeland ikke geraadede dem til nogen Fordel, men meget mere udsatte dem for et mægtigt Nabofolks rasende Hevn, vare nu blevne forsigtigere og toge i Betænkning, at opofre deres egen Rolighed og Sikkerhed for at tjene en urolig Allieret; hun kunne derfore hverken ved Bønner eller List overtale dem til, at rykke ind i Engeland.

Da Forbindelsen med Frankrig var Grunden til hendes hele Magt, følgelig og den bedste Støtte til

at sikkre hendes ny Værdighed, saa gik alle hendes Bestræbelser stedse ud paa, at gjøre denne Forbindelse fast og varig. Intet kunde saa umiddelbar føre til dette Maal, som Dauphins virkelige Formæling med den unge Dronning, og intet laae Moderen mere paa Hjertet. Den hemmelige Modstand af Erkebispen af St: Andrews og Huset Hamilton maatte vige for Regentindens talrige Venners Overmagt og i Særdeleshed Protestanternes Indflydelse, som da fornemmelig yndede dette Giftermaal (saa lidet det endog stemmede overens med deres sande Fordele) og det skotske Parlament sendte Gesandtere til Frankrig med Fuldmagt til dets høitidelige Bevilgning.

Det er merkværdigt nok, at selv blant den franske Konges Ministre herskede langt fra ikke ens Mening om denne tilsyneladende nok saa glimrende Forbindelse. Saa elskværdig endog den skotske Dronning var, saa anseelig endog Brudeskatten var, som hun tilbragde det franske Monarki; saa manglede der dog ikke paa Grunde, der kunne afholde Henrich fra at fuldføre sin første Plan, fra at formæle hende med sin Søn. Connetablen af Montmorency havde derimod opbudet sin hele Kredit og Veltalenhed. Han anjåae denne Forbindelse alene som en Kilde til en uhyre Tilvext i Magt og Indflydelse for Huset Guise, og just derfor ikke som nogen Velgjerning for sit Fædreneland, da han allerede anse dette Huses farlige Planer. Han fore-

stillede hvor umuligt det var, blant et uroligt Folk i Dronningens Fraværelse at vedligeholde Orden og Rolighed; han raadede derfore Kongen, at overlade den unge Dronning til en Prinds af Blodet, der ved sit Ophold i Skotland kunne faae dette Rige, hvilket ved en nærmere Forbindelse med Kronen kunde vilde blive en oprørisk Provinds. Men han var siden det for Frankerne saa ulykkelige Slag ved St. Quinten (1551), som Fange i Spaniernes Hænder. Brodrene Guise, til hvilke Henrich den 2den satte sin største Tillid, lod intet Overtalelsesmiddel ubenyttet og Dauphins egen heftige Tilbøielighed fuldendte Verket.

Maria havde, da hun blev formælet med Dauphin, ikke tilbagelagt det Halve af sit 16de Aar. De, som saae hende da, og overhovedet i hendes blomstrende Alder, tale om hendes Persons Ynde, om hendes Opførsels uimodstaaelige Behageligbed, og om Elskværdigheden i hendes hele Væsen i Udtrykke, som, naar Talen er om selve Fyrster, alene Sandhedens Vegeistring pleier at indgive. Hendes Huds blændende Hvidhed forhøiet ved brune nedfaldende Haarlokker, hendes sjeldne fine Lemmer, de fineste Ansigtstræk, vare blot underordnede Prydelser for hine, som, nær beslægtede med Sjelen, viste det Kjønne Inderste hos den kvindelige Skabning, for hendes livelige Øines fortryllende Kraft, for hendes blide og veltalende Blikke, for den ædle Yndighed i hendes Bevægelser. Hendes Skjønhed behøvede

ikke nogen udvortes Prydelse, og passede sig med enhver, forskjønnede den simpelste og lod sig ikke fordunkle af de mest konstlede Folder. Efterat hun længe nok havde spillet med alle dyrkede Nasioners Moder og udmærket sig i dem alle, viste hun sig endelig i sit raa Fædrenelands egentlige Dragt og den almindelige Henrykkelse sagde hende, at man aldrig havde seet hende skjønnere. Naar hun spillede paa Luth, glemde man Tonernes Behagelighed over den særdeles skjønne Haand, som fremlokkede dem; hendes Stemme vor saa melodisk, at hun ved sin blotte Tale fortryllede, som ved en Sang. Mangfoldige Talenter og Aandsgaver forsøgede denne Rigdom af legemlige Fortrin. Efter hendes Tidsalders Sæder, der endnu ikke forstod at adskille den indvortes Dannelse fra Lærdom, havde hun tidlig fordybet sig i det tørre Studium af Sproglære og Talekonst og i sit 14de Aar overraskede hun det franske Hof med en latinsk Tale til Videnskabernes Ros, som hun selv havde udarbeidet. Men Musik og Digtekonst vare hendes egentlige Fag og Yndlingsforrethingerne i hendes blidere Dage. Hendes Tidsforvandte beundrede, hvad hun skrev, og Ronsard, den største Digter i hans Aarhundrede, indrømmede hendes digteriske Forsøg et ærefuldt Sted i Konsternes Rige. Med saa mange glimrende Egenskaber syntes dog denne elskværdige Prindsesses Skjebne at stride mod hendes Naturgaver. Hendes lette, aabne, sorgfri Hjerte var mindre skabt for en Trones Lænker og Larm,

end for et bekvemt privat Livs Frihed og Roligҳed, og det lod sig med megen Vished forudsige, at hun i kritiske og indviklede Tilfælde mere vilde blive Fruentimmer end Dronning, at hun vilde opofre Majestætens Værdighed maaske selv et høit Kalds strænge Alvorlighed for den Tilbøielighed at behage og for en heftig Længsel efter Livets fri Nydelse.

Den høitidelige Formæling gik for sig (den 14de Apr. 1558) med stor Pragt i Kongens, det forsamlede Hofs og de skotske Gesandteres Overværelse *. De sidste havde ikke vegret sig ved, at lade Dauphin kalde Konge af Skotland, saalænge de ikke formodede nogen væsentlig Paastand under denne Titel. Men Sagen viste sig for dem i et alvorligt Lys; da man fra fransk Side begyndte at forlange, at man paa Livstid skulle tilstaae Dronningens Gemal alle de Majestætsrettigheder, hvilke han, som virkelig medregjerende Konge, kunne tilkomme, eller, som man udtrykte sig, han maatte blive kronet med den ægteskabelige Krone (matrimonial crown) **.

---

* Otte skotske Gesandtere vare tilstæde ved denne Høitidelighed. Fire af disse døde inden de komme tilbage til deres Fædreneland, som man formoder, af Gift.

Overs.

** Efter de Skotske Love beholdt en Mand, som giftede sig med et Fruentimmer, der var eneste Arving til noget, hendes Arvedel i Besiddelse,

Dette at bevilge, dertil troede Gesandterne sig ikke berettigede, og da Paastanden blev forelagt det skotske Parlament, fandt den en levende Modstand. Men Regentindens Virksomhed og Dueslighed vidste alligevel at overvinde alle Vanskeligheder og ved Hjelp af det protestantiske Parti lykkedes det hende endelig ogsaa at see dette sidste Ønske opfyldt og Alt, hvad hun med saa udmærkende Følger havde udrettet for Frankrig, kronet.

Hun havde nu i nogle Aar ved sine vise Grundsætninger vedligeholdt under mangfoldige Anledninger til de farligste Uroligheder en uafbrudt Fred og midt under de voldsomste Faktioners Gjæring en bemærkningsværdig Ligevægt. Uden at lade det katholske Parties Interesse ganske synke, havde hun ikke alene sikret sig det Protestantiskes Lydighed, mendends og dets Venskab, og ved dets Bistand udført Planer, som endog i de fredeligste Tider ikke uden Vanskelighed vare blevne drevne igjennem. Overladt sig

---

saalænge han levede, om han endog skulle overleve baade hende selv og de i Ægteskabet avlede Børn. Dette kaldte man den skotske Høflighed. De Franske bestræbde sig for, at udvide denne Skik, som var brugelig blant private Personer, ogsaa til Tronfølgen i Riget. Det synes i det mindste, som om de gave dette tilkjende ved Fordringen paa den ægteskabelige Krone. Robertson 1, 167.

Overs.

selv og sine Maximer havde hun sandsynlig endnu længe næret dette lykkelige Forhold og uden Tvivl lagt Grunden til en varig Fred for Skotland og til en bersømmelig og ærefuld Regjering for den unge Dronning; thi Maadelighed, Billighed, Retskjerlighed og Sagtmodighed vare de herskende Træk i hendes Karakter, og de Gaver, ved en let Behandling og milde Midler at opløse de mest indviklede Knuder og at overvinde den mest haardnakkende Modstand, hendes ejendommelige og fremlysende Fortjeneste. Men en uindskrænket Ømhed for hendes Brødre og en næsten blind Underkastelse i enhver Plan, som sigtede til Huset Guise's Forstørrelse gjorde hende, tvertimod hendes Tilbøielighed, til Redskab for en ligesaa slet, som skadelig Politik; og den vilde grændseløse Ærgjerrighed hos Hovederne for dette Hus forstyrrede Freden i hendes sidste Aar, ligesom den og for stedse unhergravede hendes Datters Ro og Lykke.

Den første Anledning til den bedrøvelige Scene, der nu aabnede sig, gav den engelske Dronnings, Maria's, Død (1558). Hun havde uden Vanskelighed tiltraadt Regjeringen efter hendes Broder Edward den 6te, som Døden havde bortrøvet i hans sextende Aar og den engelske Nasion ansaae, da hun døde, hendes Søsters, Elisabeth's, Successions i Regjeringen for ligesaa ubetænkelig, som forhen hendes. Men dette galdt for intet i deres Øine, som, i stræng Overensstemmelse med den katholske Religions Grundsætninger, betragtede Hen-

rich den 8des Skilsmisse fra hans første Gemalinde som ugyldig, hans Ægteskab med Elisabeth's Moder for intet og Prindsessen selv som avlet uden for Ægteskab *. Var denne Paastand

---

* Henrich 8, i Ungdommen en Vellystling, i Alderdommen en Tyran lod sig af Lasterne henrive fra en Udsvævelse til en anden og fordærvede derved ganske de gode Egenskaber, som han havde af Naturen. Han blev et Uhyre, da han kunde have været en stor Mand. Det maa tilladtes mig, her at melde lidet om hans 6 Ægteskaber, da jeg troer, det tjener til, at give Historien paa dette Sted noget mere Lys. Hans første Gemalinde var Catharina, Ferdinand's Catholicus's Datter. Hun var kommen over til England for at ægte Henrich's Broder; de vare kun i nogle Maaneder gifte, saa døde han og — Henrich ægtede hende. Mange i England, besynderlig Folket, havde meget imod en Forbindelse imellem saa nær Paaslægtede; men Henrich var ikke vant til at give efter. Efter 18 Aars Ægteskab blev han forliebt i Anna Bullen, en af Dronningens Hofdamer, et deiligt, vittigt Fruentimmer, som var opdraget i Paris. Henrich, som ikke kunne overtale Anna Bullen til at tilstaae sig mindste Favør, tænkte nu kun paa, hvorledes han kunde blive skildt ved sin forrige Gemalinde. Han skrev til Pave Clemens 7, at han skulde ophæve den Bulle, hvori han havde tilladt ham tvertimod Bibelen, at ægte sin Gemalinde. Det stod ikke til Paven, at give Tilladelse til det, som Bibelen forbød. Han fortrød sin Synd og vilde nu gjøre det godt igjen

grundet, som dog ikke har Sted efter Engelands da værende Forfatning og efter Tankemaaden hos den

---

ved at stille sig ved hende. Dette Forsæt udførde han; blev vred paa Paven, som ikke ville føie ham, rev sit Rige løs fra den pavelige Stol, opkastede sig til Overhoved for Kirken i sit Rige og ægtede 2) Anna Bullen. Hun erfarede snart hans Koldsindighed og Barbari. En anden Kjerlighed udslettede de Yndigheder, for hvilke han havde vovet saameget. Paa en blot Mistanke lod han hende føre for Retten og halshugge den 16de Mai 1536. Med Catharina avlede han Maria, fød den 18de Febr. 1516 og med Anna Bullen den saa mærkværdige Elisabeth, den 7de Septbr. 1533. 3) Johanne Seymour, Anna Bullen's Medbeilerinde, blev Dagen efter dennes Henrettelse ophøiet til Dronning; og Kongen lod ved en Parlamentsakt de tvende foregaaende Ægteskaber erklære for ugyldige; men lod tillige, under Straf af Majestætsforbrydelse, forbyde, at tale noget anstødeligt mod Prindsesserne Maria og Elisabeth, der dog vare fødte af disse Ægteskaber og følgelig begge erklærede ægte. — Johanne Seymour døde den 13de Octbr. 1537, efterat hun fire Dage tilforn havde født Edward. Han formælede sig derpaa med 4) Anna af Cleve; han forstødte hende næsten ligesaa snart igien, som han havde formælet sig med hende, paa de ubetydeligste Grunde, som Kleresiet og Parlamentet fandt meget gyldige. Nu havde 5) Catharina Howard, Hertugen af Nordfolk's Datter den Ære, at blive hans Ge-

ſtørſte Del af dette Riges Underſaattere, ſaa havde Afkommet af Dronning Margrethe, Henrich den 8des Søſter, følgelig nu Maria Stuart den nærmeſte Ret til den engelſke Krone, og denne Ret vilde Hnſet Guiſe, der allerede i ſine ſtolte Tanker herſkede over den hele brittiſke Ø, forfægte. Saaſnart Efterretningen om Dronning Maria's Død indløb, maatte Dronningen og hendes Gemal antage Titel af Konge og Dronning i Eengeland, bruge det engelſke Vaaben og ligeſom offentlig for hele Europa gjøre bekjendt den Paaſtand, der ved dette vovede Skridt ſkulde være betegnet *. — Et ulykkeligt Foretagende,

---

malinde, for at vandre fra hans Seng til Skafottet. Hun blev halshuggen den 13de Febr. 1541, fordi hun i hendes Ungdom havde havt nogle Kjærlighedshandler. 6) Catharina Par, Baron Latimier's Enke, blev formælet med Henrich 1543. Hun ſaae ſig i Fare for ſamme Skjebne, fordi hun i en fortrolig Samtale med ham ſyntes at have andre Meninger end han i Henſeende til Theologien. Befalingen var allerede given til hendes Henrettelſe. Hun erfarede det ved et lykkeligt Tilfælde og gjorde Tyrannen vaabenløs ved hendes Behændighed i at ſmigre ham. Millot 8, 222.

Overſ.

* Det eneſte, eller i det mindſte vigtigſte, Exempel herpaa ſaae man ved Freds-ſlutningen i Chateau 1559. Den franſke Sekretær gav ikke alene-

den første Spire til det bittre og dødelige Had til Maria, som siden efter slog saa dybe og uforgængelige Rødder i Elisabeth's Hjerte; snart fik hun Leilighed til at give Maria Beviser derpaa.

I Skotland var Elisabeth det protestantiske Parties Haab, Støtte og naturlige Bundsforvandte. Fra det Øieblik af, da Huset Guise udbrød i aabenbare og forsætlige Fiendtligheder mod hin Monarkinde, kunne det ikke gjøre nogen Regning paa dette mægtige Parties Tillid, paa Enighed med dem. Vilde man derfore udrette noget mod Engeland, saa var det nødvendigt, at svække det protestantiske Parties Magt og Anseelse i Skotland. Dermed vilde Prindsen af Lothringen gjøre Begyndelsen. Greven af Argyll og Prioren af St. Andrews og andre Anførere for dette Parti skulde være de første Slagtoffere, og man haabede ved deres Henrettelse, at indjage de øvrige Tilhængere Frygt. Fra Frankrig blev i denne Henseende tilsendte Enkedronningen Forholdsordre. Denne blide og kloge Fyrst-

---

ste Dauphin og hans Gemalinde, men endog, som Rapin fortæller, selv den franske Konge Henrich Titel af Konge af Engeland, Skotland og Irland. Efter Elisabeths Befaling maatte den engelske Gesandt Throgmorton herover beklage sig; og man frembragde de svageste Grunde til Undskyldning.

Overs.

lnde fordømde en Beslutning der var ligesaa grusom, som upolitisk. Ved sit lange Ophold i Skotland havde hun lært at kjende Nasionens hidsige og uforfærdede Gemyt; hun kjendte fuldkommen Protestanternes Magt og Mængde og den Kjerlighed, Folket bar til dem; hun havde selv' været Vidne til de uforfærdede og uovervindelige Beslutninger, som Religionsiver kan indgive. Hvad kunde der altsaa vindes ved at forbittre en saa virksom Aand, som alle Politikens Konster neppe hidindtil havde kundet holde inden sine Grændser? Udbrød den engang, saa var en Regentindes hele Autoritet langt fra ikke tilstrækkelig til at tvinge eller stille dens Rasenhed. Og vilde man, for at dæmpe den, indkalde udenlandske Tropper, saa vilde den hele Nasion, der allerede var opbragt over den umaadelige Magt, de Franske besadde i Riget, blive oprørisk. I den Storm, som deraf vilde reise sig, kunne Protestanterne let seire, og den indførte Religions hele Bygning vilde ikke alene ste blive voldsomt rysket, men endogsaa gaae ganske til Grunde. Disse kloge Foreslillinger gjorde ikke noget Indtryk paa hendes Broder; overilende hidsig, og uforanderlig haardnakket i hans Beslutninger trængde han paa en fuldkommen og streng Udførelse af hans Plan. Regentinden søgde vel at forebygge et ordentlig Fredsbrud, saalænge Freden endnu var mulig; men tilsidst gav hun efter for sin Broders skadelige Villie, erklærede sig for en Fjende af dem, som i flere Aar havde været hendes

Støtte og begyndte at forfølge de protestantiske Præ-
ster. En Tidspunkt kunde ikke have været valgt slet-
tere. Tilhængerne af Reformationen havde just da
vundet en Styrke, en Anseelse og en Konsistents,
der maatte afskrække enhver, der med Indsigt og
koldt Blod forstod at dømme om Sagens sandsynlige
Udfald, fra en Kamp med dem. De havde i Aaret
1557 sluttet Forbund paa Liv og Død og siden den
Tid antaget Navn af Kongregationen. De
vare færdige til for den Lære, de bekjendte, at vove
alt, og endog ikke at agte deres Liv for denne Læres
standhaftige Forsvarelse. Regentinden havde neppe
vovet det første afgjørende Skridt og paa Efterret-
ningen om, at den reformerte Religion offentlig blev
lært i Perth, ladet sammes Præster indstævne, før
en frygtelig Opstand blant Folket i enhver Stad be-
svarede denne Opfordring med en almindelig Storm
paa Kirker, Altere og Billeder. Paa dette raa og
uregelmæssige Udbrud fulgde snart et overlagt og plan-
mæssigt Forsvars- og Angrebssystem. Johann
Knox, den fornemmeste blant de protestantiske Re-
formatorer, en Mand af en stor og virksom Aand
med en vild og ubøielig Karakter og som forenede et
ved strænge og ærværdige Grundsætninger dannet Ge-
myts Standhaftighed med en raa Fanatikers hele
Fremfusenhed, denne Mand var just i dette betænk-
lige Øieblik kommen tilbage fra Genf, hvor han hav-
de tilbragt nogle Aar i frivillig Landflygtighed og
opflammede, sine Venner og Disciple til en kraftfuld

og ufortrødden Modstand. Han greb til Vaaben imod Regentinden, nødte hende mere end een Gang til at flygte for ham, afpvang hende mere ænd et ydmygende Forlig og indførde den reformerte Gudstjeneste i mange af dette Riges vigtigste Stæder.

Efter disse første krigerske Optrin var maaske Ro og Endrægtighed vel vendt tilbage og en stedsevarende Forsoning kommen i Stand, dersom de gradevis Forandringer, der paa den Tid indtraf ved det franske Hofs Tænkemaade og Sindelag, havde kundet naae sin fulde Modenhed. Siden Connetable af Montmorency ved egne Fortjenester og ved Beskyttelse under Hertuginden af Valentinois, Kongens tredsindstyveaarige gamle Favoritinde, var stegen til den høieste Gunst, faldt Husets Guise's Kredit mærkelig, og man begyndte at tænke og handle efter fornuftigere Grundsætninger i Henseende til de skotske Anliggender. Men Henrich den 2dens pludselige og uforventede Død (1559) styrtede alle Ting tilbage i deres forrige Tilstand. Hertugen af Guise og Cardinalen af Lothringen bemægtigede sig, efterat en sextenaarig Prinds og deres Søsterdatters Gemal havde besteget Tronen, et uindskrænket og udelt Herredømme. At see deres Magt og den katholske Religion triumfere i Skotland, havde tilforn været deres Yndlingsplan; den Beslutning, virksomt at understøtte deres Søster, var altsaa snart fattet og udført. Just som Regentinden befandt sig i de misligste Omstændighe-

der, landede en liden Hær af franske Tropper i Skotland og beſjelede hende med nyt Haab og Mod. For paa det fordelagtigſte ſtrax at nytte denne førſte Biſtand, beſluttede hun, at befæſte Staden Leith, ſom Beliggenheden og Nærheden af Edingborg gjorde til en vigtig Poſt, og lade den beſætte af franſkt Mandſkab; og uagtet dette Skridt galdt det ſamme ſom en formelig Erklæring, at her nu ſkulde oprettes et Hovedkvarter for fremmede Tropper og ligeſom være Middelpunktet for et fremmed Herſkab, ſaa var dog intet i Stand til at holde hende tilbage. Hun overlod ſig mere end forhen til hine drømmende Udſigter og Forventninger, der bedøvede hende ſaavel for det almindelige Skrig, ſom for de grundigſte Foreſtillinger og de alvorligſte Trudsler af Proteſtanterne. I Haab om ny Hjelp fra Frankrig begyndte Regentinden at arbeide paa den Plan, ſom af hendes Brødre var udkaſtet. St. Gelis's Kirke, ſom ſiden ſidſte Uroligheder havde været Proteſtanterne indrømmet, blev dem nu frataget; og efterat den var renſet fra det Kjetteri, hvormed den af Proteſtantismen var bleven vanhelliget, blev den paa ny indviet og helliget til den romerſke Lære.

Anførerne for Kongregaſionen ſaae nu ingen anden Redning end en fortvivlet Beſlutning. De holdte en Forſamling, der ved det ſtore Antal af deres, tildels mægtige, Tilhængere manglede ikke paa Glands og Værdighed og — formelig affatte Enkedronnin-

gen fra Regentskabet. Et saa raskt, forvovent Skridt gjorde nye Hjelpemidler og nye Forbindelser nødvendigt. For at modstaae Frankrig var intet mindre nødvendigt end at bringe Engeland i Marken. Den protestantiske Adel følde det og afsendte Deputerte til Elisabeth.

Hertugen af Chatelheraud, forhen Regent i Skotland, hvis ubetydelige Karakter og Erindringen om gamle Krænkelser førde paa ny tilbage til Protestantismen, som han allerede engang af Ærgjerrighed og Svaghed havde antaget og af ligesaa foragtelige Bevæggrunde atter forladt, og Greven af Arran, hans Søn, som just undstyede Husets Guises Forfølgelser, der ved hans offentlige Henrettelse i Frankrig vilde bringe Katholicismen et glimrende Offer og paa engang nedtordne de franske Reformationsvenner, bleve vel nævnede som Anførere for det Parti, der greb til denne afgjørende Beslutning; men deres sande Anfører og Sjelen i alle deres Forhandlinger var Jacob Stuart, Prior af St. Andrews, Kong Jacob den femtes naturlige Søn, som han havde avlet med en Datter af Lord Erskine. Faderen havde bestemt ham til den geistlige Stand, for at forebygge farlige Planer paa den ene Side og fortrædelige Klagemaal paa den anden; en levende Følelse af sjeldne Naturgaver, personligt Mod og Bevidstheden om ligesaa stor Duelighed saavel til de vigtigste Forretninger i Kabinettet som i Feldten, opsvingede den opstræbende Aand

sig langt over denne snevre Kreds, og hans faste Iver for Reformasionen, hans kloge Koldblodighed i Farer og hans fortrinlige Brugbarhed til ethvert stort Foretagende forskaffede ham Protestanternes ubegrændsede Tillid og ommeste Hsiagtelse. Den anden efter ham, om ikke lig i Rang, saa dog af udbredt og ufortrsden Virksomhed, og, med Hensigt til Aandsgaver stod ikke tilbage for Nogen, var Majtland af Lethington, der i nogle Aar havde været Statssekretær hos Enkedronningen. Han havde først ganske nylig, af Mistillid til det franske Raad, nedlagt sit Embede og forenet sig med Anførerne for Kongregasionen, hvilke han overbragde et i alle Statskonster drevet Hoved, dyb Sagkundskab og Frugterne af en lang, med Indsigt og Skarpsindighed benyttet Erfaring. Denne vigtige Proselyt bestjende Kongregasionen sig af for at drive Underhandlingerne ved det engelske Hof.

De franske Ministre forfærdedes over denne Virksomhed, som forrykkede deres hele Plan, hvilken ikke gik ud paa mindre end først at bringe hele Skotland under det franske Aag, og derpaa om muligt England. Frankrig gjorde derfore Elisabeth et overordentlig Tilbud. Den franske Sostad Calais, som Engellænderne havde eiet i hele Aarhundrede, var bleven erobret af de Franske under Maria. Denne skulde nu være en Belsnning for Engeland, dersom dette Rige vilde holde sig neutral ved de skotske Uroligheder. Men Elisabeth forkastede dette Til-

bud med et høit Hjerte. Elisabeth havde fra Begyndelsen af følt sig i høieste Grad tilbøielig til, at tage de skotske Protestanteres Sag i Beskyttelse; og Sir William Cecil, den viseste og mest ærede blant hendes Ministre, overbeviste hende snart om, at Statsinteressen bød det samme, som hendes Tilbøielighed yndede. Hun sendte dem strax en liden Sum Penge, men da denne blev opfanget af Bothwel, som var paa Regentindens Parti, bleve de Forenede bragde i den største Knibe. Man vendte sig atter til Elisabeth. Hun sluttede nu et formeligt Forbund med Anførerne for Kongregasionen i Skotland og lovede, at hun ikke vilde nedlægge sine Vaaben, før alle Franskmænd havde forladt det skotske Rige. Herpaa begyndte Krigen i Skotland. En Armee af 8000 Mand under Lord Gray's Anførsel rykkede ind i Skotland; desuden maatte en Flode af 13 Krigsskibe, der skulle understøtte denne Armee, krydse i Havbugten ved Forth. De franske Tropper, der lidt efter lidt havde samlet sig i Landet, vare langt fra ikke stærke nok til i aaben Mark at byde en saadan Magt Spidsen og Uligheden imellem deres og Modpartiets Kræfter blev daglig større, da den Understøttelse, som Marquis d' Elboeuf, Regentindens yngste Broder skulle tilføre, var af Modvind tilbageslagen, og den engelske Hær derimod blev ikke alleneste uophørlig forøget af det protestantiske Parties Tilhængere, men endog understøttet af mange selve Katholiker, der

frygtede for det franske Herskab og den skotske Uafhængigheds Undergang. Under disse Omstændigheder trak de franske Tropper, efter en unyttig og ødelæggende Marsch igjennem Grevskabet Fife, sig tilbage til Leith, og strax derpaa blev denne Plads omringet af den engelske Armee.

Krigens hele Skjebne beroede nu paa en Beleirings Udfald, hvilken i Begyndelsen var ført med afvexlende Lykke, men snart tog den en, efter de Beleirendes Ønske, umiskjendelig fordelagtig Vending. I den 3die Maaned af samme høde Enkedronningen paa Slottet i Edingborg, hvorhen hun havde taget sin Tilflugt, beklaget selv af hendes Fjender, og af de mest forbittrede ikke uden Frygtagtighed og mildere Indskrænkninger fordømt. Kort for hendes Død forlangde hun en Samtale med Prioren af St. Andrews, Greven af Arran og nogle andre Lords af Kongregasionen, og yttrede over hendes egen Regjering og Rigets tilkommende Skjebne, endog i Livets sidste Øieblikke et Sindelag, der satte hendes Tænkemaade og Karakter i et ærefuldt Lys. — Med hende mistede Katholikernes synkende Magt dens vigtigste Støtte; og da paa denne Tid det franske Hof, i Særdeleshed Huset Guise, der var sat i Skræk ved Sammenrottelsen til Amboise, maatte anvende deres hele Opmærksomhed og snart alle deres Kræfter paa at standse den indre Gjæring i Frankrig, saa var en god Ende paa den skotske Krig en trængende Nød-

vendighed for deres Parti *. For at naae dette Maal blev 2de paa den Tid meget duelige Under-

*) Siden Henrich den 2dens Død blev det franske Hof bestandig forurolliget af Faktioner. Da Frans den 2den kom paa Tronen herskede der to Hovedpartier ved Hoffet, det Guisiske og det Bourbonske. Men foruden disse to Partier var der en vigtig Person ved Hoffet, som ikke vilde være en rolig Tilskuer alene; dette var Catharina de Medicis. Endelig havde og Connetablen af Montmorency og hans mægtige Familie Fordringer og Hensigter, der ikke kunde bestaae med Rigets Rolighed. Ulykkeligvis betiende alle disse sig af Religionen, som det nyttigste Redskab for Oprørere. Ved Hjelp af samme opvakte de borgerlige Krige, i hvilke Ærefyge og Sværmeri ligesom om Kap udlode deres Raseri mod Borgerne, Staten, ja mod selve Kongerne. — Huset Guise, som under Frans den 2den havde anmasset sig den øverste Magt, forfulgde, som ivrige Katholiker, med største Haardhed Protestanterne, der allerede siden Frans den 1stes Regjering temmelig havde udbredt sig i dette Rige. Protestanterne bleve herved bragte til Rasenhed og de ventede kun paa en Anfører, for at vove alt. Snart blev den berømte Sammenrottelse til Amboise (1560) bragt i Stand, hvilken Prindsen af Conde hemmelig besjelede, og de la Renaudie, en protestantisk Adelsmand anførde med lige saa megen Klogskab som Virksomhed; — og nu begyndte de skrækkeligste indvortes Uroligheder, hvoraf Frankrig rasede mod sig selv i 30 samfulde Aar efter hinanden. — Man foresatte sig

handlere, Montluc, Biskop af Valence, og Randon sendte fra Frankrig til Skotland og Eli

---

især, at fratage Guiserne, der vare forhadte som Fremmede og Forfølgere, Regieringen. Man skulde bortføre dem i Amboise, hvor Hoffet opholdt sig, sætte Conde ved Regieringsroret og ved et Edikt forsikre sig Samvittighedsfrihed. Til at udføre dette Forehavende blev Dagen bestemt og Indretningerne gjorte saa vel, at Fremgangen syntes ufeilbar. Men imidlertid at mange Tusinde af de Sammensvorne bevarede ubrødelig Hemmelighed, forraadte en Advocat den, der, endskjønt han var en Calvinist, dog var for god Borger til ikke at have havt Afsky for et Oprør. Strax visde Hertugen af Guise, som var udnævnt til Rigets Generalstatholder, sin sædvanlige Klogskab og sit Mod. Hugenotterne, som fra alle Provindser nærmede sig den bestemte Samlingsplads, bleve overfaldne, nedsablede, eller dræbte ved Bødelens Haand. Prindsen af Conde blev sat fast. Efterat han i fuld Statsforsamling dristig havde retfærdiggjort sig, fik han sin Frihed. Neppe havde han faaet den, før han erklærede sig for en Protestant. Han blev atter sat fast, man vilde hans Undergang, man paalagde ham Proces; beskyldt for at have oprørt Riget, og at vilde indføre en ny Religion, blev han dømt fra Livet og Exekusionen skulde skee den 10de Decbr. Hans Broder, Kongen af Navarra, sagde man at myrde paa en lumsk Maade. Thuani hist. I, 732 seqq.

Overs.

Isabeth satte imod dem 2de ikke mindre Svede, Watton, Dechant af Canterbury, og Cecil, hendes første Statssekretær. De sluttede i Edingborg et Forlig, efter hvilket der blev fastsat: at saavel de franske som engelske Tropper tillige skulde forlade Skotland; at Kongen og Dronningen af Frankrig ikke videre maatte bruge det engelske Vaaben og Kongetitel; at i Fremtiden ingen Krig, uden Parlamentets Vidende, maatte erklæres, ingen fremmede Tropper modtages i Landet; at Fæstningsværkerne ved Leith og Dunbar skulde slæifes; at i Dronningens Fraværelse skulde et Statsraad af 12 Personer, hvortil Dronningen kunde vælge 7 af 24 Kandidater, som Parlamentet havde foreslaaet, forestaae Regjeringen i Landet. Denne for Maria og det stolte Guisiske Hus saa ydmygende Traktat blev sluttet 1560. Strax forlode de fremmede Hære Landet og Anførerne for Kongregasionen sammenkaldte Parlamentet.

Protestanternes Magt var ved Krigens lykkelige Udfald stegen til en saadan Høide, at de ikke troede nogen af deres Forventninger for alt for dristige, nogen af deres Hensigter for uopnaaelige. Parlamentet affattede paa deres Paastand adskillige Love, som indførde nye Troesartikle, tilintetgjorde Geistlighedens Jurisdiksion, forbød under Trusel af

de haardeste Straffe Messer og andre Skikke ved den katholske Gudstjeneste. Da disse frygtelige Statuter, som kuldkastede Landets gamle Religion, ved en overordentlig Gesandt bleve bragte til Frankrig, og forelagte Dronningen til Stadfæstelse, saa ikke alene afslog hun ham ubetinget og eftertrykkelig denne Stadfæstelse; men, hvad der er endnu mere mærkværdigt, hun vægrede sig endog ved at bekræfte det til Edingborg sluttede Forlig. Hint var ikke af nogen synderlig Virkning, da Parlamentet og de protestantiske Lords ikke desto mindre bragde deres nye Love i Udøvelse. Dette havde Følger af ganske anden Vigtighed, da det opflammede og vedligeholdt Mistilliden og Forbittrelsen hos Elisabeth, Kilden til saamange store og bedrøvelige Tildragelser i de følgende Aar, mere end nogen anden Omstændighed i det hidtil værende Forhold imellem begge Dronninger.

Gesandtere bleve ligeledes sendte til Elisabeth. — Skotterne, der fuldkomment indsaae, at deres Sikkerhed beroede alene paa en Forbindelse med Engeland, ønskede at gjøre samme uopløselig. I den Henseende afsendte de de anseeligste Mænd af deres Parti til Engeland, at de skulle bevidne Elisabeth deres Taknemmelighed for den eftertrykkelige Bistand, hun til rette Tid havde vist dem, og tillige at bede hende, derved at forevige Venskabet imellem begge Nationer, at hun ville nedlade sig til at ægte Greven af Arran, der vel var

en Undersaat, men dog nedstammede fra de skotske Konger, og efter Maria den nærmeste Arving til den skotske Trone. — Det første hørde Elisabeth med megen Fornøielse, og opmuntrede Skotterne til i paakommende Tilfælde at forlade sig paa hendes Venskab og kraftige Bistand; men i Henseende til det sidste yttrede hun den samme Tankemaade, som hun beholdt sin hele Regjeringstid igjennem. Denne ærgjerrige Fyrstinde, der ikke saameget, som Nogle troe, af det Besværlige i Valget, som af Politik var utilbøielig til at gifte sig, vilde ikke dele hendes Trone med en Gemal; hun fandt sin Fornøielse i Besiddelsen af et udelt og uindskrænket Herredømme, og hun foretrak Nydelsen af samme for det Haab, at overlade Kronen til En af hendes eget Afkom *. Et Ægteskab med Greven af Arran

* Strax hun var kommen paa Tronen bad Parlamentet hende om at gifte sig. Hun afslog dette og frabad sig al Nøden i denne Sag. Hun sagde: hun var allerede formælet; Engeland var hendes Gemal og alle Engelænderne hendes Børn. Hun ønskede sig ingen anden Gravskrift end denne: Her ligger Dronning Elisabeth, der levede og døde som Jomfru. Hvorvidt det sidste i Gravskriften er sandt, kan ikke siges med Vished; imidlertid siger dog hendes Historie, at hun havde adskillige Ynglinger, som hun omgikkedes alt for fortroligt.

Overs.

kunne ikke love hende saa overordentlige Fordele, at hun skulle forandre denne Beslutning; hun afslog derfore samme, dog under mange Forsikkringer om hendes Tilbøielighed for den skotske Nasion og hendes Høiagtelse for Greven selv.

Strax derpaa tildrog sig en Begivenhed, som frembragde i Maria's Skjebne en særdeles væsentlig Forandring. Frans den 2den endte sin korte og afmægtige Regjering, efterat han neppe i 17 Maaneder havde ført den for ham tomme Titel af Konge i Frankrig *. Hans Død forvirrede for en

---

* Frans døde den 5den Decbr. 1560, 18 Aar gammel. Under hans Sygdom havde han lovet Gud og alle Helgene, om han igjen fik sin Helbred, saa skulde der ikke blive een eneste Kjætter tilbage i Frankrig. Ikke desmindre døde han; og hans Død oprakte en saadan Forvirring, at hans Lig blev bragt uden al Pragt og næsten uden Følge til St. Denis. Da han kom paa Tronen, var der 1 Million 100,000 Rdlr. i Skatkammeret og da han døde, var der 43 Millioner Gield. Det eneste Gode denne Konge gjorde, var vel det, at han døde, og selv dette vilde have været ligegyldigt, om det ikke havde banet Vei til Condé's Befrielse. Sneedorff. 3, 1, 108. De Skotske regne ikke Frans blant deres Konger; ligesom han heller aldrig i sine Diplomer brugde denne Titel. Thuani. hist. II, 309.

Overs.

Tid Prindsen af Guise's uhyre Planer og tvang ham til at lade den udsvævende Magt, som han i sin Esterdatters svage Gemals Navn havde udøvet, om ikke ganske fare, saa dog i det mindste at dele den med andre. Da Carl den 9de, den afdøde Konges Broder, just endnu var mindreaarig, saa satte hans Moder, Catharina af Medicis, en Dame af en meget omfattende Aand, men af en sjelden Forrykthed i Handlinger og Maximer, sig i Spidsen for Statsbestyrelsen *, og fra dette Øieblik af var Maria Stuart ikke andet end en privat Person i Frankrig **.

Det lader sig neppe udtrykke hvilken Glæde Efterretningen om denne Begivenhed udbredte blant de

---

* Catharina af Medicis var ikke alene overmaade herskesyg, men og fuld af Ænker, oplagt til Forstillelse, troløs og i Stand til at begaae de forfærdeligste Laster. Uden at gjøre sig Samvittighed over noget, naar det kom an paa at opnaae hendes Hensigt, aandede hun i visse Maader den hele Machiavellismus; kort — hun var Aarsag til det pariserske Blodbryllup.

Overs.

* Catharina af Medicis hadede den unge Dronning, da hun ansaae hende som Aarsagen, hvorfor hun var bleven saa ringe agtet under Frans 2, og nu hevnede hun sig paa alle Maader.

Overs.

skotske Protestantere. Den franske Konges Død befriede dem paa engang fra tusinde Bekymringer, som Forestillingen om den langt fraværende og selv den nærforestaaende Fremtid maatte opvække hos dem. De kunne aldeles ikke forvente, at Dronningens Familie for stedse ville lade det heftige og saa nær til Oprør grændsende Skridt, som de, især ved det til Edingborg sluttede Forlig havde tilladt sig, blive ustraffet, at den ikke ved første mødende Leilighed under et let opfundet Paaskud vilde lade dem føle den hele Vægt af Huset Guise's politiske og religiøse Tyranni, og det maaske i et Øieblik, da Elisabeth ikke kunne komme dem til Hjelp. Var endog Ægteskabet imellem Frans og Maria ikke blevet barnløst; hvilke Udsigter til et trykkende Aag og bestandige Borgerkrige for Skotland! Nu havde de at gjøre med en Fyrstinde, der var ung, udrevet af alle hendes hidtil værende Forbindelser og pludselig berøvet alle hendes fremmede Hjelpemidler, der, om hun vilde regjere sikkert og lykkeligen eller om hun kun overhovedet vilde regjere, havde ingen anden Tilflugt end til hendes Undersaatteres Kierlighed og Fortrolighed.

Maria havde strax efter hendes Gemals Død trukket sig tilbage fra Hoffet og begivet sig til Lothringen, hvor hun i sin Families Skjød begrød sin tabte Lykke og sin sælsomme Skjebne. Her blev hun besøgt af Gesandtere fra begge de store Partier, hvori den skotske Nasion var delt, og trængende op-

[illegible] at vende tilbage til sit Fædreneland. Den katholske Hertug Lorie sendte Leslie, der siden eiendelig Biskop i Ross, en hemmelig Tilsender af Dronningen, hvilket indeholdt trøstige Ord og Forsikringer; Prioren af St. Andrews kom i Hemmelighed til Norn. Han forelog heude, uden al Selskabning og uden nogen foregaaende Anmeldelse, at lande i Rigets nordlige Provindser, hvor en Hær af 20,000 Mand vilde modtage hende og for stedse gjøre en Ende paa hendes Fjenders opdrivske Planer. Denne anbefalede Dronningen en ubetinget Tillid til Anførerne for Kongregationen, den store protestantiskindede Masse af hendes Folk, som det eneste, men og det sikkreste Middel, til hendes Trones Sikkerhed; og at holde et offentlig høitidelig Indtog i Edinghorg, som den eneste en Monarkinde værdig Maade, at betræde sit fædrene Rige. Reisen var snart og ulgjenkaldelig besluttet. Dronning Catharina's Had og Aabryne havde gjort Frankrig til et forhadt Opholdssted for Maria, og Skotland forbrede, mere trængende end nogensinde tilforn, hendes Nærværelse. Hovederne for Huset Guise vare alt for indsigtsfulde til at miskjende dette; men hvad der mindre lod sig vente, og som gjør deres Statsklogskab Ære, var, at de, trods deres Afsky for den protestantiske Religion bevægede Dronningen til at indrømme hendes Broders Forslag Fortrinet for Leslie's, og med blind Tillid at kaste sig i det protestantiske Parties Arme.

Maria adlød, da hun bestemte sig til Afreisen, den sande Nødvendigheds despotiske Kald; men hendes Hjerte, der slog alt for somt for Frankrig, modsatte sig dette forhadte Bud. Badet med Taarer forlod hun det kjære Land, hvor den eneste lykkelige Tid af hendes Liv var henrunden, og af de sørgeligste Erindringer, af mørke Anelser forfulgt, besteg hun i Calais det Skib der skulde bringe hende over til Skotland. Hun forlod nu et Rige, hvor hun havde levet fra sin spæde Barndom af og hvor hun havde herskет som Dronning ved Siden af en kjær Gemal. Hun reisde nu til et andet Land, som var saa forskjelligt i Henseende til Himmelegn, Sæder og Kultur. Hun ombyttede Frankrigs yndige Dale med Skotlands skarpe Klipper. I Frankrig var hun vant at tilbedes og blindt at adlydes af alle sine Undersaattere; i Skotland maatte hun vente Modstand ved ethvert Skridt. Alle disse Betragtninger strømmede ind paa hendes Sjæl, da hun forlod Landet. Under Farten stod hun derfore ubevægelig i Bagdelen af Skibet, og hæftede de stirrende Øine paa de tilbagevigende franske Kyster og Tid efter anden med inderlig Vemod udraabde: "lev vel, Frankrig, som mine Øine aldrig seer mere, lev vel!" Hun gik ikke bort, førend den fulde Nat havde lagt sig over Jord og Hav, og, saasnart det kun begyndte at dæmre, opsøgde hendes Øine endnu engang de sidste sørgelige Spor af dette uforglemmelige Opholdssted. Galeien havde om Natten kun tilbagelagt

et kort Stykke af Veien og den forønskte Strandbred viste sig endnu i det blaa Fjerne, indtil endelig ethvert trøstende Glimt forsvandt og det sidste fortvivlede, Lev vel! sank i det ensomme Ocean. I en saa høi Grad var Dronningens Gemyt bevæget og forvirret, at hun fandt Synet af en fjendtlig engelsk Flode ønskværdigt * — et Syn, som efter Elisabeth's bekjendte Sindelag let var at forvente, men som tilfældige Omstændigheder holdte tilbage — da hun formodede, at dette vilde foraarsage hendes Skibs

---

* Paa hendes Overfart fra Frankrig til Skotland skulde Maria seile forbi de engelske Kyster. Hun sendte derfore en Gesandt til Elisabeth, for at udbede sig et Reisepas, paa det hun ikke skulde blive forurolliget af den engelske Flode, eller om en Storm skulde reise sig, hun da sikkert kunne løbe ind i en af Kongerigets Havne. Denne Begiering afslog Elisabeth paa en Maade, der ikke utydelig gav tilkjende, at hun enten ville hindre denne Overfart, eller lade den skotske Dronning optage. Maria besluttede dog at reise og det lykkedes hende formedelst en tyk Taage, at undgaae den engelske Flode, som virkelig lurede paa hende. Goodal Vol. 1, 175. Prioren af St. Andrews, Jacob Murray, Maria's naturlige Broder havde paa sin Tilbagereise fra Frankrig givet Elisabeth det Raad, saavel for Hendes egen Sikkerhed, som for Religionens Skyld at lade Maria opfange. Camden p. 60.

Overs.

Tilbagetog til Frankrig. Fortjende end en saadan Tanke Navn af Haab, saa slog og dette Haab Feil. Uden Hindring og uden Uheld landede hun i Mundingen af Forth (den 19de Aug. 1561) efterat hun i 13 Aar havde været borte fra sit Fædreneland. Hendes trende yngre Morbrødre, Hertugen af Aumale, Storprioren for Maltheserordenen og Marqvisen d' Elboeuf, desuden d' Anville, en Søn af Connetablen af Montmorency — en ved Følgerne i de franske borgerlige Uroligheder vigtig Person — en ung Mand der var besjelet af den allerheftigste Lidenskab for Maria, og mange andre franske Adelsmænd af de fornemmeste Familier havde ledsaget hende paa denne Reise. — En utallig Mængde Folk bedækkede Aabredden for at see deres unge Dronning, som kun var nitten Aar. De klyngede sig her omkring hende dels af Pligt, dels af Egennytte, dels af Nysgjerrighed.

Den almindelige Glæde, som Dronningens Ankomst udbredte over Skotland, lod hende i det første Øieblik ikke føle i sin hele Omfang den uhyre Afstand, der var imellem det Land, hun havde forladt, og det, hvori hun for Fremtiden var bestemt til at leve. Hendes personlige Egenskaber, hendes smigrende, til Kjerlighed henrivende Opførsel, Erindringen om hendes Ungdoms mangfoldige Farer og romanagtige Skiebne, selv Stillingens Nyhed, efter saa mange Scener af Forvirring og Anarki, at see en Dronning midt iblant hendes Folk og paa hendes

Trone — alt forenede sig for at tilveiebringe en fredelig og harmonisk Stemning i Gemytterne og for paa et Øieblik at paalægge Partiaandens vilde Dæmon og Religionsraseriet Lænker. Men det var blot et Øieblik. Efter Reformatorernes mørke Grundsætninger og efter et Folks sværmeriske Forestillinger, som blev ledet af dem, kunne alle Verdens Dyder og alle dens Tillokkelser ikke afvaske Kathholiismens Smitte; og selv den veldædigste Regjering maatte, saasnart en Papistisksindet stod i dens Spidse, blive betragtet som det sværeste Tyrani, og 10,000 Mand fremmede Tropper vare ikke saa farlige, som een eneste Messe. Man raabde: bør vi taale at denne Afgud igjen skal stilles frem i Landet?

Aldrig har en Fyrste besteget en Trone under saadanne Omstændigheder, der udfordrede mere Visdom i Anlæg, større Mod og Standhaftighed i sammes Udførelse. Religionsstridighedernes Raseri havde endnu ikke sat sig. Tanken om de forrige Undertrykkelser forbittrede endnu Protestanterne; Smerten og Hidsigheden over de endnu friske Fornærmelser gjorde Papisterne rasende; begge Partier vare hidsige, rasende og uforsonlige. Erfaring har lært, at Gjæring i Religionsvæsenet er det allerfarligste; naar Fordomme kæmpe med Oplysning, egen Fordel med det almindelige Bedste. — Adelen var i Dronningens Fraværelse bleven vant til Uafhængighed og i Anledning af de sidste Urligheder havde den vundet en saadan Tilvext i Magt og Rigdom, at Aristokratiet, den

just ikke behøvede nogen Forsigelse i Magten, derved endog havde naaet en langt vigtigere Anseelse. Kongeriget havde i lang Tid staaet under Regenteres Regjering og de udøvede kun en dem overdragen Jurisdiksion, som havde liden Magt og Anseelse og ikke kunde indprænte nogen synderlig Ærefrygt. I de tvende sidste Aar havde et fuldkomment Anarki hersket; der havde ikke været nogen Regent, ingen øverste Domstol, ingen Magt, ja ikke engang Form og Skygge af nogen ordentlig indrettet Regjering. En fræk og ubændig Levemaade, der ikke vidste af nogen Underordnelse at sige, og som ved Lovens Tvang ikke vilde lade sig foreskrive Grændser, havde udbredt sig blant alle Folkeklasser. Frankrigs Indflydelse, som en gammel Bundsforvante af Riget, hørde op og var foragtet. Engeland, der af en Fiende var bleven en Bundsforvante, var blevet saa fortrolig med Nationen at des herskede i alle dens Beslutninger og Statsanliggender. De skotske Monarker havde af det førstes Venskab ikke ventet saa megen Anseelse og Magt, som de af Forbindelsen med det sidste maatte befrygte Fornærmelse og Svækkelse. Saavel Egennytte, som egen Vedligeholse forledede Elisabeth til at troe sig berettiget, at svække den kongelige Autoritet i Skotland, og at sætte Regenten i bestandig Forlegenhed ved at opvække og vedligeholde Mistillid blant det skotske Folk. Saaledes var Forfatningen i Skotland, da dette Riges Septer kom i en ung Dronnings Hænder, der endnu ikke var nitten

Aar gammel, ubekjendt med Landets Vedtægter, Sæder og Love; en Fremmed blant hendes egne Undersaattere; uden Erfaring, uden nogen oprigtig Bundsforvante, ja næsten uden nogen Ven.

Fra det Øieblik af Maria betraadte sit fædrene Rige, syntes og hendes Lykkes Sol at dale. Forstrebeligheder og Grammelse fulgde nu ethvert af hendes Skridt. Forgjeves beviste hun, strax fra Begyndelsen af, ved de bestemteste og mest afgjørende Skridt hendes hele Afsky for alt det, der kunde være Reformationen til Hinder; forgjeves erklærede hun strax efter hendes Ankomst i en offentlig Forordning ethvert Foretagende imod den protestantiske Religion for en halsløs Gjerning; forgjeves havde hun gjort hendes naturlige Broder og Majtland af Lethington til begge hendes fortroligste Raadgivere; desuden blev Erkebispen af St. Andrews og de andre Høveder for det katholske Parti behandlet med kjendelig Kulde; men intet kunne tilfredsstille de uforsonlige Ivrere. I deres offentlige Taler foreskillede de Dronningen, som en Støtte for det dummeste Afgudsdyrkeri; de bade i deres Kirker, at Gud ville lede hendes Hjerte til det Gode, eller, dersom det var umuligt, han ville gjøre hans Udvalgtes Hjerter og Hænder stærke imod denne Verdens Tyranner; de lode Pøbelen, som ved enhver Leilighed indfandt sig ved den offentlige Gudstjeneste, der forrettedes i Dronningens Kapel af katholske Præster, frit Løb i deres tøilesløse Udsvævel-

ser *. Den mørke og uforsonlige Knox, hvis staalhærdede Hjerte, som hun ved den udsøgteste Blidhed i hendes Opførsel, ved de mest smigrende Ytringer af hendes levende Attraa efter Enighed og god Forstaaelse med Protestanterne, forgjeves havde stræbt efter at blødgjøre og vinde; denne Knox vidste ingen mere passende Æresttitel at tillægge hende end Jesabel og var umenneskelig nok til lige i Øinene at sige en elskværdig Dronning, just i det Øieblik, da hun henflød i Taarer for ham, de haardeste og mest oprørske Fornærmelser med en antagen gammel Profets Myndighed og med en tølperagtig Reformators hele Overmod **.

Dersom dette ubehagelige Forhold forbittrede hendes Ophold i Skotland og Beskjeddelsen af hendes fædrene Trone, saa var den Behandling, hun erfarede af hendes næste Blodsforvante, hendes kon-

---

* Man fremsatte det Spørgsmaal: om Dronningen, som en Afgudsdyrker, var værdig at regjere?

** Alle Hoffornøielser, som Maria var vant til og tragtede efter, da hun endnu var i saa ung en Alder, bleve af disse blinde Ivrere udraabte for Ugudeligheder. Hun maatte derfor forsage disse. Ja hun og hendes Hofdamer maatte endog indstrænke deres Pynt, da Præsterne strax larmede paa Prædikestolene, saasnart de saae et stukket Skiørt eller andre da værende Modens Dragter. Overs.

gelige Naboerske, og de mørke Udsigter, som denne Behandling aabnede for hende, just ikke den, der skulle vedligeholde hendes Munterhed eller forskaffe hende Trøst *. Med alle de Egenskaber, som danne en stor Regent og med de retfærdigste Fordringer paa hendes Folks Kjerlighed og Høiagtelse forenede Elisabeth de laveste Svagheder, som nogensinde kunne vanære en kvindelig Karakter og næsten enhver vranten Feil, som gjør Mennesket forhadt i det private Liv. Hendes daarlige Forfængelighed havde næsten Overmagten over hendes ædle Higen efter Be-

---

* Den første umiddelbare Anledning til Fiendskabet imellem disse to Dronninger var, at Maria vegrede sig ved at ratificere den edingborgske Traktat. Den snu Cecil havde ved sine Konstgreb saaledes vidst at forblinde de franske Gesandtere, at disse indvilgede, at Maria ikke alene skulle erkiende Elisabeth for retmæssig Dronning over Engeland og Irland, men at Maria endog for Fremtiden ikke maatte føre Titel og Vaaben af disse Kongeriger. Havde Maria ligesaa uforsigtig underskrevet denne Traktat, som de franske Ministre uoverlagt havde indgaaet den, saa maatte hun og, fra det Øieblik af, lade alt Haab om den engelske Krone fare; og Elisabeth vilde derved have vundet en Fordel, som hun vist ikke havde ladet ubenyttet. Strax efter hendes Gemal's Død aflagde Maria Titel og Vaaben af Engeland; men Traktaten vilde hun aldrig ratificere.

Overs.

rømmelse, hendes mørke Mistanke undergrov de faſteſte, ved Alder og Fortrolighed meſt helligede Forbindelſer, hendes ulidelige Misundelſe lod ingen Fortrin i Ro, der endog kuns for et Øieblik kunne drage hendes Beundreres Opmærkſomhed paa en fremmed Gjenſtand. Af Naturen kun ſparſomt udruſtet med legemlige Gaver og aabenbare beſtemt til en anden Glands end den flygtige, ſom Skjønheden kan laane, hang hendes Hjerte dog med barnlig Velbehag og blind Selvbedrag ved den henrykkende Tanke, at man maatte holde hende for den yndigſte af hendes Kjøn; og juſt paa ſamme Tid, da hun ved hendes viſe og værdige Forholdsregler afgjorde flere end et Riges Skjebne og førde hendes eget Riges Septer med Meſterhagnd og med den Lykke, ſom i en meget høi Grad var at anſee ſom en Løn for hendes Fortjeneſter, nedlod hun ſig til, med en Iver og en Ængſtelighed, ſom man neppe kan holde en ſmuk attenaars Pige tilgode, at beregne det Indtryk, hun ved Snittet af hendes Klæder, ved Dannelſen af hendes Friſur vilde gjøre i denne eller hin Stilling i en eller anden Forretning. — Maria maatte i enhver Henſeende være en Fyrſtinde af denne Gemytsart en Andſtødsſten. Hun var hendes Medbeilerinde i Alt, hvori Eliſabeth ſøgte ſin koſtbareſte Nydelſe: Herredømme, Skjønhed og Paaſtand paa de Medlevendes Hylding. Dronningen af Engeland lagde ſtedſe for Dagen hendes hele Regjering igjennem en uſædvanlig Modbydelighed for et-

hvert Skridt, som stod i den fjerneste Forbindelse med en Efterfølgers Udnævnelse. Hendes Mistænkelighed saae i den Person, der blev kaldet til en saa glimrende Arv — hvo han end maatte være — en farlig Fjende, der ville unddrage sig hende ved første overfarende Utilfredshed, ved første ringe Besvær af hendes Undersaattere; en opgaaende Sol, efter hvilken Enhvers forventningsfulde Blik, der af den nedgaaende var undertrykket og udmattet, vilde vende sig. Den Tanke alene at Maria efter hende havde nærmest Ret til Tronen, at hun tidligere eller sildigere kunde blive nødt til, formelig at erkjende denne Ret, gjorde hende denne Fyrstinde ufordragelig. Men denne Feil vilde maaske dog have fundet Tilgivelse, dersom ikke Rygtet om den skotske Dronnings Yndighed og Elskværdighed saa uendelig havde forstørret den. Dette forhadte Rygte opfyldte Elisabeth's Gemyt med bitter Misundelse og uforsonligt Had. De latterlige Sammenligninger, som hun i et Anfald af en vis Misundelses Fortvivlelse offentlig anstillede imellem hendes og Maria's Person, den barnagtige og kjendelige Engstelighed, med hvilken hun hos Enhver, der kom fra Skotland, erkyndigede sig om de mindste Omstændigheder, som kunne fuldende den befrygtede Skildring af den fortryllende Dronning *, og, hvilket

* Intet skildrer Elisabeth's Svaghed kjendeligere end hendes Samtale med Melvil, den

man ikke let kunne miskjende eller mistyde, den Omhyggelighed, med hvilken hun søgde at undgaae den aftalte Sammenkomst imellem hende og Maria,

---

skotske Gesandt. Hun erkyndte sig hos ham, om alle den skotske Dronnings uovortes Fortrin, og anstillede en Sammenligning derover. Hvilken, sagde hun til denne Gesandt, af os begge har det skjønneste Haar, jeg eller Eders Dronning? Ved dette Spørsmaal blev Melvil noget forvirret; endelig svarede han: i Engeland overgaaer intet Eders Majestæts i Skjønhed, og i Skotland er intet skjønnere end min Dronnings. Hun var ikke dermed tilfreds; hun ville og vide, hvo af begge, der var størst; hvo der dandsede bedst; om Maria kunne spille godt paa Claver; thi Elisabeth kunne ogsaa spille paa dette Instrument. Hun visde sig daglig, saalænge Melvil var ved hendes Hof, i en ny Slags Dragt; hun spurgde ham, hvilken Dragt der klædte hende bedst, og hørde med stor Fornøielse, at det var den Italienske. Melvil's Memoirs. Melvil var en snild og fin Hofmand, der ved sin Statsklogskab og Galanteri snart udstudere Elisabet's Karakter. Ved sin Tilbagekomst til Skotland forsikkrede han derfore sin Dronning rent ud, at hun aldrig kunne vente sig noget oprigtigt Venskab af Elisabeth, og at alle hendes glatte Ord vare kun falske og forstilte. Længere hen i Tiden lærde Maria, desværre! ved den bedrøveligste Erfaring at indsee disse Ords Sandhed.

Overs.

den hun og af vigtige Aarsager maatte skye * — alt dette skildrer livagtigt og sandfærdigt, mod hvilke nogle Yttringer i Breve og mundtlige Overdrag kun strider svagt og kraftesløst, hvad Elisabeth i det inderste af hendes fjendske Hjerte følte for denne forladte, til hendes Venskab og Bistand saa trængende Dronning og Søster.

Jordens Store pleie sjelden at forglemme det Seremonielle; men ikke altid tjener dette til Bevis

---

* Forgjeves gjorde Maria sig Umage for at binde Elisabeth's Venskab. I Sommeren 1572 lod Maria ved hendes Gesandt, Maitland, Elisabeth foreslaae en personlig Sammenkomst i den nordlige Del af Engeland paa et Sted, hun selv kunne bestemme. Et saadant Forslag kunne Elisabeth ikke vel afslaae, uden at overtræde Velanstændigheden; man bleve derfore snart enige om Tiden og Stedet. Men Elisabeth var for klog til, at lade en Medbeilerinde, der saa langt overgik hende i Skjønhed og personlig Ynde, komme i sit Rige. Under Paaskud af den Opmærksomhed, som hun skyldte de borgerlige Krige i Frankrig, og som nødvendigen udfordrede hendes Nærværelse i London, udsatte hun Sammenkomsten for denne Gang og hindrede hendes Undersaattere fra at see den skotske Dronning, hvis Skjønhed, Yndighed og indtagende Væsen hun misundte hende og havde Aarsag at befrygte. Keith 216.

Overs.

paa deres oprigtige Tænkemaade. — Saasnart Maria var ankommen til Skotland, afsendte Elisabeth, der dog havde føiet Anstalter til at opfange hende paa Reisen, Randolph, som Gesandt til Skotland, for at lykønske hendes Ankomst. Maria der ikke vilde være hende noget skyldig, sendte strax Maitland til Elisabeth, for at forsikkre hende om sin Høiagtelse og udbede sig hendes Venskab. Begge Gesandtere bleve modtagne med den største Høflighed; men den Mistillid, hvormed man gjensidig optog disse Venskabsforsikkringer, var ligesaastor som den Forstillelse, hvormed de bleve givne. Imidlertid strakte Gesandternes Ærinde sig videre end til det blotte Seremonielle. Randolf paastod i sin Dronnings Navn den edingborgske Traktats Ratifikasion. Maitland skulde paa bedste Maade søge at undskylde at dette endnu ikke var sked. Medens Maitland opholdt sig ved det engelske Hof, lod Maria ham give den Befaling, at han skulde tilkjendegive Elisabeth, at hun, for at gjøre en Ende paa al Tvistighed, ville opgive enhver Paastand paa den engelske Trone, saalænge Elisabeth og hendes retmæssige Arvinger levede, naar hun derimod ved en Parlamentsakt vilde lade hende erklære for den nærmeste Arving til Tronen, saasnart hun og hendes retmæssige Arvinger vare uddøde. Skjøndt billigt dette endog var fra Maria's Side, saa stridende var det med Elisabeth's Tænkemaade, saa at hun ikke alene ganske forkastede dette

Tilbud, men endog lod sig fornærke med, at hun herved fandt sig fornærmet.

Saasnart Maria havde holdt sit høitidelige Indtog i Edingborg, søgte hun og strax at handthæve Retfærdigheden, at indføre Orden og Rolighed i Riget. Den kongelige Magt, som i Skotland aldrig havde været stor, var under det sidste langvarige og urolige Regentskab bleven endnu mindre og ubetydeligere. Lovene fandt ingen Lydighed; Adelen havde anmasset sig et uindskrænket Herredømme; de Svagere var et Bytte for de Stærkeres Vold; indvortes Faksioner plagede og ødelagde Riget. Uvant til Flittighed og Arbeidsomhed søgde de Grevskaber, som grændsede til Engeland, at berige sig ved Plyndring og Rov; og dette var paa den Tid steget til en utrolig høi Grad. Murray blev af Maria valgt til at tugte disse Røvere. Han udførde den ham overdragne Forretning med lige saa stor Iver, som Klogskab, saa at hans Bersømmelse og Landsmænds Agtelse derved steg anseelig. Hele Skarer af disse Banditer bleve fangne og henrettede; ved denne Lovenes Strenghed bleve de andre afskrækkede og saaledes lykkedes det, at tilveiebringe Orden og Rolighed i disse Egne af Riget.

Den skotske Adel havde hidindtil været vant til at afgjøre deres Stridigheder ved ordentlige Træfninger; Dronningens Mildhed og den usædvanlige galante Levemaade ved hendes Hof havde vel noget formildet deres forrige raa Tænkemaade og Sæder;

men det kunne dog ikke ganske afskaffe denne Uskik. En saadan Tvistighed havde Huset Hamilton og Grev Bothwel med hinanden, som dog, efter nogle smaa Skærmydsler, blev bilagt. I Aaret 1562 opkom der en Uroligheds i Riget, som var langt betydeligere. Greven af Huntly var en af de rigeste og mægtigste Adelsmænd i Skotland. Murray's stigende Magt og Anseelse betragtede denne Adelsmand med skjeve Øine; personlige Fornærmelser og mange andre tilsammenstødende Omstændigheder forøgede denne Misforstaaelse, saa at Huntly tilsidst fattede det Forsæt, at myrde Murray i sit eget Hus. Da det ikke lykkedes ham, greb han offentlig til Vaaben imod Dronningen; thi da hun ganske lod sig regjere af Murray, saa kunne Huntly ikke styrte denne, uden at overtræde de Pligter, han skyldte hende. Paa den Tid var Maria paa en Reise i de nordlige Egne af Riget, hvor Huntly ikke alene ste havde sine vidtløftige Godser, men endog herskede, som en uindskrænket Fyrste. Da hun kom til Inverness, lukkede Kommendanten, en af Huntly's Tilhængere, Slottets Porte for hende. Maria var nu tvungen til, at blive i en aaben og værgeløs Stad, og denne blev snart omringet af et stort Antal af Grevens Undersaattere. Dronningen, som kun havde et lidet Følge med sig, var i den største Angest. Ethvert Øieblik forventede hun, at blive anfaldet af Rebellerne; men nogle tilgrændsende adelige Familiers Hengivenhed og Troskab red-

dede hende af Faren. Ved deres Hjelp blev Kommendanten tvunget til at overgive Slottet og selv fik han den Løn, han ved sin Troløshed havde fortjent. Murray blev atter udvalgt til at gjøre Ende paa disse Uroligheder; og her gav han det største Bevis paa en Generals Tapperhed og Klogskab. Huntly's Armee blev ganske slagen; han selv dræbt paa Flugten; hans tvende Sønner, Sir John og Adam bleve fangne. Tre Dage efter Træfningen blev John, som Majestætsforbryder, halshugget; Adam blev formedelst hans Ungdom af Dronningen benaadet. Huntly's tredie Søn, Lord Gordon, som spillede under Dække med Faderen, blev indhentet i de sydlige Egne af Riget, stillet for Retten og dømt som Majestætsforbryder; men dog benaadet. Dette var Enden paa en Uroligheb, som i Begyndelsen kuns var en privat Sag; men opvakte tilsidst en blodig Krig og satte Dronningen og Riget i den største Fare.

Nu nærmede sig en Begivenhed, som skulle udvikle Elisabeth's Tænkemaade i sin hele Omfang og sætte det egentlige Forhold imellem hende og Maria i sit fulde Lys. Dronningen af Skotland blev af flere europæiske Prindser begjert til Ægte; en Omstændighed, som, om man endog ville tilsidesætte alle hendes personlige Egenskaber, dog i politisk Henseende var saa naturlig, at enhver, der kjendte hendes Stilling, maatte vente samme. Philip 2, Konge af Spanien, tilbød hende sin Søn, som

da var Arving til det hele spanske Monarki, til Ægte. Cardinalen af Lothringen hvervede for Erkehertug Carl af Østerrige, Keiser Ferdinand's 1 Søn. Selv Catharina af Medicis, drevet af den Bekymring, at et nyt mægtigt Forbund skulle forstærke Huset Guises Magt, overvandt den Stolthed, under hvis Udbrud Maria havde lidt saa meget og lod hende foreslaae Ægtestab med hendes yngste Søn, Hertugen af Anjou, der siden efter under Navn af Henrich 3 besteg den franske Trone.

Maria overveiede alle disse Forslag med stor Eftertanke. Erkehertugen havde intet for sig uden sin høie Rang. Henrich's 8 Exempel var hende en Advarsel ikke at vælge en Broder af hendes første Gemal, og den Tanke, at træde op i Frankrig med en ringere Rang end den, hun tilforn havde besiddet i dette Rige, var hende ufordragelig. Hun hørte derfore med temmelig Partiskhed det spanske Forslag og det Haab om en saa stor Magt og et saa udbredt Herredømme smigrede en ung og høitænkende Fyrstindes Ærgjerrighed. Imidlertid forenede der nogle Omstændigheder sig, der ikke vel tillode Maria at tænke paa en Forbindelse med en udenlandsk Prinds. Hendes Morbroder, Hertugen af Guise, var bleven myrdet. Denne Herres Hidsighed og Ærgjerighed havde styrtet hans Fædreneland i borgerlige Krige, der bleve førte med rasende Forbittrelse og afvexlende Lykke. Hertugen

beleirede endelig Staden Orleans, Bolværket for det proteſtantiſke Parti. Staden var bragt til det yderſte, en af Forſtæderne allerede indtaget, da han paa en mordiſk Maade blev ſkudt af Poltrot, en calvinſk Adelsmand, ſom af falſk Religionsiver troede at vise Gud en Tjeneſte ved at begaae en Misgjerning for at hevne ſin Sekt. Dette var et ulykkeligt Slag for den ſkotſke Dronning. Den unge Hertug * var mindreaarig; og ſaa forſlagen liſtig og virkſom Cardinalen end var, ſaa manglede ham dog det uforfærdede Mod, der havde gjort hans Broders Ærgjerrighed ſaa frygtelig. — Catharina havde ſaa liden Lyſt til at ſmigre hendes Svigerdatters Ærgjerrighed eller befordre hendes Planer, at hun meget mere fandt en Glæde i, at ydmyge hine og lægge Hindringer i Veien for diſſe. Under Frans's 2 Regjering havde begge ſtridt med hinanden om den øverſte Herredømme og Magten over denne ſvage uerfarne Monark; den yndige, elſkværdige Kone ſeirede lettelig over Moderens Autoritæt og denne Seier over hendes Hovedtilbøielighed kunne Catharine ikke glemme, men ſøgte nu at hevne det. — Under ſaadanne Omſtændigheder og ved Tabet af en

---

* Fra Talenternes Side blev han ſiden efter en af de ſtørſte Mænd Frankrig har havt; han heed Henrich af Guiſe; hans Faders Blod raabte til ham. F. Sneedorff 3, 1, 109.

Overſ.

saadan Beskytter maatte Maria nødvendig indskrænke sine Udsigter og handle med stor Forsigtighed. — Hendes egne Undersaatteres Tankemaade, var en anden, vist ikke ringe Punkt, der kunne tildrage sig hendes hele Opmærksomhed. De havde ved en ulykkelig Erfaring lært af hendes første Giftermaal, hvad de havde at befrygte ved Dronningens Forbindelse med en stor Fyrste, hvis Magt kunde vorde misbrugt til at undertrykke deres Religion og Frihed. De zitrede for den Tanke, at deres Dronning kunne blive formælet med en Udlænding; og skulle Kronen ved et nyt Herskab eller Forbund blive mægtigere, saa forudsaae de, at den kongelige Magt vilde blive langt udstrakt over dens gamle og lovmæssige Grændser. For at forebygge dette, kunne hun aldeles ikke tvivle om, at de jo vilde anvende det Yderste. Af Elisabeth kunne de vente sig virksom Bistand. Det var hende let, at bemægtige sig deres Suveræn. En engelsk Flode kunne gjøre det meget vanskeligt for en udenlandsk Prinds at lande i Skotland. Af det katholske Parti, som nu kuns udgjorde en ubetydelig Del i Kongeriget og som ved Tabet af Greven af Huntly vare blevne forsagte, kunne Maria ikke vente sig nogen kraftig Understøttelse. — Henvendte hun nu sine Tanker paa Elisabeth, som allerede havde givet hende Bevis paa hendes slette Tankemaade, saa havde hun fuldkommen Aarsag til, at opgive Haabet om en Forbindelse med en udenlandsk Prinds.

Elisabeth fornam alle disse Underhandlinger om Maria's Giftermaal med hemmelig Skræk; ikke at tænke paa den udvortes Glands, en saadan Forbindelse maatte kaste paa hendes Medbeilerinde, saae hun i enhver udenlandsk Prinds, der giftede sig med Dronningen af Skotland, en ny Prætendent at opstaae til hendes egen Trone, i det mindste en farlig Forfægter af Maria's Paastand paa samme. Hun havde allerede af Erfaring lært, hvor megen Brug man kunne gjøre af Maria's Magt og Paastand til at anfalde hendes eget Herredømme og at forurolige hende i Besiddelsen af Tronen. Ved Frans's 2 Død var hun lykkelig bleven befriet fra denne Fare, og hun havde besluttet i Fremtiden med yderst Anstrængelse at forekomme den. Hun erklærede sig derfore ved Randolph, hendes Gesandt i Edingborg, i de bestemteste Udtryk, med alle disse Ægteskabsforslag, gav uden Omsvøb tilkjende, at Venskabet imellem begge Riger og begge Regentinder blot kunne vorde vedligeholdt og befæstet ved Valget af en indenlandsk storbrittanisk Gemal for Dronningen af Skotland, om han end ikke skulle være nogen Prinds, og lod endog ikke tydelig give Løfte om, at hun, om Valget faldt ud efter Ønske, vilde lade Maria's Arveret paakjende i Parlamentet og saaledes formelig og offentlig fastsætte Tronfølgen *.

* For at tilintetgjøre Ægteskabet med Erkehertugen betjende Elisabeth sig desuden af et Middel,

Om der over de sande Bevæggrunde til disse Budskaber og Erklæringer endnu kunne blive nogen Tvivl tilbage, saa maa den forsvinde, naar Elisabeth endelig fremtræder af det Dunkle i de almindelige Yttringer og nævnehe den udvalgte Dødelige,

---

som viser enten hendes dybe Statskonst eller hendes snedige Forstillelse. Hun sendte Greven af Sussex til Wien, for at lykønske Keiseren til hans Kroning; men lod tillige anholde om Erkehertugen for sig selv. Det var vel nu ligesaa lidet, som tilforn, hendes Alvor at gifte sig. Hendes Hensigt synes meget mere at have været ved Haabet om en rigere Brud at afbrage det keiserlige Hof fra den skotske Dronning og at tilintetgjøre Melvil's Underhandlinger, som af Maria var sendt til Wien. Selv Melvil troede, at det var Elisabeth's Alvor, og anfører dette tillige, som en Aarsag til den Aabryne og det Fiendskab, som siden efter fandt Sted hos begge Dronninger. Men Melvil kiendte ikke denne statskloge Drounings Karakter saa godt, som Efterverdenen. Mærkeligt er det, at Elisabeth næsten aldrig indlod sig med en protestantisk Prinds, men meget hellere med katholske Fyrster. Aarsagen er let at opdage. Fra hine kunne hun ikke igjen saa let løsrive sig; med disse derimod kunne hun efter eget Behag indlade sig, og, naar Egennytte krævede det, igjen afbryde under Paaskud af den forskjellige Religion og de dermed forbundne Vanskeligheder.

Overs.

som hun havde bestemt for Dronningen af Skotland. Det var ingen anden end Lord Robert Dudley, paa den Tid ophøiet til Greve af Leiceſter, hendes egen Yndling, ſom Engeland og Verden vidſte; og noget mere end en ſædvanlig Yndling, ſom Rygtet hviſkede, der ikke uden Dronningens offentlige Forhold ved flere end en Leilighed fandt rig Stof til dette Sagn. Kun Kjerlighed eller en anden lignende Tilbøielighed, ſom i Eliſabeth's Hjerte traadte i Kjerlighedens Sted, kunne gjøre hendes Fortrolighed begribelig med en ung Mand, ſom, foruden en ſkjøn Skabning og indtagende Maneirer, ellers ikke beſad nogen Art af Fortjeneſte, nogen Art af Aandsdannelſe eller Talenter, ikke engang en ſagtmodig og behagelig Karakter; hvis Fader og Forfader vare døde paa Retterſtedet ſom Forbrydere. Hvad der egentlig laae til Grund for dette Forſlag, at Maria ſkulle vælge til Ægtefælle denne rodfæſtede Yndling, fra hvilken Eliſabeth, efter al Rimelighed, ikke noget Øieblik havde kundet ſkille ſig, dette er ſvært, ja umuligt, at forklare. Dette maatte nu være det Ønſke, ved et ſaadant Forſlag at ydmyge den ſkotſke Dronning; det maatte være det blotte Haab, at lægge hende uendelige Hindringer i Veien og overhovedet at trække Ægteſkabsplanen i Langdrag; det maatte være den vilde og uordentlige Drift af en hende ſelv bedøvende Lidenſkab; — ſtedſe var den Skikkelſe i hvilken Eliſabeth ved dette ſælſomme Optrin i hendes Liv viſte ſig, den meſt hem-

meligheds fulde, men tillige den meſt afſtrækkende, ſom hun nogenſinde gav hendes Medlevende til Skue-ſpil *. Det var langt fra, at Maria ville indlade ſig i den mørke Politiks Irgang, eller i den mere end kvindelige Ondſkab, i hvilken Aarſagen til denne overordentlige Plan var at ſøge. Uden Omsvøb erklærede hun, at Greven af Leiceſter, ſaalidet hun ellers vilde gaae hans Fortjeneſter for nær, ikke var den Mand, med hvilken hun kunne dele Tronen; og da hun formærkede, at Eliſabeth ved denne aabne og frimodige Vegring fandt ſig fornærmet, ſendte hun Melvil, En af hendes fortroligſte og dueligſte Raader, til London, for igjen at

* Af Statskonſt vidſte Eliſabeth at ſeire over ſine Tilbøieligheder. Herpaa gav hun mere end et Bevis i hendes Liv. Det er troligt, at Eliſabeth med Nød vilde have givet Slip af Leiceſter; men det er ikke troligt, at hun aldrig ſkulde have havt det alvorlige Forſæt, at lade ham formæle ſig med Maria. Hendes Hovedhenſigt var uden Tvivl, at opbringe den ſkotſke Dronning; men ſæt, at Maria havde bekvemmet ſig til at ægte ham, ſaa havde Eliſabeth jo havt ſin Yndling paa den ſkotſke Trone, ved ham vilde hun have regjeret Maria og paa denne Maade hele Skotland. Udvidelſe af hendes Magt og Indflydelſe, Sikkerhed og Statsfordele overvandt hos Eliſabeth alle andre Betragtninger og Lidenſkaber.

Overſ.

tilveiebringe den gode Forstaaelse med Dronningen af Engeland, dog ingenlunde for den Pris, hun syntes, at sætte derpaa. Melvil overtydede sig snart om, at i Elisabeth's Gemyt herskede intet uden Forstillelse, Falskhed, List og den Hensigt at blende, men aldeles ingen bestemt eller fast Beslutning, ja han fandt endog Leilighed til, af Leicester's egen Mund at fornemme, at Ægteskabet med Dronningen af Skotland, saa ønskværdigt han end fandt det, saa var det dog langt uden for Kredsen af hans Haab og Planer, og at han holdt det hele Forslag for en Snare, hvori den snu Cecil havde troet at indvikle og da at styrte ham. Dette havde været nok til at berolige Dronningen af Skotland i denne Henseende, dersom ikke strax derpaa en ny Scene havde aabnet sig, som paa en uforventet Maade havde gjort Ende paa det hele Gøglespil og al videre Beilen til Maria's Haand.

Grev Lenox havde siden han ved Cardinal Beatoun's List var fortrængt af Skotland ikke forladt sit Tilflugtssted Engeland, hor han levede i Anseelse og Velstand. Hans Gemalinde Margrethe Douglas, som efter Dronningen af Skotland ustridig var den nærmeste Arving til den skotske, saavelsom og den engelske Trone, saae hendes kostbare Paastand forplantet paa en Søn, som under Titel af Lord Darnley just nu havde tiltraadt sine mandlige Aars haabefulde Løbebane

Maria mærkede meget snart, at denne Yngling kunne blive farlig for hendes egne Udsigter og Forventninger, især i Engeland, hvor han var født, og at, om hun skulde indgaae nogen Forbindelse med en Britter, ingen kunde i enhver Henseende dertil være bedre passende end Darnley. Hun lod derfore i Aaret 1564 hans Fader komme til Skotland, begegnede ham med udmærket Venskab og Fortrolighed, og bragde det saavidt, at den Parlamentsbeslutning, som havde berøvet ham hans Godser, medens han var mindreaarig, formelig blev kaldet tilbage. I det følgende Aar kom Lord Darnley selv til Skotland og hvad Etatsklogskab havde opspundet, det fuldendte Kjerlighed paa engang og med uformodentlige Hastighed. Han lod sig see i sin Ungdoms første Blomster, indtagende ved en Vext, en Anstand, en Smidighed i Kroppen, der udmærkede ham frem for alle Samtidige af Alder og Stand, og hævede hans Gestalts naturlige Ynde ved en Færdighed i alle de Konster, som forskjønner endog en net Skabning, eller i det mindste kan sætte den i den fordelagtigste Stilling. Mere behøvedes der ikke for at opflamme den unge Dronnings let antændte Hjerte. Hun overlod sig til det Indtryk, som Darnley's udvortes Yndighed havde gjort paa hende, uden at bekymre sig om, hvad der laae skjult under denne skjønne Ham; og næsten fra deres Sammenkomstes første Øieblik var det kiendeligt, at Ingen anden ville gaae af med det Klenodie, hvoreftter saamange havde tragtet.

L

Kjerlighed er opfindsom; den anseer intet for tungt og besværligt, naar den kun derved kan naae sit Øiemed. — Maria har ikke i nogen Periode af sit Liv vist større Politesse, end i den nærværende. Hendes heftige Kjerlighed til Darnley gjorde hende opfindsom og lærde hende, at udstudere alle de Midler hvorved hun kunde vinde hendes Undersaatteres Hjerter. Mange af Adelen vandt hun ved Smigrerier, flere ved fordelagtige Forsikkringer. Nogle skjænkede hun Landgodser; Andre nye Æretitler. Hun nedlod sig endog til at smigre den protestantiske Geistlighed. Hun lod trende af deres Superintendenter komme til Stirling, lovede dem meget eftertrykkelig, at beskytte den reformerte Kirke; hun tilkjendegav sin Beredvilligheed, at bivaane en Sammenkomst, i hvilken en Samtale skulle anstilles imellem de protestantiske og katholske Geistlige over Stridighederne i begge Religioner; hun gik endog saa vidt, at hun lod sig forlyde med, at hun ville høre nogle af de reformerte Præster, som formedelst deres fornuftige Toleranse vare mest berømte. Ved slige Konstgreb vandt hun ikke lidet hos Nationen og den fanatiske Ivor, som man strax efter hendes Ankomst til Skotland havde vist i Henseende til Religionen, begyndte lidt efter lidt at kjølnes.

Elisabeth syntes fra Begyndelsen at bifalde dette Ægteskab, der saa ganske stemmede overeens med den, af hende selv foreskrevne Betingelse; men neppe erholdt hun den Efterretning, at Maria al-

vorlig, ja endog lidenskabelig skred til Maalet, før hun pludselig viste alle Kjendetegn paa den mest afgjørende Mishag. Hun lod i sit Statsraad en truende Skrivelse forfatte, hvori vare udsatte fra hinanden alle de farlige Følger, som dette Ægteskab vilde have for Skotland og Engeland; hun sendte Sir Nicolas Throgmorton, som overordentlig Gesandt til Dronningen af Skotland, for at fraraade hende det Skridt, hun havde fore; hun lod endog Lady Lenox tage i Forvaring og bringe til Tower, og Lenox og Darnley under deres Godsers Fortabelse opfordre til, ufortsvet at komme tilbage *. — Det er atter ikke let, tilfredsstillende at

L 12

* Intet Valg kunde være mindre anstødeligt eller skadeligt, end dette. Den Fare, som man paa engelsk Side maatte befrygte, om Maria havde giftet sig med en udenlandsk Prinds, var nu ganske forsvunden. Darnley var beslægtet med begge Dronninger, besad Landgodser i begge Riger og kunde dog ikke være frygtelig for nogen af dem. Selv de Tiders Historieskrivere sige, at Maria's Formæling med en Undersaat ønskte var efter Elisabeth's Ønske. Knox 369, 373. Buchan. 339. Castelnau, som nøie kjendte begge Hoffers Intriger, paastaaer med høist rimelige Grunde, at dette Ægteskab var ene og alene Elisabeth's Verk. 462. At hun har glædet sig over sammes Fuldbyrdelse, er bevisligt af hendes Gesandteres Breve. Af Alt dette forekommer det mig, at være soleklart, at Elisabeth's hele Pro-

me, at betragte sig som den virkelige Middelpunkt i Regjeringen og af sin Søster beæret med den ubetingede Tillid, som en Premierminister pleier at fordre, og hvilken virkelig tilkom ham formedelst hans store Dueligbed, kunde han ikke udstaae den Tanke, at en Anden maaske ville dele den med ham eller endog søge, at fortrænge ham, og hans urolige Aand opkastede Maskiner paa Maskiner, der enten hemmelig skulde undergrave denne forhadte Forbindelse, eller offentlig tilintetgjøre den*.

---

* Her maa man gaae lidet tilbage i Historien, for nøiere at lære at kiende Murray, og hans Oprørsel imod Maria. Murray var et Menneske af en grændseløs Regjerrigbed. Uagtet hans uægte Fødsel, troede han det dog muligt, at tilliste sig Kronen. Ikke fornøiet med den Titel af Prior af St. Andrews, havde han hos sin Søster, som paa den Tid endnu var i Frankrig, søgt om en høiere Titel; men Maria havde, efter hendes Morbrødres Raad nægtet ham dette. Hervover forbittret indgik han hemmelige Forbindelser imod sin Søster og sit Fædreneland. For at kunne bemægtige sig Regjeringen, er det beviist, at han hemmelig opmuntrede Elisabeth og hendes Ministre til at lade Maria opfange paa hendes Reise fra Frankrig til Skotland. Planen mislykkedes. Efterat Maria var ankommen til sit Fædreneland, sagde han, at overtale hende til, at, hvis hun skulde døe uden Afkom, hun da ved et Testamente vilde indsætte sire af den stuartske Familie og ganske forbigaae den hamilton-

Darnley's Opførsel (†) var ingenlunde af den Beskaffenhed, at den kunde bringe saa mægtige

---

ske. Hensigten var fiendelig; han haabede, ved Smigrerier saaledes at vinde Dronningens Ynde, at han, endskjønt Bastard, dog paa denne Maade skulde faae Del i Regjeringen. Dronningen mærkede Hensigten og, for at smigre hans Ærgjerrighed, ophøiede ham til Greve af Murray og ved Huntly's Fald forlænede ham med betydelige Godser. Saalænge Maria forblev ugift, var han den anden Person i Riget; Intet vigtigt blev foretaget uden ham; ved sin Dueligheb og Snildhed havde han vidst at tilvende sig Nationens Ynbrest; Maria var død — hvor let kunne ikke dette skee — og Murray havde svinget sig op paa Kongesædet. Maria's Giftermaal med Darnley vilde, efter al Formodning, forbunkle Murrays Anseelse og fuldkaste hans Planer. Han indgik derfore med nogle Misfornøiede et Forbund, som havde til Hensigt at bemægtige sig Darnley's Person og sende ham til Engeland eller og at myrde ham, og at sætte Dronningen fangen paa det faste Slot, Lochlevin; Regjeringen skulde derpaa overdrages til Mur-

(†) Den engelske Minister i Skotland, Randolf skriver i et Brev til den første engelske Statssekretær, Cecil: Darnley's Opførsel er af den Beskaffenhed, at han hos alle og enhver, hos selve hans bedste Venner er falden i Foragt; jeg veed ikke, hvad Ende det vil tage med ham; men jeg befrygter meget, at han ikke længe vil kunne leve blant dette Folk. Keith. 287.

Overs.

Dadlere til Tausheb, afvæbne saa mægtige Fjende. Han vidste snart, at foruden hans Kjenne Udvort var der intet Fortreffeligt, intet Elskværdigt at fi de hos ham; at hans udannede Forstand gjorde ham uskikket til enhver kongelig Foretning, at han Gemyt, et Sæde for alle nedrige Tilbøieligheder, ikke var prydet med nogen kongelig Dyd. Han besad ikke engang den almindelige Politik, ved udvortes Høflighed at forskaffe sig Venner. Han bekymrede sig ikke for, nogensinde at vinde En af de Mænd, i hvis Hænder Statens Ror hidindtil havde været. Han drev sin Daarskab saavidt, at han lod Udbrydt falde imod Murray, der kuns alt for tydelig for-

---

ray. Maria opdagede betids Sammenrottelsen og undgik lykkelig den overhængende Fare. Hun opholdt sig paa den Tid i Perth; saasnart hun erfarede Murray's Forehavende, ilede hun til Edingborg; opbød hendes Vasaller, at gribe til Vaaben og beskytte hende imod hendes Fiender. Hun befalede tillige Murray at møde, for at retfærdiggjøre hans Opførsel; men Murray vilde hverken personlig indstille sig eller give nogen skriftlig Erklæring. Nu maatte han romme Landet; han flygtede til Engeland og her opholdt han sig indtil Rizzio var myrdet; men neppe 24 Timer efter dette Mord finde vi ham atter ved Hoffet. Nu opholdt han sig stedse der og smedede Kabaler, indtil han, efter Kongens Mord, paa en kort Tid reiste til Frankrig.

Overs.

kaadte hans Tænkemaade og hans Forventninger. Men det der gjorde ham mest foragtelig hos de Store, var hans fortrolige Omgang med David Rizzio, en forhadt Yndling hos Dronningen. — Dette Menneske, en Søn af en fattig Musikus i Turin, kom med en Gesandt fra Hertugen af Savoien til Skotland, traadte først som Sanger i Tieneste hos Dronningen, havde siden efter, ved hendes Sekretærs Afgang for den franske Korrespondens, den Lykke, at blive befordret til denne Post, og vidste ved sin Snuhed, sandsynlig og ved sin Brugbarhed og ved selskabelige Talenter saaledes at trænge sig ind i Dronningens Fortrolighed, at man lidt efter lidt betragtede ham, som En af hendes fornemmeste Ministre. Da han næsten aldrig veeg fra Dronningens Side, saa gik tilsidst alle Statsforretningerne igjennem hans Hænder og hans Nærværelse var de skotske Baroner, naar de lode sig see ved Hoffet, mere end een Gang til Forargelse. Sandsynlig troede Darnley, at Dronningens Kjerlighed paa ingen Vei sikkrere kunne befæstes end paa den, der førde til Venskab med Rizzio; og de, desuden opbragte, Store maatte see deres tilkommende Konge indviklet i en uanstændig Fortrolighed med en Fremmed, der var dem saa forhadt, som allerede næsten havde ganske afvendt Dronningens Gemyt fra dem.

Maria lod sig hverken ved Elisabeth's Trudsler, eller ved de frygtelige Anstalter til en of-

fentlig Modſtand, ſom Nogle af hendes mægtigſte Store tilberedte, eller ved hendes Folks Knurren afholde fra hendes Forehavendes Udførelſe; og endſkjønt Murray, Chatalherauld, Greven af Argyll, Glencairn, Rothe og andre vigtige Vaſaller holdte formelige Forſamlinger, og ſammendroge bevæbnede Hobe, gik dog Formælingen med Darnley for ſig (den 29de Jun. 1565) efter den romerſkkatholſke Kirkes Seremonier i Paladſet Holy-Rood-Houſe i Edingborg. Uden at ſpørge Parlamentet derom, erklærede hun ſtrax den følgende Dag ved en Proklamaſion, at hendes Gemal, Henrich, ſkulde føre Titel af Konge i Skotland, og at i Fremtiden enhver Regjeringsakt og ethvert lovmæſſigt Dokument ſkulde være undertegnet med Kongens og Dronningens fælleds Navne. — En raſk, overilet og ubeſtiet Beſlutning, ſom en ſiebliklig Tilbøielighed indgav, og ſom Stifterinden alt for ſnart havde maattet fornægte for enhver Pris.

Dette ſidſte Skridt var vist et ſtærkt Bevis paa, hvor heftig Dronningen elſkede Darnley, og hvor kortſeende hendes Miniſtre vare. Det var paa den Tid et Spørgsmaal, om hun havde Ret til at vælge ſig en Gemal uden Parlamentets Forevidende; man anſaae det for mere paſſende, at vælge hende en Gemal, end hun at beſtemme Riget en Regent; men det ſyntes at have været uden for al Tvivl, at hun ſlet ingen Ret havde til at meddele ham

Kongetitlen. Frans den 2den blev vel kaldet Konge af Skotland; men denne Titel var en Gave af Nationen ikke af Dronningen; og Parlamentets Samtykke var erholdet, før han vovede at antage den. Dog regner de Skotske ham ikke iblant deres Konger, ligesom Frans selv hellet ikke i de af ham udstædte Diplomer brugte den skotske Kongetitel. Darnley, som vel nedstammede fra den kongelige Familie, men dog ikke var andet end en Undersaat, havde meget mere Aarsag til at have hele Nationens Stemme for sig. En saa voldsom og uhørt Udvikelse af de kongelige Forretter, at man ville gjøre et blot Edikt ligegjeldende med en Parlamentsakt, kunne gjerne opvække Uroligheder blant Nationen. Men Dronningen besad da hendes Undersaatteres Kjerlighed og Tillid saa fuldkomment, at, uagtet de Misfornøiedes store Skraalen, ikke noget Kjendetegn paa almindelig Misnøie viste sig ved dette Skridt.

Den første Forretning, som tilbød for det kongelige Par, var at raadslaae om hensigtsmæssige Forholdsregler mod de forenede Lords, som havde modsat sig Ægteskabet. De vare blevne opfordrede til, at fremkomme og retfærdiggjøre deres Opførsel. Men da ingen af dem indfandt sig, kaldte Dronningen Tropperne sammen imod dem; og saa stor var endnu Folkets Kjerlighed til hende, at i en Sag, hvor Anførerne for det protestantiske Parti skulde blive angrebne til Ære for et Ægteskab, som Faa af Nationen billigede, dog i kort Tid en meget tal-

rig Hær indfandt ſig under den kongelige Fane. Murray og hans Stalbbrødre troede i Begyndelſen at kunne gjøre Modſtand; men de overtydede ſig ſnart om deres Afmagt og flygtede til Argyllſhire i Haab om Hjelp fra Eliſabeth, til hvem de havde ſendt et hemmeligt Bud, for at bønfalde hende om hendes umiddelbare Biſtand.

Imidlertid beſtræbde Eliſabeth ſig for, at ſætte Maria i Uro ved paa ny at tilkjendegive hende ſin Misfornøjelſe over det gjorte Skridt. Hun dadlede ſaavel hendes Valg, ſom den Overilelſe, hvormed Ægteſkabet var fuldbyrdet. Hun befalede Lenox og Darnley, ſom hun endnu beſtandig kaldte ſine Underſaattere, at vende tilbage til England. Derimod indlagde hun indſtændige Forbønner for Murray og de Forenede, hvis Opførſel hun ikke alene anſaae for uſkyldig, men endog for berømmelig. Dette Budſkab, der for Maria's Stolthed var ſaa ydmygende og ſaa fuld af Foragt imod hendes Gemal blev endnu ufordrageligere ved den engelſke Geſandtes Tranwort's ſlette Opførſel, der ſkulle overbringe ſamme. Maria retfærdiggjorde med megen Varme og ſtærke Grunde hendes Forhold og afſlog ganſke Forbønnen for Murray, viſde ikke ringe Kjendetegn paa Fortrydelſe over, at Eliſabeth vilde blande ſig i hendes Riges indvortes Regjering.

Maria, ſom ved denne Eliſabeth's Mellemhandling var bleven yderſt forbittret, blev ved at

forfølge Murray og hans Tilhængere med største Hidsighed. For at give hendes Folk Mod, drog hun selv med i Feldten, red med ladte Pistoler og med megen Standhaftighed udstod alle Krigens Besværligheder. Murray og hans Tilhængere sendte de mest ydmygende Breve til Dronningen, gjorde Forslag til Forlig; men forgieves. Maria som Lykken hidindtil havde fulgt paa dette Tog, vilde ikke lade denne gunstige Leilighed fare til at undertrykke den oprørske Aand hos hendes Undersaattere. Da de Forenede saae, at alt Haab var ude, flygtede de til Engeland, hvor Elisabeth, hendes sædvanlige Tvetydighed tro; modtog dem med overordentlig Kulde, ja endog med haarde Bebreidelser; endskjønt hun hemmelig tilsagde dem sit Bifald og understøttede dem.

Elisabeth havde fuldkommen opnaaet hendes Hiemed og ved Oprørerne stiftet saadan Uenighed i Skotland, at den i lang Tid maatte forvirre Maria's Planer og svække hendes Magt. Nu kom det an paa, at hun reddede det udvortes Skin og retfærdiggjorde sig selv for den franske og spanske Gesandt, som beskyldte hende for, at hun ved hendes Ranker vedligeholdt Urolighederne i Skotland. Det Middel, som hun betiende sig af til sin Retfærdiggjørelse, viser fuldkommen hendes Karakter, og saadanne Flygtningers elendige Tilstand, som hos fremmede Fyrster maa søge Beskyttelse. Murray og Hamilton bleve af de øvrige Flygtninger afsendte til Elisabeth; men i stedetfor at finde

en god Modtagelse, som saadanne Mænd fortjente, der i Tillid til hendes Løfter havde udsat deres Formue og Liv for den største Fare, kunne de ikke engang blive saa lykkelige at faae Audience, førend de havde bekvemmet sig til, i den franske og spanske Gesandts Overværelse, at tilstaae, at de af hende ikke vore opmuntrede til at gribe til Vaaben. Neppe havde de gjort denne Erklæring, førend de bleve satte i den største Bestyrtelse ved dette hendes Svar: "De have sagt Sandheden; og jeg vil aldrig derved give mine egne Undersaatter et Exempel til Oprør, at jeg understøttede dem, som have sat sig op imod deres retmæssige Fyrste. Det Forræderi, I have gjort Eder skyldige i, er afskyeligt, og som Forrædere jager jeg Eder hermed bort fra mine Øine". — Havde Elisabeth's Handlinger svaret til hendes Ord, vilde hun maaske have blændet Verdens Øine; man vilde have troet, at hun ikke havde havt nogen Del i denne Opstand; men nu blev dette hendes Forhold desto skammeligere, da hun ikke alene tillod de Misfornøiede at blive i Landet, men gav dem efterhaanden endog Penge og fornyede sin Forbøn for dem hos den skotske Dronning *.

* I et Brev af 12te Septbr. 1565 giver Elisabeth Greven af Bedfort Befaling hemmelig at tilsende de skotske Misfornøiede 1000 P. St., og

I en Kirkeforsamling, som i dette Aar blev holdet, klagede Protestanterne med megen Bitterhed over, at Reformasionens Fremgang i Skotland var siden Dronningens Ankomst, meget bleven standset; de forlangde, at den catholske Gudstjeneste ganske skulde afskaffes og at selv Dronningen skulde bekjende sig til den protestantiske Lære. Hun svarede, efterat hun havde taget dette deres Forlangende i Overveielse, at hverken hendes Samvittighed eller Fordel tilbod hende et saadant Skridt. — Hendes Lykke i Statssagerne frembragde adskillige Forandringer i Henseende til Religionen; nogle anseelige Adelsmænd af det protestantiske Parti hørte offentlig Messe; Catholikerne fandt mere Beskyttelse, end tilforn, saa at endog nogle Munke vovede, offentlig at prædike.

Maria, langt fra at være fornøiet med de Fordele hun havde erholdet, besluttede, at ville gaae videre, og aldrig at lade et Parti, for hvilket hun havde saa stor Aarsag at frygte, komme tilbage i Lan-

---

i al Stilhed at understøtte dem med 300 Mand; dog som om dette skedte ganske uden hendes Forevidende og Samtykke, men som om han gjorde det af Venskab for Murray og hans Tilhængere. Han skulde for desto bedre at besmykke Sagen, lade disse Tropper marschere i smaa Korps til Carlisle, som vare de bestemte til Besætning i denne By; siden kunde han hemmelig Tid efter anden lade dem afgaae til Murray.

Overs.

det. Hun ſammenkaldte derfore et Parlament og indſtevnede de udvegne Lords at møde for ſamme. Parlamentsdagen nærmede ſig; Maria og hendes Miniſtre vare beſkieftigede med at overlægge, hvorledes man paa det klogeſte ſkulle forholde ſig, imod de udvandrede Lords. Man fandt forſkiellige Bevæggrunde, der opmuntrede hende til, ikke at ſætte nogen Grændſe for Straffens Haardhed. De Misfornøiede havde gjort ſig Umage for, at tilintetgiøre en Plan, ſom ſaavel Dronningens Fordele ſom hendes Lidenſkab havde gjort hende vigtig og dyrebar; de vare Anførere for et Parti, ſom hun [illegible] paa en Tid, da hun i ſit Hierte bar den ſtørſte Afſky for ſamme, havde maattet ſmigre; de vare en Rivalinde, ſom hun havde den ſtørſte Aarſag til at frygte og hade, faſt hengivne. — Men paa den anden Side fandt man ikke mindre vigtige Grunde til at handle lemfældig. De Herrer, over hvis Skiebne man nu raadſloge, vare de mægtigſte Underſaatter i Kongeriget, deres Rigdom var ſtor, deres Forbindelſe vidtløftig og deres Tilhængere talrige. De overgave ſig paa hendes Naade, og bade med ydmyg Underkaſtelſe om Tilgivelſe. Man havde Aarſag til at frygte, at de, hvis man brugde for ſtor Strenghed imod dem, ville i et farligt Øieblik reiſe Hovedet og ſøge at hevne ſig, ja at Eliſabeth, ſom ved ſin tvetydige Opførſel allerede havde viiſt, at man fra hende havde Alt at befrygte, vilde maaſke, under Paaſkud at underſtøtte de Udvandrede, begynde en

Krig med Skotland, der maatte være saa meget desto farligere, da de Emigrerte havde mange hemmelige Tilhængere. Alle den skotske Dronnings Raadgivere, som mente det ærligt med denne Fyrstindes sande Fordele, stemmede for Lemfældighed mod de udvandredede Lords, og trængte paa en fuldkommen Amnesti.

Maria, endskiønt meget opbragt, syntes dog ikke at være uovertalelig; men den unge Konges fornærmede Stolthed var uforsonlig og grusom. Hos begge bleve imidlertid fra alle Kanter indlagte Forbønner. Morton, Ruthven, Maitland og andre, som vare Medlemmer af Kongregasionen havde ikke forglemt deres gamle Forbindelse med Murray og med dem, der vare landflygtige tilligemed ham; de overlagde, hvorledes de vare at redde, og indsaae, hvor vigtig deres Redning var for Riget. Melvil, der paa den Tid besad Dronningens hele Fortrolighed, stod dem bi, og da Morton nedlod sig saa dybt, at han endog smigrede Rizzio, saa traadte denne Yndling, der var betænkt paa at sætte sig selv i Sikkerhed mod Kongen, hvis Uvillie han havde paadraget sig, over paa deres Parti, og anvendte al den Indflydelse, han havde hos Dronningen, for at faae de Landflygtige tilbagekaldte. Dronningen var længe tvivlraadig. Hendes Betjentere betjente sig af denne lykkelige Stemning og de opbøde alt for at vedligeholde samme, saa det tilsidst syntes, som om Dronningen havde fattet den

Beslutning, uagtet Kongens halsstarrige Sindelag, at give efter for hendes Undersaatteres Forbønner og hendes Venners Ønsker. Parlamentsforsamlingen, som var udskreven til den 4de Febr. blev derfore udsat til den 7de Apr., at hun i denne Tid kunne overlægge, hvorledes hun vilde forholde sig mod de Lords, der vare faldne i Unaade.

Omendskjønt Maria ved denne Leilighed viiste, at hun havde et Hjerte, der var tilbøielig til det Gode, og færdig til at tilgive, saa manglede hun dog Standhaftighed til, at kunne modstaae deres Indflydelse, der ulykkeligvis søgte at tilintetgjøre Virkningen af dette gode Sindelag. Paa denne Tid komme strax efter hinanden 2de Gesandtere fra Frankrig til Skotland. Den første havde intet andet at gjøre, end at iagttage visse Ceremonier. Han lykønskede Dronningen i Anledning af hendes Formæling og overbragde Kongen Ridderordenen af St. Michael. Den Andens Forholdsordre udstrakte sig over vigtigere Gjenstænder og frembragde større Virkninger. — Man havde ofte, saavel i Frankrig som Spanien tænkt paa en personlig Sammenkomst imellem Carl den 9de og hans Søster, Dronningen i Spanien og efter mange Hindringer, som formedelst politisk Statsinteresse vare indlsbne, blev endelig Bayonne bestemt til denne Sammenkomst. Enkedronningen Catharina af Medicis reiste derhen med sin Søn Carl 9 under Paaskud af det almindelige Bedste. Dronnin-

gen af Spanien mødte ogsaa, ledsaget af den berygtede Hertug af Alba, der kort derpaa blev Flandernes blodige Ødelægger. Hensigten af denne Sammenkomst blev i Begyndelsen holdt skjult og hemmelig; men Protestanterne troede, at have opdaget Hemmeligheden, troede med temmelig Sandsynlighed, at man havde gjort Udkast til deres Undergang; og Tiden lærde, at de havde havt Ret. — Denne hellige Ligue var Aarsagen, hvorfore den franske Gesandt var kommen til Skotland. Han overbragde Maria Planen deraf og besvor hende tillige i Kongen af Frankrigs, i Cardinalen af Lothringens Navn, ikke at lade Anførerne for det protestantiske Parti igjen komme tilbage i hendes Rige paa en Tid, da de katholske Fyrster havde forbundet sig til, at udrydde denne Sekt af alle europæiske Lande. — Af hvilken Svimmelaand lode dog de, der sadde ved Regjeringsroret sig beherske; man vilde udrydde Borgere, for at have Katholiker.

Maria var, uagtet al sin elskværdige Jovialitæt, dog dybt ansluttet af Pavedommets Fordomme; desuden var hun Cardinalen af Lothringen, hendes Morbroder, ganske hengiven, og fra Barndommen af vant til, at antage og følge alle hans Indgivelser med barnlig Ærbødighed. De Udsigter, atter at indføre hendes egen Religions offentlige Øvelse i Skotland; det Ønske, at være hendes Morbroder til Behag; det Haab, at opfylde den franske Konges Villie, som hun, siden Misforstaaelsen imel-

kem hende og Elisabeth, havde maattet smigre, overvandt alle fornuftige Foreſtillinger, ſom hidindtil havde havt nogen Vægt hos hende. Hun indlod ſig ſtrax i en Forbindelſe, der havde Proteſtanternes Udryddelſe til Henſigt og forandrede ſin hele Plan i hendes Opførſel mod Murray og hans Medſkyldige. Denne daarlige Beſlutning kan man tilſkrive alle de følgende Lidelſer, der ſiden mødte Maria. En tyk Sky af Gjenvordigheder bedækkede for beſtandig den øvrige Del af hendes Dage. Murray's og hans Parties Undergang ſyntes nu uundgaaelig; Dagen nærmede ſig, da Parlamentet ſkulle forſamles, da de pludſelig bleve reddede, ved en uforventet Begivenhed, der gav Partiernes ligeſom enkelte Perſoners Skjebne en ganſke ny Vending.

Den Lidenſkab, ſom Henrich havde at takke for ſin hurtige Ophøielſe og korte Lykke, var, hvilket uden profetiſke Gaver let lod ſig forudſige, af yderſt kort Varighed. I ſammes Sted traadte efter faa Maaneder en død Ligegyldighed i den fortryllede Dronnings Hjerte, og ſnart derpaa en levende Afſky. Henrich var hengiven til Drukkenſkab og til alle Arter af de foragteligſte Udſvævelſer; han beſad ikke een eneſte Aandsgave, ikke een eneſte Egenſkab i Karakteren, hvorved han kunde forbedre ſine Feil og nogenledes undvige Laſterne, han forſømde ganſke ſin Gemalinde og Velgjørerinde og gjorde med alt dette dog Fordringer, ſom en Anden i hans Sted

ikke vilde have tilladt sig *. Maria der aldrig var synderlig Herskerinde over hendes Hjertes Bevægelser, og lidet bevandret i Forstillelseskonsten, forraadede snart for hendes Hof, for Verden, for selve hendes Gemal, hvilken Anger hun følte over den Uforsigtighed, hvormed hun havde givet sig til Pris for en blind Opbrusning; og Henrich paa sin Side efterlod ikke at opfordre alle dem, som omgave ham, til Vidner og Dommere over sin trøstesløse Skjebne. Hvad der allermest krænkede ham, var den ubegrændsede Fortrolighed, som Maria endnu stedse skjenkede hans fordums Ven, Rizzio, hvem han nu ogsaa, sandsynlig ikke uden Grund, ansaae som hans farligste Modstander **.

---

* I Stedet for at være tilfreds med den vidtudstrakte Magt, med hvilken Dronningen havde givet ham Kongetitlen og overdraget ham en Del af Landsregieringen, fordrede han dog med en stolt Paatrængenhed Ægteskabskronen. Omendskjønt Maria forestillede ham, at denne Gave ikke var i hendes Magt, men at dertil udfordredes Parlamentets Autoritet, saa manglede han dog baade Forstand til at indsee denne Undskyldnings Grundighed, og Beskedenhed til at lade den gielde, og gientog sin Fordring med største Heftighed. Keith. 329. Knox 404.

Overs.

** Rizzio, som Kongen i Begyndelsen havde giort til sin Fortrolige, smigrede ham ikke i Hans Daar-

Da hans Had til Rizzio var en Følelse, som det hele Hof delte med ham, saa blev det ham ikke vanskeligt, at finde beredvillige Venner, der anviste dette Had en Udvei og med Kongen smedede et Komplot til denne Yndlings Undergang. Morton, Ruthven, Lindsay, Maitland af Lethington og forskjellige andre, med høie Embeder i Staten beklædte, Lords, bekjendte Venner og Tilhængere af de Landflygtige, der allerede længe i Stilhed havde sukket over og fordømt Rizzio's Magt og Kredit, fattede den fælleds Beslutning, at skaffe den overmodige Fremmede af Verden, naar Kongen vilde laane dem sit Navn og sin Anseelse og ved sin Nærværelse ligesom hellige Udførelsen. Efterat de havde aftalt alle Betingelserne, skrede de til Verket under Omstændigheder, som endog forstørrede Gjerningens Strafværdighed, i det mindste forsøgte sammes barbariske Afskyelighed. Dronningens Kabinet var det Sted, som blev valgt, hvori man vilde udføre denne skjændige Niddingsdaad. Omend-

---

skaber og Udsvævelser. Derved faldt han i Unaade hos Henrich; og da det var Dronningen umuligt, at vise det samme Forhold imod Kongen, som havde gjort de første Dage af deres Forbindelse saa lykkelig, saa tilskrev han denne Koldsindighed ikke hans egen Opførsel, men Rizzio's onde Raad. Robertson 1,369.

Overs.

skjønt Dronningen befandt sig i den 6te Maaned af sit Svangerskab og Rizzio paa ethvert andet Sted kunde blevet myrdet, saa bestemte Kongen dog dette Sted, at han kunde have den ondskabsfulde Fornøielse, at lade Rizzio myrde for Dronningens Øine. Med en væbnet Hær under Morton's Anførsel bemægtigede man sig i største Stilhed og uden at finde nogen Modstand alle Indgange til Slottet. Dronningen sad med Grevinden af Argyll, Rizzio og andre af hendes Følge ved Aftenstaflet, ventende intet mindre end dette blodige Optrin, hvortil man med udstuderet Ondskab just havde valgt hendes Værelse og oppebiet hendes Nærværelse. Kongen aabnede Toget, tæt bag ham viste sig i fuld Rustning Lord Ruthven, der havde faaet den første Rolle, just opkommen af en langvarig Sygdom, et Spøgelse ligere end en Ridder ledsaget af George Douglas, en naturlig Broder af Dronningens Moder og andre Mordere. Henrich stod en Tidlang og lænede sig op til hendes Stol og saae vildt omkring sig. Maria sad meget urolig. Endelig tog hun Mod til sig og spurgde med en bydende Stemme, hvorledes de dristede sig til saaledes at trænge ind til hende. Lord Ruthven gav hende intet Svar, men befalede Rizzio, at forlade en Plads, som han var saa uværdig til. Denne Usle begreb nu den Fare, hvori han svævede, sprang fra Taflet og skjulde sig bag Dronningen og troede sig ved hendes hellige Persons Værn nogle

Øieblik ſikker for ethvert fjendtligt Angreb. Maria anvendte Taarer, Bønner, Trudſler for at redde ſin Yndlings Liv; alt forgjeves. Foretagendet var nu kommet ſaavidt, de Sammenſvornes Forbittrelſe ſaa ſtor, at Offeret for deres Hevn ved denne ſidſte Tilflugt eller ved Dronningens Mellemhandling havde kunnet vente nogen Redning. Da ſtebſe flere Bevæbnede trængte ind i Værelſet og Taſtet med alt Tilbehør blev kaſtet over Ende, toge Ruthven og Douglas deres Dolke og gave Rizzio de første Stik bag Dronningens Ryg. Strax derpaa bemægtigede man ſig ham ganſke og ſlæbte ham ind i det tilſtødende Værelſe, hvor han, bedækket med 56 Saar, opgav ſin Aand. (den 9de Marts 1566). *

---

* Blant alle Hiſtorieſkrivere er Buchanau den eneſte, der aabenbar beſkylder Maria for en ſtrafværdig Kjerlighed til Rizzio 340,344; ligeſom han og er den Skribent, der ved ſin ondſkabsfulde og partiſke Pen meſt har ſkændet Maria's Levnet og Karakter. Knox giver at forſtaae, at man havde hende mistænkt. 391. Melvil yttrer i en Samtale med Dronningen en Frygt for, at denne Fortrolighed til Rizzio kunne maaſke blive ſlet udlagt. 110. Kongen ſelv ſynes, ſom man kan ſee af de Bebreidelſer han gjør Dronningen, at have troet denne Mistanke. Melvil. 127. Keith. app. 123,124. — Men i Henſeende til denne Mistanke — thi andet er det ikke — kan man erindre; at Ran-

De Sammensvorne tog imidlertid Paladset i Besiddelse og bevogtede Dronningen med yderst Forsigtighed. Hun havde neppe en Skygge af Frihed, maatte finde sig i, at tale med Morton og Ruthven, love dem en fuldkommen Tilgivelse, saaledes som de selv fandt det nødvendigt for deres Sikker-

---

let, Dronningens franske Sekretær forlod sin Tjeneste i Decbr. 1554, og da kom Rizzio i hans Sted. Kejth 268. Efter denne Befordring vandt han sin store Kredit hos Dronningen. Melvil 107. Darnley kom to Maaneder derefter til Skotland. Kejth 269. Dronningen fattede strax en saadan Tilbøielighed for ham, der beviste den heftigste Kjerlighed. Rizzio vedligeholdt denne Tilbøielighed og af alle Kræfter befordrede Ægteskabet. Melvil 111. Nogle Maaneder efter Formælingen bevarede dog Maria's Ømhed for Darnley. Hun var strax frugtsommelig. Af alle disse Omstændigheder er det klart, at man ikke uden at anseе Maria for det letfærdigste Fruentimmer, bør mistænke hende for en alt for fortrolig Omgang med Rizzio, der desuden var en styg Karl; og dog synes saavel Holberg i hans Heltinde-Historie, som Millot i hans Verdens Historie ikke at være fri for denne Mistanke; ja Birch i hans Billedgalleri for Fruentimmer 2 D. p. 39, siger reent ud, uden at anføre noget Bevis, at hun blev forelsket i ham. Der hvile Beskyldninger nok paa Maria, man behøver ikke at forøge deres Tal ved ugrundet Mistanke.

Overs.

hed at foreskrive. Henrich stod dem eftertrykkelig bi, da han tilstod, at det var alt skedt efter hans Villie, saa at de, som vilde befrie Dronningen med Magt, kunde intet udrette. Men det varede ikke længe. Ved sine Smigrerier vidste hun at vinde Kongen og overtale ham til, at rive sig løs fra sin ny Forbindelse. Hans egen onde Samvittighed, der bebreidede ham hans slette Opførsel, hvormed han havde fornærmet sin store Velgjørerinde, gjorde ham særdeles venlig og høflig. Uagtet alle de Advarsler man havde givet ham, ikke at lade sig besnære af den skjønne Dronnings smigrende Veltalenhed, overtalede hun ham dog til, at aftakke den Garde, som de Sammensvorne havde sat om hendes Person. Derpaa flygtede hun med ham og et lidet Følge af 3 Personer til Dunbar. Planen til deres Flugt havde man bekjendtgjort Huntley og Bothvel; og begge tilligemed forskjellige af Adelen indfandt sig hos hende. Bothvel's Godser laae i disse Egne; hans Tilhængere samlede sig i et saa stort Antal hos deres Lehnsherre, at Dronningen derved snart blev sat i Stand til at byde de Sammensvorne Spidsen.

Strax paa denne skjændige Gjerning, som — for ret levende at skildre den Tidsalder, hvori den skede — en Konge havde udtænkt, en Grokantsleer i Riget (thi det var Morton) begyndt, nogle af de anseeligste Mænd udsat for en ung Dronnings Pine, og uden al Betænkelighed ud-

ført, ret som om det havde været en uundgaaelig Kaldsgjerning, og uden al Skam eller Fortrydelse vedkjendte sig, strax derpaa lod Murray med sine udvandrede Venner sig atter see ved Hoffet og blive af Dronningen, som nu kun syntes at gjemme Uvillie og Had for Rezzio's Mordere, med usædvanlig Høflighed modtagne *. Ved Lykkens besynderlige Omvexling saae de Fordømte sig nu pludselig atter tagne til Naade, da Morton og de, som havde fremvirket denne store Revolusion, vare tvungne til at forlade deres Fædreneland, efterdi Dronningens Fremgangsmaade imod dem daglig blev mere truende.

Rezzio's Mord og de frygtelige Biomstændigheder ved denne grusomme Begivenhed havde i Dronningens Hjerte indpræget et uudslukkeligt Had til

---

* At Murray med sine forjagne Venner have været underrettede om denne skiændige Niddingsdaad, lader sig med god Grund formode af deres pludselige Tilbagekomst; thi neppe 24 Timer efter denne Yndlings Mord, vare de ved Hoffet. Man finder desuden i det Cattoniske Bibliothek en Forening imellem Lord Darnley paa den ene og Murray og Tilhængere paa den anden Side, at han skulde kalde dem tilbage af deres Landflygtighed, og at de derimod skulde forhielpe ham til at faae Crown matrimonial, eller Ret til paa Livstid at regjere istedet for Dronningen. Goodal V, 1.

Overs.

Kongen og paa en vedvarende Forsoning var fra nu af aldeles intet at tænke. Hans vilde, overmodige, trodsige og dog tillige svage, umandige og foragtelige Opførsel nedsatte ham Dag fra Dag stedse dybere i hendes, nu alt for klarseende, Øine *; og fra hendes Side gjorde Vanskeligheden eller meget mere Umuligheden, at nærme sig hende, kjendelige og stærke Fremskridt. Saa blind og grændselss hendes Kjerlighed havde været, saa dødelig og ulykkelig blev nu hendes Had. Hun skyede hans Nærværelse med større Flid og mindre Tilbagenholdenhed, end det kunde bestaae med Velanstændighed; hun tilbød ham hverken den ringeste Magt, eller endog blot den udvortes Værdighed og Glands som en Konge; hun kunde ikke taale, at saadanne, i som hun skjenkede hendes Bevaagenhed, gjorde sig skyldige i den mindste Opmærksomhed, den ubetydeligste Fjendtlighed imod en Prinds, der endog, trods hans Fejl, maatte blive en Gjenstand for Medlidenhed. Den første høi-

* Da Allarmen ved Rizzio's Mord havde samlet endel Mennesker uden for Slottet og nogle af dem viiste sig bevæbnede, raabde Kongen udaf et Vindue, at Rizzio var myrdet efter hans Befaling. Siden efter nægtede han i et offentlig Manifest, at han havde havt Del i, eller vidste af Sammensværgelsen at sige. — En saadan Karakter kunde dog ikke andet end nedsætte ham.

Overs.

tidelige Leilighed, ved hvilken det ulægelige Brud imellem Kongen og hans Gemalinde blev ligesom opklaret for hele Verdens Øine, var hendes Nedkomst * med en Prinds (den 19de Jun. 1566), som Skjebnen havde bestemt til, med Tiden at regiere ikke alene over Skotland, men over hele Storbritanien **. Til Prindsens Daab havde Elisabeth sendt Greven af Bedford som overordentlig Gesandt med kostbare Foræringer; og fra Frankrig, Savoyen og andre Hoffer indfandt sig ligeledes overordentlige Gesandtere i Skotland, hvor Dobeakten skulle gaae for sig ***. Imedens alt dette skede,

---

* Melvil blev strax affærdiget til det engelske Hof med denne Efterretning. Elisabeth blev ved dette Budskab meget bestyrtset. Hun kastede sig, efter Melvil's Beretning, i en Lænestol, sad længe i en dybsindig Stilling og sagde endelig til de omstaaende Damer: "ak, Dronningen af Skotland har faaet en Søn, og jeg er et ufrugtbart Træ"!

Overs.

** I Skotland Jacob 6te, som Konge af Storbrittannien Jacob 1ste, Stammefader til det nystuartske Hus, som i Henseende til en ulykkelig Skjebnes Omfang og Vedvarenhed havde en saa bedrøvelig Lighed med det første.

Forf.

*** Dobeakten blev forrettet den 17de Decbr. 1566 i Dronningens Kapel efter den katholske Kirkes Se-

blev der saa lidet talt om Kongen, som om var han ikke mere blant de Levende. Omendskjønt nærværende i Stirling, havde han dog af Uvillie, Skam, bittert Nag og Fortrydelse indsluttet sig i sit Værelse, hvorhen ingen af Frygt for paa engang at forskjertse Dronningens Gunst, vovede at følge ham. Imidlertid beklagede Dronningen for mange af de Tilstædeværende hendes trøsteløse Stilling og uforskyldte Ulykke; og enhver opmærksom Jagttager overbeviistes om, at dette, fra Grunden af sønderrevne Forbund, at denne gjensidige uovervindelige Afsky, at denne dybt rodfæstede huslige Krig ikke lettelig ville faae en anden Ende, end en ulykkelig og beklagelsesværdig.

Elisabeth havde nu regjeret i ni Aar uden at vise den mindste Tilbøielighed til at gifte sig, da en haard Sygdom satte hendes Liv i Fare og Nationen i den største Forvirring. De sinede allerede i Indbildningen alle de Skrækkeligheder, som indvortes borgerlige Krige føre med sig og som man troede vist ville udbryde, om hun døde, uden at

---

remonier. Hverken Bedford, den engelske Gesandt, eller Nygen af den protestantiske Adel gik ind i Kapellet. De Tiders haardnakkende Aand lod sig ikke ved nogen Forestilling overtale til at bivaane er Handling, som man ansaae for afgudisk. Keith 360.

Overs.

have bestemt Tronfølgen. Man gjorde derfore i begge Parlamentshusene den Foreſtilling, at man ſkulle anſøge Dronningen om, at forebygge et ſaa farligt Tilfælde, og enten at gifte ſig eller ved en Parlamentsakt faſtſætte Tronfølgen. Det første var ikke at forvente, og i Henſeende til det ſidſte var Maria upaatvivlelig den nærmeſte Perſon. Eliſabeth var alt for ſkarpſindig til ikke at ſine de fjerneſte Følger, der ville reiſe ſig, om man berørde en ſaa farlig Sag. Maria havde ofte vegret ſig ved at ratifiſere den edingborgſke Traktat og derved tydelig lagt for Dagen, at hendes Henſigt var, ved den første den bedſte Leilighed at gjøre hendes Ret til den engelſke Krone gjældende. — Melvil, hendes Geſandt i Engeland, underrettede Maria ſtrax om denne Gjerning; og tillige, at der iblant de Perſoner, ſom vare Eliſabeth nærmeſt, fandtes Nogle, ſom vare hende ganſke hengivne. Maria afſendte ſtrax en Skrivelſe til det engelſke Geheimeraad, hvori hun yttrede de varmeſte Følelſer af ſand Taknemmelighed for det gode Sindelag, det viſte imod hende. Hun erklærede, at hendes faſte Forſæt var, at leve i beſtandig Enighed og Venſkab med Engeland, uden at drive hendes Paaſtand paa Tronen videre, end det maatte behage Eliſabeth; men var hendes Ret til den engelſke Krone upaatvivlelig, ſaa haabede hun og, at man oprigtig underſøgte og bedømte ſamme. — For en Fyrſtinde af Eliſabeth's Karakter kunde intet være ømfindt-

ligere end den Tænkemaade, Parlamentet viste ved denne Leilighed. Saalænge Tronfølgen endnu ikke nøie var bestemt, havde hun frie Hænder. Hendes Hewngjerrighed havde maaske alene været i Stand til, at udelukke en Kronprætendent fra Tronen; dette havde den skotske Dronning hidindtil stedse frygtet for, og dette havde maaske alene holdt hende tilbage fra at forsøge paa, at udføre hendes høie Hensigter. Blev Maria's Ret til Tronen lovlig undersøgt og kjendt for gyldig; saa ophørte ganske denne Tvang. I hine oprørske Tider vilde dette have været meget farligt for Elisabeth; saameget desto farligere, som Elisabeth var mere frygtet end elsket; enhver Misfornøielse hos hendes Undersaattere vilde have rystet hendes Trone. Hun opbød derfore sin hele Statskonst for enten at tilintetgjøre eller for Tiden at undertrykke den lagte Plan. Efterat den første Vrede havde sat sig, lod hun et vist Antal Lemmer af begge Parlamentshusene komme til sig. Hun smigrede dem, hun truede, hun eftergav de Subsidier man hidindtil havde maattet betale hende, hun afslog dem, man tilbød hende; og endelig bragte hun det saavidt, at denne Undersøgelse ikke blev foretagen i dette Parlament, og den for Maria saa ulykkelige Begivenhed, som kort derefter tildrog sig i Skotland, foraarsagede, at man siden efter ikke mere tænkte derpaa.

Just paa denne Tid blev en ny Forbindelse opspundet, af hvilken der i Begyndelsen draabevis ud-

randt for Dronningen Lidenskab, Vildfarelse, Forblindelse, men snart strømmevis Elendighed over hendes Liv. Da Rizzio's Mordere besatte det kongelige Værelse, behandlede Maria i hendes egen Pallads som en Fange, og i deres Opførsel ganske tilsidesatte den Agtelse, som den kongelige Værdighed fordrede, var der ingen, der med større Iver og Mod antog sig den fortrængte Fyrstinde, end Jacob Herburn Greve af Bothwel. — Taknemmelighed for denne vigtige Tjeneste synes at have været det første Trin, paa hvilket han opsteg til Dronningens høiere Gunst; hans Snuhed og Konstgreb banede ham Vei til det øvrige. — Han var en Mand uden alle Grundsætninger, uden al Spor af Sædelighed, uden Frygt for Verden eller sin egen Bevidsthed. Da han var Hovedet for en gammel Familie og ved sine udbredte Besiddelser En af de mægtigste blant den skotske Adel, havde han, endskjønt udmærket Protestant, fordum bevist Dronningens Moder væsentlig Bistand, og var derfore af den seirende Kongregasion bleven forvist Landet. Paa den Tid, da Murray, opbragt over Dronningens Giftermaal, forlod Hoffet, blev Bothwel, som hin betragtede som en af sine værste Fjender, tilbagekaldt, og fra den Tid af nød han Dronningens Fortrolighed. Saasnart han mærkede, at Uenigheden imellem hende og hendes Gemal, den Mordplan, som under hans Anførsel var anstiftet og udført, og den Ensomhed, i hvilken Tungsindighed og Mistan-

te havde, siden denne Scene, styrtet Dronningen, mærkelig befordrede Tilvexten i hin Fortrolighed, begyndte Bothwel at gaae frugtsommelig med store Planer. For ret sikkert at vinde Maria's Hjerte, førte han med stor Lethed de heftigste Lidenskabers Sprog. Han hjalp hende med konstlet Veltalenhed at retfærdiggjøre enhver af hendes Besværinger, endog de mest ugrundede og overdrevne; han smigrede ethvert Udbrud, selv enhver Overdrivelse af hendes dybt opirrede og indvortes brusende Følelser; han styrkede hende i hendes Had mod Kongen, i hendes Had mod dennes Venner og Selskabsbrødre og sandsynligvis i mere end et strafværdigt og blot opstigende Ønske efter en voldsom Befrielse fra hendes nærværende fortvivlede Tilstand. Lidt efter lidt sneg sig under Fortrolighed og varmt Venskab en anden og mere levende Følelse i hendes aabne Hjerte, og Bothwel besad Fyrighed og Dueligheb nok til ogsaa at vedligeholde denne Følelse. Snart var Nationens Øine med dyb Forundring henvendte paa denne ny Yndling, Dronningens faa sande Venners med Skræk og bange Anelse, og Maria syntes saa langt fra at vøie skjule denne Tilbøielighed, at hun paa Efterretningen om, at Bothwel ved et Overfald af nogle Stratenrøvere var bleven farlig saaret og bragt til et nærliggende Slot, reiste fra Jedborg, hvor hun paa den Tid opholdt sig, 18 skotske Mile igjennem et næsten ufremkommeligt og af Røvere foruroliget Land, for med egne Øine at

erfare Grevens Tilstand. Saasnart hun saae, at Bothwel var uden Fare, reiste hun tilbage til Jedborg. Reisens Besværligheder og den Angest, hun havde udstaaen for Bothwel, foraarsagede hende en heftig Feber. Man tvivlede om hendes Liv; men hendes Ungdom og stærke Natur hjalp hende. Hvor lykkelig havde hun været, om hun da var død!

Paa den anden Side blev det stedse mere kjendeligt, at Forholdet imellem Kongen og Dronningen forestod en stor Katastrofe, om man end ikke paa en mildere Maade kunde løse og tilintetgjøre den *. — Murray, der paa nogen Tid igjen havde vundet sin forrige Kredit hos Søsteren og Lethington, uden hvilken intet vigtigt Foretagende kunde blive fuldbragt, havde længe gaaet med det Anslag om en formelig Skilsmisse, der efter deres Tanker skulde bekræftes af Parlamentet; men Maria forkastede med megen Kjekhed alle deres Forslag. Hun følte, at et saadant Skridt vilde give den engelske Dronning farlige Vaaben i Hænde imod hende til at kaste et tvetydigt Lys over hendes Søns Fødsel og under et let Paaskud i det mindste berøve ham for stedse Arveretten til den engelske Trone.

* Saalænge Dronningen var syg, kom Kongen, som paa den Tid boede paa Stirling aldrig i Egnen om Jedborg. Keith. app. 133.

Overs.

Imedens dette blev forhandlet, beskjæftigede Henrich sig med en Plan til en anden, men ulige anstødeligere Skilsmisse. Han vilde hemmelig forlade Skotland og i fremmede Lande enten søge Bistand eller skjule sin Fornedrelse og Skam. Han tilkjendegav sin Plan for den franske Gesandt la Croc og sin Fader Greven af Lenox. Begge gjorde sig Umage for, at overtale ham til, at afstaae fra denne fortvivlede Beslutning; men forgjeves. Lenox der, som det synes, ligesaavel som hans Søn havde tabt Dronningens Tillid, og nu sjelden kom til Hoffet, gav Dronningen Efterretning om denne Sag. Henrich var just da fraværende. Imidlertid ankom han der den samme Dag, Dronningen havde faaet Efterretning om hans Plan. Men han var paa den Dag mere end sædvanlig knarvorn og fortredelig; og da han ikke vilde træde ind i Palladset, før nogle visse Lords, som vare i Dronningens Følge, vare bortviste; maatte Dronningen gaae ham imøde uden for Døren. Endelig lod han sig af hende føre ind i hendes Værelse. Nu bestræbte hun sig for, at aflokke ham Aarsagerne til hans sælsomme Beslutning; men ved alle hendes Bønner og Forstillinger blev han staaende stiv og taus. Statsraadet trængte paa hendes Befaling den følgende Dag ind paa ham; men han blev lige egensindig, og vilde hverken angive nogen Aarsag til sin fattede Beslutning, eller lade glimte et Blik af Haab, at han vilde forandre den. Da han

traadte udaf Værelset, saae han sig tilbage efter Dronningen og sagde, at hun i lang Tid ikke skulle see hans Ansigt. Faa Dage derefter tilskrev han Dronningen og angav tvende Grunde for hans fattede Beslutning. Hende selv, skrev han, værdige ham ikke længere mindste Tillid og havde ganske berøvet ham hans Magt; og Adelen begegnede ham, efter hendes Exempel, med aabenbar Ringeagt, saa at han allevegne maatte lade sig see uden en Konges Værdighed og Pragt. Intet kunde være Dronningen mere nærgaaende end Kongens besluttede Flugt, da Efterretningen om deres huslige Uenighed derved blev bekjendt for hele Europa. Medlidenhed med en Monark, der ligesom syntes tvungen til, formedelst hendes Opførsel imod ham, at gaae i frivillig Landflygtighed, maatte, i Henseende til Aarsagerne til deres Uenighed, bringe Verden paa Tanker, der ikke vilde geraade hende til nogen Ære. Intet var altsaa naturligere, end at hun opbød al sin Konst, for at forebygge en saadan Beslutnings Udførelse; og denne Hensigt synes at være den eneste, eller dog den fornemmeste, hun har havt med det i og for sig selv uskyldige Skridt, men i sine Følger saa skrækkelige, og just derfore siden efter saa fordægtige, til hvilket hun nu fandt sig foranlediget.

Paa en Reise fra Stirling til Glasgow, hvor Kongen paa den Tid havde sin Bolig, blev han angreben af en saa heftig Sygdom, at han med Nød kom til dette sidste Sted. Denne Sygdom udgav

Imedens dette blev
Henrich sig med en Pla
ge anstødeligere Skilsmis
forlade Skotland og i fi
Bistand eller Hjule sin
tilkjendegav sin Plan f
Croc og sin Fader
gjorde sig Umage for,
staae fra denne forty
ves. Lenox der,
hans Søn hævde
sjelden kom til
ning om denne
rende. Imidle
Dronningen
Men han var
vorn og for
i Palladse
ningens
gaae ha
sig af
stræbte
hans
Bo
tav
kir
l
s

for Konzen i hans Sygdom *. Saa-
begyndte lidet at ratte sig, sagde hun, at
ham til at forlade Glasgow. Henrich
vertale; og da han var alt for svag og af-
til at kunne udstaae mange Besværligheder
isen, blev han paa en Senfte bragt til Eding-
men her, — blev han indlogeret ikke i Pal-
, ikke inden for Stadens Volde, men (under
Aadskud af Stedets fortrinlig sunde Beliggen-
g for ikke at smitte den unge Prinds) i et ikke
fra Stadsmuren, paa aaben Mark beliggende
ra andre Bygninger ganske adsondret Hus, som
erde Provsten for et Collegialstift og kaldtes
irk af Field. Her besøgte Maria ham ikke
eneste hver Dag, men tilbragte og flere end een
Nat hos ham, pleiede ham med megen Omhyggelighed
og behandlede ham med usædvanlig Ømhed. Paa
den 10de Dag efter hans Ankomst til dette Sted
forlod Dronningen ham den 9de Febr. om Natten
Kl. 12, for at bivaane en Maskerade paa Slottet,
hvilken hun i Anledning af en af hendes Betjente-
res Giftermaal havde foranstaltet for samtlige Per-
soner af hendes Hofstat. To Timer derefter blev

* Medens Maria opholdt sig her, er det hun
skal have skrevet de berygtede Breve og Sonet-
ter til Bothwel, hvorpaa hendes Fiender grun-
dede deres Beskyldninger imod hende. Robertson
7, 416. Overs.

hans Gemalindes Fiender ligefrem for Følgerne af en mislykket Forgiftning *, hendes Forsvarere og upartiske Skribentere for Kopper **, Dronningens ivrigere Venner for noget endnu værre, for Følgerne af hans udsvævende Levemaade ***. Efter al den Meddelelse, som findes hos Historieskriverne, er det umuligt, at fælde nogen afgjørende Dom i Henseende til denne Sygdoms egentlige Natur og Aarsag. Det rimeligste er dog, at det var Kopper, Kongen blev angreben af. Efterat han havde lagt i nogle Uger meget slet, saa overvandt endelig hans stærke Natur Sygdommens Voldsomhed.

I Glasgow kunde Kongen, bortfjernet fra Dronningen, frit give sine egne Grueller og Anslag Tøilen, og desuden paa en Egn i Riget, hvor hans Families Anseelse ikke var ubetydelig, kunde han lettere end noget andet Sted fuldføre en fortvivlet Beslutning og Rygtet sagde virkelig, at et Skib laae færdig i Floden Clyde, hvorpaa han vilde tage Flugten. Hun saae nu intet mere nødvendigt, end at bevæge ham til at forandre sit Opholdssted. Hun reiste derfore til Glasgow, opholdt sig der i nogen Tid og viste alle Kjendetegn paa en oprig-

---

* Buchanan 349. Knox 401.

** Jebb. vol. II, 24. 59. Goodal II, 15. Anderson II, 193. Carte III, 446.

*** Keith 394. Not. C.

Overs.

tig Ømhed for Kongen i hans Sygdom *. Saasnart han begyndte lidet at ratte sig, søgde hun, at overtale ham til at forlade Glasgow. Henrich lod sig overtale; og da han var alt for svag og afmægtig til at kunne udstaae mange Besværligheder paa Reisen, blev han paa en Senfte bragt til Edingborg; men her, — blev han indlogeret ikke i Palladset, ikke inden for Stadens Volde, men (under det Paaskud af Stedets fortrinlig sunde Beliggenhed og for ikke at smitte den unge Prinds) i et ikke langt fra Stadsmuren, paa aaben Mark beliggende og fra andre Bygninger ganske adskildt Hus, som tilhørde Provsten for et Collegialstift og kaldtes Kirk-af Field. Her besøgde Maria ham ikke alene ste hver Dag, men tilbragte og flere end een Nat hos ham, pleiede ham med megen Omhyggelighed og behandlede ham med usædvanlig Ømhed. Paa den 10de Dag efter hans Ankomst til dette Sted forlod Dronningen ham den 9de Febr. om Natten Kl. 12, for at bivaane en Maskerade paa Slottet, hvilken hun i Anledning af en af hendes Betjenteres Giftermaal havde foranstaltet for samtlige Personer af hendes Hofstat. To Timer derefter blev

* Medens Maria opholdt sig her, er det hun skal have skrevet de berygtede Breve og Sonetter til Bothwel, hvorpaa hendes Fiender grundede deres Beskyldninger imod hende. Robertson 7, 416. Overs.

den hele Stad sat i Forskrækkelse ved et heftigt Knald. Man nærmede sig til det Sted, hvorfra Allarmen kom, og fandt det Hus, hvori Kongen havde boet, ved underlagt Krud sprængt i Luften, og hans døde Legeme, tilligemed en Betjents, som pleiede at sove i hans Kammer, henkastet i en tilgrændsende Have uden Kiendetegn paa udvortes Beskadigelse. Dronningen som allerede var gaaen til Sengs, blev opvakt ved det haarde Stød og udsendte strax Nogle, for at erfare Aarsagen til Tumulten. Saasnart hun [illegible] lod hun Kongen bringe op paa Slottet, [illegible] hun længe at have betragtet ham, uden at give mindste Tegn fra sig enten paa Sorg eller Glæde.

Et [illegible] havde Henrich Darnley i [illegible] 22 Aar. En lykkelig Skiebne [illegible], uden nogen an[illegible] til en Høihed, som han [illegible]. Ved hans Daarskaber og Utaknemmelighed [illegible] en [illegible] Hierte, som [illegible]. Hans uforbdragelige [illegible] berøvede ham den [illegible] det øvrigste havde ar[illegible]. Hans Letsindighed, E[illegible] ham for det Folks [illegible], der nedstam[illegible]. Var han [illegible] ikke have beklaget [illegible] forglemt;

men de grusomme Omstændigheder ved hans Mord, den Skjødesløshed i at hevne samme, er Grunden til at man beklager hans Skjebne og at man har gjort ham til Gjenstanden for en Medlidenhed, til hvilken han ellers ikke vilde have havt nogen Ret.

* Der gives faa Begivenheder i Historien, oven hvis sande Sammenhæng Menneskenes Domme og Meninger har været til alle Tider saa paafaldende delte, som over den egentlige Grund og Aarsag til denne skiandige Handling. Skribenterne af forskjellige Partier har med lige Dristighed angivet Mennesker af ganske modsat Interesse, som Anstiftere deraf, og næsten Ingen har fyldestgjørende beviist deres Uskyld, som de har taget i Beskyttelse; naar han ikke selv samme Øieblik kunde betegne sin Clients Anklager, som den sande Gjerningsmand. Dog vilde, om Lys her overhovedet endnu var at forvente, et fuldkomment og tilfredsstillende Lys være særdeles ønskeligt. Thi ikke nok, at denne mordiske Streg var den mest afgjørende af alle Forfald i Maria's Liv, hendes Lykkes sande Vendepunkt og den bestemte Epoke, fra hvilken en lang Række af kummerfulde Aar, der ikke blev forsødet ved noget Øieblik Glæde, begyndte for hende; hendes Andel i denne Nid-

* Læseren vil erindre sig, at i det hele Ræsonements over Mordscenen fra p. 201 til p. er det Hr. Gends selv der taler uforandret; blot Anmærkningerne ere tilføiede af Oversætteren.

den hele Stad sat i Forskrækkelse ved et heftigt Knald. Man nærmede sig til det Sted, hvorfra Allarmen kom, og fandt det Hus, hvori Kongen havde boet, ved underlagt Krud sprængt i Luften, og hans døde Legeme, tilligemed en Betjents, som pleiede at sove i hans Kammer, henkastet i en tilgrændsende Have, uden Kjendetegn paa udvortes Beskadigelse. Dronningen som allerede var gaaen til Sengs, blev opvakt ved det haarde Stød og udsendte strax Nogle, for at erfare Aarsagen til Tumulten. Saasnart hun fik det at vide, lod hun Kongen bringe op paa Slottet, og her siges hun længe at have betragtet ham, uden at give mindste Tegn fra sig enten paa Sorg eller Glæde.

Et saadant Endeligt havde Henrich Darnley, i hans Alders 22 Aar. En lykkelig Skiebne og hans smukke Skabning havde, uden nogen anden Fortjeneste, hævet ham til en Høihed, som han var ganske uværdig. Ved hans Daarskaber og Utaknemmelighed mistede han en Fyrstindes Hjerte, som elsk de ham indtil Afsindighed. Hans ufordragelige Stolthed og hans Ubestandighed berøvede ham den Adels Hengivenhed, der paa det ivrigste havde arbeidet paa hans Ophøielse. Hans Letsindighed, Egensindighed og Udsvævelser udsatte ham for det Folks Foragt, der havde æret ham som En, der nedstammede fra deres gamle Konger og Helte. Var han død en naturlig Død, vilde man ikke have beklaget hans Endeligt og hans Minde snart været forglemt;

men de grusomme Omstændigheder ved hans Mord, den Skjødesløshed i at hevne samme, er Grunden til at man beklager hans Skjebne og at man har gjort ham til Gjenstanden for en Medlidenhed, til hvilken han ellers ikke vilde have havt nogen Ret.

* Der gives faa Begivenheder i Historien, oven hvis sande Sammenhæng Menneskenes Domme og Meninger har været til alle Tider saa paafaldende delte, som over den egentlige Grund og Aarsag til denne skiændige Handling. Skribenterne af forskjellige Partier har med lige Dristighed angivet Mennesker af ganske modsat Interesse, som Anstiftere deraf, og næsten Ingen har fyldestgjørende beviist deres Uskyld, som de har taget i Beskyttelse; naar han ikke selv samme Øieblik kunde betegne sin Clients Anklager, som den sande Gjerningsmand. Dog vilde, om Lys her overhovedet endnu var at forvente, et fuldkomment og tilfredsstillende Lys være særdeles ønskeligt. Thi ikke nok, at denne mordiske Streg var den mest afgjørende af alle Forfald i Maria's Liv, hendes Lykkes sande Vendepunkt og den bestemte Epoke, fra hvilken en lang Række af kummerfulde Aar, der ikke blev forsødet ved noget Øieblikks Glæde, begyndte for hende; hendes Andel i denne Nid-

* Læseren vil erindre sig, at i det hele Ræsonements over Mordscenen fra p. 201 til p. er det Hr. Gends selv der taler uforandret; blot Anmærkningerne ere tilføiede af Oversætteren.

ke havde, siden denne Scene, styrtet Dronningen, mærkelig befordrede Tilværten i hin Fortrolighed, begyndte Bothwel at gaae frugtsommelig med store Planer. For ret sikkert at vinde Maria's Hjerte, førte han med stor Lethed de heftigste Lidenskabers Sprog. Han hjalp hende med konstlet Veltalenhed at retfærdiggjøre enhver af hendes Besværinger, endog de mest ugrundede og overdrevne; han smigrede ethvert Udbrud, selv enhver Overdrivelse af hendes dybt opirrede og indvortes brusende Følelser; han styrkede hende i hendes Had mod Kongen, i hendes Had mod dennes Venner og Selskabsbrødre og sandsynligvis i mere end et straffværdigt og blot opstigende Ønske efter en voldsom Befrielse fra hendes nærværende fortvivlede Tilstand. Lidt efter lidt sneg sig under Fortrolighed og varmt Venskab en anden og mere levende Følelse i hendes aabne Hjerte, og Bothwel besad Fyrighed og Dueligheb nok til ogsaa at vedligeholde denne Følelse. Snart var Nationens Øine med dyb Forundring' henvendte paa denne ny Yndling, Dronningens faa sande Venners med Skræk og bange Anelse, og Maria syntes saa langt fra at ville skjule denne Tilbøielighed, at hun paa Efterretningen om, at Bothwel ved et Overfald af nogle Stratenrøvere var bleven farlig saaret og bragt til et nærliggende Slot, reiste fra Jedborg, hvor hun paa den Tid opholdt sig, 18 skotske Mile igjennem et næsten ufremkommeligt og af Røvere foruroliget Land, for med egne Øine at

erfare Grevens Tilstand. Saasnart hun saae, at Bothwel var uden Fare, reiste hun tilbage til Jedborg. Rejsens Besværligheder og den Angest, hun havde udstaaen for Bothwel, foraarsagede hende en heftig Feber. Man tvivlede om hendes Liv; men hendes Ungdom og stærke Natur hjalp hende. Hvor lykkelig havde hun været, om hun da var død!

Paa den anden Side blev det stedse mere kjendeligt, at Forholdet imellem Kongen og Dronningen forestod en stor Katastrofe, om man end ikke paa en mildere Maade kunde løse og tilintetgjøre den *. — Murray, der paa nogen Tid igjen havde vundet sin forrige Kredit hos Søsteren og Lethington, uden hvilken intet vigtigt Foretagende kunde blive fuldbragt, havde længe gaaet med det Anslag om en formelig Skilsmisse, der efter deres Tanker skulde bekræftes af Parlamentet; men Maria forkastede med megen Kjekhed alle deres Forslag. Hun følte, at et saadant Skridt vilde give den engelske Dronning farlige Vaaben i Hænde imod hende til at kaste et tvetydigt Lys over hendes Søns Fødsel og under et let Paaskud i det mindste berøve ham for stedse Arveretten til den engelske Trone.

* Saalænge Dronningen var syg, kom Kongen, som paa den Tid boede paa Stirling aldrig i Egnen om Jedborg. Keith. app. 133.

Overs.

Imedens dette blev forhandlet, beskjæftigede Henrich sig med en Plan til en anden, men uligе anstødeligere Skilsmisse. Han vilde hemmelig forlade Skotland og i fremmede Lande enten søge Bistand eller skjule sin Fornedrelse og Skam. Han tilkjendegav sin Plan for den franske Gesandt la Croc og sin Fader Greven af Lenox. Begge gjorde sig Umage for, at overtale ham til, at afstaae fra denne fortvivlede Beslutning; men forgjeves. Lenox der, som det synes, ligesaavel som hans Søn havde tabt Dronningens Tillid, og nu sjelden kom til Hoffet, gav Dronningen Efterretning om denne Sag. Henrich var just da fraværende. Imidlertid ankom han der den samme Dag, Dronningen havde faaet Efterretning om hans Plan. Men han var paa den Dag mere end sædvanlig knarvorn og fortredelig; og da han ikke vilde træde ind i Palladset, før nogle visse Lords, som vare i Dronningens Følge, vare bortviste, maatte Dronningen gaae ham imøde uden for Døren. Endelig lod han sig af hende føre ind i hendes Værelse. Nu bestræbte hun sig for, at aflokke ham Aarsagerne til hans sælsomme Beslutning; men ved alle hendes Bønner og Forstillinger blev han staaende stiv og taus. Statsraadet trængte paa hendes Befaling den følgende Dag ind paa ham; men han blev lige egensindig, og vilde hverken angive nogen Aarsag til sin fattede Beslutning, eller lade glimte et Blik af Haab, at han vilde forandre den. Da han

traadte udaf Værelset, saae han sig tilbage efter Dronningen og sagde, at hun i lang Tid ikke skulle see hans Ansigt. Faa Dage derefter tilskrev han Dronningen og angav tvende Grunde for hans fattede Beslutning. Hende selv, skrev han, vardige ham ikke længere mindste Tillid og havde ganske berøvet ham hans Magt; og Adelen begegnede ham, efter hendes Exempel, med agbenbar Ringeagt, saa at han allevegne maatte lade sig see uden en Konges Værdighed og Pragt. Intet kunde være Dronningen mere nærgaaende end Kongens besluttede Flugt, da Efterretningen om deres huslige Uenighed derved blev bekjendt for hele Europa. Medlidenhed med en Monark, der ligesom syntes tvungen til, formedelst hendes Opførsel imod ham, at gaae i frivillig Landflygtighed, maatte, i Henseende til Aarsagerne til deres Uenighed, bringe Verden paa Tanker, der ikke vilde geraade hende til nogen Ære. Intet var altsaa naturligere, end at hun opbød al sin Konst, for at forebygge en saadan Beslutnings Udførelse; og denne Hensigt synes at være den eneste, eller dog den fornemmeste, hun har havt med det i og for sig selv uskyldige Skridt, men i sine Følger saa skrækkelige, og just derfore siden efter saa fordægtige, til hvilket hun nu fandt sig foranlediget.

Paa en Reise fra Stirling til Glasgow, hvor Kongen paa den Tid havde sin Bolig, blev han angreben af en saa heftig Sygdom, at han med Nød kom til dette sidste Sted. Denne Sygdom udgav

hans Gemalindes Fiender ligefrem for Følgerne af en mislykket Forgiftning *, hendes Forsvarere og upartiske Skribentere for Kopper **, Dronningens ivrigere Venner for noget endnu værre, for Følgerne af hans udsvævende Levemaade ***. Efter al den Medfølelse, som findes hos Historieskriverne, er det umuligt, at fælde nogen afgjørende Dom i Henseende til denne Sygdoms egentlige Natur og Aarsag. Det rimeligste er dog, at det var Kopper, Kongen blev angreben af. Efterat han havde lagt i nogle Uger meget slet, saa overvandt endelig hans stærke Natur Sygdommens Voldsomhed.

I Glasgow kunde Kongen, bortfjernet fra Dronningen, frit give sine egne Griller og Anslag Tøilen, og desuden paa en Egn i Riget, hvor hans Families Anseelse ikke var ubetydelig, kunde han lettere end noget andet Sted fuldføre en forvivlet Beslutning og Rygtet sagde virkelig, at et Skib laae færdig i Floden Clyde, hvorpaa han vilde tage Flugten. Hun saae nu intet mere nødvendigt, end at bevæge ham til at forandre sit Opholdssted. Hun reiste derfore til Glasgow, opholdt sig der i nogen Tid og viste alle Kjendetegn paa en oprig-

* Buchanan 349. Knox 401.

** Jebb. vol. II, 24. 59. Goodal II, 15. Anderson II, 193. Carte III, 446.

*** Keith 394. Not. C.

Overs.

tig Ømhed for Kongen i hans Sygdom *. Saasnart han begyndte lidet at ratte sig, søgde hun, at overtale ham til at forlade Glasgow. Henrich lod sig overtale; og da han var alt for svag og afmægtig til at kunne udstaae mange Besværligheder paa Reisen, blev han paa en Senfte bragt til Edingborg; men her — blev han indlogeret ikke i Palladset, ikke inden for Stadens Volde, men (under det Paaskud af Stedets fortrinlig sunde Beliggenhed og for ikke at smitte den unge Prinds) i et ikke langt fra Stadsmuren, paa aaben Mark beliggende og fra andre Bygninger ganske adskildt Hus, som tilhørde Provsten for et Collegialstift og kaldtes Kirk af Field. Her besøgde Maria ham ikke alene ste hver Dag, men tilbragte og flere end een Nat hos ham, pleiede ham med megen Omhyggelighed og behandlede ham med usædvanlig Ømhed. Paa den 10de Dag efter hans Ankomst til dette Sted forlod Dronningen ham den 9de Febr. om Natten Kl. 12, for at bivaane en Maskerade paa Slottet, hvilken hun i Anledning af en af hendes Betjenteres Giftermaal havde foranstaltet for samtlige Personer af hendes Hofstat. To Timer derefter blev

* Medens Maria opholdt sig her, er det hun skal have skrevet de berygtede Breve og Sonetter til Bothwel, hvorpaa hendes Fiender grundede deres Beskyldninger imod hende. Robertson 7, 416. Overs.

den hele Stad sat i Forskrækkelse ved et heftigt Knald. Man nærmede sig til det Sted, hvorfra Allarmen kom, og fandt det Hus, hvori Kongen havde boet ved underlagt Krud sprængt i Luften, og hans dødt Legeme, tilligemed en Betjents, som pleiede at sove i hans Kammer, henkastet i en tilgrændsende Have uden Kjendetegn paa udvortes Beskadigelse. Dronningen som allerede var gaaen til Sengs, blev opvakt ved det haarde Stød og udsendte strax Nogle, for at erfare Aarsagen til Tumulten. Saasnart hun fik det at vide, lod hun Kongen bringe op paa Slottet, og her siges hun længe at have betragtet ham, uden at give mindste Tegn fra sig enten paa Sorg eller Glæde.

Et saadant Endeligt havde Henrich Darnley, i hans Alders 22 Aar. En lykkelig Skiebne og hans smukke Skabning havde, uden nogen anden Fortjeneste, hævet ham til en Høihed, som han var ganske uværdig. Ved hans Daarskaber og Utaknemmelighed mistede han en Fyrstindes Hjerte, som elst de ham indtil Afsindighed. Hans ufordragelige Stolthed og hans Ubestandighed berøvede ham den Adels Hengivenhed, der paa det ivrigste havde arbeidet paa hans Ophøielse. Hans Letsindighed, Egensindighed og Udsvævelser udsatte ham for det Folks Foragt, der havde æret ham som En, der nedstammede fra deres gamle Konger og Helte. Var han død en naturlig Død, vilde man ikke have beklaget hans Endeligt og hans Minde snart været forglemt;

men de grusomme Omstændigheder ved hans Mord, den Skjødesløshed i at hevne samme, er Grunden til at man beklager hans Skjebne og at man har gjort ham til Gjenstanden for en Medlidenhed, til hvilken han ellers ikke vilde have havt nogen Ret.

* Der gives faa Begivenheder i Historien, over hvis sande Sammenhæng Menneskenes Domme og Meninger har været til alle Tider saa paafaldende delte, som over den egentlige Grund og Aarsag til denne skiændige Handling. Skribenterne af forskjellige Partier har med lige Dristighed angivet Mennesker af ganske modsat Interesse, som Anstiftere deraf, og næsten Ingen har fyldestgjørende bevist deres Uskyld, som de har taget i Beskyttelse, naar han ikke selv samme Øieblik kunde betegne sin Clients Anklager, som den sande Gjerningsmand. Dog vilde, om Lys her overhovedet endnu var at forvente, et fuldkomment og tilfredsstillende Lys være særdeles ønskeligt. Thi ikke nok, at denne mordiske Streg var den mest afgjørende af alle Forfald i Maria's Liv, hendes Lykkes sande Vendepunkt og den bestemte Epoke, fra hvilken en lang Række af kummerfulde Aar, der ikke blev forsødet ved noget Øieblik's Glæde, begyndte for hende; hendes Andel i denne Nid-

* Læseren vil erindre sig, at i det hele Ræsonements over Mordscenen fra p. 201 til p. er det Hr. Gends selv der taler uforandret; blot Anmærkningerne ere tilføiede af Oversætteren.

den hele Stad sat i Forskrækkelse ved et heftigt Knald. Man nærmede sig til det Sted, hvorfra Allarmen kom, og fandt det Hus, hvori Kongen havde boet, ved underlagt Krud sprængt i Luften, og hans døde Legeme, tilligemed en Betjents, som pleiede at sove i hans Kammer, henkastet i en tilgrændsende Have, uden Kjendetegn paa udvortes Beskadigelse. Dronningen som allerede var gaaen til Sengs, blev opvakt ved det haarde Stød og udsendte strax Nogle, for at erfare Aarsagen til Tumulten. Saasnart hun fik det at vide, lod hun Kongen bringe op paa Slottet, og her siges hun længe at have betragtet ham, uden at give mindste Tegn fra sig enten paa Sorg eller Glæde.

Et saadant Endeligt havde Henrich Darnley, i hans Alders 22 Aar. En lykkelig Skiebne og hans smukke Skabning havde, uden nogen anden Fortjeneste, hævet ham til en Høihed, som han var ganske uværdig. Ved hans Daarskaber og Utaknemmelighed mistede han en Fyrstindes Hjerte, som elsk de ham indtil Afsindighed. Hans ufordragelige Stolthed og hans Ubestandighed bersvede ham den Adels Hengivenhed, der paa det ivrigste havde arbeidet paa hans Ophøielse. Hans Letsindighed, Egensindighed og Udsvævelser udsatte ham for det Folks Foragt, der havde æret ham som En, der nedstammede fra deres gamle Konger og Helte. Var han død en naturlig Død, vilde man ikke have beklaget hans Endeligt og hans Minde snart været forglemt;

men de grusomme Omstændigheder ved hans Mord, den Skjødesløshed i at hevne samme, er Grunden til at man beklager hans Skjebne og at man har gjort ham til Gjenstanden for en Medlidenhed, til hvilken han ellers ikke vilde have havt nogen Ret.

* Der gives faa Begivenheder i Historien, oven hvis sande Sammenhæng Menneskenes Domme og Meninger har været til alle Tider saa paafaldende delte, som over den egentlige Grund og Aarsag til denne skiændige Handling. Skribenterne af forskjellige Partier har med lige Dristighed angivet Mennesker af ganske modsat Interesse, som Anstiftere deraf, og næsten Ingen har fyldestgjørende bevist deres Uskyld, som de har taget i Beskyttelse, naar han ikke selv samme Øieblik kunde betegne sin Clients Anklager, som den sande Gjerningsmand. Dog vilde, om Lys her overhovedet endnu var at forvente, et fuldkomment og tilfredsstillende Lys være særdeles ønskeligt. Thi ikke nok, at denne mordiske Streg var den mest afgjørende af alle Forfald i Maria's Liv, hendes Lykkes sande Vendepunkt og den bestemte Epoke, fra hvilken en lang Række af kummerfulde Aar, der ikke blev forsødet ved noget Øiebliks Glæde, begyndte for hende; hendes Andel i denne Nid-

* Læseren vil erindre sig, at i det hele Ræsonements over Mordscenen fra p. 201 til p. er det Hr. Gends selv der taler uforandret; blot Anmærkningerne ere tilføiede af Oversætteren.

dingsdaad, og, om den ikke skulle lade sig nægte, den Grad af Andelen i samme er ogsaa den afgjørende Bestemmelsesgrund, om hvilken Dommen om hendes Uskyld eller Strafværd, og om Retmæssigheden eller Uretmæssigheden i deres Fremfart, der strax derpaa styrtede hende fra Tronen i Fængslet, dreier sig.

At Dronningen vitterlig har lagt Haand paa hendes Gemal, at hun formelig har taget Del i Sammensværgelsen imod ham, er af hendes vigtigste og mest erklærede Modstandere (Nogle høist lidenskabelige og af den Aarsag ganske ugyldige Vidner undtagne) kun frygtsomt paastaaet, og ved intet Dokument, ved intet mundtligt Udsagn, i intet Forhør og for ingen Dommer bleve bevist. De berygtede Breve og Sonetter, paa hvilke Lorderne, der siden efter forbandt sig imod hende, grunde deres fornemmeste Anklage, indeholde Beviser nok paa en strafværdig Fortrolighed imellem hende og Bothwel, men ingen, eller i det mindste høist dunkle Spor af voldsomme Planer eller forrykte Hensigter med Kongen. Den Fasthed og Standhaftighed, den Rolighed og Stolthed, hvormed hun bestandig opfordrede hendes Modstandere til, at retfærdiggjøre dem for de forvovne Beskyldninger, hvormed de skændede hendes Karakter, vilde ikke være at begribe, naar man ikke i det mindste torde forudsætte den Bevidsthed hos hende, at ingen Dødelig havde klare Beviser i Hænde imod hende for hendes Forbrydelse.

Paa den anden Side er det vidst, og dette er endog den eneste Punkt, hvori alle Partier stemme overens med hinanden at Bothwel var enten den eneste eller dog Hovedstifteren af Mordet. Hans eget Forhold for og efter Gjerningen, den overveiende Fordel, som efter hans Regning deraf maatte flyde for ham, Folkets almindelige Stemme og det uimodsigelige Udsagn af Nogle af hans Tjenere og Medhjelpere, som siden efter bleve fremdragne for at forhøres og afstraffes — alt forener sig, for ikke at lade nogen Plads for videre Tvivl over denne virkelige Gjerningssag: — Spørsmaalet bliver altsaa kuns: hvorvidt var, ved den bekjendte og unægtelige Fortrolighed, som fandt Sted imellem Dronningen og Bothwel, den Mistanke grundet, at hun tilfælleds med ham tog Del deri?

Hidsige og partiske Forsvare af Maria, have gjort sig Umage for at udslette den sidste Skygge af en Bebreidelse imod hende, og til Efterverdenen at bringe hendes Karakter ubesmittet fra enhver Feil og omstraalet af Uskylds hele Herlighed. For at udvirke dette har de ikke alene ganske forkastet den Tanke, at hun endog langt fra havde formodet hendes Mands Mord; men de har endog skildret det hele Forhold imellem hende og Bothwel, som en ulykkelig Virkning af en vedvarende Magt fra denne forvovne og virksomme Skurkes Side. De Bre-

ve og Sonetter *, de eneste Dokumenter, som ligefrem kan svække en saadan Sætning, have de erklæret for ægte, for frække Opdigtelser af den sorteste Bagtalelsessyge og Ondskab hos hendes Fjender.

Spørsmaalet om disse Dokumenters Ægthed vil, da halvtredie Aarhundrede ere henrullede over disse Begivenheder, aldrig mere ganske tilfredsstillende blive besvaret. De udvortes Kjendetegn, hvorved Maria's Tilhængere vil bevise sammes ondskabsfulde Opdigtelse ere upaatvivlelig af den Beskaffenhed, at de hos en upartisk Grandsker maa opvække store Betænkeligheder. I Fortællingen om disse Papirers Opdagelse, i Tidens Angivelse, hvorpaa de beraabe sig, selv i Sammenhængen imellem Indholdet af det ene og Indholdet af det andet ere Modsigelser, giver Mistanken; at der er Bedragerie derunder, en ikke ringe Næring. — Derimod lader det sig neppe nægte, at de indeholde indvortes Kjendemærker paa Ægthed, og at den Galenskab, som har smedet dem, maa have arbeidet ikke alene med en fast utrolig Grad, men ogsaa med en ganske

* Ronsard, der indrømmer Maria et saa ærefuldt Sted blant den Tids Digtere, og Brantome, der begge kjendte hendes Stil, paastaae, at disse Sonetter ikke ere skrevne af hende. Sam. Jebb. II, 478.

Overs.

overflødig Ødslen af Konst *. — Men sæt, at disse Aktstykkers hele Falskhed lod sig indtil den høieste

---

* Jeg vil her kortelig anføre Beviserne for og imod disse Papirers Ægthed, Læseren dømme dæ selv.

I. Robertson og Hume, som antage Papirene for ægte, sige:

a) Grev Morton bragte først disse Papirer frem for Øgens Lys og paa hans Ære og Samvittighed forsikrede, at Nogle af hans Betjentere havde taget dem fra George Dalgleisch, En af Bothvel's Betjentere, der skulde overbringe ham dem fra Castellet i Edingborg.

b) Grev Murray og Morton forsikrede ved deres Ære, at det var Dronningens Skrift, og dette paastode de saavel i deres egen Raadsforsamling og i det Parlament, som Murray havde sammenkaldet i Skotland, som for Elisabeth og hendes Geheimeraad.

c) De ere i den engelske Raadsforsamling og ved Sammenkomsten i York og Westminster blevne fremviste, med andre Skrifter og Breve af Maria's sammenlignede og det blev befundet, at de lignede disse. Endelig

d) Adskillige Omstændigheder, hvorom der mældes i Brevene, ere med Ed bekræftede og stadfæstede af Cravford, en Vasal af Greven af Lenox.

II. Modgrundene, som Maria og hendes Forsvarere anføre, ere disse:

a) Maria nægter, at hun har skrevet disse Breve og paastaaer, at de ere understukne af hendes Anklagere Murray, Morton og Le-

Klarhed beviſe, vilde da og hermed forſvinde alle de uforſigtige og desværre! for Verden kuns alt for be-

---

thington, og hun tilbyder ſig at beviſe, hvad hun ſiger.

b) Grev Morton, der ſelv var indviklet i Sagen, kan man umulig troe paa hans blotte Ord, at Brevene vare komne i hans Hænder paa den Maade, han foregiver. Det er allerede mistænkeligt, at han først opdagede Brevene; at han desuden har undertrykket det Vidnesbyrd, ſom Dalgleiſch havde kunnet give og at han ikke lod ham afhøre for Retten, hvorledes han var kommet til diſſe Breve, hvorved den hele Sag vilde have faaet et klarere Lys; at han forſømte, at lade ſin egen Betjent, ſom havde optaget Dalgleiſch med Brevkaſſen, offentlig tilſpørge og udſige, hvad han vidſte om denne Sag; og at han, i Stedet for at lade de Mennesker, ſom havde ſkuldet være de egentlige og eneſte Vidner, der kunne beviſe Sagen, offentlig erklære ſig, kuns med ſit blotte Ord og Forſikkring vil beviſe: dette forsøger Mistanken, at han ſelv og hans Tilhængere har ſmedet Brevene.

c) At Murray og Morton ſaavel i Skotland ſom Engeland paaſtode, at Brevene vare ægte, fortjener ikke ſtørre Troværdighed, end det, at Maria benægter det, og at ſaavel hun ſelv ſom den ſtørſte Del af den ſkotſke Adel paaſtaaer, at de ere underſtukne.

d) Et Haandſkrifts Lighed med et andet, er et Bevis, der ikke giver nogen Vished; og det endnu mindre ved diſſe Breve, der paa en ſaa mistænkelig Maade først ere komne i Mor-

kjendte Skridt, hvorved Dronningen for og efter hendes Gemals Mord paadrog sig hendes Undersaat-

---

ton's Hænder. Man seie endnu til, hvad Maria paastaaer, at man ofte havde efterskrevet hendes Haand, hvilket bliver bekræftet af en Skribent, Cravford, som levede paa den Tid og som fortæller det, som en gangske bekjendt Sag, at Lethington, Maria's Sekretær, ofte havde betjent sig af dette skiændige Bedrageri.

e) Man nægter ingenlunde, at mange af de Omstændigheder, hvorom der mældes i Brevene, ere sande. Bedragernes Hensigt var uden Tvivl at blande Sandhed med Løgn. Cravford's Vidnesbyrd om Rigtigheden af nogle Omstændigheder i Brevene kan derfore gjerne være sandt; men disse dog opdigtede og underskudte. Desuden ere disse Omstændigheder af den Beskaffenhed, at de, som jevnligen omgikkedes Dronningen, meget godt kunne vide dem.

Men de Indvendinger, som Maria og hendes Forsvarere gjøre mod Brevene, ere endnu af en anden Beskaffenhed.

a) Paa Brevene, saaledes som Murray og Morton fremviser dem feiler Datum; Benævnelsen af Stedet, hvorfra de ere skrevne, Underskrivt, Segl og Udskrift. Skulle nogen Dommer antage slige Breve for ægte blot fordi Dronningens Anklagere paastode det.

b) Det eneste Bevis, som de har frembragt for deres Sag, har været, at Hubert har aflagt en Ed, at han havde modtaget Brevene af Dronningens Haand og overbragt dem til Both-

teres Uvillie og Foragt og hvorved hun selv lagde den første Grund til en Mistanke, der uden en Op-

---

vel; og at Dalgleisch ligeledes ebelig har bekræftet, at han havde funoet dem i Bothwel's Bogsamling og at han, vilde overbringe dem til ham. Men, hvorfore bleve disse to Mennesker ikke offentlig afhørte og deres Udsagn ført til Protokols? man har Grund til at formode, at den hele Historie er usand.

c) Disse Breve bleve fremlagte under flere end een Skikkelse. I Geheimeraadets Forsamling vare de forsynede med Dronningens Underskrift. I Murray's Parlamentsforsamling vare de uden Underskrift. Dette er bevist af Geheimeraadets og Parlamentets Akter.

d) Ved Conferencen i York bleve disse Breve kuns i en geheim Sammenkomst af Lethington og Buchanan fremviste for de engelske Befuldmægtigede; men omhyggeligen lagte tilside og holdte ganske hemmeligen for Maria og hendes Befuldmægtigede.

e) Saasnart Dronningen erfarede det mindste om disse Breve, forlangte hun at see Originalerne og at faae Copier deraf; hun vilde da bevise, at de vare understukne. Man afslog hende begge Dele og gav Anklagerne Brevene tilbage, og hun kunde indtil hendes Død hverken faae Originalerne at see, eller bekomme ordentlige, af Retten udstædte Copier af samme.

f) De franske Breve, hvoraf man endnu har Afskrivter, ere, som tilstrækkeligen er bevist og som selv Skribentere imod Maria ere blevne tvungne til at indrømme, en Oversættelse af de Skotske og Buchanan's Latinske. Overs.

førsel af denne Beskaffenhed aldrig havde kunnet opstaae? — At hun gjorde en Mand af Bothwel's ryggesløse og nedrige Tankemaade til hendes Fortrolige, at hun ikke undsaae sig ved aabenbare Yttringer af de heftigste Lidenskaber for denne Mand, at hun under de mest paafaldende Omstændigheder besøgte ham, da han var saaret, at hun tilsidst indskrænkede hendes Omgang med ham alene, og at hun just paa den Tid, da han lod Mordanslaget udføre mod hendes Mand, kuns fandt sig lykkelig i hans Omgang — alt dette kunde Magten, om hvilken der, for denne blodige Handling, ingen Tale havde været, ikke retfærdiggjøre; og det alvorlige og afgjørende Skridt, som fulgde paa denne Handling, havde vel ikke stedse Anseende af en fuldkommen Frihed, men det viste mindre den Magt, som hidrører fra en udvortes Tvang, end den, som har sin Oprindelse fra et udbredt Herredømme over Gemyttet. — Var Maria altsaa, hvilket af gode Grunde lader sig formode, endog ganske uskyldig i Mordet, saa paadrog hun sig dog derved, at hun i Forveien havde indrømmet Morderen en saa høi Plads i hendes Gunst, en naturlig og grundet Mistanke, og derved, at hun ikke vilde beslutte sig til, at brække med ham strax efter denne skrækkelige Begivenhed, en Del af hans Straffskyldighed *.

* Kronede Hoveder høre sjelden Sandheden, og endnu sjeldnere kjende de det almindelige Rygte;

Om Bothvel med sine Handlangere har anstiftet dette Mord, om han har handlet i Fellesskab med Andre, eller om han maaske blot har været et Verktøi for mere forslagne Skurke? — ere Spørsmaale, der, saa tillokkende deres Opløsning end maatte være, ligge, ligesom denne Forbrydelses indvortes Sammenhæng, indhyllet i et tykt Mørke. — Dronningens Venner har til alle Tider paastaaet at Murray, Mortón og Lethington havde været de sande Ophavsmænd, og at de have overdraget Udførelsen til den lettroende, til enhver Mis-

---

saaledes ogsaa her. Maria erfarede langt fra ikke Alt, hvad der blev sagt om Bothwel; den hele Adel erklærede ham jo siden efter for uskyldig og foreslog Maria ham til Gemal. Den nedsatte Ret frikjendte ham. Intet var altsaa naturligere, end at hun elskede ham desto høiere, jo mere hun troede sig overbevist om hans Uskyld. Nægtes kan det ikke, at Maria burde have handlet forsigtigere; men hun var ung; havde vel ikke faaet den bedste Opdragelse ved det franske Hof, hvor de skændigste Laster paa den Tid gik i Svang; hun var Dronning; hun elskede Bothwel, og han veeg ikke fra hendes Side. Var der end Nogle af hendes oprigtige Venner, som vovede at advare hende, saa er det vel og at formode, at de andre Skurke, som omgave hende, have gjort sig al mulig Umage for, at udslette ethvert Indtryk, som denne Advarsel kunde have gjort paa hende, for ikke at forfeile deres Hensigt. Overs.

gjerning færdige Bothwel, for strax derpaa at styrte ham og Dronningen med ham i Skændsel og Ulykke, og ved deres Undergang at tilliste sig Herredømmet *. Ganske mærkværdigt er det, at Both-

* Camden anfører, efter deres eget Brev til Elisabeth, et Vidnesbyrd, som Greverne af Huntley og Argyll have aflagt strax efter Kongens Mord. Da det ikke er langt og det desuden tjener til at stadfæste, hvad Forf. paa dette Sted siger, maa det tillades mig, her at anføre det. Omendskjønt Murray og de Andre, for at besmykke deres Oprør mod Dronningen, hvis Autoritet de tilegnede sig, aabenbare have, beskyldt hende for, at være Medvidere i hendes Mands Mord, saa bevidne vi hermed offentligen: at, da Dronningen i Decbr. 1566 opholdt sig i Cragmilla, tilstode Murray og Levingston for os, at Morton, Lindsay og Ruthven ikke i anden Hensigt havde dræbt David Rizzio, end for at see paa Murray's Bedste, som just paa den Tid skulde Landsforvises. At de nu ikke skulde synes utaknemmelige, saa havde de gjort det Løfte, at de vilde skaffe Morton tilbage og de Øvrige, som vare i Landflygtighed; men de sagde, at dette ikke kunde ske, uden Dronningen blev skildt fra hendes Mand, hvilket de lovede at vilde udvirke, naar vi kuns gave vort Samtykke. Derpaa lovede Murray mig, Huntley, at skaffe mig mit fædrene Gods tilbage og de Landflygtiges bestandige Venskab. Derpaa gik man til Bothwel, at han og skulde give sin

wel, der for nogen Tid siden havde udsonet sig med Murray, tilfelleds med ham og Lethington

---

Stemme. Tilsidst komme vi til Dronningen og Levingston bad hende meget i Alles Navn, at hun vilde tilbagekalde Morton, Lindsay og Ruthven af deres Landflygtighed. Derpaa talede han i haarde Udtryk om Kongens Feil og Forbrydelser mod Dronningen og Riget, og viste, at det var meget gavnligt, baade for Dronningen og Riget, at der, saasnart muligt stede Skilsmisse, eftersom Kongen og Dronningen samlede ikke kunde være med Sikkerhed i Riget. Hun svarede, at hun hellere for en Tid ville begive sig til Frankrig, indtil hendes Gemal indsaae hans Feil; at hun vilde ikke, at noget skede, der kunde være hendes Søn til Fornærmelse eller hende selv til Vanære. Hertil svarede Levingston: vi, som ere dine Raad, skal nok vogte os for det. Men jeg byder, sagde Dronningen, at Ikke foretage Eder noget, som kan besmitte enten min Ære eller min Samvittighed. Lad Sagen beroe indtil Gud selv hjelper. Lad ikke det, som I troe at være mig til Fordel, falde ud til min Ulykke. Levingston svarede: betroe os Sagen, og du skal ikke see noget uden det, som er godt og som skal blive bekræftet af Parlamentet. — Heraf slutte vi for vidst efter vor Samvittigheds indvortes Vidnesbyrd, at da Kongen faa Dage efter skiændigen blev myrdet, Murray og Levingston have været Anstifterne, Driverne og Tilskynderne til dette Kongemord, i hvo der saa end have været Kongemorderne". Cambd. p. 112.

Overs.

udvirkede, kort Tid for Kongens Mord, Morton's og de andre af Rizzio's Morderes Tilbagekaldelse, at han siden efter levede i særdeles god Forstaaelse med Hovederne for dette Parti, at Murray endog, som efter Skurkestregens Udbrud for en kort Tid reiste til Frankrig, overlod sine Anliggender til Bothwel, som til sin fortroligste Ven. Mærkværdigt er det, at i den første Tid nævnde Publikum Morton's og Lethington's Navne med Bothwel's i een og samme Fordømmelsesdom, at mange af de anseeligste Adelsmænd nævnde hine offentlig som Medsvorne, at Murray af Lord Harris ved hans eget Taffel blev bebyrdet for, at have sagt til En af sine Ledsagere: "i denne Nat vil Lord Darnley miste sit Liv". Mærkværdigt er det endelig, at Morton 15 Aar derefter, kort for sin Død, udtrykkelig tilstod, om ikke ligefrem sin Medvirkning, saa dog sin Medvidenhed i denne sorte Handling! Men et alt for tykt Slør ligger over den hele Forhandling til at alle disse Omstændigheder kunde føre til en klar Indsigt om Sandheden *.

---

* At Murray, Morton og Letingthon virkeligen have været Deltagere i Kongemordet er noget, der ikke fuldkomment kan bevises; men af deres forrige Opførsel har man grundet Aarsag til at formode det.

1) Det er en historisk Sandhed, at Morton og Letingthon paa den Tid da Maria

Hvorledes det end imidlertid maatte forholde sig med Sandheden, saa anklagede det første Ud-

---

vendte tilbage fra Frankrig til Skotland, har stiftet et Komplot, som havde til Hensigt, at lade Maria paa hendes Reise optage af Engelænderne, og at hjælpe Murray til Regieringsroret, og at Elisabeth hirkeligen havde ladet en Flode udruste under den Forevending, at den skulde krydse mod Sørsvere, men egentlig for at opsnappe Maria. Dr. Forbes Col. Vol. I, 130. Cot. Lib. Calig. Book 10. Goodal V. I. 176. Keith. Cambden 60.

2) Efterat Maria havde besluttet at ægte Lord Darnley, saa gjorde Murray og hans Tilhængere Opstand og søgte at bemægtige sig Darnley's Person. Da hans Plan mislykkedes gjorde han aabenbar Oprør, der endte sig med hans Landsforvisning. Af Breve fra den engelske Minister i Edingborg, Randolff og af nogle Adelsmænds Erklæringer, som havde slaget sig paa Murray's Parti, er det beviist, at deres Plan da var, at myrde Darnley og at sende Maria, som en Fange til Lochlevin. Keith. 282, 287, 289, 290. Cot. Lib. Cal. Book 10, 299.

3) Det er beviist, at Morton var Stifteren af Mordscenen med Rizzio; og at Murray og Letingthon deri vare indviklede, maa man formode af Murray's pludselige Tilbagekomst.

4) See Anm. p. 211.

Alt dette tilsammentaget kan vel ikke gjælde for noget fuldkomment Bevis, at de virke-

brud af den almindelige Forbittrelse, det første Skrig af Nationen og selv alle dens Naboer. Bothwel som den umiddelbare Gjerningsmand og beklagede Dronningens Letsind, der behandlede denne Mand, ligesom forhen, som hendes fortroligste Raadgiver *. Ingen hævede sin Stemme lydeligere end Lenox, den Myrdedes Fader. Denne Lord, der tilligemed hans Søn var falden i Dronningens Unaade og blev af hende begegnet med den største Foragt, afholdt sig ganske fra Hoffet. Han vovede at skrive til Dronningen og med al Eftertryk af en hellig Pligtfølelse og med al Heftighed af en retfærdig Smerte fordrede Forbrydelsen offentligen undersøgt. Han tilkjendegav sin egen Mistanke mod Bothwel og dem, man nævnede, som Medskyldige; han fordrede, at man skulle i det mindste for Velanstændigheds Skyld, hefte dem, som den offentlige Stemme anklagede for en saa afskyelig Forbrydelse, eller dog ikke lade dem komme til Hoffet. Det første kunde eller torde Maria ikke under noget Paaskud vove at afslaae; men den Maade, hvorpaa hun bevilgede det, kastede et langt ufordelagtigere Lys paa hende, end om hun aabenbar havde vægret sig. Terminen til Rettens Undersøgelse blev i en Stats-

---

ligen have taget Del i Kongemordet, men det opvækker dog en paa stærke Formodninger grundet Mistanke.

* See Anm. p. 209. Overs.

raadforsamling (den 28de Mart.) ved hvilken Bothwel selv endog havde Sæde og Stemme bestemt til den 12te Apr., tvertimod Lovens udtrykkelige Forskrift, som i slige et Tilfælde fastsætter et Tidsrum af 40 Dage. — Intet kunde være mere krænkende for den dybt nedbøiede Fader, end en saa lovstridig Fremgangsmaade. Atter skrev han til Dronningen og klagede over den Uret, man tilføiede ham ved et saa overilet Forhør, der var ganske stridende mod Landets Love. Atter forestillede han, hvor uanstændigt det var, at Bothwel ikke alene nød sin fuldkomne Frihed, men desuden endog sin hele forrige Indflydelse i Statsraadet. Han fordrede, at hun, for hendes egen Æres Skyld, i det mindste derved ville give et Bevis paa hendes Oprigtighed i at forfølge Morderne, at hun vilde lade det Menneske hefte, som man med største Grund havde mistænkt for at være Hovedmanden; thi saalænge dette ikke skede, vilde han ei indfinde sig ved et Forhør, der var saa lovstridigt og saa lidet tilfredsstillende. Han vendte sig paa samme Tid til Elisabeth og bad hende, at understøtte hans Begjering om Oprettelse. Elisabeth, der aldrig var utilbøielig til at blande sig i de skotske Affærer, skrev strax til Maria og raadede hende til endnu i nogen Tid at udsætte Undersøgelsen; hun viiste med vægtige Grunde i stærke Udtryk den Mistanke, hun udsatte sig for, om hun vedblev sin nærværende Fremfærd; men Alt forgjeves. — Paa den Dag Forhøret skulle være,

viiede Bothwel sig i Edingborg's Gader omgivet af et stort Antal bevæbnede Ledsagere, og en Deputeret, som Lennox, da han selv ikke vovede at komme, havde sendt derhen, beholdt neppe det Mod, at fremføre den unyttige Bøn om Processens Opsættelse. Da ingen egentlig Anklager fremstod, intet Vidne, intet Bevisstykke fremført, saa blev for Retten, der bestod af de anseeligste Pairs, intet videre tilbage end at frikjende Bothwel.

Enhver Omstændighed ved denne Proces gav Anledning til Mistanke og opvakte Uvillie; og den afsagte Dom var saalidet et Bevis paa Bothwel's Uskyld, at man meget mere ansaae samme som et Bevis paa hans Forbrydelse. Paa adskillige Steder fandt man Paskviller opslagne, som i det giftigste Sprog udtrykte Folkets Tanker. Bothwel selv forlod sig ikke paa denne Frifindelsesdom; han ansaae den ikke som en fuldkommen Retfærdiggjørelse. Han lod derfore efter en Skik, som da endnu ikke var ganske afskaffet, et Skrife udgaae, hvori han udfordrede til en Tvekamp enhver uberygtet Adelsmand, der vovede at beskylde ham som Medskyldig i Kongens Mord.

Under alt dette havde Dronningen ikke ophørt at overøse ham med allehaande Gunstbevisninger. De vigtigste Betjeninger og de fordeelagtigste Besiddelser vare allerede i hans Hænder. For at hans Magt fuldkomment kunde være befæstet, var intet vigtigere, end at en Hovedpost i det sydlige Skot-

land blev ham overdragen. Ogsaa dette lykkedes. Greven af Mar afstod, under den Betingelse at man igjen anbetroede ham den unge Prindses Person, Citadellet i Edingborg, som han hidindtil havde havt. Neppe var det bragt i Rigtighed, før samme blev overleveret til Bothwel *. Saalidet vidste den forblindede Maria at skjule sit Sindelag til denne Yndling, at Bothwel og ingen anden blev valgt til at bære Septeret for hende, da Parlamentet 2 Dage efter hans Kriminalproses forsamlede sig.

Saa mange og saa smigrende Opmuntringer kunne hos en Mand af Bothwel's Dristighed,

---

* Her synes Maria mindst at kunne undskyldes. Hun ofrer de kjære Moderpligter og overgiver sit Barn i Fremmedes Vold, for at kunne naae sit Hjertes Ønske. Dog — dømmer ikke! Man gjennemlæse Anmærkningerne ved Mordscenen og jeg troer da, at den, som ikke er forblindet af Fordomme, at den sande, oprigtige Menneskeven ogsaa her vil finde meget, der kan tjene til hendes Undskyldning. Lad os eftertænke, hvad Opdragelse hun havde faaet, hvad Moralprincipер, der vare blevne hende indprænte-de; lad os sætte os hen i hendes Tidsalder, og sammenligne denne med vores, vores saa kaldte oplyste Tider, — mon det da vilde være vanskeligt i vore Dage at finde Mødre, som have gjort det samme, ja — maaske mere end dette.

Overs.

Forslagenhed og Frækhed ikke forfelle deres Virkning. Paa ethvert Foretagende, der lykkedes ham, optaarnede han Planer til et Nyt; paa enhver erholdet Gunst Haabet at naae en større. Endelig følde han sig stærk nok til, med stærke Skridt at gaae sit sidste Maal imøde. Han udlod sig med det forvovneste af hans Ønsker — at besidde Dronningens Haand — først i en talrig Forsamling af Rigets Store, som han til den Ende havde indbudet og forlangde af dem, at de skulde undertegne et Skrift*, hvori han udtrykkelig og ivrig blev anbefalet Dronningen til Gemal, og, hvilket er det forunderligste, overtalede de samtlige Tilstædeværende til at underskrive. Efterat han havde bragt dette istand, stod

---

* Dette Skrift indeholdt de stærkeste Forsikkringer for Bothwel's Uskyld og den store Tieneste, han havde beviist Kongeriget. Skulde i Fremtiden, i Henseende til Kongens Mord, blive anbragt nogen Klage imod ham, saa forpligtede de Underskrevne sig til at staae ham bi alle som een Mand, og vove deres Gods og Liv for hans Forsvar. De anbefalede ham til Dronningen, som den værdigste Person, hun kunne vælge til Gemal, ville hun nedlade sig til at give ham sin Haand; saa forbandt de dem til, at befordre dette Ægteskab og medsamlede Kræfter at modsætte sig Enhver, der vilde være det hinderligt. Anderf. Vol. I, 177.

Overs.

intet andet tilbage for ham end at bemægtige sig Dronningens Person. Hun var strax, efterat Parlamentet var hævet, reist fra Edingborg til Stirling, for at besøge hendes Søn; ved hendes Tilbagereise havde Bothwel taget sin Post ved Linlithgow, adspredte hendes lidet Følge, gjorde hende selv til Fange og førde hende til den Søfestning Dunbar. Hele Verden holdt sig overbeviist om, at denne Voldsomhed var intet andet end et aftalt Gøglespil; og denne Overbevisning blev mere levende, da man erfarede de umiddelbare Følger af denne forstilte Forvovenhed. Under de ubetydeligste og de foragteligste Paaskud trængde Bothwel faa Dage derefter paa en Skilsmisse med hans Gemalinde, en Søster til Greven af Huntlei, som han for kort siden havde ægtet; og Ægteskabsskilsmissen paafulgde strax. Nu førte han Maria med et talrigt Følge fra Dunbar til Edingborg, begav sig — ikke ind i Staden, men — i Citadellet, hvor han selv var Guvernør. Nasionens Misnøie gjorde denne Forsigtighed nødvendig. I et Hus, der ikke var befæstet, men aaben for enhver, kunne Dronningen let blive ham frareven. Paa et fast Sted var han mere sikker for hans Fjender.

Endnu var der en liden Vanskelighed tilbage, som maatte overvindes. Da Bothwel holdt Dronningen i en Art af Fangenskab, saa kunde et Ægteskab, der under saadanne Omstændigheder var sluttet, let blive anseet for tvungent og ugyldigt. I Føl-

ge heraf viiste Maria sig for en dertil anordnet Ret og erklærede i Kantslerens, de andre Dommeres og adskillige adelige Personers Nærværelse, at hun nu havde sin fuldkomne Frihed; og, omendskjønt den Voldsomhed, hvormed Bothwel havde bemægtiget sig hendes Person, i Begyndelsen havde opvakt hendes hele Uvillie, saa var hun dog, ved hans siden efter udviste ærbødige Forhold ikke alene ste bleven fuldkommen tilfredsstillet, men havde endog besluttet sig til at ophøie ham til større Ære. Det viste sig snart, hvori dette bestod. Han blev ophøiet til Hertug af Orkney og den 15de Mai 1567 formælet med Dronningen.

Denne overordentlige Beslutning, den maatte nu være en Virkning af et i dette Øieblik frit og utvungent Valg, eller en ved forrige Feiltrin fast grundet Undergivenhed, — denne Beslutning opvakte i det hele Land og ved alle udenlandske Hoffer, der toge Del i de skotske Anliggender, Bestyrtelse, Bedrøvelse og Afsky. Den franske Gesandt du Crbc vegrede sig udtrykkelig ved at være tilstede ved Formælingshøitidelighederne. Uvillie og Frygt bortdrev de faa Venner, paa hvilke Maria endnu kunde regne, fra hendes Hof, der var besmittet med denne Yndlings Misgjerninger, som var farlig formedelst hans Magt og Overmod; og en frygtelig, betydningsfuld Taushed blant Folket forkyndte Dronningen, da hun første Gang atter lod sig see i Publikum, den alvorlige og bedrøvelige Nyhed, at hen-

des Underſaatteres Hengivenhed og Fortrolighed nu ganſke, og, efter al Anſeende, for beſtandig var veget fra hende. — Et anſeeligt Antal af mægtige Adelsmænd havde allerede for nogen Tid truffen en hemmelig Aftale, at ſtandſe Bothwel's Tyranni og at hevne den Spot, han havde bragt over ſit Fædreneland. Daglig lænkede ſig til dette frygtelige Forbund nye Deltagere; Nogle af Frygt for Fremtiden, Andre af ſand patriotiſk Ærefølelſe, endnu Andre — og diſſe vare juſt ikke de ubetydeligſte — fordi derved en vild Mark ſyntes at aabne ſig for deres Herredømme, maaſke endog, fordi den Mine nu var fuldkommen færdig, ſom de ſelv havde gravet under Bothwel's og deres ulykkelige Monarkindes Fødder. Argyll, Morton, Mar, Glencairn, Home, Lindſey, Boyd, Krikaldy af Grange, Murray af Tullibardin og Maitland af Lethington, ſandſynlig atter Anfører for det hele, viſte ſig ſom Hovederne for Forbindelſen. Dens mægtigſte Medlem, Murray, Dronningens naturlige Broder, ſom af Politik, hvilken ikke er vanſkelig at opløſe, havde begivet ſig til Frankrig, for fra et fikkert Fjerne at beopagte Stormens første Raſenhed.

Ved den første Efterretning, ſom Dronningen og Bothwel fik om denne Adelens Forbindelſe, bleve de ikke lidet forſkrækkede. De vidſte hvorledes Naſionen tænkte i Henſeende til deres Forhold; og omendſkjønt man ikke ſtrax offentlig havde modſat ſig deres Ægteſkab, ſaa var det dem dog gik for vel be-

kjendt, at dets Fuldbyrdelse var alle Undersaatterne gandske imod. De saae forud, med hvilken Heftighed den saa længe undertrykte Forbittrelse vilde udbryde. Maria lod derfore et Opbud udgaae, hvori hun befalede sine Undersaattere, at gribe til Vaaben og paa en bestemt Dag møde hos hendes Gemal. Paa samme Tid udkom og en Art af et Manifest, hvori hun bestræbte sig for, at retfærdiggjøre hendes Regjering for de Beskyldninger, man hidindtil havde tillagt den, og tillige i stærke Udtryk forsikkrede, at hun vilde bære den fuldkomneste Omsorg for Prindsens, hendes Søns Sikkerhed og Vel. Intet af begge gjorde nogen synderlig Virkning. Man viiste Opbudet liden Lydighed, og Manifestet fandt ingen Troværdighed.

Saasnart de Forbundne troede sig kuns nogenlunde stærke nok bekjendtgjorde de deres Forehavende, rykkede med et anseeligt Troppekorps for Edingborg, hvilken, trods alle Bestræbelser af Greven af Huntley, en ivrig Tilhænger af Dronningen, faldt i deres Hænder og nødte Maria i største Hast at begive sig med Bothwel til Dunbar. Snart sagde den truende Skikkelse, som alt ankog omhende, Dronningen lydeligere og føleligere end hun nogensinde ønskede at høre, at der ikke var et Øieblik mere at miste. Bothwel samlede saa meget Mandskab, som han i dette korte Tidsrum formaaede at opbringe, stillede sig selv og Dronningen

i Spidsen af Hæren, drog fra Dunbar mod Edingborg og indtog samme Stilling imellem Musselborg og Preston, hvor Engelænderne for Slaget ved Pinkey havde staaet. Han var i enhver udvortes Henseende de Forbundne overlegen; men da det skulle komme til Træfning, fornam han med Skræk, at hans Tropper ikke vare besjelede af nogen sand Tilbøielighed til at fægte, at de uvisse vaklede imellem Dronningens Parti og hendes Fjenders, at mange virkeligen forlode ham. Denne Sagens Vending afgjorde paa engang Dronningens og hans Skjebne. Maria saae, at al Modstand vilde være forgjeves og et Tilbagetog umuligt. Hun forlangde en Samtale med Krikaldy af Grange, en Mand af Ære og retskaffen Karakter, til hvilken hun af alle de forbundne Lords havde mest Fortrolighed; og da han antog Samtalen, lovede hun, at hun ville overgive sig under anstændige Betingelser. Man fordrede kuns et eneste: hendes forhadte Gemals Bortfjernelse; og — den Time var kommen, da hun maatte bekvemme sig til Alt. Neppe havde Krikaldy forladt Dronningen, før Bothwel sagde hende sit bedrøvelige og — som de begge sandsynligen endnu ikke troede — sit sidste Farvel, og med et lidet Følge tiltraadte sin melankolske Reise. Denne mærkværdige Afvexling af Lykken indtraf just een Maaned efter den Formælings Fuldbyrdelse, som han ved saa mange Forbrydelser havde tilkjøbt sig.

Bothwel's senere Skjebne var skrækkelig. Efterat han en Tidlang havde opholdt sig i Nærheden af Dunbar og han mærkede, at han ikke kunde faae saa meget Mandskab samlet, at han dermed torde vove at byde de Forenede Spidsen, flygtede han til sin Beslægtede, Biskopen af Murray; men da han ikke her troede sig sikker, gik han over til de orkadiske Øer. Nøden twang ham til at gribe til et Middel, som endnu mere skændede hans Navn. Han udrustede nogle Skibe og agerede en Tidlang Sørøver. Da han og her blev forfulgt, seilede han over til de norske Kyster. Her blev han, i det han angreb et rigt Kiøbmandsskib, efter en heftig Modstand tagen til Fange. Hans Navn og Stand var ubekjendt; han blev derfore behandlet med al den Strænghed og anseet med al den Foragt, som det forhadte Sørøveri fortjente. Man opdagede snart, hvo han var, men dette kunde hverken skaffe ham hans Frihed eller formilde hans Fangenskab. Efter 10 Aars Fængsel paa Slottet Dragsholm i Sjelland endte han endelig sit elendige Liv *.

* Alle Historieskrivere, som have skrevet om Bothwel, foregive, at han i sine sidste Leveaar skal have været berøvet Forstandens Brug. Da Bothwel tilbragte sine sidste Leveaar her i Danmark, saa var det at formode, at der i de Papirer, som gjemmes i Gehejme-Archivet, Bothwel's Skjebne be-

Maria var nu en Fange i de Forenedes Hænder, og i faa Timer lærte hun at kjende den sørgelige Lod, som saa hyppig og især i borgerlige Krige blive de Fangne til Del. Høvederne for Forbundet, især den brave Krikaldy, og den snu, i alle Ruller indviede Morton, behandlede hende med Skaandsel, ja endog med Ærefrygt; men af de ge-

---

træffende, maatte findes noget, der kunne tjene til at bekræfte dette Sagn; men her findes aldeles intet, der paa nogen Maade kan henføres til sammes Bekræftelse. Det er altsaa ikke let at begribe, hvorpaa de grunde denne deres Fortælling. Sandsynligen maa det hidrøre fra den Tænkemaade, som herskede paa den Tid, da Bothwel levede. Man forestillede sig Bothwel's Forbrydelser for saa afskyelige og strafværdige, at ingen Ulykke, som mødte ham, kunne tænkes stor nok, at han jo havde fortjent den større; og at Guddommen endelig maatte paa ham vise sin straffende Arm. Nu kan der vel ikke tænkes nogen større Ulykke for et Menneske, end den, at være berøvet Forstandens Brug. De ældre Historieskrivere have derfore udgivet det, som en historisk Sandhed, at Bothwel i sine sidste Leveaar havde været afsindig, og de Yngre have, uden at undersøge, hvorvidt denne Fortælling var grundet, troilds fulgt dem. — De Papirer, som findes heri Gehejme-Archivet, indeholde iøvrigt ikke noget, som kan give mindste Oplysning i Maria's Historie; det mærkværdigste om Bothwel i den Tid han levede her, vil man finde i et Anhang, som jeg ved Justitsraad og Geheim-Archivar Thorkelin's Understøttelse vover at fremlægge for mine Læsere. Overs.

mene Soldater maatte hun taale af den Spot, som det første Udbrud af en saa længe i Stilhed ulmende Utilfredshed lod befrygte. Hvad man tilføiede hende paa den langsomme og skrækkelige Marsch til Edingborg var kuns et Forspil for det, som bide hende inden for denne Stad. Den hele Vægt af Overmod og den Foragt, hvormed den store Hob saa gjerne belæsser de faldne Store, faldt her ned over den ulykkelige Fyrstinde, som, henreven af tusinde kvælende Lidenskaber, badet i Angestens og Fortvivlelsens Taarer, næsten til Døde udmattet ved denne frygtelige Dags Anstrængelser, og selv i hendes Udvortes saa forandret, at der neppe var bleven Spor tilbage af hendes kongelige Glands eller hendes naturlige Yndighed, maatte drage igjennem forsamlede Skarer af det oprørske Folk. Hendes Øre hørte intet andet end Forbandelser og Spot; hvorhen hun vendte Øiet, mødte det en rædselopvækkende Fane, hvorpaa man havde afbildet hendes myrdede Gemals blodige Lig og Billedet af hendes Søn, der knælende bad for hans Liv. Under disse skrækkelige Omstændigheder blev hun bragt til Lordmajorens Hus, som indtil videre blev hende anviist til Ophold, det vil sige, til Fængsel.

De Forenede havde nu vovet dem saa langt ud paa den glatte Is, at det var dem ligesaa svært at vende tilbage, som at gaae frem. De havde Alt at befrygte af Dronningens Hevn, af hendes Kjerlighed til Bothwel og af denne dødelig fornær-

ste Brug, han gjorde deraf, var hverken værdig hans forrige Politik, eller overhovedet ærefuld for hans Tænkemaade. Han ilede til Loch-Levin og overøste sin ulykkelige Søster med de gruſomſte Bebreidelſer; et Skridt, der ſaarede hende dybere end alle hendes hidindtil udſtandne Lidelſer og fra den Time af indprægede i hendes Hjerte et uudſlukkeligt Had til Murray. Strax derpaa lod Regenten i en talrig Parlamentsforſamling alle de ſtore Forandringer, ſom i en Uges Tid havde tildraget ſig, formelig ſtadfæſte, forholdet imod Dronningen for retmæſſigt og alle Proteſtanternes erholdte Forrettigheder bekræfte.

Revoluſionen ſyntes nu at være fuldendt og befæſtet og Regenten troede ſig ſikker og rolig i Beſiddelſen af ſit Herredømme, da en ny Mellemſcene i dette beſynderlige Skuespil overraſkede ham med en uforventet Fare og ſyntes at aabne Udſigten til en ny Revoluſion for Folkets forbauſede Blikke. Maria havde ved Kareſſer og alle Slags Løfter vundet George Douglas, en Broder til hendes Arreſtforvarer (Regentens Halvbroder) en Yndling paa atten Aar; og med ham udkaſtet en Plan til at flye af hendes Fængſel. Douglas fandt endelig (den 21de Maj 1568) efter mange Forſøg Leilighed til, af ſin Broders Gemak at udpraktiſere Nøglen til det Værelſe, hvori Maria var indſpærret, aabnede Dørene for hende, bragte hende i en Baad, ſom til dette Anſlags Udførelſe var i Bered-

skab og kom lykkelig over med hende til den anden Strandbred. Her besteg hun i største Hast en Hest og hvilede ikke, før hun i Hamilton saae sig sikker, i det mindste 11 danske Mile fra det Sted, hvor hun havde siddet fangen. I 11½ Maaned var hun fængslet i Loch-Levin.

Saasnart denne Efterretning blev bekjendt, reiste Dronningens hemmelige og endnu stedse talrige Tilhængere Hovedet. Nogle iblant de Forenede, som Argyle og Murray af Tullibardin havde allerede for nogen Tid siden fortrødt deres heftige Fremfart og vaklede i deres Beslutning; Huntley, Lord Harris og andre mægtige Adelsmænd vare forlængst deres Venner. Men den mægtigste Støtte for dette paa ny oplevende Parti var Huset Hamilton, der var haardt fornærmet og tilbageſat, da Murray, desuden en gammel Fjende af Familien, var overdraget Regentskabet og man havde forbigaaet Hertugen af Chatelherault, den første Prinds af Blodet. Erkebispen af St. Andrews, som man kunne betragte som Hovedet for det hamiltonske Forbund, blev strax Dronningens fortroligste Raadgiver, som han ved velmeente, men raske og lidenskabelige Skridt styrtede i Ulykke, ligesom og tilsidst baade sig selv og sine. Havde Maria kuns i nogle Dage eller Uger holdt sig lidende, havde hun givet sine indenlandske Tilhængere og sine udenlandske Venner Tid til at samle sig og offentlig at træde op for hende, vilde sand-

ste Brug, han gjorde deraf, var hverk
forrige Politik, eller overhovedet æret
Tænkemaade. Han ilede til Loch-L
øste sin ulykkelige Søster med de gru
delser; et Skridt, der saarede hende
hendes hidindtil udstandne Lidelser og
af indprægede i hendes Hjerte et nu
til Murray. Strax derpaa lod
talrig Parlamentsforsamling alle de s
ger, som i en Uges Tid havde tildra
lig stadfæste, Forholder imod Dron
mæssigt og alle Protestanternes erhel
der bekræfte.

Revolusionen syntes nu at var
fæster og Regenten troede sig sikker
delsen af sit Herredomme, da en
dette besynderlige Skuespil overra
uforventet Fare og syntes at aabn
ny Revolusion for Folkets forbaa
ria havde ved Kavesser og alle
det George Douglas, en
Arrestforvarer (Regentens Hal
paa atten Aar; og med ham
at flye af hendes Fængsel.
lig (den 21de Maj 1568)
ligbed til, af sin Broders
Nøglen til det Værelse, hv
ret, aabnede Dørene for
Baad, som til dette Anslag

:fra man strax med alle Tegn
sdighed førte hende til Car=

Elisabeth erfarede denne
var vist det betydeligste og
mest henrykkende i hendes Liv.
:e af ulykkelige Begivenheder,
et Maria's Hjerte, siden hen=
Darnley og besmittet hendes
n, blev den egennyttige og for=
f Engeland uforanderlig hendes
daximet, hendes tidlig antagne
:ke at lade noget Parti i Skot=
holdt hun med dem alle tillige.
Kilderne til Urolighederne tilstop=
nmelig enhver Oprørsstifter et gun=
ndbydende Udsigter, imedens hun
le for Verdens Øine, at vende den
mod hans Bryst og at hænge Hev=
r hans Hoved. Da Darnley be=
ingens Kjerlighed med nedrig Utak=
3 grusom Mishandling, beklagede hun
de Fyrstinde for hendes ufortjente Li=
tter strax derpaa den misfornøiede Kon=
haarde Tilsidesættelse. Efterat en mor=
havde gjort Ende paa hans Liv, istem=
Nationens almindelige Skrig, imedens
ilhed forskrekede Maria's Gesandtere, at
troede sin gode Søster istand til at be=

synligen Begivenhederne have taget en gunstigere Gang og maaske først hendes Lykkesstjerne atter op over Horizonten. Men — der var andet besluttet. Hamiltons fremfusende Iver, Tilliden til en Armee, som i Antal langt overgik Regentens ved Glasgov samlede Mandskab, bevægede Dronningen til at bevilge et Angreb, som blev foretaget ved Langside, paa Veien fra Hamilton til Dunbarton, endskjønt de Angrebne befandt sig i en høist fordelagtig Stilling. Regenten erholdt en fuldkommen Seier og Maria saae fra en Høi den Armees Nederlag, paa hvilken hendes sidste Haab beroede. Da hun snart mærkede, at Alt var forloren, greb hun i Fortvivlelse til en hastig Flugt; og Skræk og Angest virkede saa stærkt paa hendes Sjel, at hun ikke ville tillukke Øinene, før hun i Abbediet Dunfrain, et fra Valdpladsen omtrent 18 danske Mile beliggende Sted, havde naaet Strandkanten. Men dette syntes ikke for hendes forvirrede, af alle Slags Lidelser og Forskrækkelse svækkede Sind, at være et sikkert Opholdssted. Trods den sienlynlige Fare, hun ilede imøde, trods de trængende og indstændige Bønner af de faa Venner, som omringede hende, forblev hun ved det ulykkelige Forsæt, at forlade sit Fædreneland og vælge England til sit Tilflugtssted; og førend det Spørgsmaal var besvaret, hvorledes hun vilde blive modtaget, satte hun sig i en Fiskerbaad og kom den 16de Mai 1569 med et meget lidet Følge til Workington

i Cumberland, hvorfra man strax med alle Tegn paa Høiagtelse og Ærbødighed førte hende til Carlisle.

Det Øieblik, da Elisabeth erfarede denne store uventede Nyhed, var vist det betydeligste og sandsynligen et af de mest henrykkende i hendes Liv. Under den lange Række af ulykkelige Begivenheder, som havde sønderknuset Maria's Hjerte, siden hendes Formæling med Darnley og besmittet hendes Navn for hele Verden, blev den egennyttige og forsigtige Monarkinde af Engeland uforanderlig hendes Karakter, hendes Maximer, hendes tidlig antagne System tro. For ikke at lade noget Parti i Skotland bukke under, holdt hun med dem alle tillige. For aldrig at see Kilderne til Uroligheder tilstoppede, viste hun hemmelig enhver Oprørsstifter et gunstigt Udfald og indbydende Udsigter, imedens hun ikke lod det mangle for Verdens Øine, at vende den straffende Haand mod hans Bryst og at hænge Hevnens Sverd over hans Hoved. Da Darnley belønnede Dronningens Kjerlighed med nedrig Utaknemmelighed og grusom Mishandling, beklagede hun den fornærmede Fyrstinde for hendes ufortjente Lidelser; og atter strax derpaa den misfornøiede Konge for hans haarde Tilsidesættelse. Efterat en mordisk Haand havde gjort Ende paa hans Liv, istemmede hun Nationens almindelige Skrig, imedens hun i Stilhed forsikkrede Maria's Gesandtere, at hun ikke troede sin gode Søster istand til at be-

gaae et Niddingsværk. Paa den Tid, da det beklagelsesværdige afgjørende Feiltrin, ſom Bothwel havde beredet, ſkede, iagttog hun en dyb forventningsfuld Tavshed. Saaſnart de Forenede forkyndte deres Opſtand, var hendes Virkſomhed atter vaagen, og ſelv de Affendte, til hvilke det var overdraget, at forſikkre Dronningen om hendes Medlidenhed og at love hende Hjelp, maatte tillige forſikkre Anførerne for Forbundet om hendes Bifald i Foretagendet, hendes Venſkab og Biſtand. Hvo der kjendte Eliſabeth, var underrettet nok om fra den Time af, Maria betraadde den engelſke Grund, til at forudſige hendes uundgaaelige Skjebne. Statskonſten forbandt ſig med Lidenſkaberne, Eliſabeth med Cecil for aldrig at lade den engang faldne reiſe ſig. — Engeland var pludſelig befriet fra mangfoldige Bekymringer, naar det tilgrændſende Kongerige ved en lang Mindreaarighed maatte blive et Bytte for afmægtige og kæmpende Fakſtioner. Engelands Trone fæſtedes faſtere i ſine Grundpiller, naar den farligſte Prætendent, den Eneſte, ſom, af Omſtændighederne underſtøttet, kunne fremvirke en følelig Ryſtelſe, forſvandt af Skuepladſen; og denne Trones Beherſkerinde følde ſit af Nid og Misundelſe beſpændte Hjerte lettet, naar hendes ſtore Medbeilerinde henſank i Dunkelhed, Foragt og Elendighed. Saaledes blev der beraadſlaaet i Eliſabeth's indſigtsfulde Kabinet, ſaaledes i hendes ſtolte Gemyts Inderſte; og ſnart, meget ſnart var den

ſtatskloge og umenneſkelige Beſlutning fattet, aldrig at lade Dronningen af Skotland, i hvordan Omſtændighederne end vendte ſig, komme fra Engeland, eller om en haard Nødvendighed tvang dertil, at ſætte en uhyre og en ikke let antagelig Pris paa hendes Tilbagekomſt.

Henrich 4 opfangede den ſkotſke Kronprinds, ſom en voldſom Storm havde drevet til de engelſke Kyſter, og holdt ham, uden at agte paa Gjeſteret, paa hans ſpæde Alder, paa Faderens Bønner og Taarer i mange Aar i Fangenſkab. Omendſkjønt Efterverdenen afſkyede denne Handling, beſluttede Eliſabeth dog at efterligne den. Hendes Dyd kunde ikke veie op med Egennytten; Beſiddelſen af en nærværende Fordel blev for etrukken Efterverdenens Roes. Den ondſkabsfulde Fornøielſe, hun følte ved at kranke en Medbeilerinde, der i Skjønhed og udvortes Fortrin langt overgik hende ſelv, bidrog maaſke til denne Beſlutning, næſten ligeſaa meget ſom Statsaarſager.

Saaſnart Maria var ankommen til Engeland, ſkrev hun et vidtløftig Brev til Eliſabeth, forſtillede hende i ſtærke Udtryk de Fornærmelſer, ſom af hendes egne Underſaattere vare hende tilføiede og anraabte hende om den Medlidenhed og Biſtand, ſom hendes nærværende Omſtændigheder udkrævede. Eliſabeth, for at ſkjule ſin nærværende Tankemaade og ikke at udſætte ſig for almindelig Dadel, afſendte ſtrax Lord Scroope og Ridder Frans Knol-

lys med et Brev, der var fuldt af de ømmeste Forsikkringer om hendes oprigtige Venskab og store Medlidenhed; men hemmelig gav hun de Afsendte den Ordre, at de nøie skulle give Agt paa den skotske Dronnings Bevægelser og omhyggeligen forebygge, at hun ikke atter undveeg til Skotland. Ved Gesandternes Ankomst udlod Maria sig om en personlig Sammenkomst med Elisabeth, paa det hun omstændeligen kunne beskrive alle de Fornærmelser, hun havde udstaaet og faae den Hjelp, Elisabeth saa venskabelig havde lovet hende. "De Forbrydelser", svarede de efter den Ordre, som Elisabeth, der ventede denne Begjering, havde givet dem, "de Forbrydelser, som man tillagde hende, vare saa store, at Dronningen ikke uden at træde sin egen Ære for nær og fornærme den myrdede Konges Beslægtede, kunne bevilge en Sammenkomst, før Anklagens Ugrund tilstrækkelig var bevist. Besjelet af de varmeste Ønsker, at opklare for hele Verden hendes kjære Søsters Uskyld, om hvilken hun selv aldrig havde tvivlet, holdt Elisabeth det ikke for nødvendigt, offentlig at afhøre Anklagerne og bane den anklagede Dronning en Vei til offentlig at forsvare sig." Den bitreste Følelse, som kan igjennemtrænge et menneskeligt Hjerte, bestormede Maria med forenet Kraft, da hun erfarede denne Erklæring.

Intet Paaskud kunde være elendigere end dette; ogdog tjente det til at lokke Maria i den Snare, Elisabeth og hendes snedige Ministre havde

udspændt for hende. Maria viste den største Forundring over den Maade, hvorpaa man afslog hendes Begjering; og da hun ikke troede, at saa mange og saa ofte gjentagne Forsikkringer om Venskab ikke var andet end Falskhed, tilbød hun sig dristig, at undersøge hendes Sag Elisabeth's Kjendelse og at fremlægge saadanne Beviser paa hendes egen Uskyld og Ugrunden af hendes Modstanderes Klager, at enhver Skrupel hos den engelske Dronning maatte falde bort. Dette Tilbud var det just, Elisabeth ønskede. Ved denne Appellasion, som den skotske Dronning gjorde til hendes Domstol, var hun bleven Dommer imellem Maria og hendes Undersaattere, og det stod nu ganske til hende, at udsætte Undersøgelsen saalænge, hun vilde og at indvikle den i saa mange Vanskeligheder, som hun havde Lyst til. Tillige bekom hun et tilsyneladende grundet Paaskud til at afholde hende fra Hoffet og at nægte hende Hjelp til atter at komme paa Tronen. Da Maria's Opførsel havde været saa uforsigtig og Formodningerne for Deltagelse i hendes Mands Mord saa mange og saa stærke, saa var det muligt, at hendes Undersaattere kunne bevise de Klager, de førte imod hende; og skulde dette være Sagens Udfald, saa vilde hun snart høre op at være en Gjenstand for Agtelse og Medlidenhed og en koldsindig, foragtelig Opførsel imod hende vilde da ikke fortjene nogen Dadel. I en saa dunkel og hemmelighedsfuld Materie vilde Maria efter al Sand-

synlighed ikke kunne fremlægge saa klare Beviser paa hendes Uskyld, at de kunne fremstille den engelske Dronnings Opførsel imod hende som lastværdig; i det mindste vilde den dog stedse være at undskylde. Maaske kunne og hendes Utaalmod over hendes langvarige Fangenskab, hendes Mistanke til Elisabeth's Partiskhed eller Opdagelsen af hendes Forstillelse og Ränker bevægede hende til, at opføre sig saaledes, at endog en større Strenghed, hvormed hun i saa Fald vilde blive begegnet, var at retfærdiggjøre. Elisabeth indsaae snart disse og flere Fordele, som hun kunde drage af denne Undersøgelse, om den blev foretagen efter hendes Indretning.

Da Maria gjorde dette Tilbud, forestillede hun sig ikke alle de Ubehageligheder, deraf vilde flyde, eller at man paa dette hendes Tilbud kunde grunde nogen farlig Fordring. Hun haabede paa denne Maade at komme til at tale med Elisabeth, at hun selv ville høre og prøve hendes Forsvar og, besjelet af det oprigtigste Venskab for hende, ville gjøre sig al Umage for at oplyse enhver Omstændighed, der kunne synes at være dunkel eller tvetydig; hun ansaae ikke Elisabeth, som en Dommer, for hvilken hun skulde være nødt til at føre sin Sag, men som en Veninde der baade kunne og ville hjelpe hende. Saaledes tænkte ikke Elisabeth; hun betragtede Sagen fra en anden Synspunkt; hun ansaae sig selv som en Dommer, der var valgt til at bedømme Stridigheden imellem den skotske Dron-

ning og hendes Undersaattere og i denne Kvalitæt begyndte hun og strax at handle. Hun foreslog, at hun vilde udvælge visse Kommissarier, der skulde afhøre begge Partiers Klager.

Maria havde hidindtil med en ubegribelig Letroenhed fæstet Lid til Elisabeth's Venskabsforsikringer; ved dette Forslag faldt det hele Slør paa engang fra hendes Øine. Hun mærkede, at hun havde tabt sin Uafhængighed og med Skræk saae hun, til hvem hun havde tabt den. Uagtet al den Ærbødighed, man virkelig viste hende som Dronning, var hun dog i Grunden intet andet end en Fange. For at hun ikke skulle finde Leilighed til at undvige, da hun var saa nær ved Skotland, havde man endog bragt hende fra Carlisle til Bolton, et fast Slot, som tilhørde Lord Scrope, der laae paa Grændserne af York. Her var nu ikke mere nogen Udvei. Beklagelig var hendes Stilling. Friheden, Livets største Gode, var hende berøvet; den hun havde søgt Hjelp og Medlidenhed hos, behandlede hende som en Fange; hun var omgiven af Speidere, der skulde paapasse ethvert af hendes Foretagender; Udsigten til at kunne igjen forlade Landet, for andensteds at finde den Hjelp, man her nægtede hende, var hende afskaaren. — Vel havde hun i et Brev til Elisabeth tilbagekaldet det gjorte Tilbud, da hun mærkede, at man ville gjøre et Brug deraf, hun ikke havde ventet; men Elisabeth og hendes ligesindede Ministre vedblevet

at paastaae Sagens Undersøgelse. Frygt, Utaalmod, Fortvivlelse, saavelsom og Elisabeth's smigrende Løfter, at hun, i hvordant Udfald Sagen end fik, vilde anvende Alt, for igjen at kaffe hende paa Tronen, bevægede Maria til, at give efter for hendes gruſomme Skjebne og ſamtykke Undersøgelſen.

Neppe havde den ſkotſke Dronning givet ſit Samtykke, før Elisabeth lod dem, der havde ſtyrtet deres Monarkinde fra Tronen opfordre til, at retfærdiggjøre deres Fremfart og fremlægge for en engelſk Domſtol Beviſerne for deres Beſkyldninger. Regenten var en lang Tid tvivlraadig ved dette Forlangende, der ligeſom paa ny oplivede alle gamle Fabler om Engelands Overherredømme over Skotland. Hans Autoritæt i Skotland var allerede paa en faſt Fod og af Parlamentet bekræftet. At kalde ſammes Gyldighed i Tvivl, og at underkaſte den en udenlandſk Domſtols Kjendelſe, var for ham ſærdeles ydmygende. Kunne han ikke beviſe ſine Beſkyldninger, ſaae han ſig udſat for den ſtørſte Fare; vandt han Sagen, da vilde det ikke blive ham, ſom den Anklagedes Broder, ſom den hun havde ophøiet til de ſtørſte Æresposter og overøſt med de ſtørſte Velgjerninger til nogen Ære. Men Modpartiets Magt voxede daglig. Han havde Aarſag til at frygte for, at den franſke Konge ville antage ſig ſamme. Under ſaadanne Omſtændigheder og i en Sag, der var Elisabeth ſaa vigtig, torde han

ikke gjøre Indvendinger mod hendes Befalinger eller viise Ulydighed; saa meget desto mindre, da Elisabeth forud lod ham tilkjendegive den opmuntrende Forsikkring, at ikke Persons Anseelse skulde have nogen Indflydelse paa hendes Dom eller lede hendes Kjendelse, og lod ham saa tydelig, som udvortes Velanstændighed tillod det, forud forkynde Sagens Udfald.

Fordi Murray ikke vovede at overdrage denne vigtige Forretning til Nogen, eller fordi Ingen — som andre foregive — vilde paatage sig Hovedrollen i et saa betænkeligt Spil, saa maatte han selv reise til York, det Sted, som af de engelske Ministre var bestemt til Sagens Forhandling. Grev Morton; den snueste og farligste af Regentens Parti, Lord Lindsay, Bothwel, Biskop af Orknei — som 4 Maaneder tilforn ikke havde viist nogen Vegring ved at vie Bothwel med Dronningen — og Pitcairn af Dunferling vare hans Meddeputerte; Lethington og George Buchanan bleve tilforordnede som Raadgivere; hin en uundværlig Hjelper ved enhver indviklet og vanskelig Sag, denne ligesaa berømt ved Talenter af første Rang, ved republikansk Sindsstemning, sand romersk Tænkemaade, og ved sin Fortræffelighed, som Skribent, der ligesom et Særsyn fremskinnede igjennem hine Tiders Skumring, som han var berygtet for religiøs og politisk Fanatisme, blind Partiaand og grændseløs Forfølgelsessiver. Dronningen af Skotland valgte Leslei, Biskop af Ross.

Lord Harris, Lord Levingston, Lord Brid og nogle andre Adelsmænd til sine Deputerte; men efterlod ikke, at tilsøie en grundet Protest imod enhver Paastand af en fremmedt Jurisdiktion over hende, der var en suveræn Person og ikke, uden hendes egen frivillige Samtykke, var underkastet nogen Domstol, i det mindste ikke en udenlandsk. Elisabeth udnævte Thomas Hovard, Hertug af Nordfolk, Thomas Ritcliff, Hertug af Sussex, og Sir Ralf Sadler til Kommissarier.

Konferensen blev aabnet den 4de Oktbr. 1568 med største Høitidelighed; men neppe havde den taget sin Begyndelse, før man fra Klagernes Side bemærkede en Lunkenhed, en Betænkelighed, en Rsten, en Vaklen, som var særdeles afstikkende mod de Forventninger, enhver havde gjort sig om denne Proses. Den Bevidsthed, at Beviserne vare utilstrækkelige, Frygten for Udfaldet forklarede ikke det Hele i dette Forhold; man søgte dertil en anden Nøgel, og — den fandt man snart. Hertugen af Nordfolk, som havde Forsædet i denne Kommission, var paa den Tid den mægtigste Pair i Engeland og ved sine fortreffelige Egenskaber særdeles elsket af Folket. Alt længe havde han været en hemmelig Ven af den Anklagede; han saae, hvilken en Skændsel det vilde være for Maria, om hun offentlig blev anklaget for Deltagelse i hendes Mands Mord og hvor skadelig denne Omstændighed vilde

blive i Henseende til hendes Paastand paa den engelske Krone; dette smertede ham dobbelt, da det Haab, at faae den skotske Dronnings Haand, hos ham var opvoxet, eller meget mere ved Andre hos ham indplantet og næret. Lethington's uudtømmelige Geni havde ogsaa optænkt og udkastet denne Plan. Allerede længe havde han misbilliget det Parties haarde Fremfart, til hvilket dog hans egen Fordel og hans forrige Skridt uadskillelig bandt ham, og han nærede det Ønske, under Anseende af vedvarende Troskab mod sine hidtilværende Bundsforvandte, atter at indsætte Dronningen i hendes Rettigheder. Hertugen af Nordfolk hørte hans Forslag med Velbehag, og snart bleve ikke alene ste Dronningens varmeste Venner, men endog vigtige Mænd af Modpartiet, ja tilsidst selve Regenten indbragte i de hemmelighedsfulde Underhandlinger over dette ny Projekt. Som Statsmand havde Hertugen desuden snart opdaget Elisabeth's slette Hensigter, han kjendte hendes Had til Maria og henrevet af de Forestillinger, som Murray havde givet ham paa hans oprigtige Venskab og stedsevarende Tavshed, havde han tilkjendegivet ham sine Tanker om denne hele Sag. Han advarede ham for den Fare, for hvilken han udsatte sig, ved offentlig at anklage hans egen Dronning. Maria vilde aldrig kunde tilgive en Mand, der havde gjort sig saamegen Umage for at brændemærke hendes Navn. Skulde hun atter komme til hendes forrige Magt,

saa var hans Undergang uundgaaelig; Elisabeth vilde ikke, endskjønt hun offentlig havde erklæret hans Fremfart for retmæssig, beskytte ham imod Maria's Vrede. Skulde endog de Beviser, som han kunde frembringe mod Maria, være soleklare, saa vilde Elisabeth dog blive ved hendes engang fattede Beslutning, ikke at afgive nogen Erklæring, der kunde gjøre en fuldkommen Ende paa den hele Sag. "Fordre nu", sagde han, "naar I har fremlagt Eders Beviser, at hun skal afgive en endelig Erklæring; I skal da blive overbeviist om, hvor nedrige og falske hendes Hensigter have været, og hvor uoverlagt I derfore handle, naar I fremstille Eder, som Eders Monarkindes Anklager". Denne Hertugens Oprigtighed syntes at gjøre Indtryk paa Regenten. Daglig overbragte man ham desuden nye Forsikkringer om Dronningens Beredvillighed, at udsone sig med ham, om han vilde holde inde med denne skjændige Beskyldning, at hun skulde have havt nogen Del i Kongens Mord; men tillige nye Trudsler med et uforsonligt Had, om han gjorde des Modsatte. — Hovedklagen gik derfore i Begyndelsen kuns ud paa, at man havde anseet Dronningens Formæling med Bothwel for saa skammelig at man derover saae sig nødsaget til at gribe til Vaaben; men Kongens Mord blev ganske ubemærk. Elisabeth var for skarpsindig til ikke at opdage Sporerne af den dybt skjulte Kabale, skulde det endog kuns være i Hovedsagens langsomme og uvirk-

ſamme Gang; og hun fattede tillige den Beſlutning, at forlægge Konferenſen fra York til London. Tillige gav hun Befaling, at Dronningen af Skotland, der ſtedſe nøiere lærte at kjende ſin formente Beſkytterindes Tænkemaade og tydeligere at indſee ſin foreſtaaende Skjebne, ſkulle bringes fra Bolton, da Lady Scroop, ſom Nordfolks Søſter, forekom hende mistænkelig, til Tutbury i Staffordſchire, og der overleveres til Greven af Schrewsbury's Opſigt.

Efter et igjentaget forgjeves Forſøg, at bevæge Eliſabeth til en Samtale, maatte Maria endelig, omendſkjønt hun ikke gjorde det uden den eftertrykkeligſte Forbehold af ſin Ret, ſamtykke Proſeſſens Fortſættelſe. Kommiſſionen, ſom nu blev holdt i Weſtminſter, formeredes med fem nye Medlemmer; Seglbevareren Bacon, Greverne af Leiceſter og Arundel, Lord Clinton og Cecil, denne ſtore Drivefjeder til alle fjendſke Beſlutninger mod den ſkotſke Dronning, toge Sæde i ſamme. I Begyndelſen ſyntes Dommernes Formerelſe og Stedets Forandring ikke at have nogen ſærdeles Indflydelſe paa at fremme det afgjørende Skridt; men med et fremtraadte Regenten med den Beſkyldning, ſom han endnu ſtedſe havde holdt tilbage, at Maria havde taget Del i hendes Gemals Mord; og, for at han ikke ſkulle ſynes at have glemt noget, aabenbarer han alt, hvad der var forhandlet imellem ham og Nordfolk. For

den væsentlige Beskyldning imod Maria fremlagde han intet andet Bevis, end just den Samling af Breve og Sonnetter, mod hvis Ægthed Dronningens Venner fra den Tid af lige indtil denne Dag saa høitidelig og levende har protesteret. Ved disse vigtige Dokumenters Undersøgelse fremfor Kommissionen rask, flygtigt, uden nogen Hensigt til Rettens ordentlige Gang, og da Maria's Forsvarere forlangte sammes Meddelelse, eller i det mindste troværdige Afskrifter af samme, blev dette deres retfærdige og lovmæssige Forlangende under allehaande intet betydende Forevendinger afslaget *.

---

* Skulde endog Whitacker i sit vidtløftige og ofte trættende Verk (Mary Queen of Scots vindicated tilsammen tre Bind paa 1500 Sider †) ikke have naaet sin Hovedhensigt, at fremstille disse Breves og Sonnetters Ægthed uden for al Tvivl, saa har han dog sat et klart Lys den kommissariske Undersøgelses sande Gang og store Uregelmæssighed; saa har han dog paa en overtydende Maade godtgjort den hele Falskhed af den Omstændighed, at Maria's Forsvarere slet intet havde villet svare paa Muray's Beskyldning, hvilken lægges til Grund for Robertson's og Hume's Fortælling.

Forf.

†) Dette Verk har jeg ikke kunnet overkomme.

Overs.

Elisabeth's Kjendelse var ikke mindre mærkværdig end denne exempelløse Forhandlings hele Gang. Hun lod Regenten ved Cecil erklære: at hans Fremfart vel var ulastelig, men at hun dog ikke fandt noget i hans Udsagn, der kastede en grundet Beskyldning paa hans Monarkinde. Et Udsagn, der, naar man gaaer tilbage til den væsentlige Beskaffenhed af Murray's Anklage, i sig selv indeholder en Modsigelse, og, naar man overveier Elisabeth's strax derpaa følgende Opførsel, lægger for Dagen et sjeldent Prøvestykke paa ondskabsfuld Hykleri.

Saasnart Konferensen i Engeland var afbrudt, blev Murray ei uden væsentlig Understøttelse og smigrende Løfter af Elisabeth afskediget; men hvorledes skulde han nu komme tilbage til Skotland? Hertugen af Nordfolk, som havde den øverste Kommando over alle nordlige Provindser i Engeland, havde han ved sit skjændige Forræderi opbragt imod sig. Grevene af Northumberland og Westmorland, de tvende mægtigste Adelsmænd i disse Egne, havde truet, at hevne den Skjendsel, han havde tilføiet Maria. Murray indsaae derfore hel vel, at han, uden Hertugens Venskab, ikke med Sikkerhed vilde komme til Skotland; og, for at naae dette, maatte han opbyde den høieste Grad af Forstillelse og Hykleri. Han gik derfore til Hertugen, undskyldte sin forrige Opførsel, gav ham tillige at forstaae, at hans Hensigt

med at ægte Dronningen, hans Søster, var ham ligesaa behageligt, som det vilde være fordelagtigt for begge Riger og lovede at anvende alt muligt, for at tilveiebringe den forønskte Forening. Hertugen, som var ædel, stormodig og aabenhjertig, tilgav Alt; han hørte ham med den Lettroenhed, som pleier at være naturlig for den, der har hæftet sin Opmærksomhed paa en særdeles Gjenstand; han skrev til begge Greverne, at de uhindret skulde lade ham reise; og disse Breve havde Regenten at takke for en lykkelig Tilbagereise. Saaledes blev denne retskafne Mand der havde fortjent en bedre Skjebne, anden Gang ført bag Lyset ved Murray's dybe Forstillelse, høitidelige Løfter, og snart derpaa paa den skjændigste Maade forraadt af ham.

Neppe var hint frugtesløse, for den skotske Dronning saa ydmygende Blendeverk af en Kriminalproses sluttet, før Uroligheder udbrøde i Engeland, der mærkelig forsøgede Elisabeth's Had til den ulykkelige Fange og maatte endog give dette Had et Anstrøg af Retmæssighed. Det Haab som Lethington havde opvakt i Hertugen af Nordfolk's Sjel, havde slaget alt for dybe Rødder til at det skulle vige ved den første Modvind, som rystede det. Han havde tilkjendegivet sit Ønske ikke alene for Regenten og mange Store af Skotland, men endog for Greverne af Pembroke, Arrundel, Bedford, Derby, Schrewsbury og flere af Engelands betydeligste Mænd, ja endog

for Dronningens store Yndling, Leicester. De fleste Pairs gave enten stiltiende eller udtrykkelig dette, efter deres Mening, Rigerne tjenlige Forslag deres Bifald. Hertugen var langt ophøiet over alle forræderiske Hensigter, men ved at drage saa stort et Antal af Tilhængere end i sin Interesse, smigrede han sig med den forfængelige Forventning, at Elisabeth, naar hun tilsidst opdagede hans Hensigter, ikke mere ville vove at modsætte sig. Den hele Underhandling blev med den største Omhyggelighed skjult for Elisabeth's Øine. Man kjendte hendes Had til den skotske Dronning alt for godt, til at man torde haabe, at hun vilde antage et Forslag, som sienlynlig havde til Hensigt, at redde hendes Ære og forstørre hendes Magt. Uden hendes Forevidende at vove nogle Skridt i en Materie, der var den hele Nasion saa vigtig, kunne dog vel ikke blive udlagt som Forbrydelse; saa meget desto mindre, da man eenstemmig havde besluttet, ikke at vove noget Afgjørende, uden Elisabeth's fuldkomne Samtykke og ikke at forglemme den Pligt og Forbindtlighed de, som Undersaattere, vare hende skyldige. Sagen var imidlertid bleven bekjendt for saa mange, at den ikke længere kunde blive en Hemmelighed. Allerede begyndte man til Hove at hviske derom; og Leicester besad Nedrighed nok til at aabenbare Dronningen det Hele. Murray var imidlertid ved Hertugens Bestræbelser lykkelig ankomme til Skotland.

Ved hans Ankomst fandt han Riget i stille Rolighed. Hans Forfatning var nu langt anderledes, end da han var nødt til, at anstille sig for Hertugen, som om han bifaldt hans Plan. Han indsaae alt for vel, at den første Følge af Hertugens Formæling med Maria vilde være Tabet af den Magt, som han paa en saa slet Maade havde vidst at tilvende sig. Skulde Dronningen, som naturligvis ansaae ham for Aarsagen til hendes hele Ulykke, atter komme til sin forrige Magt, saa kunde han af hende ikke vente nogen gunstig Modtagelse, ja han vilde maaske neppe undgaae den fortjente Straf. Ingen Under altsaa, at han søgte at undergrave et Verk, hvorved en Andens Lykke skulde blive opført paa hans Undergang. Han afsende derfore John Wood, hans Sekretær, til Elisabeth med de Breve, som vare blevne ham tilsendte fra Nordfolk. Til Ulykke for Hertugen indgik paa samme Tid tvende af de mægtigste Adelsmænd i den nordre Del af Engeland et alvorligt Komplot mod Elisabeth, der sandsynligen var ganske ubekjendt for Hertugen, i det mindste var det ganske uoverensstemmende med hans Tænkemaade. Dette Komplot havde til Hensigt, atter at indføre den Katholske Religion, at bestemme Tronfølgen, at beskytte den gamle Adel i sine Rettigheder og at befri den skotske Dronning. Til disse Hensigters Udførelse vare allerede 4000 Mand Fodfolk og 1600 Ryttere forsamlede; men ved det engelske Kabinets betimelige og kraftige Virksomhed

blev dette Oprør snart forstyrret og Anførerne saae sig nødte til at gribe til Flugten; ikke desto mindre lod Elisabeth Hertugen af Nordfolk sætte i Tover og Dronningen af Skotland bringe til Coventry, et fra Oprørets Side bortfjernet Sted.

Paa den Tid synes det, — om ikke Forstillelseskonsten her styrede Alt, — som om Elisabeth havde fattet den Beslutning, at tilbagelevere Maria til Skotland, da hun ansaae hende som en uudtømmelig Kilde til bestandig indvortes Gjæring; i det mindste traadte hun i Underhandlinger med Regenten desangaaende. Man var allerede kommen temmelig vidt med disse Underhandlinger, da det blev opdaget ved Biskoppen af Ros's Aarvaagenhed, som tilligemed den spanske og franske Gesandt talede med mandig Frimodighed mod denne skjændige Handling og forestillede, at udlevere den fangne Dronning til hendes oprørske Undersaattere, vilde være det samme, som om man selv afsagte Dødsdom over hende. Dette foraarsagede en Opsættelse; og Regentens uforventede Død tilintetgjorde det Hele.

Hamilton af Bothvellaugh, en Mand, som af personligt Had til Regenten, der efter Træfningen ved Langside vel havde skjænket ham Livet, men berøvet ham alle hans Godser, og desuden ved Huset Hamilton's Familiehad var dreven til dette blodige Foretagende, havde længe næret det Forsæt med egen Haand at nedlægge sin mægtige Fjende. Han oppassede ham, da han paa en

Reise fra Stirling til Edingborg kom igjennem Linlithgow, skød ham midt i Trængslen paa Gaden med en Kugle igjennem Livet og undflyede. Saaret var dødeligt og Regenten opgav om Natten sin Aand.

Sjelden har Tidsforvandtes og sildigere Skribenteres Dom over en vigtig Person været i en saa høi Grad modsigende, som Dommen over Murray; men just denne Omstændighed lærer os, at hans Beundreres Lovtaler, der skildre ham som den første Mand paa den Tid, ere udsvævende, og at hans Modstanderes Dadel, der behandle ham som den nedrigste Skurk, er overdreven. Klogskab, Aandsnærværelse og store Embedstalenter kan Ingen fradømme ham; en grændseløs Ærgjerrighed understøttede disse glimrende Egenskaber, men undertiden besmittede og fordunklede den ogsaa disse. Om hans Iver for den protestantiske Religion var mere et Konstgreb end Hjertets Sag, om den store Tieneste, som han i Begyndelsen af hendes Regjering viste hans Søster, skedte mere af skjult Politik end i en redelig Hensigt, vil vel for stedse blive uafgjordt; saa meget er vist, at man, om han endog fra mange Sider betragtet førte en viis og veldædig Regjering, dog vilde have fundet ham værdigere til at regjere, om han ikke havde regjeret, og at hans Livs sidste og vigtigste Scene ikke var den mest tiltrækkende og berømmeligste i samme.

Efter Murray's Død opgik der over Skotland en lang Række af mørke Dage, i hvilke Bor-

gerkrige, Anarki og alle den vildeste Partiaands Rædsler hjemsøgte den ulykkelige Nation. — Fædre bevæbnede sig mod deres Sønner, Brødre mod Brødre, Venner mod Venner. Dette politiske Had fordelagte alle borgerlige Dyder og opløste alle Baand. Denne Usamdrægtigheds Ild kastede baade paa Biergene og i Dalene. Ingen Stad, ingen Landsby, ingen Hytte var fri for den. — Dronningens Tilhængere, som i nogen Tid blot havde levet ved stille Forventninger og ruget over hemmelige Komplotter, hævede nu paa engang Hovedet. Greven af Athol, Krikaldy af Grange, som kommanderede i det edingborgske Kastel, og Lethington, der allerede kort for Regentens Mord var bleven ham i en saa høi Grad fordægtig, at han havde ladet ham sætte i Forvaring, gik formelig over paa det Parti, som Hertugen af Chatelherauld, Lord Harries, Greverne af Argyle og Huntley og andre Mænd af Vigtighed kaffede en stor Anseelse. Desuagtet formaaede de dog ikke at byde det modsatte Parti Spidsen, til hvilket Elisabeth stedse mere bestemt og aabenbare hældede sig; og maatte finde sig i at Greven af Lenox, den myrdede Konges Fader blev udvalgt til Regent (den 12te Jul. 1570) *. Lenox aabnede sin ny

* Det Nærslægtskab, hvori han var med det engelske og skotske Kongehus, gjorde ham værdig

Løbebane med en ſtræng Aktserklæring mod alle dem, ſom vare af Dronningens Parti.

Eliſabeth, der alt for vel indſage, at det maatte være den ny Regent ligeſaa vigtigt ſom hende, at Maria blev i et beſtandigt Fængſel, begyndte nogle Underhandlinger med ham Maria's Friheds betræffende. Paa ſamme Tid viiſte hun ſig og mildere mod Maria end tilforn; hun optog de Fremmedes Geſandteres Foreſtillinger for denne ulykkelige Dronning med et naadigere Blik; kort, det ſyntes ganſke, ſom om hendes virkelige Henſigt hav-

---

til denne Ære. Da hans Had til Maria var uforſonligt, hans Godſer laae i Engeland og hans Familie opholdt ſig der, betragtede Eliſabeth ham ſom en Mand, der ikke alene af Tilbøielighed, men formedelſt ſgen Fordel vilde være hende behjelpelig i at udføre hendes Henſigter; hun ønſkede derfore intet mere end at han maatte blive Murray's Eftermand. Hun indſaae meget vel at hendes eget Riges Sikkerhed beroede paa den Indflydelſe, hun havde i Skotland; hun viiſte ſig derfore ſtedſe det kongelige Parti mere og mere hengiven, og da man i en Forſamling vilde vælge en ny Regent, lod hun Lenox foreſlaae, ſom den der havde nærmeſt Ret til denne Værdighed. For at drive dette igjennem lod hun ſine forrige Løfter gjentage, paa det kraftigſte at underſtøtte det kongelige Parti. Spotsv. 240. Cald. II, 186.

Overſ.

de været, igjen at indsætte den fangne Dronning i hendes Rige. Regenten stolt af sin Lykke, formodentlig og ledet af engelske Raadgivere, afslog i Begyndelsen ethvert Forlig; men tilsidst gav han, som en sin Statsmand, dog efter for Elisabeth's Villie. Hovedartiklerne i Forliget var: at Maria skulle ratificere den edingborgske Traktat; at hun ikke maatte ajsre nogen Paastand paa den engelske Krone, saalænge Elisabeth eller hendes retmæssige Arvinger levede; at Forbundet imellem begge Riger skulle vedblive; at hun skulle tilgive de af hendes Undersaattere, som havde grebet til Vaaben imod hende; end videre maatte hun forbinde sig til, ikke at indlade sig i nogen Underhandling eller understøtte noget Foretagende, der paa nogen Maade kunde forurolige Elisabeth's Regjering. Til Forsikring for denne Traktats Efterlevelse skulle Maria stille nogle af den høie Adel som Gidsler; lade Prindsen, hendes Søn, boe i Engeland og overlevere nogle Grændsefæstninger til Elisabeth. Maria's Stilling var saaledes, at hun maatte bekvemme sig til alt; men Elisabeth havde allerede da opført sig saaledes imod Maria, at dennes Frihed maatte være hin overmaade farlig. Maria's Fangenskab havde allerede da foraarsaget store Uroligheder i Engeland; hvad maatte man ikke befrygte, om hun kom

paa fri Fod og i Besiddelse af sit Rige? — hvorledes kunde man forblinde hende til, ikke at hevne de Fornærmelser, der vare hende tilfsiede? — vilde hun ikke betjene sig af enhver gunstig Leilighed, der tilbsd sig? — hvorledes var det muligt, at hun kunde give en saadan Sikkerhed for hendes Opførsel i Fremtiden, at al Mistanke, Frygt og Bekymring for Elisabeth derved vilde svinde bort? — maatte man ikke formode, at Intet vilde blive istand til, at udslætte Erindringen om de tilfsiede Fornærmelser? — Saaledes tænkte og sluttede Elisabeth; og da hun saae, at de udenlandske Hoffer ikke antbge sig den fangne Dronning med den Iver, hun havde forventet, bleve Underhandlingerne under de urimeligste og ubetydeligste Paaskud hævede.

Den ulykkelige skotske Dronning, som man i hele ti Maaneder havde smigret med Haabet om Frihed, blev nu nsiere bevogtet end forhen, og maatte høre, at hendes tro hengivne Undersaattere vare udsatte for Regentens Forfølgelser, der ved disse Underhandlingers for ham lykkelige Udfald var bleven endnu overmodigere. Neppe vare Underhandlingerne bragte til Ende, før Regenten besudlede sig med en uhørt Grusomhed mod Erkebispen af St. Andrews, hvem han, ved at overrumple Slottet Dunbarton, havde taget til Fange og lod ham som Anfører for det ham forhadte hamiltonske Hus og som den ulykkelige Dronnings oprigtige Ven og tro Raadgiver under det urimelige Paaskud af Del-

tagelse i Kongemordet, uden Hensigt til hans Alder eller hans Stands høie Værdighed eller hans Embeder — henrette ved Strikken. Straffen fulgte denne afskyelige Gjerning lige i Hælene. Regenten med Tilhængere holdt (1571) en Parlamentsforsamlig i Stirling. Her arbeidede man paa at udkaste Planer for igien at bringe Roligheb og Orden til Veie i Riget. Ingen fjendtlige Tropper vare i Feldten; man ventede ingen Fare, da paa engang om Natten Enhver blev opvakt af sin Søvn ved et Feldtskrig. Dette modige Foretagende var udkastet af Krikaldy. Han, uagtet han forudsaae, om Foretagendet end lykkedes, det dog vilde foraarsage de første Uroligheder i Riget, vovede i Spidsen af et anseeligt Korps at overfalde dette værgeløse Sted og denne værgeløse Forsamling; og tilsægtede sig, næsten uden Blodsudgydelse, en Seier, der vilde have været afgjørende, dersom ikke Greven af Mar pludselig havde opmuntret Indvaanerne i Stirling til at gribe til Vaaben og derved tvunget de Stormende til at vige. Imidlertid var Lenox i hans Fjenders Hænder, og det Feldtskrig: "tænk paa Erkebispen af St. Andrews", var Signalet til hans Død, fra hvilken, da Soldaternes Rasenhed nu engang var bragt til det høieste, hverken Anførernes Foreskillinger eller Bestræbelser formaaede at redde ham *.

* Saasnart Lenox havde tiltraadt Regentskabet, sendte han Thomas Buchanan som Gesandt

I dette Bestyrtelsens Øieblik udnævnde hans Parti Greven af Mar til Regent, der ikke længere end et Aar beklædte denne farlige Post. Medens dette tildrog sig i Skotland arbeidede man i Engeland paa Ting, der for Maria vare ligesaa vigtige, som skadelige. Parlamentet i dette Kongerige, som var samlet i April Maaned, havde udfærdiget en Akt, hvori det blev erklæret for Majestætsforbrydelse, dersom Nogen vilde begynde paa i Elisabeth's Levetid, enten at gisre Paastand paa Kronen, eller at paastaae, at en Anden havde større Ret til Kronen, eller at Parlamentet havde ikke Magt til at bestemme og indskrænke Tronfølgen. Denne mærkværdige Lov havde ikke blot til Hensigt, at sætte Elisabeth i Sikkerhed, men og at holde den skotske Dronnings urolige Tilhængere i Tømme. Det franske Hofs Koldsindighed var Maria ligesaa

---

til Danmark, for at anmode den danske Konge Frederik 2 om, at Bothwel maatte blive udleveret. Elisabeth understøttede hans Begjering. Frederik gav sit Samtykke under følgende Betingelse: at Dronning Elisabeth og Stænderne af Skotland ved et aabent Brev, som inden den 24de August 1571 skulde være sendt til Danmark, vilde indestaae for, at Bothwel skulde faae fikker Leide og blive stillet for en ordentlig Ret; men da Brevet udeblev, faldt den hele Handel bort af sig selv. Lenox Reg. 213. Overs.

følelig, som den haarde Medfart, hun maatte udstaae i Engeland. Hertugen af Montmorency, som kom til Engeland for at ratificere Alliancetraktaten, anstillede sig vel som om han antog sig den forladte Dronnings Sag; men istedetfor at forlange, at hun maatte faae hendes Frihed og sættes paa hendes fædrene Trone, saa var en liden Lindring i hendes haarde Fængsel alt hvad han forlangte; ja endog denne lidet betydende Begjering drev han med saa stor Lunkenhed, at den blev ganske uden Virkning. Tungt, naar Ens Skjebne beroer paa Andres Forbønner!

Mar var den mest velmenende og redeligste af alle dem, som havde grebet til Vaaben imod Dronningen; den Tillid, som hans Sagtmodighed og Billighed indgav, stemte de mest opbragte Gemytter til Fred, og et Forlig med Krikaldy og Lethington, som formedelst deres personlige Egenskaber forsvarede de vigtigste Steder imod Modpartiet, nærmede sig Fuldbringelsen, da Morton Regentens hemmelige Medbeiler og til alle Tider mægtigere end han, af Skinsyge over den Roes, han indhøstede og Frygt for den Indflydelse, som de vilde faae, der havde udsonet sig med ham, paa en ondskabsfuld Maade tilintetgjorde denne Underhandling. Opdagelsen af en saadan Troløshed styrtede den fredeligsindede Mar i en dyb og ulægelig Tungsindighed, som i faa Maaneder, maaske — som Rygtet sagde — ved Gift understøttet af Morton, gjorde Ende paa hans Liv (1572).

Morrton, med hvem nu Ingen mere kunde kappes om den høieste Værdighed, var hans Efterfølger, den fjerde, som i det korte Tidsrum af tre Aar havde beklædet den ved Misfommelighed og Fare forbittrede Regentværdighed. De første Aar af hans Statsbestyrelse henfløde under selve de samme Storme, hvormed hans Formænd havde kæmpet. De borgerlige Krige rasede dybt i dette forstyrrede Riges Indvolde, sønderrev det borgerlige Selskabs Bagnd og tilsidst Naturens endnu stærkere. Under det Partinavn: Kongensmænd og Dronningensmænd havde Indvaanerne i een og samme By, Brødrene af eet og samme Hus delt sig; og den religiøse Fanatisme vedligeholdt den Lue, som den politiske havde oppustet. Den første Udsigt til en Ende paa denne almindelige Elendighed gav en Uenighed, som strax efterat Morton havde tiltraadt Regentskabet, viste sig iblant Dronningens Tilhængere. Chatelherauld og Huntley stode i Spidsen for det ene, Kirkaldy og Lethington i Spidsen for det andet Parti, i hvilket dette Forbund var adsplittet. Regenten aabnede sine Underhandlinger med begge, og det lykkedes ham hos Hertugen at komme et vigtigt Skridt nærmere den længe forønskte Fred. Nedtrykt af den stigende Alder, kjed af Uro og Kamp antog Hertugen for sig selv og sine Bundsforvandte under taalelige Betingelser det Forlig, der blev ham tilbudt, underkastede sig den unge Konge og hans Vicarius, Regenten, afsagde alle

ærgjerrige Planer og gik i et uvirksomt Stille Graven imøde, som og to Aar derefter modtog ham i sit fredelige Skjød (1575).

Et saadant Lod var ikke forundt de selvvirkende, aldrig rolige, ubsielige Hoveder for det andet Oppositionsparti. Forladt af alle sine gamle Venner, eensom og haabningsløs i et nu ganske underkuet Land, besluttede den uforsagte Kirkaldy kuns i Nødens sidste Øieblikke at overgive Citadellet i Edingborg, som han endnu stedse forsvarede i Dronningens-Navn. Han vilde endnu fægte, da Regentens Beleiringstropper, understøttede af 1500 Engelændere, som Elisabeth, der nu offentlig erklærede sig for en Veninde af det kongelige Parti, sendte til Hjelp, allerede havde forstyrret den største Del af hans Fæstningsværker; hans Besætning tvang ham til at kapitulere. Han maatte give sig til Fange tilligemed Lethington, Lord Home og nogle andre Vidner til og Deltagere i hans haardnakkende Tapperhed. Anføreren for de engelske Tropper havde i Elisabeth's Navn lovet ham en god Behandling. Men Morton besad hverken Menneskelighed eller Stormod nok til at blive dette Løfte tro og selv Elisabeth bevilgede endelig Kirkaldy's Undergang. Denne ædle Mand blev tilligemed hans Broder fordømt til at dø Forrædernes Død i en Galge i Edingborg. Lethington undgik en lignende Skjebne, da han selv, paa romersk Vis, som de mest veltalende af hans Tidsforvandte sige,

ved Gift frivillig gjorde Ende paa sit Liv. Maria kunde, da Regenten lod sin Hevngjerrighed rase mod hendes Parti i Skotland, ikke forskaffe disse hendes Venner nogen Hjelp, men maatte i Stilhed begræde saavel deres, som hendes egen ulykkelige Skjebne. — Af Mangel paa Bevægelse i et saa snevert Fængsel begyndte ogsaa hendes Sundhed paa nogen Tid at lide. Paa den franske Gesandts Forbøn blev det tilladt, at hendes Oppasser, Lord Schrevsbury maatte bringe hende fra Tutbury, hvor hun hidindtil havde opholdt sig, til Buxtonwells, for der at bruge Badet *.

* Til Bevis paa Elisabeth's Mistænkelighed og hendes Had til Maria kan følgende tjene. Cecil som Elisabeth for kort siden havde ophøiet til Baron af Burgleigh og Lord Storskatmester i Engeland, befandt sig just, da Maria ankom til Buxtonwells, paa dette Sted. Omendskjønt aldrig nogen Minister har ladet sin Fyrstes Hensigter være sig mere vigtige, eller givet stærkere Beviser paa hans Troskab og oprigtige Hengivenhed for hans Monark end denne, virkelig store Mand; saa var den engelske Dronnings Mistænkelighed mod Enhver, som kom Maria noget nær, saa overdreven, at den endog strakte sig til Cecil, og da han paa den ene Side ansaae Maria, som hans allerværste Fjende, saa havde han paa den anden Side megen Umage med at overtale Elisabeth til at troe, at han ikke var partiskjndet mod denne ulykkelige Dronning. Strype 2, 248.

Overs.

Morton saae sig nu (1574) befriet fra alle sine Fjender og troede endelig at kunne nyde den Rolighed, der havde koſtet ham saa mange ſure Skridt og saa mange blodige Beſlutninger. Men han beſad ikke den Konſt, at gjøre ſin Regjering elſket. Strenge Forholdsregler, ſom Statens Stilling fordrede og haarde Udpresninger ſom hans egen Egennytte indgav ham, opirrede lidt efter lidt Gemytterne hos alle Stænder imod ham; og de Stores Forbittrelſe, hvis Stolthed han ikke omhyggelig vidſte at ſkaane, fuldendte den almindelige Misnøie. Saaſnart den unge Konge (1577) var traadt ind i ſit tolvte Aar, ſluttede Greverne af Athol og Argyle, Regentens værſte Fjender, med Lord Erſkine, en Broder til den afdøde Greve af Mar, ſom havde Overopſigten over Prindſens Perſon og lod ham opdrage i Stirling, et hemmeligt Forbund, efter hvilket Regjeringen ſkulde overdrages Kongen og Regenten ſtyrtes. I kort Tid havde flere Store tiltraadt dette Forbund og Uveiret trak ſig ſtedſe tykkere ſammen over Morrons Hoved; men han undgik dets Slag ved en frivillig Afſtaaelſe (1578) og tilkjøbte ſig derved en høitidelig Bekræftelſe paa alt, hvad han ſom Regent havde gjort og en meget beſtemt Fritagelſe for alt Anſvar for begangne Feiler. Neppe en Maaned efter denne Begivenhed vidſte han paa ny med ſtørre Anſeelſe end tilforn at opſvinge ſig paa det øverſte Sted og herſkede nu to hele Aar næſten uindſkrænket

over den unge Monark. Endelig kom dog Timen til hans Fald. Tvende Ynglinger, der pludselig fængslede den unge Konges Hjerte, Amatus Stuart, Regenten Lenox's Broderſøn, født i Frankrig, hvor hans Fader havde Titel af Hr. af Aubigny, og Kapitain Jacob Stuart, en Søn af Lord Ochiltree, hin i meget kort Tid ophøiet til Hertug af Lenox og til den høieſte Værdighed i Staten, denne længere hen paa Huſet Hamilton's Ruiner til Greve af Arran; diſſe tvende ſammenſvore ſig (1580) mod Exregenten og fattede den Beſlutning, i hvad det end ſkulde koſte, at befrie ſig ſelv og Kongen fra ham. Da Forſikringsbeviſet ſaa beſtemt og eftertrykkelig ſikkrede ham for ethvert Angreb, der var rettet mod hans Regentſkab, ſaa blev intet andet tilbage, end at gjennemrode det Forbigangne og at kaſte paa ham den, paa den Tid bekvemmeſte af alle Beſkyldninger, Deltagelſe i Kongemordet. Morton blev virkelig anklaget for denne forældede Forbrydelſe og for en Ret, ſom hans Fjender vidſte at ſtyre efter deres Villie, fordømt til Døde. Han nægtede indtil det ſidſte Øieblik ſin Medvirkning i dette Mord, endſkjønt han tilſtod foregaaende Kundſkab derom og døde (1582) med en Standhaftighed og Gelaſſenhed, ſom maatte udſlette eller i det mindſte fordunkle Erindringen om mange gruſomme og forvovne Gjerninger, der unægtelig beſmittede hans Levnet;

hans Hoved blev sat paa en Stage og hans Legeme begravet under Galgebakken.

Imedens saaledes den skotske Dronnings Venner og Fjender, alle de Mægtige, som deres Tid igjennem havde raset paa Skuepladsen, som havde spøget med deres Fædrenelands Skjebne, imedens disse, den ene efter den anden, vandrede hen i Forglemmelsens Nat og i en Tid af ti Aar Murray, Erkebispen af St. Andrews, Lenox, Mar, Knox, Kirkaldy, Lethington, Chastelherauld og Morton aftraadte fra Skueladsen for deres store Handlinger, deres Lidelser og deres Forbrydelser forsmægtede hin ulykkelige Fyrstinde i et Fængsels haabningsløse Eensformighed af Verden næsten ligesaa forglemt som de Døde. Elisabeth havde længe forventet den Tidspunkt, hvort hun for Verden vilde opklare og retfærdiggjøre det Hemmelige i hendes sande Tænkemaade mod Maria, og den Tidspunkt syntes at være kommen, just da en Sammensværgelse udbrød, som var den anden, man tillagde Hertugen af Nordfolk. Han var efter sit første ubetænksomme Skridt atter udladt af Tover, og havde udtrykkelig afsagt al videre Forbindelse med den skotske Dronning. Ikke desto mindre lod han sig paa ny indvikle i en farlig Brevveksling, som Dronningen igjennem hemmelig Veie vedligeholdt med Kongen af Spanien, ja endog med Paven. Et egentligt Forræderi imod sin Monarkinde syntes han aldrig at have understøttet;

men alle Planer til den skotske Dronnings Befrielse og selv de betænkeligste og voveligste Midler, hvorved denne Befrielse skulde blive udvirket, fandt i ham en levende Befordrer *. Sagen blev Ministeren forebragt og

* Maria, opbragt over det franske Hofs Koldsindighed, havde vendt sig til Kongen af Spanien og anraabt om Hjelp. Philip, som fandt sin Fornøielse i hemmelige Intriger, havde ved Biskoppen af Ros's Mellemhandling i en lang Tid underholdt en hemmelig Brevveksling med Maria, og oversendt saavel hende selv, som hendes Tilhængere i Skotland smaa Pengesummer. Ridolphi, en florentinsk Adelsmand, der som Bankier boede i London, men i Gjerningen Pavens hemmelige Agent, var den Mand, som Biskoppen betroede den hele Underhandling. Maria troede det vilde være nødvendigt, at aabenbare den hele Hemmelighed for Hertugen af Nordfolk. Hun tilskrev ham derfore i Ziffret et langt Brev, hvori hun bitterligen klagede over det franske Hofs Opførsel; hun tilkjendegav ham, at den spanske Konge havde lovet hende Hjelp; anbefalede ham, at betroe sig til Ridolphi, som en Mand der kunde forklare ham det Hele, og som vilde hjelpe til at udføre det. Hertugen befalede sin Sekretær, Hickford, at afziffre dette Brev og siden at brænde det. Dette sidste gjorde han ikke; men gjemte saavel dette som andre Papirer under Hertugens Seng. Biskopen af Ros, som brændte af Begjerlighed efter at see Maria i Frihed, gav Hertugen det Raad hemmeligen at samle Nogle af hans Tilhængere og bemægtige sig Elisabeth's Person; men Hertugen forta-

Nordfolk blev stiftet for et høitideligt Tribunal, hvor 24 Pairs afsagde Dom over ham. Deres Dom var Døden. Med Hensigt til Lovens Strenghed og Statens Sikkerhed betragtet lader denne haarde Dom sig retfærdiggjøre; havde Menneskelighed siddet med i Retten eller Stormod havt den sidste Stemme, saa havde man benaadet Hertugen. Han var den elskværdigste blandt alle Engelands Store og hans

---

stede ganske dette Raad. Imidlertid havde det engelske Hof opfanget En af Ridolphi Agenter, og derved bekommet nogen, endskjønt ufuldkommen Efterretning om Sagen. Et Tilfælde opdagede det Hele. Hertugen havde betient sig af Hickford, til at oversende nogle Penge til Lord Herreis, at han skulde uddele dem blant Maria's Tilhængere i Skotland. Et Menneske, der ikke vidste noget af denne Hemmelighed, skulle bringe dem over Grændserne; men da han af Vægten bar Mistanke om, at det maatte være Guld, endskjønt man havde sagt for ham at det var Sølv, saa bragte han dem til det engelske Statsraad. Hertugen, alle hans Betjentere og alle dem, som, havde Kundskab om Hemmeligheden, eller som man formodede, at vide den, bleve satte fast. For Retten bekjendte Enhver strax, hvad han vidste; og — Hickford var nedrig nok til at give Anviisning paa Stedet, hvor de Papirer vare gjemte, der kunde fælde Hertugen. Robertson. 2, 27 — 30.

Overs.

Henrettelse, den 2den Jun. 1572, opfyldte Folket med oprigtig og dyb Bedrøvelse.

Strax efter denne vigtige Begivenhed foregik i Forholdet mod den fangne Dronning en paafaldende ugunstig Forandring. Elisabeth antog en mere raa og bydende Tone, end hun hidindtil havde tilladt sig, udbrød i haarde Bebreidelser og nærgaaende Beskyldninger og erklærede sig uden Skjul for dem af det skotske Parti, som vare indviklede i aabenbar Krig med Maria's Tilhængere. Lesley, Biskop af Ros, den ulykkelige Maria's troeste og ivrigste Ven blev som Hertugen af Nordfolk's Medskyldige forvist af Engeland, og man tillod hende ikke i hans Sted at udnævne en anden Gesandt ved det engelske Hof. At hun viste sig, som en Veninde og Beskytter af den katholske Religion, at hun spandt paa frotrolige Underhandlinger med Philip af Spanien, ja endog med Paven, Englands afskyeligste Fjender, at hun havde taget Del i Komplotter mod Elisabeths høitelskede Regjering, forbittrede lidt efter lidt Nationen i en saa høi Grad, at Medlidenheden med hendes bedrøvelige Stilling syntes ganske at være udslettet; og Parlamentet var mere end ved een Leilighed Organet for det almindelige Had, som forfulgde hende. De udenlandske Hoffer, paa hvis Bistand hun havde kundet regne, vare for dybt nedsunkne i indvortes Uroligheder, for at gjøre virksomme Skridt til hendes Befrielse. Spanien kæmpede mod den be-

farlig tilbageholdne, men strax derpaa uimodstaae lig frembrydende Revolusion i Nederlandene *;

---

* Philip's den 2 overtroiske Despotisme maatte overalt foraarsage Oprør. Denne Fyrste tørstede altid efter Kjetterblod. I Nederlandene havde han indført den grumme Inkvisisionsret, ophævet Religionsfriheden og egenmægtigen gjort mange høist ubehagelige Forandringer. Istedet for ved lemfældige Midler at prøve at stille den Misfornøielse og de Uroligheder, som derover opkom, betjente han sig af sine Spanske Krigsfolk og blodige Tvangsmidler. Hertugen af Alba, En af de største, men og En af de grusomste, Feldtherrer, fik Ordre at marschere til Nederlandene med 10,000 spanske Soldater. Hans Grusomhed overgik al Beskrivelse. 18600 Mennesker, som i fem Aar vare døde under Bødelens Haand for Kjetteri, raabte Hevn over denne Forfølger, og — han bersmmede sig af disse Henrettelser. Jo flere Grusomheder Hertugen af Alba udøvede, jo mere han undertrykde det fri Folk med uhørte Paalæg, jo mere han gav sine Voldsomheder Anstrog af Religionen, desto modigere bleve Nederlænderne. Kjerlighed til Frihed gjorde et Folk, som aldeles ikke vare vante til Vaaben, til Helte. De nu værende 7 forenede Provindser, paa Grønningen nær, traadte sammen i det nøieste Forbund til Utrecht den 31de Jan. 1579; og to Aar derefter 1581 vovede de i en Forsamling til Haag, høitideligen at erklære, at Philip den 2 havde forbrudt sin Suverænitætsret, fordi han, mod sin Ed havde krænket Folkets Pri-

Frankrig var sønderrevet af borgerlige Krige, casende Fakstioner og Religionsfanatismus. Endnu

---

vilegier. I Opsigelsesakten hedde det: "Folket er ikke født for Fyrsterne, men Gud har forordnet Fyrsterne for Folket; der kan ikke være en regjerende Fyrste uden Folk, men et Folk kan meget vel bestaae uden Fyrste; det er Fyrstens Pligt, at elske sine Undersaattere, som en Fader elsker sine Børn, og regjere dem med en fuldkommen Billighed; gjør han det ikke, da er han ikke længer en Fyrste, men en Tyran, og Folket skylder ham ikke mere Lydighed." Siden uendelig lang Tid havde de beklaget sig over en grusom Behandling; deres Klager og Ansøgninger vare ogsaa bragte for Kongens Trone; men istedetfor at udrette det ringeste derved, havde de ikke kunnet afvende ham fra hans Forsæt, at paalægge dem et utaaleligt Aag, under det Paaskud, at beskytte den katholske Religion, der aldrig var bleven angreben af dem; de guddommelige og menneskelige Love, der saa ofte med Hensigt til dem vare blevne overtraadte, havde nu igjen sat dem i deres naturlige Frihed og gave dem den Ret, at udvælge sig en anden Fyrste, for af ham at blive regjeret efter deres Privilegier og Friheder o. s. v." Understøttede af Engelænderne og Franskerne bleve endelig da forenede Stater efter 80 Aars Kamp ved den Westphalske Fred 1648 af Spanien erklærte for en fri og uafhængig Stat. Millot. 8, 324. 362.

Overs.

mere: næsten enhver vigtig Begivenhed, som tildrog sig i et tilgrændsende Land, maatte falde ud til Skade for den ulykkelige Fange. Det var Iver for Pavedømmet, just det, hvoraf man troede, Maria's Hjerte paa det mest levende var gjennemtrængt, som svingede Philips og Alba's Mordsværd over Flandern og Holland, det var den katholske Forfølgelsesaand, som i Aaret 1572 drog det gruſomme forræderiske og djevelske Blodbad over Protestanterne i Paris og hele Frankrig *. Man

* Protestanternes Antal havde udbredt sig i Frankrig ligesom i Tydskland og Nederlandene. Der var under Frans 1 allerede udkomne haarde Forordninger imod dem, men de have ligesaa lidet formindsket deres Antal der, som i Tydskland og Nederlandene. Under Frans 2 og Carl 9 søgde man baade ved List og Magt at undertrykke dem. Dette gav Anledning til de skrækkelige indvortes Uroligheder, hvoraf Frankrig rasede imod sig selv i 30 samfulde Aar efter hinanden. Endelig blev der sluttet Fred til St. Germain paa de fordeelagtigste Vilkaar for Huguenotterne. Nu blev alting roligt og man fordrev Tiden med Giftermaal. Henrich, Kongen af Navarra blev giftet med Carl den niendes Søster, Margrethe. I Anledning af denne Formæling var han og hans Fætter Prindsen af Conde kommen til Hove og havde draget de fornemmeste Anførere af deres Parti med sig. Selv Admiralen af Coligny havde ladet sig forblinde ved Haab om en Krig med

vændte sig endelig til, at betragte den hjelpelöse skotske Dronning ikke anderledes end som en afvæb-

---

Philip 2, i Anledning af Nederlandenes Oprør. Han brændte af Begjerlighed efter at hevne Calvinisterne over denne Monarks Forfølgelser. En smigrende behagelig Forestilling havde dysset hans Klogskab i Søvn. Midt under Glædesfæster og Fornøielser syntes alt Fiendskab at være kvalt. Kongen af Navarra's Formæling blev fuldbyrdet den 17de Aug. 1572; og den 22de blev Coligny, da han vilde gaae hjem fra Hove, saaret ved et Bøsseskud. Carl 9 besøger ham, bevidner ham den inderligste Bedrøvelse derover, og lover at straffe denne Riddingsdaad; men neppe var han kommen tilbage, førend Enkedronningen, Catharine af Medicis bragde ham paa andre Tanker. "Hvis Frankrig skal være rolig", hed det, "dens Trone sikker og Christi Religion ikke besmittes, saa maa de vigtigste Huguenotter udrydes". Han sprang op med Heftighed: par le mort de Dieu, saa dræber Admiralen, siden I endelig vil det saa, men ikke ham alene, men alle Huguenotter, saa at ikke een eneste bliver tilbage, som kan forurolige os. I maa udføre disse Befalinger strax. Der var neppe sagt denne Dom, som fra den mest despotiske asiatiske Trone aldrig kunde være strækkeligere, før Catharina arbeidede paa at iværksætte den. Oldermændene i Paris bleve kaldte op til Kongen; de fik Ordre at kalde alle Borgere til at møde ved Raadhuset ved Midnat. De skulle give Signal med Stormklokkerne, saa skulde der sættes Lys i alle Vinduer, trækkes

net Fjende, der til Menneskehedens Vel smægtede i et fortjent Fængsel; og da hendes Følge stedse blev

---

Lænker for Gaderne og alle Torve og Korsveie skulde besættes med Vagter; et hvidt Klæde skulde Katholikerne bære om den venstre Arm og et hvidt Kors paa Hoften, for at man kunde skille dem fra Huguenotterne. Den 24 Aug. herskede en ode natlig Stilhed over hele Paris, da Stormklokken begyndte og mange tusinde Mennesker hørte for sidste Gang dens dumpe Lyd. Klokkernes Ringen ved Midnat og den skrækkelige Hylen fra alle Sider i Paris jog Huguenotterne udaf deres Senge; de løbe halv nøgne, forvirrede og ubevæbnede udaf deres Huse, og fløi fra Søvnen ind i Dødens Arme. Man redde Coligny og Rochefaucault! raabte Kongen; men det var for sildig. Rochefaucault, En af de vigtigste Mænd i Frankerige, fandt man myrdet i en Kjørlade, og Coligny, den gamle ærværdige Coligny, hvis Navn er uforglemmeligt den Dag i Dag er iblant Huguenotterne i Frankerig var myrdet. Hele Natten gav Luften Gjenlyd af Mordernes skrækkelige Brøl, af Stormklokkernes Lyd, af Pistolskud og de Dødendes sidste jammerfulde Klager. Gaderne og Husene strømmede med Blod. Mordernes Rasenhed skaanede hverken Alder eller Kjøn; Drenge paa 10 Aar dræbte Børn i Vuggen. Carl 9, fortælle flere troværdige Vidner, havde faaet fat paa en Pistol, stod i sit Vindue og skjød paa de flygtende Huguenotter; tuez! tuez! raabte han af fuld Hals. I 3 Dage varede dette skrækkelige Blodbad, ikke

mere indskrænket, hendes Bevogtning stedse strængere og Ingen erholdt mere Tilladelse til at tale med

---

alene i Paris, men og omkring i Provindserne; dog fandtes der nogle Statholdere i Provindserne, som havde Mod nok til at vegre sig ved at være deres Medborgeres Bødler; og deres Ulydighed er dem i vore Dage en Ære. Antallet paa de Myrdede angaves forskielligt, Nogle til 100,000; men Antallet behøver ikke at være saa stort, for at jo denne Scene bliver en Skiændsel i Frankriges Historie. Man følge den efterladte Coligny's Enke og Børn til Geneve, hvor de bersvede deres Stotte og deres Eiendomme, ende deres Dage i Armod. Man følge de mange tusinde Henrettedes Familier, som, landflygtige i fremmede Lande, maatte søge deres Ophold ved Bettelstaven. Man kaste i sin Indbildningskraft et Øie hen over Frankrige, hvor Lig laae strøede omkring paa Markerne, hvor Galger og Skaffotter vare besængte med de værdigste Mænds Legemer og Seinefloden rød af Kvinders og Børns Blod — og dette sammenligne man med de aarlige Fester, som bleve anordnede at holdes midt i Paris til Taksigelse, med Pave Gregor's 13 hyitidelige Messe, hvor han med al optænkelig Pragt takkede Himlen, fordi den havde udryddet Kjætterne; med den bekiendte Medallie, han lod slaae: pietas excitavit justitiam (Fromheden opvakte Retfærdigheden), en Paaskrift, som selv Fromhed og Retfærdighed maa fordømme som forhaanende. Saaledes endtes denne skrækkelige Tragoedie, hvor der forefaldt Scener, som opvækte den største Gysen. Grusomheden og med

hende, uden i hendes Paapasseres Overværelse, saa tabte Tanken om hendes Lidelser sig stedse mere og mere og hun havde for mange Aar siden næsten ophørt at være en Gjenstand for Menneskenes Samtale og Deeltagelse.

Den første Leilighed, der opfriskede Tanken om hendes Navn, gav en i Skotland atter indbrydende Revolusion, som paa hendes Søns personlige Skjebne havde en umiddelbar og væsentlig Indflydelse. Siden Mortons Fald havde Lenox og Arran udelukkende været i Besiddelse af den hele offentlige Magt og i fuldkommen Nydelse af den kongelige Anseelse. De Store afskyede disse Yndlingers Regjering og havde længe været beskjeftiget med at befrie deres Fædreneland fra dette Tyranni og den unge Konge fra de Lænker, en saa vanærende Forbindelse paalagde ham. Overeensstemmende med den

---

den Ublufærdigheden gik saavidt, at Hofdamerne forsøiede sig, under frække og aflydelig Latter ledsagede Anmærkninger, med at betragte de myrdede Mænds døde Legemer, med hvilke de havde havt utilladelig Omgang. Selv Catharina af Médicis gjorde dette, efter de Serres's Beretning.

Overs.

Tids Yndlingsmaximer maatte et saadant Foretagende blive udført ved voldsomme Midler. Jacob blev, da han 1682 reiste fra Athol til Edingborg, indladt paa Lord Ruthven's Slot; derblev han af Glencairn, Mar, Lindsay, Glamis, Boyd og andre Adelsmænd, som vidste Forehavendet, gjort til Fange, bortrevet fra sine Ynglinger og strax derpaa tvunget til, at undertegne en Befaling, der berøvede dem ganske deres Magt, ja forviste endog Lenox af Riget. Da Maria erholdt denne Efterretning, skrev hun et ligesaa rasende som eftertrykkeligt Brev til Dronningen af Engeland. Hun besvor hende, ikke at tillade, at den samme Masse af Lidelser sammentrak sig over hendes Søn, under hvilke hun i saa mange Aar havde forsmægtet og for hvilke hun snart maatte bukke under. Hun skildrede i stærke og drastige Udtryk, det skrækkelige Lod, som var blevet hende til Del, og som næsten ene ved Elisabeth's uædelmodige Forfølgelse var blevet hende til Del; hvorledes hun, hendes nærmeste Beslægtede, hendes naturlige Bundsforvandte, havde understøttet og næret de Uroligheder og Rebellioner, som havde fordrevet hende fra hendes fædrene Trone og af hendes fædrene Rige; hvorledes hun, døv mod de ømmeste Bønner, med en haardnakket Grusomhed havde nægtet hende en personlig Sammenkomst; hvorledes hun det ene Aar efter det andet havde brugt Underhandlinger, der syntes at have hendes Befrielse til Hen-

sigt, blot som Blendeværk til at forevige hendes Fangenskab; hvorledes hun, uden Forbarmelse havde berøvet hende først hendes Glands, siden efter hendes Glæder og endelig Livets almindeligste Bekvemmeligheder. Hun foreſtillede, at hendes hele Ligegyldighed for alle denne Verdens Herligheder, hendes Kræfters Aftagelſe, hendes nærforeſtaaende Død ikke mere lod nogen Plads for ſtore Planer, og at hendes Løsladelſe ikke ſkulde være farlig for nogen; men var det uigjenkaldelig beſluttet, aldrig at ſætte Grændſe for hendes Ulykke, ſaa bad hun, at man vilde bevilge hende til hendes Sjels Beroligelſe en Præſt af hendes Religion, og tvende Kammerjomfruer — thi og diſſe havde man nægtet hende — til at pleie hendes ganſke afkræftede Legeme. Om dette Brev nogenſinde er kommet i Eliſabeth's Hænder, er tvivlſomt; viſt er det, at hun aldrig beſvarede det; og ſtrax derpaa udbrød over den fangne Dronning hin ſkrækkelige Skjebne, hvorpaa hendes forrige Lidelſer kuns havde været et ſvagt og bedrøveligt Forſpil.

Katholikernes blinde Religionsiver og raſende Forfølgelſesaand udbredte evig Mistanke og ſtedſe opſtigende retfærdige Bekymringer over alle proteſtantiſke Fyrſters Stater og Troner. Eliſabeth's Navn prangede foran i alle Planer til Kjetteriets Undergang, ſom ſværmeriſke Hyklere udkaſtede og ſom Paven og de katholſke Konger underſtøttede. Den ſpanſke Konge havde i Douay anlagt et

Siminarium for de engelske Flygtninger af katholsk Religion. Cardinalen af Lothringen stiftede et lignende i Rheims; og i disse Fanatismens Skoler lærte man uden Tilbageholdenhed at protestantiske Fyrsters Mord henhørte iblant de mest fortjenstfulde Gjerninger *). I Aaret 1584 viste sig i Engeland her og der Spor af den kraftige Indflydelse, denne farlige Lære havde havt paa de Gemytter, som dertil vare forberedte. Frantz Throgmorton, en velhavende Mand fra Cheschire, gjorde sig ved nogle af sine Skridt mistænkt hos Statsraadet, blev taget i Forvaring og

*) En ung Jesuit paa 19 Aar, Jean Chatel, blandede sig en Dag imellem den store franske Konges, Henrich's 4 Følge og gik ind i Gemaket; Kongen bukkede sig just, da Chatel stødte Dolken efter hans Strube; han feilede, Dolken gik ind i Munden og sønderbrød en Tand. Morderen tilstod, han havde hørt af Jesuiterne, at der var Fortjeneste ved at dræbe en Konge, som var sat i Ban af Paven; man eftersøgte Jesuitternes Papirer, fandt her hos Jesuiten, Guignar, et Papir skrevet med hans egen Haand, hvorpaa der stod, at Henrich 3 var en Sardanapal, Henrich 4 en Ræv, Elisabeth en Ulvinde, og Churfyrsten af Saxen et Svin; ja en anden Jesuit vovede at skrive, at Jacob Clement, Henrich's 3 Mørder, havde gjort en Gjerning, hvortil han var drevet af den hellig Aand. Snedorff 3 D. 1 B. 126.

Overs.

tilstod, omendskjønt under Torturen, at Hans Forehavende var, at befordre fremmede Troppers Landgang i Engeland, og maatte derfore lide Straf som Landsforræder. Chrichton, en Jesuit, som reiste fra Flandern til Skotland, blev underveis overfalden af Sørøvere og kastede i Bestyrtelsens første Øieblikke det sønderrevne Papir i Søen; men hvilket Vinden ved en særdeles Hændelse drev tilbage til Strandbreden og ved en konstig Sammensættelse op dagede man en meget betænkelig Hemmelighed. Strax derpaa fattede Wilhelm Parr, en Mand, der besad Kredit nok til at faae Sæde i Parlementet, paa en udenlandsk Reise den Beslutning, med egen Haand at ombringe Elisabeth, og han blev i denne Beslutning ikke blot bestyrket af Seminaristerne, Jesuiterne og engelske Emigrantere, men endog af Cardinaler, ja, som man siger, af selve Paven. Een af hans fortroligste Venner forraadede ham til Ministeren; han tilstod strax sit strafværdige Forehavende og gik med Gelassenhed sin Død imøde. Mere eller mindre bleve ved alle disse hemmeligsfulde Fortagender den skotske Dronning nævnet. Det var mere end sandsynligt, at de ivrige Katholiker havde bygget deres sidste og største Haab paa hende; det kan ikke nægtes at hun stod i Brevveksling med udenlandske Monarker og blant andre med Engelands afsvorne Fjender; og om Throgmorton troede man almindelig, at han havde meddelt hende sine Anslag. Frygt for den nærværende

Regjerings-Omstyrtning, og, hvilket syntes at være et og det samme, for Katholicismens Tilbagekomst, yttrede sig i England med alle Kjendetegn paa den heftigste Lidenskab, næsten med Symptomer paa en national Sygdom. Hvad der blot viste den fjerneste Mulighed af Nærmelsen af denne, den største af alle Elendigheder, gjaldt ligesom for et Forbud paa Statens umiddelbare Opløsning; der gaves ingen Naade for den, som, selv med den største Hjertets Uskyld, Opdragelse eller Meninger, indblæste yngeste Hang til en fordømt og afskyet Religion og en Katholik maatte uden Undtagelse være en Fædrenelands Fjende. Intet var altsaa naturligere, end at ved enhver Fare, som truede Staten og Monarkinden, Hadet til den fangne Dronning, i Særdeleshed hos den Del af Nationen, der ved en Revolution kunne tabe mest, vognede med fordoblet Styrke, at et almindeligt Skrig tilsidst hævede sig mod denne hjelpeløse Ulykkelige. Lejcester og nogle andre Hoffolk bragte hvistsandsynlig med Elisabeth's Vidende, en hvitidelig Association istand, hvorved et stort Antal Mennesker af alle, især af de høiere Klasser, udtrykkelig forbandt sig til: "at beskytte Dronningen imod alle hendes indenlandske og udenlandske Fjender, og, hvis det skulde indtræffe, at hendes Liv ved Magt blev hende frarevet til Gunst for en Kronprætendent, at forfølge Stifteren af en saadan skjændig Gjerning saalænge, indtil han var udrydet af

Verden". Nogle Maaneder derefter blev dette besynderlige Forbund stadfæstet i Parlementet og i Slutningen af Stadfæstelsens Indhold blev end videre fastsat: "at ifald den Revolution, som blev anstiftet ved eller for nogen Kronprætendent, skulde berettige Dronningen til at lade Ophaveren til samme forhøre for en Commission af 24 dertil udvalgte Medlemmer, og at, om han blev befunden skyldig, enhver tro Undersaat maatte bringe ham til den fortjente Død, hvorved for stedse tabdes al Ret til Tronfølgen for en saadan overbeviist Person, ja endog for dens Efterkommere". Denne Lov er aabenbar rettet imod Maria, som i enhver Linie læste sin nærforestaaende og uundgaaelige Undergang. Paa samme Tid blev og hendes udvortes Stilling værre end den tilforn havde været. Man fratog Greven af Schrewsbury Opsigten, som havde forestaaet sin besværlige og farlige Forretning i saa mange Aar med lige saa stor Troskab imod sin Monarkinde, som Ædelmodighed og Mildhed mod den Fangne og overgav den til Sir Amias Paulet og Sir Drue Drury *) som behandlede hende med

*) Alle Historieskriverne udtrykke sig dunkelt og forvirret over de forskjellige Steder, hvor den ulykkelige Dronning sad fangen. Saa meget er tydeligt at see, at hun i Aaret 1568 blev bragt

en overdreven Ængsteligheed, uden Skaansel, uden Anstand, uden al Hensigt, til hendes forrige Høihed og til en Stand, som indtil denne Tid efter Menneskenes Dom en vis Helligheed stedse havde omgivet. — Næsten alle hendes Betjentere bleve afskedigede; hun blev ikke længere begegnet med den Ærbødighed, som man paa de Tider pleiede at vise et kronet Hoved; omendskiøndt hendes Sundhed ved et syttens

---

fra Carlisle til Bolton i Yorkshire, og tre Maaneder derefter fra Bolton til Tutbury i Straffordshire. Fra denne Tid af var hun under Opsigt af Greven af Schrewsbury. Imidlertid førte man hende 1569, da Rebellionen ved Greverne af Northumberland og Vestmoreland udbrød, til Coventry og 1573 paa en kort Tid til Buxton-Well's i Derbyshire, forder at bruge Badet. Nu skulde man af Robertson og de fleste andre Historieskrivere slutte, at Hovedfædet for hendes Fangenskab var blevet i Tutbury, da dog Cambden (Brittannia p. 723. ed. 1695) aabenbare angiver Slottet Sheffield — paa den Tid et ubetydeligt Sted, men som siden efter ved sine Manufakturer har hævet sig meget — hvilket tilhørte Greven af Schrewsbury, som hendes femteaarige Opholds. Fra den Tid af, da Paulet og Drury bleve hendes Vogtere, holdt man hende fængslet i Chartley-Castle, som da — efter Cambden p. 532 — tilhørte Familien Essex, og derfra blev hun bragt til Fotheringay-Castle, hendes sidste Fængsel.

Forf.

aarigt Fangenskab var bleven meget svækket, var hun dog indsluttet i et saa broskfældigt Værelse, at det, endog mit om Sommeren, formedelst Kulde ikke var beboeligt. Uagtet hendes ringe Indkomster havde hun dog stedse været vant til at uddele Almisser til de Fattige i den By, som laae ved det Slot, hvorpaa hun sad fangen. Paulet forbød hende dette, der hidindtil havde været hende en Trøst under hendes egne Lidelser. Men af alle hendes Lidelser var der Intet, der gik hende saa nær til Hjerte, som hendes Søns Opførsel imod hende. Jacob havde indtil denne Dag beviist sin Moder al barnlig Agtelse og Kjerlighed. Elisabeth, der stedse satte en Fornøielse i at krænke den ulykkelige Dronning vidste ved ondskabsfulde Ranker at sætte Splid imellem Moder og Søn. Han tilskrev hende et meget uhøfligt Brev, hvori han vægrede sig ved at erkjende hende for Dronning af Skotland og undslog sig ganske for i Fremtiden at antage sig hende. Dette haarde Slag nedslog ganske Moderen.

Hun havde nu i atten samfulde Aar maattet savne, hvad der kunde forsøde Livet og vedligeholde det, Nydelsen af hendes egne Kræfter, Omgang med andre Mennesker og Friheden. Om endog i dette eller hint Øieblik en melankolsk Erindring om det Forbigangne, mange Feiltrin af ungdommelig Letsind og opblussende Lidenskaber svævede hende for Øinene, om en udvortes Stemme tilhviskede hende, at hun selv havde været medvirkende Aarsag til hendes

Ulykke; saa maatte dog hendes Lidelsers Overvægt tale meget høiere og kraftigere og den Følelse, at imellem hendes Forseelse og Straf var et uretfærdigt Forhold, uanstadelig være nærværende hos hende. Hun saae sig uden Redning opofret for en uforsonlig Medbeilerindes Had og Aabryne, hvem hun aldrig forsætlig havde fornærmet, for et Kabinets haarde Politik, for hvilken Retfærdighed, ligesaavel som Menneskelighed ofte maa vige for det almindelige Vels slibrige Maximer og den offentlige Sikkerhed. Hundrede feilslagne Forsøg, hundrede blændende Fredsforslag, hundrede frugtesløse Samtaler, verlede Breve og Underhandlinger havde endelig overtydet hende om, at det var mere end Daarskab, at haabe en fredelig Udvikling, et fornuftigt og ordentligt Udfald paa saa lange og saa rodfæstede Gjenvordigheder. Et saa unaturligt Forhold, som dette, at en Dronning var fængslet af en Anden, i hvis Land hun søgte en kort Beskyttelse, kunne kun endes paa en usædvanlig Maade ved en stormende Revolusion. Just hendes Ulykkes vide Omfang og dens Langvarighed var for hendes Fjender en ny Bevæggrund til aldrig at ende den; men intet er i dens Stilling, som en stor Uret blivet tilføiet, mere trøsteløst end den Tanke, at den, som tilføiede ham den, troer, at man ikke mere kan gjøre Regning paa Tilgivelse. Naar altsaa Maria, skuffet i sine Forventninger, udelukt fra ethvert retmæssigt Tilflugtssted, rettede hendes Øine paa langtfraværende Hjelp,

udstrakte hendes Haand efter tvetydige Redningsmidler, naar hun ventede det af Engelands Fjender, som Engelands Monarkinde haardnakkende og ondskabsfuld nægtede hende, naar hun endog med Længsel og Velbehag tænkte paa denne Monarkindes Død, saa var hun blevet retfærdiggjort af enhver billig Dommer, af hendes eget Hjerte. Ulykkeligvis er den Grændselinie imellem et levende Ønske og den Beredvilligheb ved Medvirkning at rykke dette Ønskes Linie nærmere, smal og forsvinde, og Maria blev snart beskyldt for, at have overtraadt denne kritiske Grændselinie.

I Aug. 1586 kom for Lyset ved Statssekretær Walsingham's Aarvaagenhed og Snyhed, En af Dronningens mest fortjente og agtværdigste Ministre, en allerede vidt udbredt Sammenrottelse, som havde ikke mindre til Hensigt end en fremmed Armees Landgang, Elisabeth's Mord og den skotske Dronnings Befrielse. De første Anstiftere af dette meget alvorlige Komplot vare Præster, Lærlinge fra de udenlandske Seminarier, men den virksomste Befordrer og ved Følgerne selve Sjelen var Anton Babington, en ung Mand af anseelig Formue og mange elskværdige Egenskaber, hvem, som det synes, det Ønske at være den fangne Dronnings Befrier, mere end Religionsiver havde forledet til dette sorte Foretagende. Under hans Anførsel forenede sig forskjellige mestendeels velhavende og i Øvrigt agtede Mænd med de første Sammensvorne; og da Wal-

fald at fælde Dom over Maria, som man ikke kaldte andet end: "Maria, den afdøde skotske Konges, Jacob's 5., Datter og Arving, sædvanlig kaldet Dronning af Skotland og Enkedronning af Frankrig". Den paafaldende Omstændighed, at blant Medlemmerne af denne Kommission befandt sig alle den engelske Dronnings Ministre og høie Statsbetjentere, alle hendes Yndlinger og nogle bekjendte Fjender af den Anklagede, dette kunde vel ikke undgaae selve det partiske Øie blant den opbragte engelske Nasion.

Da Kommissarierne den 12te Octbr. 1586 lode sig see i Fotheringay, vegrede Maria sig i Begyndelsen med megen Standhaftighed ved at tale og svare, paastod med megen Værdighed, at hun, en uindskrænket Dronning ikke kunde blive dømt for nogen Domstol i Verden, i det mindste ei for dem, hvor hun ikke saae sine Lige; af en fremmed Magts Kommissarier og efter et fremmedt Lands Love, dem hun aldeles ikke var underkastet. Ved denne Tænkemaade forblev hun indtil paa tredie Dag; det eneste, der maaskee kunne afværge det opgaaende Uveir, i det mindste aflede og dæmpe det i dets første Heftighed; men Kommissariernes Paatrængenhed, Følelsen af hendes hele Afmagt og den Tanke, at man ikke havde tilladt hende een eneste Ven, ikke een eneste Raadgiver, ikke een eneste hende hengiven Sjel, endelig Vicekammererens, Hatton's, Forestillinger, der paa en listig Maade lod hende for-

staae, at hun derved kunde redde hendes Uskyld, og at Elisabeth ønskede intet heftigere end hendes fuldkomne Frifindelse; dette bevægede hende til, at at erkjende Tribunalets Rettighed, dog under den Betingelse, at hendes Paastand mod al Underkastelse skulde antages og erkjendes for gyldig. Strax derpaa gik man over til et formeligt Forhør. Den væsentlige Punkt, om hvilken dette Forhør, trods alle med Flid indblandede fremmede Beskyldninger, maatte dreie sig, var det Spørgsmaal: om Maria havde havt Del i Babingtons Sammenrottelse? Kommissarierne paastode det, og grundede deres Anklage paa de Breve, som hun havde faaet fra Babington, paa begge hendes heftede Sekretærers Vidnesbyrd, at Svaret efter hendes Befaling var udfærdiget, og paa de fornemmeste Sammensvornes Udsagn, der kort for deres Død havde nævnet Dronningen af Skotland, som Deltagerinde i alle deres Planer. Maria nægtede Anklagens hele Indhold, forsikkrede, at hun hverken havde kjendt Babington eller Savage eller nogen af de Sammensvorne, vilde ikke vide af noget Brev, erklærede, at Maue og Curle — hin efter hendes Skildring ikke ubestikkelig, denne vel tro, men den anden slaviſk undergiven — ikke af hende vare blevne befuldmægtigede til, at besvare slige Breve, paastod derfore, at man skulde fremlægge hendes egne Haandskrifter, eller at hun i det mindste skulde stilles for

Retten med hendes Skrivere. *) Jeg har, blev hun ved, gjort saadanne Bestræbelser for at faae min Frihed, som er en menneskelig Skabning naturlig; og da jeg ved saa mange Aars bedrøvelige Erfaring er bleven overbeviist om, at det vilde være forgjeves, at faae den af den engelske Dronnings Retfærd og Ædelmod, har jeg forskjellige Gange anmodet udenlandske Fyrster og bedet alle mine Venner at opbyde alt, hvad der var dem muligt, til min Redning. Jeg har ligeledes ønsket, at forskaffe de engelske Katholiker nogen Lettelse for den Haardhed, hvormed man paa nærværende Tid begegner dem; og kunde jeg haabe, at min Død ville befrie dem fra denne Undertrykkelse, saa vilde jeg dø med Glæde. Imidlertid ønsker jeg hellere at efterligne Esthers end Judiths Exempel, og vil hellere bede for mit Folk, end udgyde det ringeste Kreaturs Blod. Jeg har ofte sat Grændser for mine Venners overdrevne Iver, naar enten deres egne

*) Man afslog hende dette paa Grund af, at de engelske Love ikke forordne nogen Konfrontation i Majestætsforbrydelse.

Overs.

Forfølgelsers Haardhed eller Uvillie over den uhørte Ulæt, jeg maa lide, havde kunnet lede dem til vovelige Foretagender. Jeg har selv advaret Dronningen for den Fare, hun udsatte sig for ved hendes nærværende Fremfart. Efterat jeg nu er ganske udmattet ved Sorg og Gjenvordigheder, et Haabet om en Krone ikke saa henrivende for mig, at jeg skulde besmitte min Sjel, for at faae nogen. Jeg har alle Menneskehedens Følelser, jeg kjender de Pligter, Religionen foreskriver Mennesket, og jeg bærer Afsky for en Snigmorders skjændige Forbrydelse, som strider imod begge; og har jeg nogensinde ved mine Ord, eller blot i mine Tanker givet mit Samtykke til noget Anslag imod den engelske Dronnings Liv, saa vil jeg ligesaa lidet unddrage mig Menneskenes Domstol, som vente nogen Naade af Gud." *) Hun kæmpede to hele Dage mandig, urokkelig, med uafbrudt Aandsnærværelse imod hendes Dommeres op-

*). Cambden, 485 p. p. Kan Noget tænkes skjønnere sagt; man sætte sig blot hen i hine Tider.

Overs.

dyngede Bebreidelser, deres Veltalenhed og Sofisteri, blant hvilke hendes Dommere hun og saae hendes gamle Fiende Cecil, nu Lord Burleigh og Storskatmester i Engeland. Da i en af Anklagernes Taler blev nævnet Philip Hovard, Greve af Arundel, som paa den Tid, da Hoffet holdt ham for medskyldig i Sammenrottelsen, sad i Tover, *) udbrød hun med dyb og øm Vemod: ak! hvormeget har ikke det ædle hovardske Huus allerede maattet lide for min Skyld!" Da hun standhaftig vaastod sin Uskyld, ophørede Kommissarierne Processen, reiste tilbage til Vestminster, og førte her eenstemmig det Sprog: "at Maria havde havt Del i Babingtons Sammenrottelse, som havde søgt at foranstalte og befordre Dronning Elisabeths Død, følgelig havde formelig handlet imod den nyeste til Monarkindens Sikkerhed affattede Statut, og paadraget sig den deri truede Straf." Efter nogle Dage blev Dødsdommen bekræftet af Parlamentet. Ikke tilfreds hermed overgave Parlamentet et Bønskrift til Elisabeth, hvori de bade, at hun, saa kjer hendes eget Liv, den protestantiske Religions Vedligeholdelse, hendes Folks Ønsker og Vel vare hende, maatte bekjendtgjøre samme,

*) Han døde og i dette Fængsel 1595. Han var den ældste Søn af den i Aaret 1572 henrettede Hertug af Nordfolk.

Forf.

og uden videre Opsættelse afstraffe en Rivalinde, der var ligesaa uforbederlig og haardnakket, som farlig, som hun efter hendes mange og store Forbrydelser havde fortjent. Denne Addresse, der stedse vil blive en Skjændsel for det engelske Parlament, var understøttet med de uværdigste Bevæggrunde. De vare udledte ikke fra Retfærdigheden, men fra Nytten. Elisabeth lod derfore den 6te Decbr. Dommen over Maria publicere; men glemte ikke at lade Folket vide, at hun ved begge Parlamentshusenes gientagne Begiering var nødt til, at gjøre dette Skridt. Paa samme Tid afsendte hun Lord Buckhorst og Beala til Maria, for at give hende Efterretning om hendes Skiebne. Maria modtog denne Efterretning uden Kiendetegn paa Frygt, ja endog med en triumferende Mine. Intet Under, sagde hun, at Engelænderne nu tørste efter en fremmed Dronnings Blod, da de tilforn har udøvet denne Voldsomhed imod deres egne Monarker. Efter saamange udstandne Lidelser er Døden mig velkommen, og jeg anseer den som min Befrier. Jeg er stolt deraf, naar jeg betanker, at man agter mit Liv saa vigtigt for den katholske Religion, og med Glæde dør jeg som en Martyrinde for samme.

Saasnart Dommen var offentlig bleven bekiendtgjort, tilsidesatte man ganske al den Smule Agtelse imod hende, man hidindtil havde iagtaget. Paulet gik ind i hendes Værelse, naar han fandt for godt, endog om Natten; han lod sig see for hende

med bedækket Hoved. Hun klagede over denne Opførsel for Elisabeth, og gjorde paa samme Tid tillige hendes sidste Begjering til hende. Hun bad, at hendes Lig maatte blive bragt over til Frankrig, hvor hendes Moder var begravet, og at hendes Skriftefader eller en anden katholsk Præst maatte komme til hende. Hun bekom ikke noget Svar, og hendes Forlangende blev uopfyldt.

Disse Kommissariers uregelmæssige og lovstridige Forhold kunde end ikke undgaae deres Opmærksomhed, som vare fuldkomment overbeviste om deres Lovlighed. Med hvad Ret kunde Elisabeth anmasse sig en Myndighed over en uindskrænket Dronning? Var Maria forbunden til at underkaste sig et fremmedt Riges Love? Hvorledes kunde en anden Fyrstindes Undersaattere vare hendes Dommere? Om dette endog kunde skee, hvorfore iagttoge man da ikke de sædvanlige Formaliteter? Var de Sammensvornes Udsagn saa afgjørende? Hvorfore opsatte man ikke Sammes Henrettelse? Hvorfore lod man dem ikke gjentage i deres Medskyldiges, den fangne Dronnings Nærværelse, hvad de havde sagt i Sammes Fraværelse, henrevne af Torturens Pinsler? Kunde Sekretærernes Tilstaaelse gjøre en Ende paa al Tvivl; hvorfore bleve da ikke Naue og Kurle bragte med til Fotheringay, eller i det mindste beordrede herhen, da Maria vedvarende paastod, med den tillige at blive fremstillet? — Paa et Forhør, hvori ingen egenhændig Underskrift, ingen tilstedeværende Vidner, intet klart og umiddelbart

Bevis var seet, blev en saa exempelløs, tillige saa grusom og saa forvoven en Strafdom grundet, grundet paa en Lov, som man kort forhen i den umiskjendelige Hensigt havde udklækket, for at styrte den i Fordervelse, som det nu traf.

Men det Sagn, at Elisabeth vegrede sig ved at bekræfte Dommen og lade den bringe i Udsvelse, bliver dog stedse en tom Formalitet. Denne Fyrstinkes Anseelse og Magt var saa stor, Nasionens Tillid til hende saa ubegrændset, hendes Herredømme over Parlamentet saa uimodstaaelig, at hun med et Vink havde kunnet tilintetgjort den hele Kriminelproces. Ihvor levende end det offentlige Skrig og Parlamentets Paatrængenhed maatte fordre Dommens sidste Bekræftelse, Elisabeth var dog fri, hun kunde bekræfte den eller lade være.

Der gives Handlinger, som ved deres unaturlige Afskyelighed saaledes overraske os, at vi derfore blive nødte til, at opsøge en lovlig eller dog undskyldelig Bevæggrund til samme. Naar vi nu i een Punkt tænke os Alt samlet, som Egennytte, Frygt og Had kunne indgive Dronningen af Engeland, saa synes dette ikke at være tilstrækkeligt til at forklare en saa skrækkelig Beslutning, at lade en saa dybt falden, af Grømmelse og Lidelser fortæret Dame, en Dronning, og hendes nærmeste Beslægtede henrette. Maria var bleven altfor afmægtig, at hun ved sin blotte Tilværelse kunne udsætte Elisabeths Liv for store og trængende Farer, og Elisabeth viste ved saa

mange frygtelige Storme, der susede om hendes Stat og Hoved, saa stort Heltemod, at den Bekymring for de Sammenrottelser, som Maria kunde foranledige — thi nogen Indflydelse havde dog vel denne Bekymring — alene skulde have bevæget hende til at underskrive Dødsdommen. Aarsagen til Hadet maatte enten svinde bort med hendes Medbeilerindes henvisnede Skjønhed og Magt, med hendes tiltagende Alder og Elendighed, eller dog kjendelig have tabt sig; i det mindste gyser den almindelige Menneskelighed ved Forestillingen af et Gemyt, der endnu kunne hade en med et nittenaarig Fangenskab straffet Fjende, og det med en Lidenskab, der tørstede efter Blod. Og dog bliver den prøvende Grandsker, naar han ved alle Drivefjedre forgjeves har søgt efter en antagelig Grund, vist tilbage til denne nedrige og afskyelige. Kuns vilde Pøbelskrig kunde udgive den engelske Stats Vel og Vedligeholdelse for uformelig med Maria's Liv. Naar Elisabeth's Ministre istemmede samme Skrig, saa gjorde de det, hverken fordi de i høieste Grad frygtede for selve Tilfælder, at Maria skulde overleve deres nærværende Herskerinde, eller fordi de vilde skjule og ligesom retfærdiggjøre deres Uretfærdighed og Grusomhed, eller — hvilket vel ikke er det usandsynligste — fordi de med største Vished kjendte deres Monarkindes hemmelige Sindelav. Endnu har aldrig sand Politik tilraadet Udførelsen af et Mord; her maatte selv den falske, saalænge endog det sidste Glimt af

en velgjørende Hensigt ledede den, opstaae imod Forbrydelsens indbildte Nødvendighed.

Samle vi alle Omstændigheder, saa synes det, som det Forsæt, ikke længere at skaane Dronningen af Skotland, har i Elisabeth's Hjerte naaet sin fulde Modenhed fra det Øieblik af, da Kommissionen havde fældet Dødsdommen, maaske endog tidligere. Hendes Nølen og Vaklen, hendes Bedrøvelse, hendes forstyrrede kvalfulde Tilstand, hendes tvivlraadige og følsomme Udladelser i de tre Maaneder, som fulgde paa Dommens Bekræftelse og offentlige Bekjendtgjørelse, havde aabenbar, saafremt de ikke kunne gjælde for blotte Velanstændighedsceremonier, sin Oprindelse fra en Afgrund af Hykleri og Forstillelseskonst, som lykkeligvis er en Sjeldenhed blant Menneskene i Almindelighed og selv blant de høiere Stænder. Hun drog sig tilbage fra alle Selskaber, med Taarer klagede hun over hendes ulykkelige og fortvivlede Stilling; man fandt hende ofte i hendes Kabinet begravet i dyb Tungsindighed, ofte ligesom kæmpende med hendes egne Tanker, ofte gjentog hun den ene Gang efter den anden visse ordsprogelige Talemaader *), der skulde forraade den indvortes Angest og Bevægelse i hendes Sjel. Det var urimeligt at paastaae, at en Del af disse Be-

*) For Exempel: aut fer, aut feri; ne feriare, feri.

Overs.

tænkeligheder og denne Uro ikke skulde have været oprigtig. Hvormeget endog det afskyelige Ønske, at udrive Maria af Verden, maatte have indtaget Dronningens Hjerte, saa maatte dog hendes stedse virksomme Forstand vise hende Foretagendets slemme Side. For Fremtiden, satte hun Bevægmelsen for sit hele ærefulde Liv paa Spil. For Tiden kunne hun opbringe mægtige Fjender imod sig.

Med barnlig Vemod og med Følelser, der ere en Konge værdige, saae Jacob den Skjændsel, hans Moder var udsat for; og den skotske Nasions Stolthed opfordrede ham til at anvende Alt, for enten at forhindre eller hevne Dronningens Død. Han afsendte derfore Ridder Vilhelm Keith til London, som tilligemed hans overbringende Gesandt Douglas skulde i de stærkeste Udtryk gjøre Forestilling mod de Fornærmelser, som man havde tilføiet en uafhængig Dronning, i det man havde indstevnet hende som en almindelig Person for Retten, og dømt hende efter Love, som hun ingen Lydighed skyldte; han bad, at Elisabeth ikke ville fordoble Fornærmelserne med at lade en Dødsdom udføre der i sig selv var lige saa urætfærdig som skammelig for Skotlands Konge. Da Elisabeth ikke værdigede disse Forestillinger noget Svar, skrev Jacob egenhændig hende til, og klagede i de bitreste Udtryk over hendes Opførsel, ei uden Trusler, at Pligt og Ære forbandt ham til, at opsige hendes Venskab, og at handle som en Søn, hvis Pligt det er, at hevne de Fornærmelser, man paa

en saa uværdig Maade havde tilfoiet hans Moder. For at hæve alle Elisabeths Bekymringer, skulde Gesandterne tillige love, at deres Herre ville indestaae for, at ikke nogen Sammenrottelse med Maria's Samtykke skulde blive anstiftet enten imod Elisabeth's Liv eller Kongerigets Frihed; og til Forsikring paa hans Lystes Oprigtighed ville han udlevere nogle af de fornemmeste blant den skotske Adel som Gidsler. Han sammenkaldede paa samme Tid sit Riges Adel, som lovede ham al mulig Bistand til at udføre en saa retfærdig Sag. Han afsendte Gesandtere til Frankrig, Spanien og Danmark, for at anmode disse Hoffer om Hjelp; og for at drive Underhandlingerne med Elisabeth med Eftertryk, udrustede han sig af al Magt til Krig. Henrich 3. af Frankrig havde ligeledes ikke sparet nogen Umag, for at forhindre en Gjerning, som alle europæiske Hoffer maatte anse med Skræk og Banghed. Men sandsynligen havde alle disse modsatte Forestillinger ikke den halve Virkning, som de syntes at have; og var det end blevet tvivlsomt, om noget andet end en dyb Intrige indeholdt den egentlige Nøgel til dette usædvanlige Syn, saa maa al Tvivl svinde bort, naar endelig den sidste, mærkværdigste og forvoyneste Scene var aabnet.

Elisabeth lod den 1ste Febr. 1587 hendes anden Statssekretær, Davidson, sige, at han skulle forelægge hende til Underskrift Befalingen om Dommens Fuldbyrdelse, der allerede for nogle Uger

ſiden laae udfærdiget. Davidſon bragde hende denne Befaling, hun underskrev ſamme, ligeſom ogſaa en Mængde andre Papirer, med den fuldkomneſte Ligegyldighed og Munterhed, i en endog til ſkiemtefulde Udtryk overmt Gemytsſtemning, og paalagde Davidſon, at overbringe den til Groskanſleren. Da dette var ſkeet, begyndte hun med ham en lang Samtale, hvori hun yttrede, hvor behageligt det vilde være hende, om der fandtes Nogen, der vilde forekomme Vidtløftigheden ved den ſkotſke Dronnings offentlige Henrettelſe, og paa en anden Maade gjøre en Ende paa ſammes Liv. Hun gav at forſtaae, at ſelv Paulet vilde maaſke være Manden; men da Davidſon ſyntes at tvivle herom, gav hun ham Fuldmagt til, ved en Skrivelſe at tilkjendegive Paulet og Kolleger hendes Ønſke. Davidſon opſatte en ſaadan Skrivelſe i frygtſomme, dog fuldkommen forſtaaelige Udtryk; men da han ikke vovede, alene at paatage ſig en ſaa betænkelig Sag ſom denne, forelagde han den førſte Statsſekretær, Walſingham, ſamme, og begge tilfælles underſkreve. Paa den tredie Dag fulgde Svar; det faldt ſaaledes ud, ſom Davidſon havde formodet. Over hans Liv og Ejendom maatte Dronningen raade; men hans Ære var ham for koſtbar, at han for evig ſkulle beſmitte den ved en ſaadan Niddingsdaad. Dronningen blev vred og fornærmet; hun beklagede ſig for Davidſon i heftige Udtryk over Paulet's og Drury's ſmme Sam-

Samvittighed; hun gik saa vidt, at hun paastod: at man for lang Tid siden burde have skilt hende ved denne Bekymring, om man virkelig meente det saa godt med hende, som visse offentlige Yttringer tilkjendegave. Da Davidson bestemt spurgde hende, om det endnu var hendes Villie, at lade Henrettelsen fuldbyrde, svarede hun med Heftighed: Ja! men kom strax tilbage til Planen, om hemmeligen at myrde hende. Den samme Aften, den 3die Febr., da denne Samtale var forefalden, besluttede Conseilet sig til, paa Burleighs Raad og Opmuntring, uden videre Foresporgsel — at lade Befalingen til Henrettelsen afgaae.

Greverne af Schrewsbury og Kent erholdte den Kommission, at bivaane Dodsdommens Fuldbyrdelse. De kom den 7de Febr. til Fotheringay, forkyndte deres Ærinde, og betegnede den følgende Dag som den sidste i Maria's Liv. Maria hørde dem med nogen Forundring, men uden al Bestyrtelse. "Naar det er den engelske Dronnings Villie, naar det er Forsynets Beslutning," sagde hun "dør jeg villig og gjerne; Døden, der vil gjøre en Ende paa alle mine Lidelser, skal være mig velkommen; en Sjel, der frygter for et smertefuldt Øjebliks flygtige Bitterhed, var ikke værd at nyde Himmelens Glæde." Hun bevidnede endnu engang, og lagde, medens hun gjorde det, hendes Haand paa Bibelen, at hun var uskyldig i Babington's Sammenrottelse. Derpaa gjentog hun for begge

Greverne den Begjering, som hun alt forhen i et Brev til Elisabeth havde gjort, at de ved det sidste Optrin i hendes Liv ikke vilde nægte hende hendes Skriftefaders Nærværelse; men denne Bøn, som man dog tilstaaer de største Misdædere, blev ganske afslagen. Man svarede hende, at Dechanten af Peterborough vilde efter den sande Religions Grundsætninger underviise og trøste hende.

Da store Revolusioner i det menneskelige Kjøns moralske og borgerlige Forhold ikke er tænkelig uden udbredte Forstyrrelser, følgelig ikke uden store Offere, saa er det en lykkelig Indretning i Naturen, at just den sande eller falske Følelse for en god Sag, som indaander Befordrerne af saadanne Revolusioner Kæmpekræfter til at handle, og beseler de Ofrede med et urokkeligt Mod til at lide. Maria var traadt ind i Verden i en kritisk Tidspunct, da Enthusiasmus for en ny Lære stred mod en Gammels Haardnakkenhed og mod Fanatismen. Ved en noget forandret Uddannelse af hendes Karakter, ved en mere eensformet, forsigtigere og klogere Opførsel kunde det have lykkedes hende, at give hendes Skjebne en fordelagtigere Vending; men hendes Iver for den synkende katholske Religion var dog den afgjørende Vægt i hendes Livs Gjenvordigheder, og den havde maaske alene ført hende hen til samme skrækkelige Punkt, hvorhen den nu, i Forening med nogle Ungdomsfejltrin, ledede hende. Det var altsaa en stor og hjerteoplysende Bevidsthed ved Elendighedens sidste

Trin, det var en rørende Beroligelse i Døden, at hun kunde betragte sig som et Slagtoffer for hendes Pligter, som en Martyr for hendes Religion, en rundtomkring dadlet, forfulgt og fordømt Religion. Der Tyranni, som man endog i de sidste Øieblikke udøvede mod hendes Samvittighed, maatte nødvendig i en høi Grad forstærke enhver opmuntrende Bevidsthed, og aabne hende en ny uudtømmelig Kilde til utvungen Standhaftighed og balsamisk Trøst.

Da Greverne havde forladt hende, beredte hun sig med megen Rolighed og Aandsnærværelse til det Skridt, der forestod hende. Selv opsatte hun med egen Haand sit Testamente; uddelte de Penge, Juveler og Klæder, som hun endnu havde tilbage, blant Personerne af hendes lidet Følge. Hun skrev et Brev, der vel var kort, men ædelt og med megen Værdighed, til Kongen af Frankrig, et andet til Hertugen af Guise, til hvem hun, overensstemmende med hendes Religions Grundsætninger, anbefalede Omsorgen for hendes Sjels Rolighed, men desuden Omsorgen for hendes gode Navn og hendes efterladte Betjenteres Underholdning. Derpaa spiste hun Aftensmad med hendes sædvanlige Munterhed. Ved Slutningen af Maaltidet indkaldte hun alle hendes Folk i Kabinettet, drak enhvers Skaal med en mild Mine, udbad sig deres Tilgivelse, om de troede dem paa nogen Maade fornærmet af hende, og gienstidig tilgav dem enhver begangen Feil. Alle

vare badede i Taarer og nedsjunkne i navnløs Smerte; hun alene blev uforsagt og kjæk under Byrden af den Elendighed, der nedslog Alt omkring hende. Hun lagde sig ved sædvanlig Tid til Sengs, og sov nogle Timer meget rolig; den øvrige Del af Natten tilbragde hun med Andagtsøvelser. *) Mod Morgenen iførde hun sig en Fiskels Sørgeklædning, og pyntede sig med en Omhyggelighed, som man i lang Tid ikke mere havde mærket hos hende. Klokken otte traadte Overdommeren og hans Ledsagere ind i hendes Kabinet; hun stod strax op og fulgde med dem ind i Salen, hvor Dødsdommen skulde fuldbyrdes, støttende sig ved tvende af Paulet's Folk, da en Svaghed i Lemmerne havde gjort det besværligt for hende at gaae. Et Agnus Dei hang i en Rosenkrands om

*) Hvor forskjellig var dog Maria's sidste Levetid fra Elisabeths. Hun henfaldt paa det sidste til den dybeste Tungsindighed. Hun søgte Ensomhed, sad paa skumle Steder, og henslød ofte i Taarer. Hun ønskede sig Døden, og vilde ikke indtage de Lægemidler, Lægerne foreskrive hende. Man kunde ikke overtale hende til at gaae til Sengs; men hun sad, indhyllet i Puder, ti Dage og Nætter, uden at tale eet eneste Ord, med Fingeren for Munden, og med aabne, mod Jorden nedslagne Øine. Endelig døde hun den 24de Marts 1603, i sin Alders 70de Aar og Regjerings 45de.

Overs.

Hendes Hals; i hendes Haand havde hun et Crucifix af Elfenben. I det Gemak, som umiddelbar stødte til hendes Kabinet, fandt hun Schrewsbury, Kent, Paulet og Drury, men foruden dem Sir Andreas Melvil, hendes Hofmarskal, en tro Tjener, som hun med særdeles Velvilligheb var hengiven. Han kastede sig, henreven af Smerte og Fortvivlelse, ned for hendes Fødder, og udstammede nogle Klager over den ulykkelige Skjebne, som havde udseet ham til at være Overbringer af en saa bedrøvelig Nyhed til Skotland. »Hold op at græde, gode Melvil!" sagde Dronningen til ham; "her er fuldkommen Aarsag til Glæde; thi i Dag bliver Maria Stuart befriet fra alle sine Lidelser; denne Verden er en Bopæl for Jammer, saa rig paa Elendighed, at et helt Hav af Taarer ikke var tilstrækkelig til at begræde den. — Jeg dør med den Overbevisning, at være bleven min Religion troe, og ikke at have bortgivet noget af mit Kongeriges Rettigheder og Fordele. Sig min Søn dette. Himlen tilgive alle dem, der saalænge have tørstet efter mit Blod!" Hun forlangde Tilladelse, at tage trende mandlige og tvende kvindelige Betjentere med sig til Retterpladsen. Greven af Kent vegrede sig længe ved at bevilge hende dette; han frygtede, at disse Ledsageres Forhold skulle sætte hende i Forlegenhed. Hans Vegring syntes at gjøre et dybt og opirrende Indtryk paa Maria. "Jeg er eders Monarkindes nærmeste Beslægtede", udraabde

hun med majestætisk Stolthed, "oprunden af kongeligt Blod ved Henrich 7, en formælet Dronning af Frankrig, en salvet Dronning af Skotland. Hvorledes kan I nægte mig en Trøst, som man uden Betænkning ville tilstaae en Dame af langt ringere Stand". Kommissarierne raadsloge med hinanden, og tilstode hende endelig den meget forønskte Ledsagning.

Skafottet var oprettet i den samme Sal, hvor fire Maaneder tilforn hendes Kriminalproces var ført, kun lidet forhøiet over Gulvet, og tilligemed Stolene, Puderne og Blokken overtrukket med sort Klæde. Hun besteg det med en rolig og uforandret Mine, satte sig i den for hende bestemte Stol, og hørde med fuldkommen Ligegyldighed Befalingen om hendes Henrettelse oplæse. Værelset var pakket fuldt af Mennesker, som dette overordentlige Skuespil havde sammensamlet, og hvilke Kontrasten af saa store og elskværdige Egenskaber og en saa grusom Skjebne, af saa glimrende Forhaabninger og en saa jammerfuld Ende henrev til den inderligste Beundring og dybeste Vemod.

Dechanten af Peterborough begyndte derpaa sin frugtesløse og bedrøvelige Tiltale, formanede Dronningen til Omvendelse, viste hende Himlen ved den protestantiske Lære, Helvede ved hendes. Hun syntes i Begyndelsen aldeles ikke at høre paa ham; tilsidst afbrød hun hans utidige Tale med kjælelit Ungaamodt. Selv begge Greverne mærkede

nu, at det var ligesaa daarligt som umenneskeligt, at kvæle hende længere med disse forgjeves Forsøg; de overlode hende derfore nogle Øieblikke til hendes Gemyts Tilbøielighed, og Maria benyttede disse Øieblikke til at bede for en hurtig og lykkelig Opløsning, for den dybt nedbøiede Kirke, for hendes Søn, og endelig for Dronning Elisabeth, som hun ønskede en lang og lykkelig Regjering. Da hun med megen Henrykkelse kyssede sit Crucifix, sagde Greven af Kent til hende, endnu engang henreven af protestantisk Iver, at hun maatte dog have Christum kjærere i Hjertet end i Haanden. Hun svarede med fuldkommen Aandsnærværelse: "Det er ikke muligt, at have en saadan Gjenstand i Haanden, uden og dybt i Hjertet at føle den Rørelse, samme opvækker".

Endelig begyndte hun, ved Hjelp af sine tvende Damer, at afklæde sig; da Skarpretteren ville hjelpe til, vendte hun sig om og bemærkede med et Smil, at hun ikke var vant til, at afklæde sig for saa stort et Selskab og omringet af saadanne Tjenere. Nogle af hendes Folk ville paa ny udbryde i Veklager; hun holdt Fingeren for Munden til Tegn, at hun paabød dem Tavshed. Strax derpaa bandt een af hendes Damer hende et Klæde for Øinene, og Maria lagde, uden ringeste Kjendetegn paa Modløshed eller Angest, sit Hoved paa Blokken. Imedens den ene af Skarpretterne tog hende sagte ved Haanden, gjorde den anden ved det andet Hug Ende paa hen-

des Liv. Efterat Hovedet var afhugget, holdt han det strømmende af Blod frem for Tilskuerne. Alene Dechanten af Peterborough raabde: "Saaledes maa alle Dronning Elisabeths Fjender omkomme". Alene Greven af Kent svarede: Amen. Alle øvrige Tilstedeværende vare med stirrende Bestyrtelse og taus Bedrøvelse henrevne ved dette gyselige Skuespil, og Frygt og Had og Aabryne og Religionsfanatisme og Partiaand og Higen efter Gunst og Magtens Tilbedelse og alle andre Følelser maatte for nogle Øieblikke vige for den Følelse, som dette Skuespil indgav.

Dette var Enden paa Maria's sørgelige Liv, efterat hun havde levet i 44 Aar, og tilbragt de 19 i et uforskyldt Fængsel. Den sande Menneskeven kan ikke andet end røres til Medlidenhed ved hendes grusomme Skjebne. Hendes Lidelsers Langvarighed og Haardhed bringer os til at forglemme hendes Svagheder; vi tænke med mindre Uvillie paa hendes Feiltrin, og anse vore Taarer, som faldede for et Menneske, der troere havde vandret Dydens Vei.

Ingen af hendes Betjentere blev det tilladt, at nærme sig hendes Lig; det blev bragt til et Kammer, som stødte til det Værelse, hvori hun var henrettet; her laae det i nogle Dage, tilhyllet med et Stykke Klæde, der var revet af et Billard. Blokken, Skafottet, Skarpretterens Forklæde, alt, som var overstænket med Blod, blev opbrændt. Kort efter gav Elisabeth Befaling, at Liget skulde med

kongelig Pragt begraves i Domkirken af Peterborough. Men, hvortil dette? Denne prægtige Ligbegjængelse kunde dog ikke udrydde Tanken om det hele Middingsværk, hvorved Maria var styrtet i Graven. — Saasnart Jacob var kommen paa den engelske Trone, lod han hende bisætte i Vestmynster-Abbedie blant de andre kongelige Lig.

Saasnart Henrettelsen var fuldbyrdet, geraadede Elisabeth efter Anseende i den yderste Fortvivlelse; eller rettere, drev hun Hykleriet til det Yderste. Hun var i Alt uskyldig! Hendes Sekretærer havde bedraget hende! Davidson blev ført for Retten; og omendskjønt han standhaftig paastod — hvad der vel ikke kunde være noget fornuftigt Menneske tvivlsomt — at han ikke havde gjort eet eneste Skridt uden udtrykkelig Ordre, blev desuagtet kjendt strafskyldig, maatte betale en Mulkt af 10000 Pd. St., der strax for stedse ruinerede ham, sad forskjellige Aar i Fængsel, kom, efterat han var sat paa fri Fod, aldrig mere i Naade, og befandt sig mere end eengang i Fare for at dse af Hunger. — Ligesom Elisabeth havde af den skjændigste Ondskab ladet sig forlede til, at berøve den skotske Dronning Livet, saa gjorde hun sig nu heller ingen Samvittighed af, at opofre en af Rigets dygtigste og dueligste Mænd, for at besmykke hendes skjændige Fremfærd mod Maria.

Den Fare, som svævede hans Moder over Hovedet, havde foraarsaget Jacob megen Sorg

og Bekymring; men Efterretningen om hendes Død opfyldte ham med den dybeste Bedrøvelse og den meest brændende Begjerlighed efter at hevne sig. Hans Undersaattere følde altfor levende den Beskæmmelse, der var tilføiet baade ham og Riget. En Krig mellem begge Nabomagter syntes altsaa at være uundgaaelig. For at afvende det truende Uveir, og for at tilfredsstille baade den skotske Konge og Folk, afsendte Elisabeth, det snareste muligt Robert Carey med en Skrivelse til Jacob, hvori hun yttrede den dybeste Bedrøvelse over dette ulykkelige Tilfælde, der, som hun forst. krede, havde havt et ganske andet Udfald, end hun enten havde befalet eller ønsket. Jacob vilde ikke tillade hendes Afsendte at sætte Foden indenfor Skotlands Grændser; efter mange Overtalelser modtog han endelig en Skrivelse, som blev ham tilsendt for Berwick. Denne Skrivelse indeholdt en Fortælling om Alt, hvad der havde tildraget sig med Davidson, udpyntet med alle de Omstændigheder, der kunde tjene til at undskylde Elisabeth og vælte al Skylden paa ham formedelst hans Ubetænksomhed eller Forræderi. Et saadant syntes langt fra ikke at være tilstrækkeligt; man ansaae det meget mere som et Spotteri, hvorved man vilde forstørre Forbrydelsen; og mange af Adelen ja selve Kongen tørstede efter Hevn. Elisabeth gjorde sig uendelig megen Umage for at tilfredsstille dem, og hun manglede, hverken Midler eller Grunde til at naae

hendes Hiemærke. Hendes Yndling. Leiceſter ſkrev til Kong Jacob og Walſingham til den ſkotſke Sekretær Maitland. De foreſtillede den uundgaaeligen Undergang, Jacob udſatte ſig for om han ſkulle vove med ſit Riges Magt alene at angribe et Kongerige, der var langt mægtigere end hans; at ſaavel de forrige Tiders Hiſtorie, ſom hans egen Moders bedrøvelige Erfaring kunne lære ham, at intet var farligere og tillige bedrageligere end at ſtole paa fremmede Hofers Hjelp; at det aldrig kunde være overeensſtemmende med den franſke Konges Ønſker, at ſee de brittiſke Kongeriger forenede under een Monark, og at hjelpe en Fyrſte, der var ſaa nær beſlægtet med det guiſiſke Hus, til Beſiddelſen af en ſaa frygtelig Magt; at den ſpanſke Konge Philip vel var en mere virkſom men viſt og en farligere Fiende, ſom under Paaſkud af den Hjelp, han viiſte, vilde udføre hans egen Paaſtand paa den engelſke Krone, ſom han allerede offentlig havde fordret; at juſt den Akt, paa hvilken Dødsdommen mod hans Moder var grundet, vilde retfærdige Spanierne, om de udelukte ham fra den engelſke Tronfølge; at Engelænderne ſom havde en naturlig Afſky for Udlændingers Herredømme, ganſke viſt vilde forklare denne Akt paa ſamme Maade, om han forbittrede dem ved Fiendtligheder; at Eliſabeth var villig til ved Ømhed og Kjerlighed mod Sønnen, at godtgiøre de Lidelſer Moderen havde udſtaaet, og om

han indlod ſig i en frugtesløs Krig vilde berøve ſig ſelv en betydelig Arv, ſom, om han ſøgte hendes Venſkab, ganſke viſt tilfalde ham. Diſſe Foreſtillinger, hvormed han forbandt Følelſen af hans egen Svaghed, hans ringe Indkomſter, den oprørſke Aand hos den ene Del af Adelen, den Andens tvetydige Hengivenhed overbeviſte Jacob om, at ſaa retfærdig en Krig med Engeland end maatte ſynes, ſaa vilde ſamme under nærværende Omſtændigheder dog være høiſt upolitiſk. Alle diſſe Betragninger bevægede ham til at undertrykke hans Hevngjerrighed; at anſtille, ſom om han var tilfreds med Davidſons Straf; at vedligeholde Venſkab med det engelſke Hof. Paa denne Maade fordelte det Uveir ſig, ſom truede med en ſaa frygtelig Storm. Marias Død, der var bleven henrettet ſom den ſtørſte Misdæder, blev ikke hevnet af nogen Fyrſte, og ſaa ſkjændig Eliſabeth's Opførſel end derved havde været, ſaa udſatte hun ſig dog ikke for nogen Fare. Hendes Aarhundrede og Efterkommerne fordømme eenſtemmig denne Voldſomhed, der er ſaa meget mere gyſelig, da ingen Statsgrund gjorde den nødvendig.

Jeg vil ſlutte nærværende Hiſtorie med Digtere Knud Lyne Rahbek's ſkjønne Sang efter Florian.

Forgjæves Fængslets Muur gjentager
Min tunge Smertes Klageskriig,
At det forøger mine Plager
At mindes, jeg var lykkelig.
I Luften glade Fuglens Klynge
Jeg gjennem fæle-Gitter seer;
De deres blide Elskov synge,
Og jeg i Lænker græder her.

Hvad Skjebne over mig indbryder,
Ei skal den undertrykke mig;
Jeg ind for Fremtids Dom mig skyder,
Ei skyldig, kun ulykkelig.
Bedragerske Forfølgerinde!
Man afskye skal din Rasenhed
Og Medynks smme Taare rinde
Bliidt paa Marias Grayhøi ned.

O skumle Hvælving, Rædselssteder,
Hvor Tavshed thronер frygtelig!
At hvor en Dag, som man hengræder,
Er lang for en Ulykkelig.
Hør! Vinden tuder, Ugler skriger;
Hør! hisset Klokken jamrer sig;
Alt sørgende Maria siger:
Den sidste Time slaaer for dig. *)

*) Maria af Skotlands Klagesang i Charis for 1801, Pag. 87.

Tillæg.

A.

Forhøret, som blev holdt over Bothwel, da han paa sin Flugt fra Skotland blev optagen af et dansk Krigsskib og indbragt til Bergen i Norge.

Wij Efterschrevsfune Jürgen Daa til Dansstedt Beffalinngsmann ij Wsteinn Kloster Axell gynntersborrig til Thorgvind Doctor Jenns Skellerup Superintendent til Bergens Stiigt Mats Storsend Laumannd ij Bergenn Jenns Persenn Laumannd paa Schegend Jürgen Persenn Laumannd ij Thronnhjem Erick Hannsenn Befalinngsmannd paa Nordmørd, Lauritzs Oluff Nielsenn Smed, Oluff Andersenn mester Thomis smed Jenns Mordsling Joenn olsenn Jürgenn skott Raadmennt ij Bergen, Thimme Lüninck Oldermannt Wernerus Scherck Secretarius Jost Herberdinck, Hermam therbinck Loduick Wickboldt Hubert Westenndorff gerlich thor Lufft

wlrick Freſe gert Bolſvinger Euvert Boſſke wdaff the achthein wed Brygenn kiendiis och giør for alle witherligt meth thenne wort opnne Breff at efther ſom det er ſtig thiilldraget der Chreſtenn olborrig met Kong. Majeſtæts Orloffſkiib Biørnnenn er her tiill Bergenn Ankomenn førde hannd ſame tiid Hiid met ſtig Thuennde geruſtet ſkotſche Pinncker huilcke hannd her i kong. Majeſtæts haffuer och ſtrømme haffde betreffet. Der nu forſkr. Chreſtenn haffde ſet her for ſlothett gaff hann thillkiennde erlig och welbiurdiig mannd Erick Roſennkrandtz tiill welſom høffuigmannd paa Bergennhus huorlediis hann ſamme geruſte og bemandede piincker Ankome worwdenn ald Beſkeed, Søbreff og Leide og Beſtiillinger ſom det Søffarnne oprictiige Folck ſeduanliige pleiie och pliigthiige ere att haffue och berethe att i thet hannd ſame piincker Angreb fannt hann ijblannt thet ſame ſkotſche Folck eine ſom wore iføret gamble reffnne och palthuge Bodtzmanntz klæder Huileken nogenn thid Ther Epter ſagde ſiig at verre dend ypperſte Regenntther ij ald ſkotlaandt. Epter ſliig forſkr. Chreſten olborrigs Beretning haffue forſkr. goude mannd Erich Roſennkranndz wdſennt oſs tijl forſkr. ſkotſke Herre paa thet hannd kunde ij Sandhedt wiide og forfarre met huad Beſkeed hannd Ankomenn wor. Ther wij erre komenn tijl hannum ij kongl. Majeſtæts ſkiiff da haffuer wij hannum tilſpurdt hueden hann komenn wor da ſagde hann frann ſkotlaandt wijdere ſpurde wij huort

hannd achtede ſiig Ther tijl Suariidt hannd tijl Hs kongl. Majeſtæt ij Danmarck och Siidenn tijl frannckeriige. Ther neſt Attſpurde wij hannum huad hanndt wor for ein manndt, Thil huilket hanndt ſagde ſig att werre Dronningenns egthe manndt ij ſkottlanndt, ijthermere ſpurde wij hannum epther hannds Leiids Breff ſønnderliig ſom hanns ſag nu ſtaar Som ſliige herrer burde at haffue nar the ſaa igiennumthrage nogenn Anndenn Herres och Forſtes Lannd eller och hanns Sobreff och Beſtillinger. Ther thijl Suaridt foracteliigenn och Spurde aff oſs huo hanndt tha ſkulle thage Beſkeed eller breff aff epter dig hanndt ſelluf waar then yperſte Regenthere ij Landet huem hannd tha ſkulle thage nogenn Beſkeedt aff. Och wor ytermere begerinndes at then goude manndt Erick Roſenkrandtz wille hanum epterlade att hannd mothe thrage ij Byenn. ij eith herberge, och ther there for ſignne penniinge tha wille Hannd theroffuer werre offuerbødiige at ſuare for rethe alle thenum ſom hanum eller hans medtaffuendiis Folck nogiit haffde met rethe tijl at thalle, Huilcket thenne goude Mandt Erick Roſenkrandtz Suariid och ſagde At hannd thet well kunde liie. Thijlſpurde wij och ſamme Thiidtt forſkr. Herre om ther wor nogiit wthi hanns Piincker guld, ſolluff breffue klæder klenodier nogett anndet tha ſkulle hannd thet nu for oſs opneffnne och thilkiendegiffue Tha ſkulle hanndt thet ſtrax bekomme epther hanns wilge. Ther tijl Suariidt

hannbt at hannbt affdelis Indthet der ij haffte som ennthen actede ell. begere wille iithermere tijlſpurde wij hannum om hanns ſkiiff eptherdi nogle aff the kontorſke kiennde thenn ſtørſte piincke ſom hannbt mett hiid komenn waat och hørthe ein Bremmer tijl. Suarede hannbt dertijl at hannbt then met wiilge bekomm hafſthe ij hettlannbt formerckthe att de Thydſke købmennbt miistennckthe hannum at hamm wretheliigenn waar, komenn tiill ſame piincke wor hannbt ſelluf begerinnbiis at baade hanns piincker mothe her bliiffue thilſtede beliigenndiis om ther kunde nogenn kome ſom ther offuer kunde klage. Nogen thiid ther epther haffuer then ſkotſke Herr aff Bothel wonnt opladiit och glifuit Frue Anne Chriſtopher thrundſenns Dother thenn mindſte piincke meth old ſijn thilbehørriing met nogit mere hannbt hinnde tijl wnnderholdiinng loffnet och thilſagde haffuer Aarliigenn for ſijnne Kleder Clennodier och Anndet hinndiis thiimgiiſts hun ij fremede Landet mett hans folck fortherid och wdſatt haffuer epther forſkr. Herris aff Botuil egenn Befalliinng. Bleff och ſame tjid forhørt mange aff hamms Folck och wij thiilſpurde thenum om then herre ſom the folde och om ſamme therlis piincker. Tha gaffue the Alle ſampliigenn ein Berettniing och thet met theris Eeder-bekrefftede At de icke wiiſte aff thenn herre at ſiige anndet ennd hannd ennd da wor ij ſkotrnndt och wuſte icke heller aff nogen Captein at ſige ennd ein ved naffnn Dauid woth dennd ſagde

de kom baade pinckkernne tijll, huilckenn forſkr. Dauid wodt wor Formedelſt hanns rœcte och naffn bekenntt her aff mange for ein aabennbarre ſorøffuere och ſtrax bleff de kontorſke her for rethe thiillthallet for hannd ij neſt forledne aar berøffuede eith ſkiiff ſom Lanndet gjorde tijlførrinng tho och thiuffin thønnder øll och fiire thønnder Brødt, huilcket hannd ſelluff tijlſtoudt och icke benœgte kunde, Huilckenn ſom for thenn ſammé ſag bleff dømpt paa Bergenn=Raadſtue ij hectelſe og foruarriinng tijll wiidere Forklaring efter domenns Liudelße war forſkr. ſkotſke Herre och aff os begeriinndiis at wij wille paa hanns wegnne ombede forſkr. goude mannd Erich Roſenkrandtzs att hannd vilde dele ſijne goude raad met hanum huorledes hannd beſt och Snareſt kunde komme tijl Hs. Kongl. Maj. Derhous war och begeriinndiis then goude manndtzs Breff och paſbar met huilcket hannd kunde komme tijll Danmarc ſom hannd ſagde paa einn Jagt eller Baadtt Lanngs ſøøſidenn therſom det icke ſke kunde at then goude mannd kunde thet for gott annſee da bad hannd at maathe nederkomme paa Hs. kongl. Maj. Orloffkliff. Ther tijll ſuarid forſkr. goude Mannd E. M. at thet ij thenne tijdt wore hanum faſt beſuerliigt at giffue forſkr. ſkotte ſiitt Breff eller paſbare mett nogen Jagt att drage eller baadt forthij det war befryctenndiis at nar hanndkom ij thenn ſuennſkiis Grenndſer mothe hannd begiifue ſiig thuertt ij Lanndet tijll fiendernne och ſamme paſbore mothe

werre hanum fordeligt ij ſamme ſiit wnnde och mein-
the at thet icke ſtoud tijll at forſuare ij fremthi-
den therſom ſligt ſkee kunde menns raade hanum
ijdeligenn och althiid at hannd ſiig neder begaffue
paa Hs. Kongl. Mai. Skiib. Der epther henn
wedt fiorthen Dage forſennte forſkr. ſkotſke Herre
thrennde ſijne Thienere tijll ſlothett og loud gieffue
thenn goude manndt E. N. tijlkiende att theris
Herre haffde ij Barlaſtenn ij einn af ptinerckne
nederlagt ein wædſke mett nogne Breffue och vaar
ther forre begerrinndiis att hannd thenum bekom-
me kunde wandſeett hannd ſliigt thillfornne och be-
negthedtt haffde. De gick ſtrax mett Thenum Jur-
genn Daa och Chreſtenn olborrig och ther mett
thenn ſkodſke Herris thre thienere opthoge forn.
wædſke och thenn opbar paa ſlothett. Anndenn
Dagenn ther epther loud den goude mann E. N.
aa ſlothet opkalle nogre Laumenndt nogre aff Raa-
dett och nogre aff de Actein mett nogre thenn ſkothes
thienere ſom haffde nsgelene tijll ſamme wedſke och
da ij alle de goude mennts nerværrelſe opløſte. Da
fanndtjs ij ſynderlighedt mannge och attſkiillige
Breffue ij forſkr. wedſke ſkreffen och prennthede
paa Lathin och ſkodſke thungemaal huiilke vij ſtrax
offuerſoer och loud leſſe for oſs och thenum lode
wedthye ſaa vij thenum forſtaae kunde och vaar
tblannit forſkr. Breffue eith ſtortt pergementhis La-
tinſk Breff mett huilckett Droninngenn haffde tijll
forteijlett dem greffue off Bottuelle ein Hertog att

verre tijll Orchenss och hiettlandt hanum och hanns eptherkommere, som aff manndkisniit worre och født af hanum tijll eundelig beſtidding och eigenndom Therneſt fanndtes ther mange attſkiillige breffue prendthed och ſkreffnne ſom Riigenns Raadtt mett Riidderſkaffuitt ij ſkottlandt haffue ladett wdgaa ij huilcke the ordeligen annklage denne forſkr. Herre ein thiranalig mordere Roffuere och forredelig at haffue mett egenn Hanndt omkommit ſijnn egenn rethe Herre och Konge och ij ſamme theris Breffue lyſſe hanum fredløs och tijlbiude alle thenum ſom wiill antage och paagriibbe forſkr. Herre af Bottuel och thenn vijll forſkicke tijll Edingsburg for ſlitge hanns wmage thiilſtige the hanum eith thuſunde kronner. Derhous haffue de forſkr. ſkodſke Herres wdruſted nogre orloffſkiiff tijll ſøes ſom hanum der ſøge ſkulle. Fiindis och iblanntt forſkr. Breffue ett Breff Schreffuet mett Droninngens egenn Hanndt ij huilcket hunn beklager ſig och alle ſynne ſaa at wij ij ſamme hanns medhaffuindis Breffue kunde klarlig bemærke at hannd ilde waar fraaſkiildt fran ſlitt federne Riige. Thiilſpurde wij och frembeliis forſkr. Herre om Chreſtenn olborrig eller nogenn anden haffde hanndlet och ſkicket ſig emoud hanum ſom thenum icke burde Tha waare the alle offuerbørdiige att ſuare hanum tijll alle Rethe. Huor tijl hannd ſamme tijd ſuarrede att hannd icke haffde hanum eller nogenn att beſkylde ij nogen maade anndett ennd thet ſom thilbørligtt

waar och menthe therſom hannd eller nogenn aff hanns haffde mett ſliig beſkeedt offuerkommitt hanum ell. nogenn andenn Tha haffde hannd eller de wiiſſelligenn giortt thett ſamme och faſt ydermere ſidenn denn Dag ſom Breffuenn bleff leſt i Synderhedt ſaa well ſom thillfornne haffue wij bekommit mannge wiitlöfftiige och atſkiillige ördt och Berettninger aff hanum ſaa denn enne Dag icke ſom denn anndenn, tij ſtundom begerede hannd att komme tijll ſkottlandtt ſtundom tiill hollandtt ſtundom tijll franncketige, ſom vij ij Sannhedtt kunde forfarre da waar hanns meeſte atraa mett ein Jagtt ell baadtt tijll wärdbierrig ell. huor hannd ſnarreſte kunde komme ij Suerrige dij hanns egne Breffue ſom hannd thelſkreff thenn goude manndtt E. M. gaffue dett thilkiennde ij thett hannd ſkreff och begerede att komme mett ein baad ell. Jagt her fran ennthenn mett paſsboer ell. wdenn paſsboer thij thett waar hanum liige megitt. Ther tijll ochſaa hördes ther aff hanum dagligenn mannge alſkelig ſpodſke Ord ſom hannd lödtt ſtig meit hörre ati hannd ennd engoung ſkulle Bethalle ſligtt wdi frembthidenn, huorforre hanum vell egede att gjöre einn Aarffetide att Aldrii ſkulle nogenn tijd arge Innd paa Riigett ell. nogenn Kong. Maj wnderſothe ell. och nogenn denum ſom gjorde Hs Kong. Maj. Lannd nogenn tijllförring. The tijll ythermere Windniſbiurdtt att ſaa ij alle maade ij Sandhed er ſom forſkreffuet ſtaar tha thrycker wij mett

wilge og wiidskab wore Siingenether her wnnder. Schreffuet paa bergennhus thenn 23 Dag Septembriis 1567.

B.

Til Biørn Kaass.

Frederich. Viider at wij haffue befalit oss elskelige Peder Oxe wor Mann Raad och Dannemarkis Riges Hoffmester at skulle forschicke then schotsche Greue som sidder paa kiopenhaffns slot did offuer till wort slot Malms, huicken paa nogen tiid schal bliffue ther samme stedz besiddinde. Thij bede wij eder och wille at ij lader tilslij then huelde kammer ther paa slottet, som Hoffmesterr Eyler Hardenberg haffde sit werelse och at ij lade tilmure heimligheden wdj samme kammer och ther som Windduerne met Jernsprinckel icke stercke och well ere forwarit at ij tha thet thermet bestiller och nar hannd did kommer, At ij tha hanum lader legge i samme kammer och forskaffer hanum senge och god wnderholdning efftersom Peder Oxe eder wiidere tilkiendegiiffuer och wnderviser och at ij for alting lader haffue god wagt och waretægt paa samme

Grene at hann icke bortkommer efftersom ij kunde thencke meest. Ther met skeer wor wilge. Skrevet i Frederichsborg 28 Decembris Aaer efftherr Christi Fødzell 1568.

C.

Elizabeta Dei gratia Angliæ, Franciæ, Hiberniæ Regina, Fidei Defensor etc. Seriniſſimo Principi, D. Friderico Daniæ, Norvagiæ, Gothorum, Vandalorum Regi, Slesvici, Holſatiæ, Stormariæ et Ditmerſiæ Duci: Comiti in Oldenburgh et Delmenhorſt, Fratri, Conſanguineo et Amico noſtro chariſſimo Salutem et omnium rerum bonarum foeliciſs. incrementum. Seriniſſime Princeps, Frater Conſanguinee, Amice chariſſime. Literas, XXIX ſuperioris menſis Martij datas, de Jacobi Comitis Bothwalli negotio, ad V. *Majeſtatem* ſcripſimus. Et ne quid forte illis literis in tam longinquo itinere accidat, quo minus ad V. Majeſtatis manus perveniant, denuo, de eodem negotio, eodem modo, in eandemque ſententiam, ſcribendum nobis eſſe duximus.

Ut omnibus plane conſtat, quam miſerabili modo et exemplo, in omni integreſſa memoria,

inaudito, posteritati vero vix credibili, superiori anno, Clariss. memoria Princeps, Consanguineus noster, D. Henricus Conjux, nuper Serenissimæ principis D. Mariæ præsentis Scotiæ Reginæ, sororis nostræ char. trucidatus fuit, ita, paucis dubium est, si verum est, quod omnium fere sermo constanter asseverat, quia Jacobus Comes Bothwallus, quem V. Serenitatis mandato in Dania custodia detineri accepimus, illius nefandi sceleris et Auctor et Actor fuerit. Hoc facinus, privati in principem Subditi in suum Dominum, re execrabili, exemplo intolerabili plane existit, cunctis quidem hominibus, præcipue vero Regibus, quorum Majestatem, ratio vult, et Deus ipse sacrosanctam esse jubet, inprimis autem et seorsim nobis ipsis, quibuscum ille Princeps sanguine et propinquo et Regio conjunctissimus fuit. Itaque, ut alii Principes de nobis, longius dissiti de vicinis, posteri de superstitibus bene et recte sentiant, matura et gravis cura nobis inprimis suscipienda est, ne tantum scelus, omni, et violata humanitate, et rejecta obedientia, et spreio jure et contempto ipso Domino, impunitum posteris transmittatur. Petimus igitur a V. Serenitate pro ea magna mutuæ amicitiæ conjunctione, quæ olim inter majores nostros, nunc inter nos ipsos firmissime intercedit, ut Comes B., his, qui e Scotia istuc veniunt illum postulaturi V. Serenitatis jussu dedatur; ut ipse præsens illis, quæ ei, jure illius Regni objici possunt, in Scotia respondeat. Atqui,

ſi V. ſubvereatur Serenitas, ne privata vis communem æquitatem illi in Scotia deneget aut ullæ factioſæ partes rectum Legis curſum iſtic impediant, in verbo Regio promittimus, eam curam hujus rei nos ſedulo ſuſcepturas, ut in hac tota cauſa, cum cognoſcenda tum conſtituenda non hominum libido, ſed juris ipſius æquitas, cuncta, æquabili ratione et legitimo more, humaniter ſit commoderatura. Id quod volumus etiam ipſum Comitem B. certo exſpectare, nos ſedulo elaboraturas.

Deus V. Serenitatem conſervet. Ex Regia noſtra Grenovici IIII die Menſis May Anno Domini MDLXVIII. Regni vero noſtri X.

V. Serenitatis ſoror et conſanguinea.

Elizabeth. R.

D.

Jacobus Dei gratia Scotorum Rex ſereniſſimo principi Domino Friderico Danorum etc. regi fratri et conſanguineo chariſſimo ſalutem et florentem ſumma felicitate conditionem. Sereniſſime princeps frater et conſanguinee chariſſime. Etſi paucis antehac diebus Gavino Elphinſtoun, cui viro literas ad

S. V. dedimus, ex quibus benevolentiam in ſe noſtram et amorem facile perſpicere poſſet; tamen cum nobilis capitaneus *Axellus* Weſſart, ſe diſceſſum in Daniam parare indicaſſet, aliquid nobis ſcribendum exiſtimavimus, ut et illum quæ in mandatis habebat diligenter et cumulate perfeciſſe et nos officio noſtro liberaliter functos appareret. Nam quas in Scotia Stipetariorum cohortes conſcribere juſſus eſt, eas bona noſtra cum venia dilectu habito confecit. Neque ſane hoc loco officii, aut amoris ac benevolentiæ noſtræ ducimus, ut beneficium optimo medius fidius ab animo profectum, optimeque (ut auguramur) collocatum nimis verbis magnum faciamus, cum potius pro ea, quæ ſumma noſtra eſt, S. T. dignitatis tuendæ et amplificandæ cupiditas moleſte ferimus; non majorem aliquam ornandi ejus facultatem dari, ut ſaltem animi noſtri candor clarius enitere poſſit. Unum illud profecto S. T. pro ſingulari ſua prudentia minime fugit, cum hoc tempore et vicini principes in armis ſint, et ex ſubditis noſtris nonnulli publicæ pacis perturbandæ ſtudio debitam nobis obedientiam non ſatis præſtent, potuiſſe videri reip. inprimis et rationibus noſtris conducere, regnum noſtrum quam maxime militaribus hominibus abundare: unde ad omnem eventum paratos haberemus animis armisque inſtructos exercitus. Sed pro egregia noſtra in S. T. voluntate, certaque non minoris ipſius in nos benevolentiæ fiducia, non ſolum illam quanta-

cunque fuit utilitatis ſpeciem negleximus, ſed etiam certum nobis et conſtitutum eſt, in poſterum ſemper eandem ipſius, quam noſtrarum rerum rationem ducere: et regiis beneficiis, regiam ipſius benignitatem indies magis magisque excitare. Valde autem confidimus nos hujuſce voluntatis uberrimos ex illuſtri gratia fructus percepturos, firmiſſimumque noſtris rebus in ipſius benevolentiam paratum fore præſidium. Ac ſi S. T. ingenium ad munificentiam propenſiſſimum bene novimus, nunquam committet, ut aut a nobis in amore victa videri aut ut nos benignitatis noſtræ poenitere poſſit. Cum vero nos omnia officia, quæ a gratiſſimo amantiſſimoque principe proficiſci ſolent, a S. T. exſpectare poſſe intelligamus; nec ſpem noſtram ulla in re fruſtratam iri: tum quod ſuperioribus literis pluribus verbis ab ea contendimus, certo certius nobis perſuademus, S. T. quam Deus opt. max. injuriarum noſtrarum ac cædis regiæ vindicem eſſe voluit, minime neglecturam, ſed perfecturam ut divina humanaque ſententia damnatus latro, aut tuto in Scotiam tranſportetur, aut meritas in Dania poenas luat, ſuppliciumque de eo ſumatur ab iis, quorum fidei ſententiæ a ſenatu late executio a nobis mandata eſt. Qua re impetrata ſtudium noſtrum de S. T. optime promerendi per ſe quidem maximum infinitis tamen partibus augebitur, omnibusque in rebus a nobis cumulate ſatisfiet. Feliciter regnare jubemus. Datum Edingburgi XXVI men-

sis Augusti 1568. Ac manu chariſſimi avunculi noſtri Jacobi Comitis Morauiæ Domini Abirnethiæ noſtri ac regni noſtri regentis ſubſcriptum.

S. T. deditiſſimus

Jacobus.

E.

Jacobus Dei gratia Rex Scotorum ſereniſſimo principi Domino *Frederico* Danorum etc. Regi fratri et conſanguineo noſtro chariſſimo ſalutem ac felices rerum ſucceſſus. Sereniſſime princeps frater et conſanguinee chariſſime. Animi noſtri in S. T. propenſionem egregiamque de ea bene merendi voluntatem, non dubitamus, quin expoſiturus ſit, nobilis Capitaneus Axellus Weffart, qui hic S. V. negotia procurat et diligentiam noſtram ac ſtudium abunde perſpexit, ut quæ S. T. nomine a nobis petebantur, ex ipſius animi ſententia ſuccederet: Ut quæ ſumma cum foederum antiquorum avitæque neceſſitudinis, tum etiam mutui et ſingularis illius, qui inter nos eſt amoris et amicitiæ ratio habita

esse videretur. Qua in re ut abunde quæ S. T. de nobis est, exspectationi satisfactum arbitramur: ita quoque ipsi firmissime persuasum cupimus, nos in hac summa benevolentia perpetuo esse perseveraturos, nec eam nisi una cum vita exstingui passuros, daturos etiam operam ut eam exteræ gentes intelligant, atque ut amicitiæ nostræ memoria ad posteros etiam transmittatur. Quo cum nos animo tam benevolo tamque amico simus, debet sane S. T. eodem modo in nos vicissim esse animata et hoc imprimis liberali regioque ingenio dignissimum ducere, ut conjunctissimo principi omni ex parte in amore respondeat. Est autem S. T. oblata hoc tempore summa et qua nulla fere major optari potest de nobis bene merendi facultas, qua si uti velit, et nos universamque nobilitatem scoticanam summo beneficio obstringet et sibi ipsi illustrem justitiæ ac pietatis famam apud omnes gentes comparabit. Superiori anno Comes Bodwallus notæ crudelitatis sicarius, cum declinandi supplicii causa ex regno nostro profugisset atque in Zetlandiæ ora maritima piraticam exerceret, divinæ bonitatis aura impellente (ut interpretamur) in Beronensen Norvagiæ portum delatus, indeque in Daniam transmissus et arctis illic custodiis mandatus est, et asservatus diligenter. Ex eo tempore sereniss. principem, Dominum ac patrem nostrum, Henricum regem, inaudito antea exemplo ab eo trucidatum fuisse pluri-

bus tum literis tum nuntiis S. T. certiorem fecimus. Nunc vero etsi de *vera* fide nunquam dubitasse certo sciamus, tamen ut omni errore sublato rei veritas clarius eluceſcat, actionis et litis quæ ei a patrono noſtro in celeberrimo trium regni noſtri ordinum conceſſu intentata eſt, formulam ac rationem accurate deſcriptam, huic civi noſtro ad S. T. deferendam tradidimus. Qvo in judicio cum reus certum ad diem, ad cauſam ex legibus, quæ de majeſtate ſunt dicendam citatus data etiam fide publica, ſeſe non ſiſteret, certiſſimisque teſtimoniis, tabulis, argumentis teneretur, et ab indicibus flagitii ſociis et conſciis argueretur, omnique ratione nocentiſſimus eſſet deprehenſus condemnatus eſt omnibus omnium ordinum ſine ulla variatione ſententiis. *Exſtatque* frequentiſſimo ſenatu ſenatusconſultum in eum ſcriptum ſeveriſſime. Placere videlicet regi tribusque regni ordinibus, Comitem Bodwallum perduellionis reum et convictum, quem indigniſſimum in rege parricidium admiſiſſe conſtaret, cumque comprehendi poſſet, extremo ſupplicio affici. Bona poſſeſſiones fortunasque omnes fiſco addici; nobilitatis inſignia obliterari; memoriam hominis in æternum damnari: ut neque illa poſtea inter cives capite, neque ab eo prognati inter nobiles cenſeantur. Receptum eſt autem more inſtitutoque majorum, ut ſenatusconſulta vim et auctoritatem legis obtineant, quam antiquari aut cui

derogari nefas ſit: iis vero precipue, qui regiam dignitatem obtinent, incumbit munus, ut decreta a ſenatu exæquantur. Nobis vero in hoc negotio, non ſolum muneris regii verum et multo magis pietatis in parentem habenda ratio eſt. Neque tamen nos latet, longe magis e rep. fore, ut in noſtra ditione ſupplicium de certiſſimo Regicida moribus ſumatur; quam in externa regione unde fama quidem pervenire, res utpote quam oculos civium non incurret, usque adeo proprie ad exemplum pertinere non poteſt. Verum cum per ſevitiam bellorum, quibus vicina regna atque adeo univerſus fere chriſtianus orbis conflictatur, mare a piratis obſeſſum ſit, ſatis tutum non videbatur, illum mari committere, ſine valenti navium et ſtrenuorum militum comitatu, ut in Scotiam ſine periculo transportari poſſet. Quod cum commode hoc tempore fieri et præſtari non poſſet, latæ ſententiæ executionem nobilis Capitanei, Joannis Clerk, miniſtri noſtri fidei comiſimus, eique poteſtatem fecimus, quod bona cum S. T. venia liceat, extremo ſupplicio in Bodwallum animadvertendi. Igitur S. T. quam ob cauſam maxime rogamus, ut illum eidem Capitaneo ad extremum ſupplicium dedi curet, utque is abſciſſum a cervicibus parricidæ caput ad nos in Scotiam transmittat, quod pro more palo præfixum in loco, quo cædes perpetrata eſt, defigendum curemus. Quod ſi S. T. a ſe impetrari patietur,

rem nobis gratiſſimam ſibique honorificentiſſimam fecerit. Nam ut nihil nobis jucundius evenire poteſt, quam chariſſimi patris, qui nobis hanc lucem dedit, cædem in crudeliſſimo latrone vindicari: ita cæteris regibus ac principibus, quibus nomen regium ſanctiſſimum in terris videri ſolet, nihil erit gratius, quam ſceleratos homines, maleficentiſſimi proditoris ſupplicio, ne quid ſimile machinentur, deterreri. Imprimis vero quam præclare de S. T. virtute et æquitate exiſtimaturi ſunt principes, qui patris noſtri familiam ſanguinis communione attingunt, facillime judicare poterit, ex literis S. dominæ ſororis ac conſanguineæ noſtræ, Reginæ anglorum, ad ipſam non ita pridem perſcriptis. Sed a nobis ipſis ſingularem quandam gratiam et non vulgare remunerandi genus, S. T. exſpectare debet; certoque ſibi perſuadere, ſi hoc in nos beneficium conferre velit, nihil nos unquam, quod in noſtra poteſtate conſtitutum fuerit, ipſius cauſa recuſaturos. Præbeat igitur S. T. ſe regiæ, ac paternæ noſtræ cædis fortiſſimum vindicem, nec ulterius pulcherrimum facinus differat, quod cum Dei immortalis, tum omnium chriſtianorum principum judicio, quo jamdiu parricida condemnatus eſt, maxime probabitur: a nobis vero eundem amorem ac benevolentiam, quæ vel amantiſſimi filii in chariſſimum parentem eſſe ſolet, promerebit. S. T. bene valere et feliciter regnare optamus. Datum

Edingburgi XXI Auguſti 1568. Ac manu chariſſimi avunculi noſtri Jacobi comites Moraviæ Domini Abirnethiæ etc. noſtri ac regni noſtri regentis ſubſcriptum

S. T. obſequentiſſimus

Jacobus. Rex.

F.

Majeſtatem veſtram quam diutiſſime incolumem eſſe ex animo optat Matheus Levinoxiæ Comes Sereniſſ. Scotorum Regis Domini mei clementiſſimi auus et Regens, rogatque ut quæ mihi in mandatis ad M. V. a Rege meo inuictiſſimo delata ſunt pro rerum neceſſitudine ac ſumma conjunctione veſtra ea qua ſolita eſt M. V. humanitate et beneuolentia complectar. Quod ſi ita fiat (ut certo ſibi perſuadet fore) eum ſe pollicetur nihil omiſſurum quod ad amicitiam iſtam colendam et retinendam attinet, omiſſurum, Resque M. V. tantæ ei curæ fore quam ullis aliis Regibus aut Gnbernatoribus Regni Scotiæ temporibus retroactis fuerint.

Poſtulata.

Perpetuus ab ultimis usque annis amicitiæ tenor quæ inter Danos et Scotos interceſſit Sereniſſime

Rex facit ut ſi quæ vel nobis pericula immínerent, vel ſi quando Danorum res in discrimen aliquod deducerentur, communi consilio, communibus etiam viribus et opibus propulsare semper soleamus: Quod etiam in præsentia inuictiſſ. meo Regi causam præbuit, ut quæ capiti suo pericula Regnoque suo strages et euertiones ab immani bellua omniumque qui sunt aut futuri sunt hominum sceleratisſimo (Bothuelio Bothueliæ nuper inquam comite) Immineant, non dubitaret per me Seren. Veſtræ exponere Certum fore sperans M. Veſtram amico, et consanguineo Regi in ista tam tenera ætate constituto ope et consilio non defuturam. Horrendum parricidium istud ab eo perpetratum quam sit Regibus omnibus periculosum inuictiſſi vero meo Regi pernitiosum sinere inultum res ipsa vel me tacente loquitur. Inprimis vero iis qui vel sanguinis et amicitiæ conjunctione vel necesſitudine aliqua singulari junguntur. quod etiam præter cætera me mouit ne non vererer M. Veſtram per literam obsecrare ut me coram postulata mea deponentem audiret, ut ab initio me rem omnem (uti acta eſt) repetentem exciperet, quam ſi paulo altius repetiuero Serenit. Veſtram boni consulturam certisſime mihi persuadeo. Petit igitur Clementisſimus meus Rex Majeſtatem veſtram in memoriam revocare, quis fuerit ſtatus rerum in Regno Scotiæ poſt cruentam et obbominandam cædem Regis Henrici charisſimi ac memoriæ dignisſimi patris sui, qualiter inquam Jacobus nu-

per Bothueliæ comes princeps ejus execrandi ſceleris patrator, ſtatim facinore peracto nuptiarum ſimulacrum cum Regina Serinisſ. Regis mei Matre celebrauit. Quam eo ipſo conſilio falſa raptus imagine abſtulerat. Sed regni Proceres incorrupti deteſtantes non ſolum regiam cædem et mala quæ ſub ea pendebant, ſed itiam innocenti pupillo, qui nunc regnum jure obtinet, ne accesſio fieret ad cædem paternam ac ne regnum a legitima Regum progenie ad crudelem ac ſanguinolentum tyrannum transferretur, ad arma ierunt, ut juſtam nefariæ cædis vindictam expeterent: quanquam Bothuelius qui ſe paulo ante certamini ſingulari obtulerat, tum recuſans rem armorum j u d i c i o de more committere, primum fugisſet ad ſeptentrionales Regni partes, deinde misſis qui eum ibi comprehenderent fuga peruenit in Majeſtatis veſtræ ditionem. Ex quo tempore variæ poſtulationes ac literæ. Regis Scotiæ ad Serenitatem Veſtram misſæ ſunt, ut idem Bothuelius Regis trucidator aut in Dania juſto ſupplicio afficeretur ob nefarium facinus ab eo patratum, aut in Scotiam remitteretur ut in ipſo ſceleris peracti loco juſte ab eo poenæ expeterentur. Verum ad hunc usque diem (ut vereſimile eſt) ob alias occupationes quæ M. Veſtram tum diſtenebant nihil certi ad has petitiones in alterutram partem eſt reſponſum. Interim etiam varia inciderunt impedimenta quo minus acrius inſiſteret ſuæ petitioni inuictisſimus Scotiæ Rex. Eadem enim et gens et factio quæ in

patris ſui cæde patranda fuerunt authores aut patratæ approbatores eo conſilio ut et vitam et Regnum hnic innocenti pupillo auferrent aperto bello et prælio etiam obſtiterunt. Sed acie victi ſimile parricidium commiſerunt Comite Moraviæ bonæ memoriæ Regis Aunculo et Regni ejus Regente interfecto quale antea commiſerant in Rege trucidando. Nihilominus Deus oculis miſericordiæ æquitatem cauſæ reſpiciens dictum comitem Leuinoxiæ legitimum ejus tutorem prouexit ut et ipſum et Regnum ejus regeret donec idem Deus eo prudentiæ eum quoque prouexerit ut et Regnum per ſe adminiſtrare et ſuæ vitæ rationem habere poſſit (In ſpem inducunt et animi et corporis virtutes quæ in eam ætatem cadere poſſunt quot quantasque vix in ullo principe aut priuato ejus æquæuo usque reperientur). Præterea turbulentiſſimis temporibus quæ a morte ſuperioris Regentis ad initium præſentis gubernantis interceſſerunt reum apud nos magna fuit confuſio ob ſeditioſos tumultus et fraudulentas coitiones, non ſolum eorum, qui aperte rebellauerant ſed quorundam etiam qui aliquando regiæ cauſæ ex animo ſtudioſi eſſe videbantur. Quibus rebus factum eſt ut vindicta proximi Regis aut temporum iniquitate ſit neglecta aut de induſtria omiſſa. Verum ubi primum procerum ſuffragiis Regis auus ejus ac Regni ſui tutor et Regens eſſet factus nihil ei præuertendum videbatur vindictæ de cæde nefarii filii ſui Regis mei charisſ. patente.

Ac ubi ex ſermone multorum qui iſtic veniebant Rex et ejus aulæ accipiſſent prædictum Bothuelium non modo cuſtodia liberatum ſed etiam permiſſum accuſare Joannem Clark Scotorum qui in Dania militant præfectum ac quosdam e comitibus ejus me ad M. Veſtram miſit qui ei exponerem non modo qua acerbus et nigratus fuerit ei hic nuncius: ſed etiam quam inexſpectatus et mirandus præſertim cum non ignoret M. Veſtram quantum hac de re laborauerint qui ante iſtum nunc Regentem Sereniſſ. Regis mei vites geſſerunt et quam obnixe Regina Anglorum et alii item nonnulli principes chriſtiani contenderint de poenis a Bothuelio expetendis. Neque neceſſe hic habeo commemorare quid illa in omni virtutum genere pollens Regina ſcripſerit aut pollicita ſit præſertim cum Majeſtatem Veſtram non commiſſuram inuictiſſimus Scotiæ Rex Dominus meus clementiſſimus credat, ut negligat aut obliuiſcatur quid in ea re honor et juſtitia a Majeſtate Veſtra expetant et expetent. Quæ cum ita ſint Majeſtatem Veſtram amice et pro auita conjunctione veſtra petit ut aut jure parricidam turpiſſimum et crudeliſſimum juxta decretum publicum ordinum ac ſupremi ſenatus Regni Scotiæ animaduertat aut eum in Scotiam ad ſupplicium remittat.

Petit etiam per me ut conditionis et ſtatus Joannis Clark præſentis præfecti militaris Scotorum qui in Dania ſunt hominis non modo in Scotia et aliis regionibus ob fortem et fidelem operam cele-

bris et illuſtris ſed in Veſtræ ipſius Matis ditione nati et probati rationem habeat. Et quanquam malicia et calumnia quorundam Delatorum quorum nulla vitæ pars maximis ſceleribus vacat tantum apud Majeſtatem Veſtram valuerunt ut prædictus præfectus aliquid moleſtiæ paſſus ſit, et quantum in iis fuit honoris jacturam fecerit nihilominus eum Veſtræ Serenitati commendat rogatque Majeſtatem Veſtram hominis honeſto loco nati probitatem reſpicere et Delatorum calumnias expendere ac eum in antiquum apud Majeſtatem Veſtram gratiæ locum reſtituat velut purum ab iis calumniis quibus præter æquum et meritum fuit vexatus. Et rebus nunc in *Scotia* urgentibus ei redeundi in Scotiam det facultatem cum iis e ſuorum comitatum numero qui cum eo illuc reuerti velint. Neue hominis innoxii et de Maj-ſtate Veſtra Regnoque veſtro bene meriti caput et fortunas omnes in dicta cauſa periclitari permittat. Et quoniam ego nullius ei delicti veniam deprecor inuictiſſimi Regis mei nomine peto ut dum de cauſa ejus tota cognoſcatur libertati priſtinæ donetur ut pro ſe ipſe ad objecta crimina coram Majeſtate Veſtra reſpondere poſſit.

Hæc ſunt S. R. quæ in mandatis ad. M. Veſtram a Fratre et conſanguineo veſtro Rege meo clementiſſimo mihi delata ſunt quæ ſe pro neceſſitudine et auita conjunctione veſtræ facillime impetra-

turum confidit. Vicisſimque pollicetur omnia ſua ſtudia M. V. parata fore.

N. Buchananus.

G.

Reſponſum Sereniſſ. Scotiæ Regis Legato, Thomæ Buchanano datum, Friderichsb. IX Martii Anno 1571.

Sereniſſima Regia Daniæ, Norvagiæ Majeſtas Dominus noſter clementiſſimus ex literis Sereniſſimi Principis Domini Jacobi Scotorum Regis conſanguinei fratris et amici ſui chariſſimi ſcriptis Strivelingi die XXVI proximi menſis Auguſti, fraterne intellexit, quanto ſtudio et contentione, cum Regia ipſius Serenitas, tum ejusdem auus et regni Scotiæ Regens, illuſtris D. Matthæus Leuinoxiæ Comes, Regiam ipſius Majeſtatem, tam de Comite Boduellio ob perpetrata grauiſſima crimina, hic aut in Dania ſupplicio adficiendo aut in Scotiam remittendo, quam de Capitaneo et Miniſtro Majeſtatis ſuæ, Joanne Clerico, denuo compellarint.

De quibus quidem capitibus Regiæ ipſius Majeſtatis orator, magnificus ac generoſus Domi-

nus Thomas Buchananus, non tantum coram ipſa Regia Danorum majeſtate in eandem ferme ſententiam, ſicuti ea memoratis in literis continebantur, expedite et luculenter peroravit: verum etiam iis in rebus conficiendis obtinendisque ſumma diligentia et induſtria laboravit. Quam quidem poſtulationem Sereniſſima Princeps, Domina Eliſabetha Angliæ etc. Regina, ſoror et conſanguinea Majeſtatis ſuæ chariſſima, interpoſita Regia autoritate ſua, exhibitisque iterum literis interceſſoriis, non mediocriter auxit et confirmavit.

De his omnibus Regia ipſius Majeſtas, prout præſens recepit, conſilium habuit, latiusque deliberavit, ac ad ea memorato oratori clementer jam reſpondere voluit.

Inprimis autem Sereniſſima Regia ipſius Majeſtas pro ſalute tam diligenter nunciari juſſa delataque benevolentia et ſtudio, Sereniſſimo Scotorum Regi ejusdemque auo et Regenti, reliquisque Proceribus, quorum nomine ea propoſita ſunt; permagnas et agit et habet gratias, cupitque viciſſim ipſis et regno Scotiæ in tuenda ornandaque mutua et aucta neceſſitudine et regnorum conjunctione, pari animi candore quauis occaſione perpetuo reſpondere. Ac clementer requirit a Domino oratore, ut in reditu ſuo, quem ipſe felicem peroptat, hanc Majeſtatis ipſius gratiarum actionem, cum teſtificatione ſummi in Sereniſſimum Scotorum Regem et fraterni amoris ſui ac propenſiſſimæ voluntatis et

fauoris ſui Regii, erga illuſtrem Dominum Regentem et reliquos Proceres, uniuerſamque Scoticam nationem diligenter renunciet. Quantum vero ad memorata legationis hujus capita attinet, jucunda inprimis Majeſtati ipſius fuit, antiquæ neceſſitudinis mentio, quæ Serenitati ipſius, Dinorum prædeceſſorum exemplo cum Seriſſimo Rege ac regno Scotiæ intercedit. Grata itidem commemoratio de utriusque gentis et Danicæ et Scoticæ benenolentia et conjunctione mutua. Ex qua non minus hoc noſtro quam ſuperioribus ſeculis, communicatis ſincero animi affectu conſiliis, non exiguus fructus ad utrumque regnum dimanauit. Agnoſcit enim nec diffitetur Sereniſſima regia ipſius Majeſtas ea beneficia, quæ durante proximo bello Suetico, cum a ſereniſſima Scotorum Regina, ſoror et conſanguinea ſua chariſſima, tum ab ipſo ſereniſſimo Rege ejusdemque et regni Scotiæ Regentibus in colligendis exportandisque iſthinc militibus, profecta ſunt, haud intempeſtiua, ſed plane talia fuiſſe, ut iſtorum memoriam retinendam et ſimilibus humanitatis officiis, ſibi cum ipſis, pari gratificandi promptitudine, certandum exiſtimet. In qua animi ſui propenſione vere Regia et fraterna, cum ſereniſſimæ Reginæ ipſique Regi et florentiſſimo Scotiæ Regno, feliciſſima et optima quæque ſemper fauere et precari ſolita eſſet: dici non poteſt, quanto cum dolore tragicum iſtum et miſerandum caſum, cum ſereniſſimi Henrici Regis nefarie trucidati, tum ſereniſſimæ conjugis

ipſius Reginæ Mariæ, peruerſis conſiliis miſere faſcinatæ, ac inde ortas in Scotia Reipublicæ perturbationes cognouerit. De quo ſuperioribus literis ſuis Regiam ipſius Majeſtatem certiorem fecit; et eam calamitatem, in quam perſonæ tam illuſtres inciderunt, etiamnum tanto magis deplorat et deteſtatur, quanto magis eximiæ animi et corporis dotes in conjugibus iſtis notæ et omnium elogiis celebratæ fuerunt; æquiſſimumque eſt, Reges chriſtianos, his et aliis ſummorum principum caſibus, non tantum ad commiſerationem, verum etiam ad conſiderationem viciſſitudinis rerum humanarum permoueri.

Jacobus itaque Bothuelliæ comes, qui in Regiæ Majeſtatis ipſius cuſtodia detinetur, ſi Regiæ iſtius cædis, calamitatis Reginæ, reliquarumque perturbationum ſuaſor, auctor et princeps fuit, quod quidem tam ſereniſſima Angliæ Regina, quam Regia Scotorum Majeſtas, ut his ſuis proximis et ſuperioribus eo in negocio ſcriptis literis, non minus quam proceres ſupremi conſilio Scotici decreto publico conſtanter adſeuerant, (quorum fidei et auctoritati nihil certe derogandum eſt) tantum abeſt, ut eum Regia ipſius Majeſtas excuſet, ut eundem, pro ſcelerum atrocitate, magis grauiſſimo ſupplicio, quam ullius chriſtiani principis commiſeratione aut interceſſione dignum exiſtimet; nec a declarato ea in re judicio et ſententia ipſorum diſſentiat.

Quia autem is, cum de criminibus tam grauibus argueretur, ea quam jactat, innocentia fretus,

purgandi ſui cauſa varia in medium adducit, cædem iſtam a ſe perpetratam conſtanter negat, ideoque ab accuſatione iſta, in deciſorio judicio, in Scotia per ſententiam abſolutum. Armorumque judicium aut ligitimam cauſæ iſtius cognitionem ſe usque adeo non ſubterfugiſe, ut eam alterutri diſceptationi etiam adhuc permitti vehementer exoptet, nec vereatur, modo vis ac injuria abſit, vel in Daniæ vel Scotiæ regno contra aduerſarios legitimum judicium ſubire; obnixeque contendat, ne Regia ipſius Majeſtas in cauſa tanti momenti et præjudicii, contra juris normam, durius quid in ipſum ſtatuat. Præſertim cum præter Johannem Claricum, qui quod Majeſtatis ipſius Capitaneus ſit et Miniſter, hoc in foro, ob ſuſpicionem admittendus non ſit, nullum actorem interuenisſe aſſerat. Interimque Regia ipſius Majeſtas non minorem juſtitiæ, quam Regiæ jurisdictionis, propriæque auctoritatis, hac in parte, rationem habendam exiſtimaret. Ideo minime dubitat, Serenisſimum Scotorum Regem, illuſtrem Regentem, reliquosque regni Scotiæ proceres non minus in bonam partem accepturos eſſe, quod ea, ob perplexitates iſtas, eo in negocio nihil hactenus decernere, ipſorumque voluntati in Bothuellio aut puniendo aut tradendo, ſatisfacere potuit; quam ipſe fraterne et benigne accipit et excuſat, quod ob exortas in Scotia rerum perturbationes, perpetratæ cædis Regiæ legitima perſecutio et vindicta hactenus inſtituta, non fuit.

Nec officio ſuo Regio ipſius Majeſtatis in decernendo permittendoque contra reum iſtum ordinario hic judicio jam erat defutura, ſi magnificus Dominus orator, plena poteſtate inſtructus, cauſæ iſtius diſceptationem proſecutionemque hoc in foro ſuſcipere ac inſtituere, quam eam Regiæ Scotorum Majeſtati et illuſtri Domino Gubernatori ob cauſas propoſitas reſeruare maluiſſet.

Ne quid autem vel ſerenisſima Angliæ Regina vel Regia Scotorum Majeſtas ipſius auus et Regens hoc in negocio in Regia ipſius Majeſtate deſiderent, quod ad fratris et conſanguinei, amicisſimique nec non juris et æquitatis amantisſimi Regis *officium* pertineat profitetur et recipit amanter et fraterne, quamprimum Regiæ ipſius Majeſtatis a Serenitatibus ipſorum, illuſtri Domino Regente et Proceribus Scotiæ, *ſcripto* et obſignato diplomate, idonee de his tribus cautum fuerit: primum, in cauſa Bothuellii cognoſcenda et determinanda vim injuriam publicam aut priuatam, ſacroſanctæ juſtitiæ et æquitati prælatum non iri. Deinde, reſtitutionem rei iſtius, neque Regiæ ipſius Majeſtati aut ſucceſſoribus Daniæ et Norwagiæ Regibus ac eorundem ditionibus ſubditisque ullo pacto, damno aut noxæ futuram. Tertio, ſimile jurisdictionis Regiæ et mutuæ vicinitatis officium, ſi quando uſus erit, tam Serenisſimam Angliæ Reginam, quam Regiam Scotorum Majeſtatem proceresque Majeſtati ipſius petenti minime denegaturos eſſe; tum ſe, ea cautione

accepta, in comite Bothuellio reſtituendo, ita exhibiturum eſſe, ut Sereniſſimæ Regiæ ipſorum Majeſtates cum illuſtri Gubernatore Proceribusque ex re ipſa intelligant, Majeſtatem ipſius opportunam hanc gratificandi occaſionem minime neglecturam, ſed antiquæ et mutuæ regnorum amicitiæ et neceſſitudini, iſto etiam modo, ſatisfacturam eſſe. Prouidebitque interim, ut reus ſecura et arctiori in cuſtodia deinceps detineatur et aſſeruetur. Ac facile inter Majeſtates ipſorum rationes iniri poterunt, ſi de cautione iſta primum conueniat, quo tempore, et quomodo is in Scotia, judicio commode ſiſti poſſit et debeat.

Poſtulationem vero hanc, tanqvam a rebus ipſis earumque circumſtantiis non alienam, ideoque nec gravem aut iniqvam Serenitates ipſorum minime ut credat impribaturas eſſe, facit cum Regiæ ipſius Majeſtatis de eorum benevolentia æqvitatisque ſtudio dudum concepta ſumma fiducia, tum ſereniſſimæ Angliæ Reginæ moderatius plena declaratio, quæ ſuperioribus in literis ſuis die 4 Menſis Maii, anni LXIII grenouicii ea de re Scriptis ejus promittendi præſtandique prouinciam in ſe ultro receptura videbatur. Ita enim futura eſt, ut et ex eo non intempeſtiuo officio, Serinitates ipſorum Regiæ ipſius Majeſtatis amorem et ſtudium cognoſcant, ejusque eum, quem requirunt, fructum percipiant: et tam Regiæ ipſius Majeſtati ejusdem Regnis et Subditis, quam ipſi reo, reſtitutionis iſtius ergo, ex æquo et

bono caueatur. De quo Regia ipſius Majeſtas ante diem Bartholomæi currentis anni certam declarationem exſpectabit, ac re ipſa præſtabit, ut experiantur Serenitates ipſorum eam mutuæ et auctæ conjunctionis cum ipſis et florentisſimis Angliæ et Scotiæ Regnis augendæ et dilatandæ cupidisſimam eſſe.

Capitaneum Johannem Claricum Regia ipſius Majeſtas ob eas, quibus literis Serenisſimæ Angliæ et Scotiæ Reginæ quondam ipſi commendatus fuit, virtutes inter reliquos homines ſuos militares, honeſto loco habuit; ejusque opera in proximo bello Suetico uſa eſt. Cum autem non tantum ipſa Regia Majeſtas ejusdemque commiſſarii et rei nummariæ præfecti quædam in ipſo deprehenderent, verum etiam Capitanei et Milites Scotici plurima deferrent, quæ cum elogiis iſtis et Regiæ ipſius Majeſtatis exſpectatione ac viri boni officio minus conuenire videbantur: ipſeque quod ante finitum bellum Sueticum, contra fidem datam, dimisſionem efflagitabat, ſuſpicionibus nonnullis cauſam præbuiſſet: ſubſecutum eſt inde, ut is per ſententiam Capitaneorum, tam Scotorum, quam Germanorum cuſtodiæ publicæ adjudicaretur. Datura tamen eſt operam Regia ipſius Majeſtas, ut, communicato ea in re cum ampliſſimi Regni proceribus conſilio, hac in parte decernat ac ſtatuat, quod eſt ipſius cauſæ circumſtantiæ et juris æquitatisque et Regiæ moderationis ratio poſtulare videbitur et requirere.

Quam quidem reſponſionem Regias ipſorum Majeſtates tanto minus improbaturas eſſe confidit, quanto magis ipſa, et officio Regio accommodatum et cum ipſius rei dignitate conjunctum eſſe exiſtimat ne in ipſius liberatione decernenda plus indulgentiæ et interceſſionibus tantorum Principum, quam poſt legitimam cauſæ diſceptationem, ipſius juris normæ tributum eſſe videatur. Ita autem omnino, cum in hoc, tum in reliquis negociis omnibus, ſe comparatura eſt Regia ipſius Majeſtas, ut ſereniſſimæ Regiæ Majeſtates cum illuſtri Domino gubernatore et Proceribus Scoticis intelligant, tam diligenti ipſorum interceſſioni a Majeſtate ipſius non nihil tributum, auctæque neceſſitudinis firmandæ ornandæque occaſionem omnem Majeſtati ipſius ſemper fore gratiſſimam. Hæc ſunt, quæ Regia ipſius Majeſtas, cum ad memoratam magnifici Domini oratoris propoſitionem, tum ad literas ab ipſius Synte exhibitas, reſpondenda eſſe judicauit. Cujus fidem et in rebus agendis induſtriam et dexteritatem clementer probat et collaudat. Eidemque gratiam et fauorem Regium benigne defert.

H.

Serenisſimo potentisſimoque Principi, Domino Frederico ſecundo Dei gratia Danorum, Norvagiorum, Vandalorum, Gothorumque Regi, Duci Sleſvici, Holſatiæ, Stormariæ et Dithmarſiæ, Comiti in Oldenburg et Delmenhorſt Tho. Buchananus S. Scotorum Regis in Dania legatus Salutem et felicitatem ſummam precatur.

Recepi 12 hujusce mensis die (Rex ſerenisſime) M. Veſtræ reſponſum ad ea quæ ego Serenisſimorum et inuictisſimorum Angliæ Reginæ et Scotiæ Regis, Domini mei clementisſimi verbis propoſueram. In quo fraterna M. Veſtræ in Serenisſ. Scotiæ Regem benevolentia auitæque conjunctionis et neceſſitudinis conſeruandæ ſtudium luculenter declaratur. Quæ Serenisſ. Scotiæ Rex et illuſtriſſimus Regni ipſius gubernator reliquique Proceres maxima cum voluptate ſunt intellecturi diligenterque curaturi, ne quod in ipſis ad mutuam hanc utriusque Majeſtatis amicitiam retinendam augendamque conducet, deſideretur, cum enim utrique Majeſtati honorificam et illarum ſubditis utiliſsimam maximeque neceſſariam eſſe non ignorant.

Quod vero Majeſtas Veſtra meam qualemcunque operam in negotiis hiſce procurandis clementer approbet meque Serenisſ. meo Regi benigne comendet. Id clementiæ Majeſtatis Veſtræ potius, quam ullis meis meritis tribuendum eſt, quod ego perpe-

tuo ſum laudaturus et fidelisſimis obſequiis pro ve-rili promeriturus.

Quod vero ad Bothuellii cauſam attinet, cum ſeſe Angliæ Regina cautionem illam quam nunc Majeſtas Veſtra petit ſuis literis antea Gronouici datis in ſe ultro recipiſſe videatur, minime dubito, quin facile illius Majeſtas in declarata illa voluntate ſit perſeueratura. Eam quoque Sereniſſ. Scotiæ Rex probaturus confirmaturusque at in ceteris omnibus lubenterque prompteque utraque Serenitas ea præſtet, quæ M. Veſtræ grata eſſe et ad communem amicitiam colendam et firmandam valere cognoſcet.

Ut autem commodius ex voluntate Majeſtatis Veſtræ petita illa cautio ab utraque Serenitate conficiatur, ſi Majeſtati Veſtræ formulam cautionis illius conſcribere et mihi dare placuerit, ſumma cura in id incumbam ut inprimis illa eadem qua petetur forma ad M. Veſtram cautio mittatur. et ſi quid præterea M. Veſtra noluerit, ut ei integre ſatisfiat. Nil eſt enim quod quisquam de æquitate moderatione et juſtitia utriusque Serenitatis in cauſa Bothuellii cogneſcenda diffiniendaque ſuſpicetur aut dubitet. Nam id ſolum utraque Serenitas et Scotiæ Regni Proceres cupiunt, in eaque tantum elaborant, ut de crudelisſimis parricidis ſine ullius innocentiæ injuria ſupplicium ſumatur.

Quod autem Bothuellius cædem iſtam a ſe perpetratam eſſe negat et ab accuſatione illa indeciſorio iudicio in Scotia abſolutum eſſe dicat gloria-

turque armorum inditium aut legitimam cauſæ iſtius cognitionem ſe non usque adeo ſubterfugiſſe, ut eam alterutri diſceptationi permitti vehementer exoptet nec vereatur nec in Daniæ nec in Scotiæ regno contra adverſarios legitimum judicium ſubire, obnixeque a M. Veſtra contendat, ne illa contra juris normam durius qvid in ipſum ſtatuat, præſertim cum præter Johannem Claricum (qvi qvod M. Veſtræ capitaneus ſit et miniſter hoc in foro ob ſuſpicionem admittendus non ſit) nullum actorem intervenisſe aſſerat; munus certe non eſt (Rex Sereniſſ.) ſi multa ab improbisſimo illo parricida totque ſcelerum idoneo conuicto fingantur et proponantur ut promeritas poenas hac arte protrahat. Id enim a ſuis ſimilibus plerumque ſolet fieri.

Nam certum et manifeſtisſimum eſt, Bothvelum perfide, ſcelerato certoque conſilio Henricum, Scotorum Regem Principem optimum maximæque ſpei ac vix puberem Regem ſuum ac dominum clementisſimum inaudito mortis genere necaviſſe.

Præterea negare improbisſimus ille proditor non poterit, qvin Rege ac domino ſuo trucidato nefarieque a ſe ſublato armata militum manu comitatus vim publice Sereniſſimæ Scotiæ Reginæ intulerit et violenter in arcem qvandam totius regni munitisſimam ſibi commiſſam traxerit, ſcelus meo judicio inexpiabile. Nam princeps illa illuſtriſſima potentisſimaque ſummis Dei donis ornata meritoque inter præcipuos multorum ſeculorum Principes ob

ipſius ſingulares virtutes rariſſimasque tum corporis tum animi dotes numeranda, ſi hæ ab iſto naturæ monſtro, faſcinationibus filtris incantationibus ac beneficiis ceteriſque malis artibus corruptæ ſubverſæque non eſſent perturbata enim tot artificiis mulieris ſelectiſſima mente nemini mirum eſt, ſed maxime dolendum, quod illa tandem in haſce calamitates veluti tota cœca inciderit, quæ ſine ingenti dolore a nemini probo nec dicentur nec audientur. Horum autem malorum omnium cum perditiſſimus ille parricida reus ſolusque author ſit ab eoque ſolo accepta referenda ſint, merito pieque præcipui Reges et Principes chriſtiani vicisſitudines rerum humanarum memores illum unanimi conſenſu jamdudum condemnarunt, utque de illo dignum ſumatur ſupplicium, reqvirunt contenduntque.

Qvod vero Bothvellius, capitaneum Claricum in hoc cauſa minime idoneum aſſerat, non eſt certe, quod ille Sereniſſimos Scotiæ Regem et Angliæ Reginam, legatum ex ipſius arbitrio huc miſſuros exſpectet: Qvod autem illorum Serenitates nullum alium ad M. Veſtram miſerint, merito ille excuſari debent, cum hactenus Majeſtas Veſtra ad illa, qvæ per capitaneum Claricum propoſuerant non reſponderit, quod cupidiſſime exſpectabant. Et cum antea M. Veſtra capitaneum Claricum illarum Serenitatibus diligenter commendaſſet, ejus fidem et induſtriam plurimum laudaſſet, de iisque utrique Serenitati, ex plurimis capitanei Clarici actionibus,

multorumque principum teſtimoninm perſpicue conſtaret. Rem illæ Mti Veſtra gratam ſe facturos exiſtimarunt, ſi probatisſimi viri dignique legati opera in Bothvelii cauſa apud Mtem Veſtram procuranda uterentur: nihil enim Serenisſ. Scotiæ Rex a mutua M. utriusque amicitia alienum committere videtur, nec quod a quoquam jure reprehendi poſſit, Si capitaneum claricum qui ipſius ſubditus eſt, ſincere et deligenter Mti Veſtræ contra ejus hoſtes inſeruire, et ſimul quæ ad utriusque Mtis beneuolentiam conſernandam pertinerent, ex ipſius juſſu mandatoque apud Mtem Veſtram curare voluerit, cum utrumqve facile commodeque et ſine Mtis Veſtræ ullo præjudicio fieri poſſit. Quo igitur Mtem Veſtram valde obnixe, ne illa patiatur capitaneum claricum quem invictiſſ. Scotiæ Rex dominus meus clementiſſ. Sereniſſimaque Angliæ regina legatum *in Bothuelii* cauſa apud M. Veſtram conſtituerunt falſisque Bothuelii dilationibus, dolis et subterfugiis ulla iniuria vel ignominia afficiat; ſed tantorum Principum legato ius ſuum ſaluum et integrum (ut moris est) relinquat et conſeruet. Nam capitaneus claricus in Bothuelii cauſa nec actor eſt nec accuſator, nihil enim aliud Serenitates et Scotiæ et Angliæ in hac cauſa per dictum capitaneum propoſuere vel petiere, nec etiam per me nunc petunt, quam ut Bothuelius in Scotiam M. Veſtræ juſſu, tanquam ad legitimum forum mittatur vel illa ſic in eundem animaduertat ob horrenda ſcelera ab ipſo perpetrata, de quibus legiti-

me convictus et jure condemnatus est, ut ex sententia ab omnibus Regni Scotiæ ordinibus in eum lata, quæ et a Serenisſ Angliæ Regina comprobata est, apparet. Cujus sententiæ exemplum per capitaneum clericum utraque Serenitas Mti Vestræ jamdudum reddi curauit, a per me nunc etiam ad M. Vestram missit et reddi jussit. Quod autem Mtas Vestra graues variasque quæ inciderint causas declarat, cui illa hactenus utriusque Serenitatis præcibus, in Bothuelii causa non satisfieret hæc abrunde singularis Mtis Vestræ in utramque Serenitatem benevolentiæ studium comprobant et testantur. Quod præterea Mtas Vestra caueri vitarique velit, ne quid præter jus æquitatemque in Bothuelii causa fiat vel statuatur, hæc cum sint æquissima, Mtis Vestræ integritatem plurimum commendant. Nec dubium est, quin ab utraque Serenitate lubenter audiantur facileque probentur, quæ parem animi candorem in Bothuelii causa dijudicanda sunt allaturæ studiosisimeque curaturæ, ne quid in illa causa cognoscenda sirmendaque præter jus moremque in similibus causis tractandis usitatud met requisitum committatur aut prætermittatur.

Qvod vero ad capitaneum clericum spectat, cum mihi hactenus cum eo loqui denegatum si, denegeturque, si in singulis ejus accusationis capitibus, ut me decernit, urque rei ipsius magnitudo postulat, non respondero. Spero M. Vestram facile clementerque me excusaturam. Nam cum mihi

iniunctorum negotiorum non ſolum Sereniſſimo meo Regi, illuſtriſſimo Regenti et exteris quoque Regni Scotiæ proceribus, ſed Sereniſſimæ quoque Angliæ Reginæ reddenda ſit ratio, paucis ingenere quæ mei officii eſſe videntur.

Objicit primum M. Veſtra ipſius rei nummarie præfectos quædam in capitaneo clarico deprehendiſſe, quæ minus cum officio viri boni concernerent deinde quod nonnulli capitanei, militesque Scoti graviter eum ad M. Veſtram detulerint. Tertio, quod ille ante bellum Suecicum finitum dimiſſionem contra fidem datam efflagitarit, hasque ob cauſas per ſententiam capitaneorum tam Scotorum quam Germanorum cuſtodiæ publicæ adjudicatum eſſe.

Quod ad rem nummariam attinet, ego ſæpius et diligenter cum capitanei clarici ſcriba de iisdem contuli, qui conſtanter mihi nunc ut antea affirmat, nihil capitaneo ſtudioſius eſſe, quam ut rationes integræ et abſolutæ, tum cum Mtis Veſtræ quæſtoribus, tum cum capitaneis et militibus, quorum intereſt ineantur finiantuſque idque ut promptius fiat, quotidie ſingulos, et publice et privatim urgere probari vero non poſſe in rationibus a clarico exhibitis errorem ullum hactenus deprehenſum eſſe, tantum abeſt, ut falſi convictus fuerit, vel quicquam contra ejus boni officium commiſerit ad hæc capitaneum clericum omnibus cum quibus ipſis de re nummaria negotium eſt, ſignificaſſe, Si eorum aliqui a me ulla in re gravarentur, nec aliquid in

ipso desiderasset, si quis denique error in rationibus reddendis incidisset, ut id illi demonstraretur, lubenter se omnibus ex bono et æquo satisfacturum nihilque quod æquum esset denegaturum. Quod si inter eos de rebus controuersiis non conuenerit, de iisdem M. Vestræ iudicio, se submissurum ipsius sententiam beneuole excepturus. Quæ ut confido M. Vestræ principi clementissimo facient satis, præsertim cum pecunia omnis in Vestræ Mtis fit potestate, eaque tantum capitaneus clericus humiliter sibi reddi petat, quæ jure sibi deberi existimat. At, cum manifestissimum est (Rex Serenissime) capitaneum clericum non minorem pecuniæ summam debere, quam ea sit, quæ a M. Vestra petitur, confiterque eum mutuo pecuniam illam ab amicis accipisse, militibusque dedisse, quo ii promptiores et alacriores in bellicis laboribus ferendis et periculis subeundis essent, tantum clementiæ et benignitati M. Vestræ tribuo, ut illa ultro et liberaliter capitaneo clarico ea sit datura, quibus ille fidem suam M. Vestræ datam liberare possit.

Quod ad capitaneum et Scotorum militum dilationes attinet, cum ex dilatoribus illis, quos esse audio, nonnullos Regiæ cædis ministros, alios furti convictos, alios adulterii damnatos esse, omnibus sit notissimum, non puto M. Vestram talium hominum testimoniis contra capitaneum clericum de M. Vestra regnoque daniæ bene meritum, tot virtutibus ornatum et a tantis principibus commendatum

fidem ullam adhibiturum ad eas vero, quod hic minime respondeo dilationes, impedimento est, quod neque cum capitaneo clarico ulla in re hactenus conferre licuit, nec quæ qualesue sint delationes mihi certo est compertum.

Ex plurimis causis, quæ capitaneum clericum impulisse refertur ut dimmissionem a M. Vestra peteret, hæc præcipua mihi videtur, quod Mtas Vestra illum dignitate capitanei et authoritate illa qua hactenus in milites Scotos usus fuerat, priuasset. Id autem cum fine honoris sui diminutione fieri non posse indicaret, sperandum est M. Vestram, qua est clementia et animi magnitudine, (si eam ob causam offensa ulla sit) benigne illi ignoturam, præsertim cum capitaneus clericus summa fide et singulari industria tot annos M. Vestræ inseruierit, illaque ei illustre et ampliſſimum suarum *virtutum* testimonium tunc temporis dederit, cujus exemplum, jamdudum in Angliam et Scotiam missum est, quodque præcipuorum capitaneorum tam danorum quam germanorum, qui in hoc bello in dania meruerunt ordinesque duxerunt, confirmatum sit et nunc quoque maxima cum capitanei laude confirmetur.

Cum in capitaneum clericum a quibusdam capitaneis germanis et scotis lata sit sententia, humiliter M. Vestram oro benigne mandare velit, ut illius exemplum mihi detur, ut accusatores et accusationum capita cognoscantur; id autem eo facilius me impetraturum confido, quod nihili cujus interest

(ne priuato quidem) denegari soleat, ego vero eo munere quo fungor, id negligere sine grani reprehensione non possum, ea enim in illa sententia contineri, a nonnullis, qui ei subscripsere audio quæ me merito solicitum, maximeque anxium retinent. Illius vero sententiæ communicatio conceptam iamdudum opinionem de Mtis Vestræ æquitate, justitia clementiaque apud omnes Regni Scotiæ ordines plurimum confirmabit, multisque detrahendi occasionem tollet.

Illustrissimus princeps comes Moraniæ (inclytæ memoriæ) Scotiæ prorex M. Vestræ fuit obseruantissimus et studiosissimus, nunc vero in ore omnium est Gabrielem Elphistonum hominem improbissimum furtique conuictum ob literas quasdam capitaneum clericum infimulare, quas ille nomine capitanei clerici dicto illustrissimo principi iamdudum reddiderat, cuius exemplum ille magnifico et generoso domino petro exonio M. Vestræ suprema palatii præfecto, dedit, quasi in literis illis quædam in præiudicium M. Vestræ continerentur. Ut igitur optimus ille princeps omni non solum ignominia, sed etiam suspicione liberetur, quam possum humiliter M. Vestram oro, ille clementer efficere dignetur, ut earum literarum exemplum mihi exhibeatur, ut illud cum vero originali quod diligenter inquiri curabo conferatur, ut rei veritas omnibus innotescat.

Cum igitur capitaneus clericus toto septennio in bello suecico multos labores pertulerit periculis

que quam plurimis ſeſe expoſuerit probique ac ſtrenui capitanei officio functus ſit tanto omnium ſuorum comilitonum laude et commendatione, ut inuidiam omnem ſupereſſe videatur, præterea cum tantopere M. Veſtra ſuis literis capitanei clarici actiones probarit et tam illuſtri teſtimonio omnibus noto confirmarit, certo mihi perſuadeo, ſe qua in re M. Veſtram capitaneus clericus offenderit, id ei, Sereniſſimorum Scotiæ Regis et Angliæ Reginæ interceſſioni tam diligenti clementer condonaturam, præſertim cum capitaneus clericus illorum legatus in cauſa Bothuelii apud M. Veſtram hactenus fuerit, et legatorum nomen ſacroſanctum ſit, nec uis Regum et principum curatoribus inferri ſoleat. Quod ſi Majeſtas Veſtra omnino ſtatuerit decreueritque prius cum ampliſſimis Regni daniæ conſiliariis de cauſa capitanei clarici conferre, iique breui ut audio ſint hic conuenturi, morem ego illam ut certi aliquid de capitaneo clericó ad Serenitates Scotiæ et Angliæ referre queam, non grauate feram. Interim M. Veſtram obnixe rogo ut actores detineantur, nec danis priusquam de capitanei cauſa cognoſcatur ipſis decedere permittatur, quod ſi clericus volens ſciensque aut conſulto aliquid contra dignitatem Mtis Veſtræ et regni ipſius utilitatem commiſerit aut procurauerit, idque idonee probatum fuerit, ego ſane pro eo interceſſiſſe nolo nec ſum interceſſurus; nam ego in re tali ius non culpam deprecor, ſatisque mihi erit ſi æquo iure cum illo

egatur. Quod ſi legitime alicuius criminis conuictus fuerit, eumque (ut moris eſt et inter principes uſitatum) M. Veſtra in Scotia ad uerum dominum (ut ille amanter diligenterque a M. Veſtra petit) miſerit certo ſibi perſuadeat M. Veſtra illius Mtis illuſtriſsimum gubernatorem et cæteros Regni Scotiæ proceres grauius in eum animaduerſuros, quam M. Veſtra ipſa decerneret, alienum enim eſſet a Sereniſſimorum Scotiæ Regis et Angliæ Reginæ æquitate et præter utriusque decorum, ſi is, quem tantopere honorauerunt ſcelus aliquod impune committeret, hæc autem ſi a M. Veſtra probentur illa res meo quidem iudicio ſe digna et potentisſimis Scotiæ et Angliæ Serenitatibus gratisſima factura eſt. Quod ſi in iis declarandis prolixitate nimia Mtem Veſtram offenderim, eam humiliter oro ut officii mei ratione habita, illa me clementer excuſet, nil enim eſt quod Mtis Veſtræ cauſa prompte ſincere et libenter non ſim perpetuo facturus. Deus optimus maximus M. Veſtram conſeruet. Dat. hafniæ Mtis Veſtræ 19 menſis martii anno Domini 1571.

Veſtræ Mtis obſequentiſſimus
T. Buchananus S. Regis Scotorum
in dania legatus.

Trykfeil, ſom have indſneget ſig.

Pag. 5 Lin. 5 for Corretningernes l. Forretningernes
— 10 nederſte L. — Lard — Land
— 19 — 9 — Rysgjerrigheden — Nysgjerrigheden
— 19 — 28 — Rige — Rige
— 20 — 27 — Re- — Ret-
— 22 — 21 — Andres — Abelens
— 29 — 22 — Regejring — Regjering
— 31 — 26 — malificiai — maleficia
— 31 — 27 — regn — regni
— 35 — 20 — vis — viis
— 33 ſidſte L. — 2000 — 200
— 57 — 15 — 1792 — 1492
— 58 — 1 — 1433 — 1493
— 58 — 11 — tredie — fierde
— 58 — 22 — Veſpucu — Veſpucii
— 58 — 24 — Admerica's — America's
— 72 — 17 — ulykkelig — ulykkelige
— 74 — 10 — nedſtamede — nedſtammede
— 76 — 13 — Edward's 4 — Edward den 4 des
— 91 — 15 — med — ved
— 91 — 22 — oaa — paa

Pag. 103 Lin 10 for Forbole læs Forhele
— 109 — 16 — Ulændinger — Udlændinger
— 118 — 10 — Eengeland — Engeland
— 144 — 24 — indgaaek — indgaaet
— 147 — 13 — ikke — ikke
— 168 — 5 — Foretning — Forretning
— 192 nederſte L. — Begyndelſea — Begyndelſen
— 194 — 13 — enig — end
— 201 — 26 — til p. — til p. 213
— 202 — 20 — ellee — eller
— 211 — 17 — Murray — Murray
— 215 — 13 — Forbrydelſn — Forbrydelſen
— 217 — 20 — Skrife — Skrift
— 227 — 6 — æf — af
— 249 nederſte L. — ankomme — ankommen
— 259 — 28 — Gift — Gift
— 262 — 28 — havge — havde
— 267 — 1 — ſtiftet — ſtillet
— 276 — 25 — ommeſt — ommeſte
— 279 — 6 — Beſtyrkelſrus — Beſtyrkelſens
— 306 — nederſte L. — kjdelit Ungaamodt — kjendelig Ungaamodt
— 313 — 21 — Ugler — Uglen.

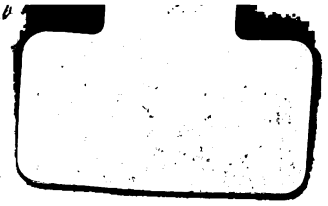

1844